VLAD ȚEPEȘ

www.dacoromanica.ro

Un destin ciudat a făcut din *Vlad Ţepeş* o figură care aparţine mai mult legendei decît istoriei, iar romanul lui Bram Stoker, *Dracula*, a creat în jurul acestui nume o celebritate lugubră. Scopul principal al lucrării lui N. Stoicescu este acela de a restitui istoriei ceea ce îi aparține, de a face din acest personaj de literatură personalitatea istorică ce a fost în realitate.

Autorul dovedește cu argumente convingătoare că departe de a fi fost un tiran sîngeros, care se bucura de suferințele victimelor sale, *Vlad Ţepeş* a dus o politică de *apărare a intereselor ţării*, utilizînd metodele epocii respective. Din monografia lui N. Stoicescu, *Vlad Ţepeş* apare ca un reprezentant strălucit al politicii de *întărire a statului* (luat ca model și de alți suverani europeni), un domn care a pus în slujba țelurilor politice urmărite — consolidarea autorității domnești, limitarea abuzurilor și privilegiilor boierimii, întronarea dreptății și cinstei, *apărarea independenţei ţării sale* — o gamă de mijloace care nu le-a exclus pe cele mai teribile, între care tragerea în țeapă avea să frapeze imaginația contemporanilor și urmașilor.

FLORIN CONSTANTINIU

Portretul lui Vlad Ţepeş după pictura aflată în castelul de la Ambras (Tirol)

Emblema lui Vlad Dracul, reprezentînd ordinul Dragonului

---

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

VLAD ȚEPEȘ

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE ISTORIE „N. IORGA“

VLAD ŢEPEŞ

de

NICOLAE STOICESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Bucureşti, 1976

www.dacoromanica.ro

Vlad the Impaler

Влад Цепеш

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Calea Victoriei 125, Bucureşti, sector 1

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

SUMAR

CUVÎNT ÎNAINTE
CĂTRE CITITOR
ABREVIERILE FOLOSITE

PARTEA I

CAPITOLUL I — **Prima domnie a lui Vlad Țepeș 15**
CAPITOLUL al II-lea — **Domnia lui Vladislav al II-lea 1447—1456 Pribegia lui Vlad Țepeș. Reocuparea tronului (1456) 26**

PARTEA a II-a

CAPITOLUL I — **Politica internă a lui Vlad Țepeș 39**
CAPITOLUL al II-lea — **Relațiile cu Moldova 59**
CAPITOLUL al III-lea — **Relațiile cu Transilvania și Ungaria 65**
CAPITOLUL al IV-lea — **Relațiile cu Imperiul otoman 85 Victoria din 1462**
CAPITOLUL al V-lea — **Căderea lui Vlad Țepeș 120**

PARTEA a III-a

CAPITOLUL I — **Țara Românească între 1462—1475 137**
CAPITOLUL al II-lea — **A treia domnie și sfîrșitul lui Vlad Țepeș (1476) 149**

PARTEA a IV-a

CAPITOLUL I — **Faima lui Dracula 175**
CAPITOLUL al II-lea — **Vlad Țepeș în amintirea poporului român 208**
Cronologia evenimentelor din timpul vieții și domniilor lui Vlad Țepeș 227
SUMMARY — **231**

www.dacoromanica.ro

Cuvînt înainte

Sînt momente istorice care concentrează în ele forţă şi semnificaţii ale unei întregi epoci. Sînt conducători de stat a căror apariţie meteorică pe scena istoriei poate să însemne pentru viitor mai mult decît o lungă domnie stearpă. Ridicaţi la cîrma ţării în momente de cumpănă, ei reuşesc să întruchipeze năzuinţele de progres ale societăţii, să definească prin fapta lor calea de urmat pentru salvgardarea intereselor de stat şi pentru creşterea demnităţii umane.

Vlad Ţepeş, ca şi Ion Vodă cel Cumplit sau Mihai Viteazul, n-a domnit mult; el a reuşit însă să se impună printre acele „spirite puternice" ale epocii lui şi să capete în ochii posterităţii valoare de simbol al luptei împotriva forţelor invadatoare străine, pentru apărarea integrităţii teritoriale şi a independenţei statului.

Ajuns la tronul Ţării Româneşti într-un moment în care dezbinări interne, abil folosite de marile formaţiuni statale vecine, făceau iminentă prăbuşirea ţării, Vlad Ţepeş s-a dovedit în stare să domine stihiile politice dezlănţuite, să frîneze pornirile partidelor boiereşti, care în oarba lor ambiţie înlesneau amestec străin, aducător de jaf şi suferinţe pentru ţară.

Ca ostatec la Poartă, Vlad Ţepeş a putut să-şi dea seama de ceea ce era forţa unui mare imperiu; el avea să înţeleagă, totodată, că acesta nu era invincibil.

Desigur nu era uşor pentru o ţară mică să înfrunte o putere, care, în ciuda înfrîngerii de la Belgrad, ştergea rînd pe rînd provincii de pe harta politică a sud-estului european. Primejdia era mare şi Vlad Ţepeş era conştient de ea. Pilda lui Mircea cel Bătrîn sau Dan al II-lea îl întărea însă în convingerea că rezistenţa era posibilă. Salvgardarea fiinţei statale o necesita. Măsuri urgente şi energice trebuiau întreprinse şi domnitorul cu adjectiv de cruzime, dar nu mai crud decît alţi suverani din acea epocă, s-a dovedit la înălţimea situaţiei.

El a organizat oastea populară, care făcuse odinioară gloria Ţării Româneşti, a lovit în privilegiile ce slăbeau din interior ţara, a pedepsit aspru nesupunerea şi trădarea, a introdus ordine în cîrmuirea ţării şi a imprimat un spirit de cinste în rîndul locuitorilor ei, care avea să rămînă ca model în conştiinţa posterităţii.

Preocupat s-a arătat Ţepeş şi în realizarea unui sistem de alianţe externe, contînd, îndeosebi, pe sprijinul regelui Ungariei.

www.dacoromanica.ro

Cînd totul a fost pregătit pentru a nu mai admite pretenţiile în creştere ale Porţii, Ţepeş a rupt legăturile cu Imperiul otoman, a refuzat să mai achite obligaţiile impuse ţării. El era conştient de ceea ce avea să urmeze, şi, ca să apere hotarele ţării, a pătruns vijelios la sud de Dunăre — aşa cum va face mai tîrziu şi Mihai Viteazul — distrugînd de-a lungul frontierei punctele fortificate şi tot ce ar fi putut servi turcilor în campania lor împotriva Ţării Româneşti. Ţepeş a ştiut dejuca planul funest al lui Hamza paşa de a-l atrage în cursă, i-a înfrînt oastea, iar pe el l-a prins şi l-a tras într-o ţeapă neobişnuită, ce avea să fie văzută mai tîrziu şi să-l impresioneze pe sultanul Mahomed al II-lea, „cuceritorul" Constantinopolului.

Faptele domnului român preocupă Poarta şi o decid să întreprindă măsuri urgente. Pentru puterea otomană era limpede că dacă s-ar produce o schimbare în raporturile ei cu Ţara Românească supuşii creştini din Peninsula Balcanică s-ar putea ridica şi ei. Valul răzvrătiţilor trebuia potolit şi pentru aceasta o armată uriaşă avea să se îndrepte spre Dunăre. În fruntea ei se aflau comandanţi experimentaţi şi însuşi sultanul ţinea să participe la expediţia de pedepsire a lui Ţepeş şi de transformare a Ţării Româneşti în paşalîc.

Disproporţia de forţe l-a făcut pe domnul Ţării Româneşti, ca, urmînd exemplul marilor lui predecesori în scaun, să folosească la maximum terenul, să pustiască totul în faţa agresorului, ca să-l oblige să-şi disperseze oastea în căutarea hranei şi să poată astfel să lovească prin surprindere, cu sorţi de izbîndă, cetele turceşti răzleţite.

În condiţiile unei demoralizări ce tindea să se generalizeze în oastea turcească, în timp ce sultanul înainta spre Tîrgovişte, capitala ţării, Vlad Ţepeş a organizat un atac de noapte, rămas celebru. Folosindu-se de condiţiile favorabile ale întunericului şi pe baza unui plan bine chibzuit, domnul român a pătruns în tabăra otomană, a nimicit parte din oaste şi a produs o asemenea panică încît turcii se ucideau între ei. Cîţiva ani mai tîrziu, Ştefan cel Mare avea să aplice şi el aceeaşi tactică împotriva oastei maghiare, condusă de regele Matei Corvin şi ajunsă la Baia cu intenţia de a-l scoate din scaun pe voievodul român.

Despre tăria morală cu care ostaşii lui Ţepeş înfruntau pe duşman este semnificativă informaţia transmisă de Laonic Chalcocondil. Reproducînd un dialog dintre vizirul Mahmud şi un ostaş al lui Ţepeş, căzut prizonier la turci, care, chiar sub ameninţarea pedepsirii lui cu moartea, refuza să dea informaţii despre dispozitivul de luptă a lui Ţepeş, istoricul bizantin atribuie vizirului cuvinte de înaltă apreciere despre oastea lui Ţepeş. El ar fi declarat că dacă Ţepeş „ar avea o armată însemnată, s-ar putea să ajungă la mare putere".

Impresionat de forţa pe care i-o opunea Ţepeş, constatînd că oastea otomană, sleită de putere, era incapabilă să mai lupte şi aşteptîndu-se la acţiuni din partea regelui Ungariei, Mahomed al II-lea a trebuit să se retragă.

Înfrîntă în confruntarea deschisă cu domnul Ţării Româneşti, Poarta otomană a fost nevoită să renunţe la planul de transformare a ţării în paşalîc, nu însă şi la ideea înlăturării lui Ţepeş. Împotriva lui avea să fie susţinut

www.dacoromanica.ro

fratele său, Radu cel Frumos, și totodată folosite nemulțumirile celor ce sufereau de pe urma exceselor sale. Defecțiunilor interne, ce măcinau realizările lui Țepeș, li s-a adăugat înrăutățirea relațiilor lui cu Matei Corvin, cîștigat de negustorii brașoveni împotriva domnului român. În ura împotriva lui Țepeș, care lovise în pretențiile lor de a-și spune cuvîntul în privința tronului Țării Românești, ca și în veleitățile de a domina piața de la sud de Carpați, brașovenii au lansat la adresa lui tot felul de calomnii, i-au prezentat deformat figura, i-au exagerat ieșirile violente și scopul măsurilor întreprinse, inspirînd despre el o întreagă literatură de groază cu largă difuzare în Europa. O scrisoare de trădare, prin care Țepeș s-ar fi înțeles cu turcii, a fost plăsmuită și trimisă lui Matei Corvin , care întîrzia să acorde domnului român ajutorul datorat desăvîrșirii acțiunilor sale împotriva turcilor, de larg ecou internațional.

Istoria avea să se repete peste aproape un secol și jumătate, cînd din nou intriga și temerea își dădeau mîna pentru a scoate de pe scena vieții politice un alt vajnic luptător împotriva Imperiului otoman, înfăptuitorul primei uniri politice a țărilor române, Mihai Viteazul.

Învingător în luptele cu turcii, supus însă ca într-un cleşte continuei lor presiuni, ca și constrîngerii regatului maghiar, în timp ce baza internă a rezistenței slăbea, Vlad Țepeș a fost prins și întemnițat de regele Ungariei, pentru mulți ani, la Buda și Vișegrad.

Eroismul manifestat, ca și biruințele repurtate de Țepeș contra turcilor s-au dovedit a nu fi fost zadarnice. Imperiul otoman a fost silit să renunțe la planul cu care sultanul venise în Țara Românească, de desființare a statului român. Împotrivirea întîlnită a obligat Poarta otomană să respecte țara care putea să ridice oricînd un nou Țepeș. O nouă reglementare a raporturilor turco-române avea loc. Ea prevedea în schimbul plății tributului mărit păstrarea statului român sub suzeranitatea otomană. Încercările ulterioare ale Porții de a modifica statutul politic, recunoscut Țării Românești, și de a-i crește obligațiile, vor genera un întreg șir de lupte ce vor determina pe agresor să-și reducă pretențiile.

◇

Cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la moartea lui Vlad Țepeș, grație muncii pline de dăruire, desfășurată mai mulți ani de Nicolae Stoicescu, se încearcă reconstituirea reală a personalității acestui domnitor, atît de controversat prezentată în literatura științifică, ca și în cea beletristică. Cu o răbdare de benedictin, Nicolae Stoicescu a reexaminat izvoarele istorice, le-a confruntat între ele și și-a putut da seama, pe baza analizei lor critice, de fondul de adevăr pe care-l cuprind, ca și de adaosurile subiective. Înlăturînd cu grijă stratul fals de informații ce denatura chipul domnitorului și acțiunile lui, autorul lucrării de față ni-l redă pe Țepeș ca pe un conducător de stat al epocii lui, în tot ce a avut ea măreț, dar și reprobabil. Rațiunea de stat i-a dictat acțiunile, iar mijloacele folosite au fost cele ale vremii. Situația din țară și poziția ei internațională cereau măsuri hotărîte și urgente. Ezitările și clemența în fața răului se dovedeau grave pentru ordinea și soarta statului. În stîrpirea excrescențelor dăunătoare ce puteau molipsi și compro-

www.dacoromanica.ro

mite forța vitală a poporului, excesele n-au lipsit. Ele s-au manifestat adesea cu o duritate care a lăsat urme adînci și care aveau să-i slăbească domnului sprijinul intern, singurul în măsură să-i dea forță reală. Mai ușor de observat decît înțelegerea mobilului măsurilor întreprinse de domn și a efectului acestora pentru viitorul țării, asprimea manifestată de domn a dat naștere la o mulțime de speculații literaro-fantastice. Ele n-au păstrat de la domnul român decît numele, luat de la tatăl său, „Dracula", nume căruia i-au asociat cele mai incredibile povești. Acestea întunecă faptele reale ale lui Țepeș puse în slujba înălțării țării.

Tristei faime dată lui Vlad Țepeș de o literatură ieftină, Nicolae Stoicescu îi opune, printr-un laborios efort științific de restituire, faima conducătorului de stat care, preocupat de soarta țării, vede departe și întreprinde acte care să-i asigure progresul.

Cartea lui N. Stoicescu nu are nimic ocazional. Bogăția faptelor prezentate, logica prezentării lor, sobrietatea de stil îl cîștigă pe cititor și îl asociază anchetei întreprinse în vederea luminării adevărului despre Țepeș. Dîndu-se la o parte mitul, apare în toată grandoarea figura lui Țepeș, despre care nu poate fi rostit un elogiu mai mare decît acela pe care Chalcocondil l-a pus în gura lui Mahomed al II-lea „că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de mari și mai presus de fire știe să se folosească așa de domnia și supușii lui ...".

Cartea lui N. Stoicescu, prin cîntărirea atentă a mărturiilor și reliefarea substanței lor, instruiește și îndrumă. Citirea ei recomandă, deopotrivă, un mare subiect și un autor de valoare.

prof. dr. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU
directorul Institutului de istorie „N. Iorga"

www.dacoromanica.ro

Către cititor

Se împlinesc anul acesta cinci veacuri de la moartea lui Vlad Țepeș, unul din marii domnitori ai Țării Românești. Un destin ciudat — pe care nu l-au avut alți voievozi români — a făcut ca în Apus acest viteaz domnitor să apară drept o figură care aparține mai mult legendei decît istoriei. Această monografie își propune să facă demarcația cuvenită între adevărul istoric și legenda care a creat în jurul numelui „Dracula" o tristă și nemeritată faimă și să restituie istoriei adevărata personalitate a lui Vlad Țepeș.

Țepeș a fost fiul lui Vlad Dracul, de la care a moștenit nu numai unele calități, dar și porecla de Drăculea sau Dracula. Tatăl său a fost un demn urmaș al lui Mircea cel Bătrîn; despre el cronicarii timpului au frumoase cuvinte de laudă. După opinia lui A. Bonfini, Vlad Dracul a fost „bărbatul cel drept și neînfrînt, care în orice luptă a fost cel mai tare și cel mai viteaz povățuitor, pentru că, cu puține oști, dar cu atît mai mare inimă și înțelepciune, și cu marea virtute a ostașilor săi, peste nădejdea tuturor, fără ajutor străin, a purtat război îndelungat cu turcii, război pe care toți creștinii împreună de abia l-ar fi ținut" [1]. O opinie asemănătoare are cronicarul burgund Wavrin, care l-a cunoscut pe Vlad Dracul în timpul expediției din 1445, cînd și-a format convingerea că domnul Țării Românești era *„moult famé de vaillance et de sagesse"* [2].

Prin vitejia și înțelepciunea sa și beneficiind uneori și de colaborarea în luptă a lui Iancu de Hunedoara, Vlad Dracul a reușit să asigure independența Țării Românești, grav amenințată în acea vreme de Imperiul otoman.

Format în împrejurări cu totul excepționale, avînd o tinerețe foarte zbuciumată, în care a acumulat o experiență de viață neobișnuit de bogată și de complexă, care i-a grăbit maturizarea politică, cel de-al doilea fiu al lui Vlad Dracul a avut nu mai puțin de trei domnii, ce se întind pe o perioadă de aproape 30 de ani: toamna lui 1448, 1456—1462

[1] A. Bonfini, *Rerum Hungaricarum decades IV*, Lipsiae, 1771, p. 470.

[2] N. Iorga, *Cronica lui Wavrin și românii* („Buletinul Comisiei istorice a României", VI, 1927, p. 61).

www.dacoromanica.ro

și noiembrie — decembrie 1476. În aceeași perioadă a mai fost ostatic la turci (1442 — 1448), pribeag în Moldova și Transilvania (1449 — 1456) și prizonier în temnița de la Buda (1462— 1475). Fără aceste triste intermezzouri, Țepeș — care a murit ucis la 45 de ani ! — ar fi putut avea o domnie lungă, cu realizări la fel de strălucite ca și acelea ale marelui său contemporan Ștefan cel Mare, vărul său.

Monografia de față se compune din patru părți : în prima se prezintă efemera domnie a lui Vlad Țepeș din 1448 și răstimpul dintre aceasta și domnia din 1456—1462 ; cea de-a doua — cea mai întinsă— tratează pe larg domnia a doua sub toate aspectele ei ; partea a treia înfățișează istoria Țării Românești de la căderea lui Țepeș pînă la revenirea sa la tron cu sprijinul lui Ștefan cel Mare, precum și ultima domnie și sfîrșitul viteazului voievod ; în ultima parte se analizează faima lui Dracula în Europa și amintirea lui Țepeș în istoria poporului român, ultimul capitol incluzînd și o amplă prezentare a istoriografiei problemei.

Alcătuită pe baza tuturor surselor narative și documentare cunoscute, ca și prin utilizarea critică a tuturor contribuțiilor aduse de predecesorii noștri, monografia de față este nu numai o încercare de reconstituire a epocii lui Vlad Țepeș, dar și un omagiu adus viteazului domn al Țării Românești la împlinirea a cinci secole de la moartea sa. Cea mai mare dificultate în alcătuirea ei a fost informația în general săracă și contradictorie, din care sînt greu de separat izvoarele demne de încredere, a căror autenticitate nu poate fi contestată, de acelea deformate de imaginația unor povestitori sau de unele confuzii ale acestora. Principala contradicție este aceea dintre izvoarele documentare și cele narative.

În încheiere se cuvine să aduc călduroase mulțumiri Editurii Academiei pentru sprijinul acordat la tipărirea acestei lucrări, precum și colegilor Șerban Papacostea și Florin Constantiniu pentru bunăvoința cu care au citit această monografie și pentru sugestiile făcute în referatele prezentate în fața Consiliului științific al Institutului de istorie „N. Iorga".

www.dacoromanica.ro

Abrevierile folosite

I. Bogdan, *Relațiile*	= I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905.
I. Bogdan, *Vlad Țepeș*	= I. Bogdan, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896.
Călători străini	= *Călători străini despre țările române*, vol. I—II, București, 1968—1970.
B. T. Câmpina, *Complotul*	= Barbu T. Câmpina, *Complotul boierilor și „răscoala" din Țara Românească din iulie—noiembrie 1462*, în „Studii și referate privind istoria României", partea I, București, 1954, p. 599—624.
Cronici turcești	= *Cronici turcești privind țările române. Sec. XV—XVI. Extrase*, ed. M. Guboglu — M. Mustafa, I, București, 1966.
Cronicile slavo-române	= *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ion Bogdan. Ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu*, București, 1959.
S. Dragomir, *Documente nouă*	= Silviu Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul în secolii XV și XVI*, București, 1927.
DRH	= *Documenta Romaniae Historica*, B, Țara Românească, vol. I, București, 1966.
G. Giraudo, *Drakula*	= Gianfranco Giraudo, *Drakula. Contributi alla storia delle idee politiche nell'Europa Orientale alla svolta del XV-secolo*, Veneția, 1972.
N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*	= N. Iorga, *Îndreptări și întregiri la istoria românilor după acte descoperite în arhivele săsești*, București, 1905.
N. Iorga, *Ștefan cel Mare*	= N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare povestită neamului românesc*, București, 1904.
C. Karadja, *Incunabule*	= C. Karadja, *Incunabulele despre cruzimile lui Vlad Țepeș*, Cluj, 1931 (extras din vol. *Omagiu lui N. Iorga*, Cluj, 1931).
I. Minea, *Din trecutul*	= Ilie Minea, *Din trecutul stăpînirii românești asupra Ardealului. Pierderea Amlașului și Făgărașului*, București, 1914.
Gr. Tocilescu, *534 documente*	= Grigore Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul, 1346—1603*, București, 1931.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL I

PARTEA I

Prima domnie a lui Vlad Țepeș

În excelenta sa monografie dedicată epocii lui Iancu de Hunedoara, Camil Mureșan a analizat pe larg relațiile marelui conducător de oști cu domnii Moldovei și Țării Românești, pe care a căutat să-i asocieze la lupta sa antiotomană în vederea stăvilirii expansiunii turcești la Dunăre. Unul dintre domnii care l-au secondat cu deosebit succes în această luptă a fost Vlad Dracul, domnul Țării Românești. Întrucît însă nu totdeauna interesele țării pe care o conducea Vlad Dracul corespundeau cu cele al căror exponent era Iancu, între cei doi conducători au existat și unele disensiuni ce aveau să se termine cu moartea viteazului domn.

Împrejurările morții lui Vlad Dracul, ca și problema succesorului său la tron, au născut multe discuții în istoriografia noastră [1]. Unii istorici au admis că domnul Țării Românești a fost ucis din ordinul lui Iancu de Hunedoara, care a întreprins în acest scop o expediție peste Carpați, la o dată nesigură (datorită lipsei de precizie a izvoarelor): decembrie 1446 [2], ianuarie 1447 [3], noiembrie-decembrie 1447 [4].

După opinia lui N. Iorga, Vlad Dracul a fost ucis din porunca lui Dan, nu a lui Iancu, pe care-l absolvă astfel că „și-ar fi pătat mîinile cu sîngele cuiva" [5].

[1] Pentru opiniile mai vechi, vezi N. Iorga, *Studii și doc.*, III, p. XXVI — XXIX; I. Bogdan, *Relațiile*, p. 85—86, nota; pentru părerile mai noi, vezi „Studii", XVI, 1963, nr. 5, p. 1 049, nota 1 și *Anuarul Inst. de istorie și arheologie „A. D. Xenopol"*, Iași, X, 1973, p. 163—164.

[2] N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*, p. 12; C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, ed. a IV-a, vol. II/1, Buc., 1943, p. 11; I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 8, o plasează în 1446.

[3] N. Iorga, *Studii și doc.*, III, p. XXIX; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 90; I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, Iași, 1928 p. 215; idem, *Din trecutul*, p. 26—27.

[4] Vezi pe larg studiul lui Fr. Pall citat la nota 12, asupra căruia vom reveni.

[5] N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 90—91. Părerea marelui istoric este asemănătoare cu a lui L. Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ed. V. Grecu, Buc., 1959, p. 200, după care Dan l-ar fi ucis pe Vlad Dracul.

În scrierile sale mai vechi, N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 62, susținuse și el că Iancu „ucisese pentru necredință" pe Vlad Dracul.

Să nu uităm că, în actul din 21 martie 1457, Ladislau Postumul îl acuza pe atotputernicul guvernator dispărut că ar fi suprimat voievozi ai Țării Românești și Moldovei, fideli regatului, punînd în locul acestora oameni devotați lui („*Waivodas nostros Transalpinum et Moldaviensen, nobis et regno nostro fideles, alios occidi, alios expelli fecit, et eorum loco alios, quos sibi obligatos fieri debere putavit superinduxit*") (J. Téleki, *A Hunyadiak kora Magyarországon* [Ungaria în epoca Huniazilor], vol. X, Pesta, 1853, p. 546—547).

www.dacoromanica.ro

După alte opinii, în luptele dintre Vlad Dracul şi urmaşul său la tron, „nu trupele lui Iancu de Hunedoara au jucat rolul hotărîtor, ci forţele boiereşti grupate în jurul unuia sau altuia dintre pretendenţi"[6].

Problema succesorului la tron este încă şi mai neclară; după unii istorici — care urmează pe L. Chalcocondil — pretendentul adus de Iancu a fost Dan sau Dan al III-lea[7], fiul lui Dan al II-lea, care ar fi ocupat tronul pînă în 1447 sau 1448—1449, cînd ar fi devenit domn Vladislav al II-lea[8]. Alţii consideră că domnul pus de Iancu a fost acesta din urmă[9]; cum cei doi sînt fraţi[10], este posibilă o confuzie între ei. În sfîrşit, alţi istorici au încercat să împace aceste opinii, făcînd din cei doi domni, Dan şi Vladislav, unul singur cu numele amîndurora Vladislav-Dan[11]. După o ultimă opinie — de care ne vom ocupa mai jos — succesorul lui Vlad Dracul nu ar fi fost altul decît Vlad Ţepeş. Precum vedem, nu mai puţin de trei nume de domni.

O importantă contribuţie la lămurirea acestor probleme încurcate a adus, în 1963, unul din cei mai buni cunoscători ai acestei epoci, istoricul clujean Francisc Pall[12]. După opinia d-sale, în noiembrie — decembrie 1447, Iancu de Hunedoara a întreprins o expediţie în Ţara Românească pentru a-l înlocui pe Vlad Dracul care se împăcase cu turcii şi refuza să-i pună la dispoziţie un corp de 10 000 de oşteni pe care Iancu conta în planurile sale antiotomane.

După Fr. Pall, cronologia evenimentelor din noiembrie — decembrie 1447 ar fi următoarea:

— la 10 noiembrie Iancu se găsea la Sighişoara, unde declara că începe campania împotriva „nelegiuitului" Vlad;

[6] *Istoria României*, II, Buc., 1961, p. 430. Considerăm exagerată opinia lui G. Giraudo, după care, în instabilitatea din Ţara Românească, „*l'albitro della situazione è sempre un principe straniero*" (*Drakula*, p. 50). Această constatare poate fi valabilă *numai* pentru Iancu de Hunedoara, care nu este însă un principe străin, fiind român de origine, şi care, prin amestecul său în Moldova şi Ţara Românească, urmărea să le solidarizeze la lupta antiotomană condusă de el.

[7] În 1901, N. Iorga afirma că acest Dan al III-lea era „admis de toată lumea" (*Studii şi doc.*, III, p. XXVIII).

[8] Gr. Conduratu, *Relaţiunile Ţării Româneşti cu Ungaria pînă la anul 1526*, Buc., 1898, p. 140; N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 90—91; C.C. Giurescu, *op. cit.* p. 12. I. Minea, *Din trecutul*, p. 28, crede că sub numele Dan „este a se înţelege partidul dănesc", deci atît Dan, cît şi Vladislav.

[9] N. Iorga în Hurmuzaki, XV/1, p. 451—452 şi I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 87. În 1905, N. Iorga declara: „credeam pînă acum că, în locul lui Vlad, puternicul regent al Ungariei dăduse Ţării Româneşti de-a dreptul pe acest Vladislav"; acum admite un „alt Dan", pe care Iancu l-a înlocuit apoi cu Vladislav (*Îndreptări şi întregiri* p. 12).

[10] I. Minea, în „Cercetări istorice", X — XII, 1934—1936, p. 352.

[11] N. Iorga, *Studii şi doc.*, III, p. XXIX; *Istoria României*, II, p. 430. În *Vlad Ţepeş*, p. 62, I. Bogdan susţinea că Vladislav — Dan ar fi fost urmaşul lui Dan al III-lea; mai tîrziu, în *Relaţiile*, p. 87, afirma că, la 1447, Iancu a pus pe tron pe Vladislav-Dan. Numele de Dan — Vlad este întîlnit în rezumatul unui document din <1449—1450>.

[12] Fr. Pall, *Intervenţia lui Iancu de Hunedoara în Ţara Românească şi Moldova în anii 1447—1448* („Studii", XVI, 1963, nr. 5, p. 1 049—1 072).

www.dacoromanica.ro

— la 23 noiembrie se afla la Braşov, de unde se pregătea să treacă în Ţara Românească;

Fig. 1. — Vlad Ţepeş (broşură germană; după N. Iorga, *Portretele domnilor români*, pl. 25).

— la 4 decembrie — cînd Vlad Dracul dispăruse [13] — Iancu se găsea la Tîrgovişte, unde se intitula şi „voievod al părţilor transalpine" *(parcium Transalpinarum waywodam)*;

[13] Pe baza unui document din 3 aprilie 1534, care aminteşte de marele voievod Vlad cel Bătrîn „pe care l-a ajuns moartea în satul Bălteni" (*Documenta Romaniae Historica*, B, vol. III, p. 289), Ilie Minea a susţinut că Vlad Dracul a fost urmărit şi ucis la Bălteni (*Vlad Dracul şi vremea sa*, p. 217). Întrucît epitetul „cel Bătrîn" se atribuia de obicei celui mai vechi domn dintre cei care purtaseră acelaşi nume de voievod (Mircea, Vlad etc.) şi cum lui Vlad, fiul lui Vlad Dracul, i se spune de obicei Vlad Ţepeş, este foarte probabil că documentul în cauză se referă la Vlad Dracul, deşi prin aceeaşi regiune îşi va fi găsit sfîrşitul şi Vlad Ţepeş. Afirmaţia acestui document, scris la un veac după moartea lui Vlad Dracul, este greu de controlat din lipsă de alte izvoare.

Întrucît fiul cel mai mare al lui Vlad Dracul, Mircea a fost ucis de tîrgovişteni în anul 1447 (motiv pentru care aceştia vor fi pedepsiţi mai tîrziu de Vlad Ţepeş), este probabil că doar Vlad Dracul a putut fugi din capitala ţării, atacată prin surprindere. Este însă greu de înţeles de ce tîrgoviştenii au ucis pe Mircea şi nu Iancu de Hunedoara. N. Iorga susţine că atît Vlad Dracul, cît şi Mircea „fură tăiaţi la Tîrşor" (*Studii şi doc.*, III, p. XXIX). După I.

www.dacoromanica.ro

— la 16 decembrie Iancu terminase expediţia, aflîndu-se din nou la Braşov.

Expediţia lui Iancu de Hunedoara în Ţara Românească este evocată şi într-un document din 1 februarie 1448, în care Vlad Dracul, fostul voievod ucis, este considerat drept „necredincios" [14].

După părerea lui Fr. Pall, domnul înscăunat de Iancu de Hunedoara în urma expediţiei din noiembrie — decembrie 1447 ar fi „poate" Dan al III-lea, după care — „prin vara anului 1448" — s-a ridicat domn Vladislav al II-lea; după opinia aceluiaşi autor, Dan ar fi voievodul care a participat alături de Iancu la lupta de la Kossovo din 1448, în timp ce Vladislav era domn al Ţării Româneşti [15].

După zece ani de la apariţia studiului lui Fr. Pall, care părea a fi rezolvat problema, C. Stoide — un alt meticulos cercetător al epocii — susţine că Iancu de Hunedoara nu a participat la o expediţie în Ţara Românească la sfîrşitul anului 1447 [16], pentru motivul că voievodul Transilvaniei nu ar fi avut timpul necesar să întreprindă o asemenea expediţie între datele propuse de Francisc Pall (de la 23 noiembrie pînă la începutul lui decembrie) [17]. După opinia lui C. Stoide [18], documentul din 4 decembrie 1447, dat de Iancu la Tîrgovişte, ar fi un fals [19], care nu poate

Thuroczi, Iancu ar fi ucis atît pe Vlad Dracul, cît şi pe fiul său cel mai mare (*Chronica Hungarorum*, ed. de I. G. Schwandtner, *Scriptores Rerum Hungaricarum*, I, Viena, 1746, p. 259). În schimb, A. Bonfini afirmă că Iancu ar fi ucis atît pe Vlad Dracul, cît şi pe doi fii ai acestuia („*Draculamque in oppido quodam, cum duobus filiis, capit*") (*Rerum Hungaricarum decades IV*, Lipsiae, 1771, p. 470). După cum a arătat I. Minea, A. Bonfini a socotit „că nu se va mira nimeni dacă răzbunarea lui Iancu a ajuns pe toţi membrii familiei domnitoare muntene" (*Vlad Dracul şi vremea sa*, p. 214).

[14] Hurmuzaki, I/2, p. 758 („*infidelem quondam Wladislaum Wayvodam Transalpinum*").

[15] Fr. Pall, *op. cit.*, p. 1 071. Opiniile lui Fr. Pall au fost acceptate în linii generale de un alt bun cunoscător al epocii, Camil Mureşan, potrivit căruia studiul autorului amintit „pare a fi elucidat chestiunea" datei la care a avut loc expediţia (*Iancu de Hunedoara*, ed. a II-a, Buc., 1968, p. 141—142).

[16] C. Stoide, *Contribuţii la studiul istoriei Ţării Româneşti între anii 1447 şi 1450* (*Anuarul Inst. de istorie şi arheologie A. D. Xenopol*, Iaşi, 1973, p. 163—181). Vezi şi răspunsul recent al lui Fr. Pall, *De nouveau sur l'action de Ianco de Hunedoara (Hunyadi) en Valachie pendant l'année 1447* („Revue roumaine d'histoire", 1976, nr. 3).

[17] Totuşi, la p. 174, C. Stoide dă ca „probabilă" expediţia din noiembrie—decembrie, dar fără participarea lui Iancu.

După opinia noastră — dacă este vorba de o simplă expediţie-razie, menită să înlocuiască prin surprindere pe domn, şi a cărei reuşită era garantată de o prealabilă înţelegere cu partida adversă lui Vlad Dracul — ea s-ar fi putut desfăşura în limitele de timp propuse de Fr. Pall (23 de zile); întrucît drumul de la Braşov la Tîrgovişte (pe la Rucăr — Dragoslavele) putea fi parcurs în trei zile (*Călători străini*, IV, p. 376), rămînea timp şi pentru efectuarea altor operaţii, limitate ca amploare datorită caracterului special al unei asemenea expediţii.

[18] Care-l urmează pe istoricul maghiar L. Elekes, *Hunyadi*, Budapesta, 1952, p. 315.

[19] Poate din aceste motive documentul nu este cuprins în *DRH*, B, vol. I. Chiar dacă ar fi un fals, important pentru noi este faptul că falsificatorii ştiau că la acea dată Iancu de Hunedoara se afla în Ţara Românească, motiv pentru care l-au pus să emită actul din Tîrgovişte; în cazul în care Iancu ar fi fost atunci în Transilvania, fără îndoială că falsul era şi mai evident dacă şi locul emiterii actului ar fi fost greşit.

În sprijinul afirmaţiei că actul este un fals C. Stoide aduce două argumente: lui Iancu — care era guvernator al Ungariei — trebuia să-i confere cineva titlul de voievod al Ţării

www.dacoromanica.ro

proba prezența voievodului Transilvaniei în capitala Țării Românești la data amintită [20].

Ca urmare, C. Stoide susține că atacul împotriva lui Vlad Dracul — care este de fapt „o cursă în care voievodul a căzut" — a putut avea loc la o dată apropiată de 15 ianuarie 1447; „boierii trădători și oamenii lui (Iancu — N. S.) n-au izbutit să așeze în domnie pretendentul pe care l-au adus" (care și-ar fi pierdut probabil viața în timpul luptelor) [21], astfel încît tronul a fost ocupat de Vlad Țepeș, fiul domnului ucis, ajutat de boierii care-l sprijiniseră pe tatăl său și de begii turci din cetățile de margine ale Imperiului otoman [22].

După C. Stoide, prima domnie a lui Vlad Țepeș ar fi ținut din 1447 pînă în 1450, timp în care Vladislav al II-lea ar fi rămas în situația de pretendent la tron, situație în care ar fi luat parte la lupta de la Kossovo, în fruntea a 4 000 de arcași munteni.

Cît despre expediția din noiembrie — decembrie 1447, dacă aceasta a avut loc, C. Stoide consideră că ar fi fost îndreptată de fapt împotriva lui Vlad Țepeș; „și acesta putea fi foarte bine socotit (de către Iancu — N.S.) *un nephandum Wlad wayvodam Transalpini*" [23].

Problema este destul de complicată, dar ni se pare că soluțiile propuse de C. Stoide nu ajută la lămurirea ei, ci dimpotrivă; de aceea vom zăbovi puțin asupră-i.

Principalul argument al lui C. Stoide pentru a dovedi domnia lui Vlad Țepeș începînd din anul 1447 este un document — păstrat în traducere — datat 8 august 1447, eliberat de Vlad voievod, fiul lui Vlad voievod (cum își va spune Vlad Țepeș în actele emise în 1456 — 1461) și publicat

Românești și apoi faptul că în actele date la întoarcerea în Transilvania Iancu nu mai poartă acest titlu. La primul argument se poate spune că un locțiitor de rege nu avea nevoie de confirmarea unui titlu și — în cazul de față — nu a avut nici timpul să o ceară. Se cunosc și alte cazuri de principi ai Transilvaniei care s-au numit și domni ai Țării Românești fără „aprobarea" nimănui sau cazul lui Vasile Lupu care, la 1639, își spunea și domn al Țării Românești, unde domnea Matei Basarab. Cît privește cel de-al doilea argument, este posibil ca Iancu să-și fi spus voievod pînă la numirea înlocuitorului lui Vlad Dracul; întors în Transilvania, nu avea de ce să mai poarte titlul de domn al unei țări unde exista un nou voievod.

Cît privește dorința lui Iancu de a stăpîni și Țara Românească, să nu uităm spusele cronicarului polon Ian Dlugosz, după care acesta se străduia să uzurpe stăpînirea Țării Românești („*terram Bessarabiae sibi usurpare molitur*"); vezi *Historia Polonica*, II, Lipsca, 1712, col. 33—34.

[20] C. Stoide, *op. cit.*, p. 170—171.

[21] Această afirmație ni se pare greu de crezut; se cunosc în această vreme trei pretendenți la tronul Țării Românești: Vladislav al II-lea, ajuns domn mai tîrziu; Dan al III-lea, ucis de Vlad Țepeș în 1460, și Vlad (Călugărul), ajuns și el domn. *Care ar putea fi atunci pretendentul dispărut in 1447?*

La fel de greu de admis ni se pare și afirmația că Iancu de Hunedoara a reușit să-l înlăture pe Vlad Dracul, dar nu și-a putut impune candidatul la tron. Atunci de ce l-a mai înlăturat pe Vlad Dracul? Doar ca să facă loc unui nou dușman? Vezi și mai jos nota 31.

[22] C. Stoide, *op. cit.*, p. 176.

[23] *Ibidem*, p. 175—176.

www.dacoromanica.ro

de mai multe ori, cu această dată, de N. Iorga [24], G. Ghibănescu [25] şi P.P. Panaitescu [26].

Pe baza unei atente analize a compoziţiei sfatului domnesc, ultimul editor al documentului, D. Mioc, a plasat acest act în anii <1437—1438>, adică în vremea domniei lui Vlad Dracul [27].

Problema datării acestui document este destul de complicată. Din cei zece membri ai sfatului domnesc citaţi în act, patru ar putea fi la fel de bine şi în sfatul din 1447 (Nan Sculotă, Radu al lui Borcea, Dumitru spătar şi Seman stolnic), deoarece aceştia apar ca martori ai sfatului pînă în anul 1445 (din perioada 1446—1450 nu ne-au rămas documente cu sfat domnesc). Pentru păstrarea datei de 1447 pledează îndeosebi titlul emitentului : Vlad voievod, fiul marelui Vlad voievod.

Împotriva datării acestui document în anul 1447 se pot ridica însă obiecţii serioase : mai întîi, ordinea în care sînt citaţi boierii-martori este aproximativ aceeaşi cu cea din cele şase documente originale păstrate din anul 1437, cu excepţia a trei boieri prezenţi în aceste documente şi care nu apar în sfatul domnesc decît pînă în anul 1439 sau 1441 (Stanciu Hanoi, Voico vornic, Miclea paharnic). Mai adăugăm la aceasta prezenţa între membrii sfatului citaţi în act a lui Ştefan logofătul, care nu este amintit decît pînă la 1441 [28], ca şi absenţa din sfatul domnesc al documentului în discuţie a patru dregători citaţi într-un hrisov din 7 august 1445 şi care în mod firesc ar fi trebuit să nu lipsească din sfatul domnesc al documentului dacă acesta ar fi într-adevăr din anul 1447 (este vorba de : Manea vornic, Neag paharnic, Radu comis şi Cazan logofăt ; primul dintre aceştia prezent în sfat începînd numai din anul 1439).

Pentru motivele expuse mai sus, ni se pare mai îndreptăţită plasarea documentului în anii <1437 — 1438>, decît păstrarea datei vechi de 1447, astfel încît *acest document cu dată incertă* — repetăm, păstrat în

[24] *Studii şi doc.*, V, p. 169.

[25] „Teodor Codrescu", II, 1934, p. 129.

[26] *Documentele Ţării Româneşti*, Buc., 1938, p. 210—211.

[27] DRH B, vol. I, p. 148. Autorul articolului discutat a folosit documentul după ediţia P. P. Panaitescu şi nu a ţinut seama de datarea propusă de D. Mioc, pe care o consideră ca avînd „o insuficientă argumentare" (*op. cit.*, p. 172) ; această argumentare nu se poate desfăşura la fiecare document publicat cu data schimbată. La discutarea acestei lucrări în Consiliul ştiinţific al Institutului „N. Iorga", D. Mioc a adus două argumente ce nu pot fi neglijate, şi anume : 1) Datorită confuziei ce se poate face între literele slavone M (40) şi N (50), este foarte probabil că diacul sau copistul a folosit pe N (punînd văleatul 6955 = 1447), în loc de M, care ar fi dat văleatul corect 6945 = 1437. 2) Este mult mai uşor de acceptat ideea că diacul a greşit numele proprii, puţine, ce nu corespund cu anul 1437 decît pe cele mult mai numeroase care nu corespund cu anul 1447. Vezi şi nota următoare.

[28] Ni se pare curios că C. Stoide nu a remarcat faptul că Ştefan logofăt nu mai apare în acte după anul 1441, ceea ce l-a făcut să afirme că acest boier ar fi rămas alături de Vlad Ţepeş pînă la 1450. Scrisoarea prin care Ştefan logofătul şi Nanul dau o mărturie pentru un fapt petrecut „pînă ce-am fost noi pe lîngă domnul nostru" nu se poate referi deci la Vlad Ţepeş (cum crede C. Stoide, *op. cit.*, p. 180), ci la Vlad Dracul, deoarece *numai* în timpul domniei acestuia Ştefan ocupă dregătoria de logofăt. Scrisoarea respectivă — nedatată, dar pe care Ion Bogdan (*Relaţiile*, p. 261—262) o datează în 1442, cînd are loc expediţia turcă în Transilvania — nu poate servi deci ca argument pentru „căderea" lui Vlad Ţepeş la 1450, aşa cum susţine C. Stoide.

www.dacoromanica.ro

traducere — *nu poate servi ca argument pentru domnia lui Vlad Țepeș în anul 1447*, ca succesor al tatălui său, ucis în același an.

Este mult mai probabil că expediția din noiembrie — decembrie 1447 a avut ca urmare nu numai uciderea lui Vlad Dracul, în condiții rămase necunoscute, dar și înlocuirea sa la tron cu Vladislav al II-lea, protejatul lui Iancu de Hunedoara încă din vara anului 1447 [29], deci înainte de data expediției.

Nu ne putem imagina că Iancu de Hunedoara — aflat în culmea puterii sale — să se fi mulțumit doar cu dispariția lui Vlad Dracul [30] și să fi lăsat scaunul unui domn considerat dușman al său [31], care să păstreze tronul pînă în 1450.

Domnia lui Vladislav al II-lea începînd de la sfîrșitul anului 1447 sau din anul următor [32] ne este atestată de cîteva dovezi: este vorba mai întîi de un document din <1447 — 1448>, păstrat în rezumat,

[29] La 20 iulie 1447 Iancu de Hunedoara recomanda brașovenilor pe ruda sau apropiatul său (*proximus noster*) „*Ladislaus Walachus* "care venise să se așeze acolo „*cum omnibus rebus et bonis suis*" (Hurmuzaki, XV/1, p. 34). Pentru echivalența Ladislau = Vladislav vezi C. Stoide, *op. cit.*, p. 168.

Împrejurările în care acest Ladislau — care nu poate fi decît viitorul Vladislav al II-lea — a ajuns în Transilvania sînt greu de cunoscut; ele se leagă foarte probabil de luptele pentru tron din anul 1447.

[30] Acțiunea lui Iancu în Țara Românească urmărea să reconstituie frontul antiotoman pe linia Dunării înainte de confruntarea cu turcii din 1448; concomitent cu intervenția la sud de Carpați, Iancu de Hunedoara a susținut în Moldova pe Petru voievod, care a reușit să ocupe tronul la începutul anului 1448. La 5 ianuarie succesul lui Iancu era cunoscut la Viena (Fr. Palacky, *Archiv Cesky*, II, Praga, 1842, p. 420).

[31] Faptul că Iancu nu s-a mulțumit doar să dispună uciderea lui Vlad Dracul, ci să numească și un înlocuitor rezultă dintr-o serie de izvoare narative, care nu sînt însă de acord asupra numelui noului domn. Astfel, după cronicarul I. Thuroczi, Iancu a pus domn pe „*filium quondam Dan Wayuodae*", care poate fi atît Vladislav, cît și fratele său Dan (*Chronica Hungarorum*, ed. I.G. Schwandtner, *op. cit.*, p. 259); după I. Dlugosz, domnul pus de Iancu s-ar fi numit Stanciu (*Stanculone*) (*op. cit.*, col. 33—34); după L. Chalcocondil (*op. cit.*, p. 200, 210), ar fi urmat Dan, fiul lui Basarab. Cronicarii turci care povestesc aceste fapte nu sînt nici ei de acord asupra numelui urmașului lui Vlad Dracul; astfel, Orudj afirmă că Iancu, „venind în Țara Românească, îl ucisese pe Dracula și dăduse Țara Românească necredinciosului Danoglu" (*Cronici turcești*, I, p. 57). Alți doi cronicari turci, Ruhî Celebi și Sadeddin, susțin că Iancu, „punînd să-l ucidă pe domnul Țării Românești, Dracul, în locul său l-a numit pe Lazoglu" sau că, „fiind ucis principele Țării Românești, necredinciosul Dracul, țara lui fusese dată lui Ladoglu" (citate apud A. Decei, „Revista istorică română", 1946, p. 49, nota 1; vezi și *Cronici turcești*, I, p. 453). Ladoglu poate însemna fiul lui Dan. Cum și Dan al III-lea și Vladislav al II-lea erau fiii lui Dan al II-lea, este greu de precizat la care din cei doi se referă cronicarii turci. După cum spune N. Iorga, „e o șaradă curată" (*Studii și doc.*, III, p. XXIX). După un alt cronicar turc, Mustafa Ali, Iancu s-ar fi repezit pe neașteptate asupra lui Vlad Dracul, i-a tăiat capul și a pus domn pe un „Basmara" (Basarab?) (*Cronici turcești*, I, p. 345).

Indiferent de numele domnului, izvoarele narative citate sînt de acord că Iancu a pus un înlocuitor lui Vlad Dracul; vezi și G. Giraudo, *op. cit.*, p. 49—50.

[32] Faptul că, la 7 martie 1448 sau 29 februarie 1448 — după Fr. Pall — Iancu de Hunedoara, aflat la Timișoara, cerea brașovenilor să se sfătuiască cu „oamenii fruntași din Țara Românească" (*homminibus potiorum Transalpinarum*), cărora le scrisese în privința circulației banilor, fără să amintească de domn (Hurmuzaki XV, p. 34—35), ar putea fi un indiciu că la data amintită, în urma unor lupte pentru tron necunoscute nouă, Iancu nu știa nici el cine este domnul țării. Vezi și C. Mureșan, *op. cit.*, p. 142. Această scrisoare nu pledează însă nici

www.dacoromanica.ro

prin care Vladislav, domnul Țării Românești, face o danie mănăstirii Meteore [33] și apoi de participarea sa cu oastea țării la lupta de la Kossovo, despre care se vorbește în mai multe izvoare. Astfel, într-un document din 6 mai 1492 se afirmă că un anume Dan Oteșeanu a obținut o ocină „din zilele lui Vladislav voievod, de la Kossovo" [34] (se înțelege că dacă ar fi fost un simplu pretendent, nu domn, Vladislav nu putea face o asemenea danie).

Vin apoi reproșurile pe care voievodul Țării Românești le adresa lui Iancu de Hunedoara, care nu ținea seama — spune domnul — de „toate slujbele ce am slujit și cu tot sîngele ce ne-am vărsat, eu și boierii mei și cu țara mea, pentru sfînta coroană și pentru țara ungurească și pentru creștini" (evident, în lupta de la Kossovo) [35].

Iancu de Hunedoara el însuși recunoaște această participare într-o scrisoare din 7 august 1448, adresată din Rupea universității săsești, prin care anunță că *„illustris princeps, dominus Wladislaus, Wayvoda Transalpin<ensis>"* a venit la chemarea sa „pentru binele regatului și al întregii creștinități" *(pro bono regni et commodo totius Christianitates)*, cerînd universității să primească pe domn și suita sa cu onoarea cuvenită *(debitas honoris et reverencias)*[36]. Este de remarcat schimbarea intervenită în situația lui Vladislav, care nu mai este un simplu Ladislau Valahul, ca în 1447, ci „ilustrul principe domnul Vladislav, voievodul transalpin". Dacă Vladislav nu ar fi fost domn efectiv în 1448, fără îndoială că Iancu nu i-ar fi dat acest titlu față de sași, care cunoșteau bine situația din Țara Românească [37].

pentru domnia lui Vlad Țepeș la data amintită. Dacă ar fi existat „o conducere cu care Hunyadi și oamenii săi nu puteau trata" — cum crede C. Stoide (p. 172) — este greu de acceptat ideea că Iancu s-ar fi putut adresa boierilor, peste capul domnului; boierii făceau și ei parte din „conducere", iar dacă exista un domn ei nu puteau rezolva problema fără asentimentul acestuia.

[33] DRH, B, vol. I, p. 505 (documentul a fost considerat de editor ca îndoielnic); vezi și *ibidem*, p. 175 (doc. din 1449—1450).

[34] *Ibidem*, p. 367—368. Știrea a fost discutată și pusă în valoare de Ștefan Andreescu, *Une information négligée sur la participation de la Valachie à la bataille de Kossovo* („Revue des études sud-est européennes", 1968, nr. 1, p. 85—92).

[35] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 86—87. Dacă Vladislav ar fi venit la luptă ca un simplu pretendent — așa cum susține C. Stoide — el nu ar putea vorbi de participarea alături de el a „țării", care nu aparținea decît domnului și nu se ridica la luptă decît la chemarea acestuia. O altă dovadă în acest sens ne-o furnizează L. Chalcocondil; el afirmă că, la bătălia amintită, turcii luptînd „mult peste așteptarea lor", românii ar fi trimis soli la sultan, susținînd că ei nu au vrut să vină la război „dacă peonii (= maghiarii) nu ne-ar fi pus cu sila, poruncindu-ne să ne legăm cu ei" și împingîndu-i „cu puterea" la luptă (*op. cit.*, p. 214). Este vorba, evident, de o oaste din țară, adusă poate fără voia ei să lupte într-o țară străină, pentru scopuri pe care nu le înțelegea.

[36] Barabas Szamu, *Szekely okleveltar* [Documente secuiești], VIII, Budapesta, 1934, p. 75—76 și Fr. Pall, *op. cit.*, p. 1 060.

[37] C. Stoide nu este consecvent în aplicarea unui principiu enunțat la p. 165, după care „cînd un pretendent domnesc își spune el singur «voievod și domn al țării», sau e numit astfel de partizani și prieteni, este o dovadă neîndoioasă că a fost recunoscut ca domn". Aplicînd acest principiu, trebuie să recunoaștem că titulatura dată lui Vladislav la 1448 ne obligă să acceptăm ideea că el era la această dată domn efectiv, nu pretendent, așa cum susține C. Stoide, *op. cit.*, p. 174.

www.dacoromanica.ro

Afirmația lui C. Stoide că Vladislav era doar pretendent la tron — nu domn efectiv — în timpul bătăliei [38] ni se pare greu de acceptat; pe lîngă argumentele de mai sus, două izvoare importante — cronicarul Chalcocondil [39] și ragusanul Pasquale de Sorgo [40] — susțin că Iancu a fost ajutat de „voievodul Țării Românești", după primul izvor cu 8 000 de ostași, după cel de-al doilea cu 4 000 de arcași („*Flaccorum princeps quattuor cum milibus archigeris exercitum*"), efective care ni se par mult prea mari pentru un simplu pretendent la tron, lipsit de mijloace. Că este vorba de un domn efectiv, nu de un pretendent, rezultă și din analele lui Pietro Luccari, după care trupele române erau conduse de Dan „*Re di Valachia*" [41].

◇

Dacă argumentele aduse de C. Stoide pentru a proba domnia lui Vlad Țepeș începînd din 1447 pînă în 1450 nu ni se par convingătoare [42] (motiv pentru care considerăm că domnul țării a fost Vladislav al II-lea), în schimb există altele care dovedesc o *scurtă domnie a lui Țepeș în anul 1448*, în timp ce Vladislav al II-lea se afla — așa cum am arătat — la Kossovo [43].

Este, mai întîi, o scrisoare a lui Vlad voievod, datată din Tîrgoviște, la 31 octombrie 1448 (deci la două săptămîni după lupta de la Kossovo) și adresată brașovenilor, scrisoare utilizată și de C. Stoide pentru a

[38] *Ibidem*, p. 175. Autorul amintit nu a utilizat lucrările lui Ștefan Andreescu (vezi mai sus nota 34) și M. Cazacu (vezi nota 43), apărute înaintea studiului d-sale; vezi și observația lui Ștefan Andreescu în „Revue roumaine d'histoire", XIV, 1975, nr. 1, p. 144.

[39] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 210. Aici numele domnului este Dan, considerat „mare prieten" al lui Iancu, care l-ar fi pus domn după moartea lui Vlad Dracul.

[40] N. Iorga, *Du nouveau sur la campagne turque de Jean Hunyadi en 1448* („Revue historique du sud-est européen", III, 1926, p. 13—27) și A. Decei, *Oastea lui Iancu de Huniade înainte de bătălia de la Kossovo (1448). Scrisoarea lui Pasquale de Sorgo* („Revista istorică română", XVI, 1946, fasc. 1, p. 41). Urmînd pe Bonfini și Thuroczi, ca și pe I. Bogdan (*Vlad Țepeș*, p. 8—9), regretatul A. Decei susținea că principele Țării Românești pe care l-a văzut Sorgo în tabăra creștinilor era Dan al III-lea, care se va fi menținut în vreo parte a țării și care ar fi murit în luptă, după opinia lui Sadeddin (*op. cit.*, p. 49). Nu putem da crezare acestei afirmații, ținînd seama de scrisoarea lui Iancu, după care cel care a venit pentru „binele creștinătății" era Vladislav; în plus, Dan al III-lea nu a murit decît în 1460, cînd a fost ucis de Vlad Țepeș (vezi la noi p. 80).

[41] *Copioso ristretto degli annali di Ragusa*, libri quatro, Veneția, 1605, p. 96. *Ținînd seama de confuzia dintre Dan și Vladislav, este foarte posibil că autorul are în vedere pe acesta din urmă.*

După opinia lui C. Mureșan, *op.cit.*, p. 143, Dan ar fi fost voievodul prezent la Kossovo alături de Iancu „Fie scurta lui domnie, fie menținerea lui în părțile de apus, către Severin, ar explica titlul de domn al Țării Românești, care i se mai atribuie".

[42] *Ni se pare imposibil ca un domn rival lui Iancu să se fi putut menține pe tron atîta vreme ducînd „continue lupte" cu oștile acestuia și cu partizanii săi din țară*, așa cum afirmă C. Stoide, *op. cit.*, p. 176. Credem că este mult mai plauzibilă o domnie lungă a lui Vladislav — susținut de Iancu în primii ani — întreruptă de o scurtă domnie a lui Vlad Țepeș.

[43] Argumente puse în valoare de Matei Cazacu, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)* („Revue des études sud-est européennes", IX, 1971, nr. 1, p. 131—139). Primul istoric care a presupus o domnie a lui Vlad Țepeș în 1448 a fost Ilie Minea, care se întreba dacă domnul instalat de turci „nu era oare Vlad Vodă Țepeș" (*Vlad Dracul*, p. 215).

www.dacoromanica.ro

proba domnia lui Vlad Țepeș. În această scrisoare, Vlad voievod arată că nu poate merge în Transilvania ca să încheie pace (adică pentru a fi recunoscut sau acceptat ca domn) decît după ce va veni Iancu din expediție, cînd va face „*bonam pacem*". Domnul arată că fusese informat despre lupta de la Kossovo de către „*frater nayph de Nicopolis*", ceea ce denotă bune relații cu dregătorii turci de la marginea imperiului. El mai susține că, dacă s-ar fi dus atunci la Brașov, turcii ar fi putut să-l nimicească atît pe el, cît și pe brașoveni *(statim nos et vos destruere possent)* [44].

Comentînd această scrisoare, N. Iorga considera că tonul ei, denotă un „de sine stăpînitor" și că acesta este Vladislav al II-lea [45]. Dar în scrisoare domnul își spune Vlad, iar Al. Lapedatu a arătat că „cronicile și hrisoavele noastre au făcut totdeauna deosebire între Vlazi și Vladislavi"[46].

Știrile din această scrisoare sînt confirmate parțial de altele provenite din Constantinopol la 7 decembrie 1448 ; din această relatare despre evenimentele din Țara Românească aflăm că, la circa 20 de zile după lupta de la Kossovo — la care ar fi luat parte „*environ 10 m.*" de valahi — sultanul a trimis pe un fiu de domn al Țării Românești cu circa 30 000 de turci cu care „*ledict fils du Valacque se tirast vers le pays de la Valacquie pour à forche le conquerir et s'en feist seigneur et le mettre en l'obeissance du Turc*". Știrea este plauzibilă dacă ținem seama de faptul că Iancu de Hunedoara fusese învins împreună cu aliații săi, printre care se număra și domnul Țării Românești pe care în mod firesc sultanul dorea să-l înlocuiască. După această știre, care pare a fi adevărată, referindu-se la prima domnie a lui Vlad Țepeș, urmează o alta, greu de crezut : după lupta de la Kossovo, Iancu s-ar fi îndreptat spre Țara Românească, unde ar fi dat o mare bătălie cu turcii, dintre care ar fi ucis 20 000, a prins pe fiul de domn pus de turci, i-a scos ochii și i-a tăiat capul. „*Et maintenant le Blanc* (Iancu) *est seigneur de toute la Valachie, qui est ung tres grand pays*" [47].

Partea ultimă a acestei scrisori pare a se referi mai degrabă la evenimentele petrecute cu un an mai înainte, cînd — așa cum a arătat Francisc Pall — Iancu a făcut, într-adevăr, o expediție în Țara Româ-

[44] Hurmuzaki, XV/1, p. 35 și I. Bogdan, *Relațiile*, p. 314—315. Vezi și C. Stoide, *op. cit.*, p. 173, care susține că domnul este Vlad Țepeș.

[45] N. Iorga, *Studii și doc.*, III, p. XXVIII; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 98. Aceeași opinie la I. Bogdan, *Relațiile*, p. 314—315. După părerea lui Gr. Conduratu, *op. cit.*, p. 145, acest Vlad ar fi fost fiul lui Dan, care abdicase după lupta de la Kossovo !

[46] Al. Lapedatu, *Vlad vodă Călugărul*, Buc., 1903, p. 35—36. Totuși, Vlad Țepeș își va spune și el uneori Ladislau sau Vladislau, dar numai după 1475 (Hurmuzaki, XV, p. 85, 86, 94); vezi și C. Stoide, *op.cit.*, p. 167, 173, care arată că domnul nu poate fi Vladislav, aflat la 1448 în relații bune cu Iancu de Hunedoara. Faptul că Vlad voievod se îndoiește de succesul lui Iancu de Hunedoara, ca și de viața acestuia („*dubium est de vita ipsius*"), precum și amenințările proferate la adresa celor ce s-ar gîndi să-l atace din Transilvania („*si autem nunc nobis contrari<s> fueritis, si quid tandem fiet, sint in detrimento animarum vestrarum, et periculum coram Deo respondietis*") dovedesc că autorul scrisorii nu poate fi un prieten al lui Iancu de Hunedoara.

[47] N. Iorga, *Les aventures „sarrazines" des français de Bourgogne au XV-e siècle*, Cluj, 1926, p. 40—41 (extras din *Mélanges d'histoire générale*); vezi și Fr. Pall, *op. cit.*, p. 1 056, care arată că ultima știre e nefondată.

www.dacoromanica.ro

nească, în timpul căreia a fost ucis Vlad Dracul, iar Iancu a rămas stăpînul țării; după Kossovo însă Iancu nu mai putea veni personal în Țara Românească pentru că fusese prins și închis de despotul G. Brancovici în castelul Semendria [48]. În plus, ar rezulta de aici că domnul din 1448 nu a fost Vlad Țepeș, care a rămas în viață. Cum însă scrisoarea din 31 octombrie 1448 — de care am vorbit mai sus — este semnată de Vlad voievod (așa cum semnează de obicei Vlad Țepeș, nu Vladislav, cum credea N. Iorga) [49], *este foarte probabil că el a fost domn la acea dată* [50], *domnie scurtă ale cărei limite exacte nu le cunoaștem* (probabil octombrie—noiembrie 1448), dar care a fost acceptată de istoriografia noastră [51].

Dealtfel, în sprijinul existenței acestei prime domnii a lui Vlad Țepeș, obținute cu ajutor turcesc, vin și unele izvoare otomane, care plasează însă greșit domnia în anul 1449. Astfel, în *Tevarih-i al-i Osman* se afirmă că „în anul următor" (1449 — N. S.) sultanul a făcut incursiuni în Țara Românească, unde a pus domn pe Țepeș (Kazîklu), fiul lui Dracul, i-a dat steag și hilat, făcîndu-i tot felul de favoruri [52].

Cunoscutul ienicer sîrb susține și el că, după moartea lui Vlad Dracul, sultanul „a dăruit pe fiul mai mare (acesta era acum Vlad, deoarece Mircea murise în 1447 — N. S.) cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn și l-a trimis cu cinste în Țara Românească, spre a domni în locul tatălui său, cu înțelegerea ca, în fiecare an, să vie la dînsul, ca să i se înfățișeze și să dea tributul la fel cum dăduse și tatăl său. Iar pe fiul al doilea, fratele acestuia, l-a lăsat la curtea lui" [53].

Ținînd seama de toate cele de mai sus, considerăm că *izvoarele care vorbesc de instalarea lui Vlad Țepeș ca domn cu ajutor turcesc se referă la această primă domnie din anul 1448*, nu la cea începută în 1456, așa cum au crezut unii istorici (G. Ghibănescu, A.D. Xenopol etc.) [54].

[48] Hurmuzaki, I/2, p. 756; vezi și N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 98—99. Cu toate acestea, C. Stoide, *op. cit.*, p. 174, admite posibilitatea ca Iancu să fi încercat răsturnarea lui Vlad vodă „printr-un corp expediționar".

[49] N. Iorga, *Les aventures „sarrazines"*, p. 19. Vezi și C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II/1, ed. III-a, p. 12. Despre fiul de domn orbit de Iancu — pe care Thuroczi îl consideră fiu al lui Dan, dar orbit în 1446, nu în 1448 — , vezi N. Iorga, *op. cit.*, p. 20.

[50] Nu putem trece cu vederea însă faptul că, în tratatul încheiat cu Ungaria la 6 septembrie 1456, Vlad Țepeș declara că era *„in adepcione prima huius Valachie dominacionis"*, adică în agonisita primei domnii asupra Valahiei (Hurmuzaki, XV, p. 45), ceea ce l-a determinat pe I. Minea să susțină că prima domnie a lui Țepeș a început în 1456 (*Din trecutul*, p. 28, nota 59). Este însă posibil ca Vlad Țepeș să fi trecut el însuși sub tăcere o domnie scurtă, obținută cu sprijin turcesc.

[51] Matei Cazacu, *A propos du récit russe Skazanie o Drakule voevode* („Cahiers du Monde russe et soviétique", XV, 1974, nr. 3—4, p. 280, nota 4).

[52] *Cronici turcești*, I, p. 185; vezi și p. 243—244 și C. Stoide, *op. cit.*, p. 176, nota 81 bis.

[53] *Călători străini*, I, p. 125—126. Cît privește pe Critobul, acesta este și mai lipsit de precizie cînd afirmă: „mai înainte vreme (de 1462— N.S.) sultanul îi dăduse (lui Țepeș — N.S.) această domnie" (*ed. cit.*, p. 290). Întrucît Țepeș a obținut domnia începută în 1456 cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara, nu al turcilor (vezi mai jos p. 35—37), este foarte posibil ca atît Critobul, cît și ceilalți cronicari să aibă în vedere, într-adevăr, scurta domnie din 1448 în obținerea căreia Vlad Țepeș a avut sprijin turcesc.

[54] Vezi cap. următor.

www.dacoromanica.ro

Domnia lui Vladislav al II-lea (1447—1456)
Pribegia lui Vlad Țepeș
Reocuparea tronului (1456)

Ajuns domn în condițiile analizate în capitolul precedent, Vladislav al II-lea (1447—1456) a încercat să ducă o politică de echilibru între Imperiul otoman — aflat în ofensivă — și Ungaria, a cărei apărare o organiza cu succes Iancu de Hunedoara; în anumite împrejurări, domnul va media chiar pacea între cele două puteri, ceea ce denotă o anumită libertate în relațiile sale cu acestea.

Ne lipsesc știri privind primii ani de domnie a lui Vladislav, cînd — după lupta de la Kossovo — Iancu de Hunedoara era confruntat cu o gravă criză internă cauzată de liga magnaților condusă de familiile Gara, Cillei și Brancovici [1]. În aceste condiții, în anul 1449, Iancu a fost silit să ducă tratative de pace cu Imperiul otoman, pace la realizarea căreia un rol deosebit avea să joace „*illustris Radozla Waywoda Transalpinus*" [2], identificat de unii istorici cu Vladislav al II-lea [3].

Un moment important în relațiile externe ale Țării Românești îl constituie tratatul de pace pe trei ani încheiat la 20 noiembrie 1451 între Iancu și sultan, tratat care îi îngăduia să-și păstreze independența [4]. În acest tratat se prevedea, printre altele, că Vladislav trebuia să plătească mai departe tribut Imperiului otoman, în timp ce față de Iancu de Hunedoara era obligat la „ascultare, supunere și îndatorire" *(audien-*

[1] Ilie Minea, *Din trecutul*, p. 30 și urm.; Camil Mureșan, *Iancu de Hunedoara*, ed. a II-a, Buc., 1968, p. 169 și urm. În anul 1450 situația lui Iancu pare a fi fost deosebit de delicată, de îndată ce, în tratatul încheiat cu Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, la 11 februarie, se prevede posibilitatea că, dacă i se va întîmpla vreo „strîmtorare", Iancu să găsească azil în Moldova „cu boierii săi și cu toate oștile sale" (I. Bogdan, *Cinci documente istorice slavo-române*, Buc., 1889, p. 26; vezi și I. Minea, *op. cit.*, p. 35).

[2] Hurmuzaki, XV/1, p. 36. Vezi și I. Minea, *op. cit.*, p. 31—32.

[3] N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*, p. 13. După opinia marelui istoric, prin acest tratat încheiat „pentru binele și folosul" regatului maghiar, „Vladislav știu să oprească năvălirea" turcilor la nord la Dunăre. O opinie asemănătoare la Fr. Pall, *op. cit.*, p. 1 061. După C. Stoide, *op. cit.*, p. 177, ar fi vorba de Radu cel Frumos, aflat la Poartă; acesta era însă pe atunci un copilandru, astfel încît nu putea îndeplini sarcini diplomatice de asemenea răspundere. Relațiile bune ale lui Vladislav cu turcii în această vreme rezultă și din faptul că, la întronarea lui Mehmed Celebi, la 18 februarie 1451, participă și un sol al domnului Țării Românești (F. Babinger, *Mahomet II, le Conquérant et son temps (1432—1481)*, Paris, 1954, p. 87).

[4] Publicat de N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 23—27; vezi și idem, *Istoria românilor*, IV, p. 106—107; I. Minea, *op. cit.*, p. 33; *Istoria României*, II, p. 431, unde se spune că acest tratat „garantează din nou independența Țării Românești".

www.dacoromanica.ro

cia, obediencia et obligacio); dacă nu se achita de aceste obligaţii, fiecare din cele două părţi era liberă să-l silească să o facă. Vladislav nu putea fi însă schimbat din domnie pînă la expirarea păcii (deci pînă în 1454); dacă murea pînă la această dată, nici una din părţile contractante nu avea voie să pună domn „decît pe cel pe care-l va fi iubit *(dilexerit)* ţara". Se recunoaştea astfel dreptul de alegere a domnului de către ţară.

În afară de aceste clauze importante pentru situaţia Ţării Româneşti, în acordul de pace se prevedea interdicţia de a se construi cetăţi pe Dunăre între Severin şi Chilia, aflată atunci sub dominaţia maghiară [5], precum şi — lucru foarte important — libertatea negustorilor de a circula în Imperiul otoman *(„Foriscitores ambarum parcium ambulent per nostra loca et per nostras terras pacifice, per terras et acquas, dempto quolibet impedimento, et faciant forum sine ulla impedimento")*.

Asigurat de cei doi puternici vecini că-şi va putea păstra tronul şi ţinînd seama de interesul Ţării Româneşti pentru comerţul cu Imperiul otoman [6], Vladislav al II-lea s-a gîndit să dea o nouă orientare politicii economice a ţării sale, realizînd o reformă monetară prin care asimila ducatul românesc cu asprul turcesc, monedă forte de argint [7].

Această măsură, luată foarte probabil în toamna anului 1452, a stîrnit nemulţumiri în Transilvania, precum şi deteriorarea relaţiilor cu Iancu de Hunedoara. În octombrie 1452, Iancu cerea locuitorilor Braşovului să nu mai primească „nici aspri, nici moneda voievodului transalpin" *(nec asperas, neque monetam Waywode Transalpinarum)*; totodată, guvernatorul Ungariei anunţa emiterea apropiată a unei noi monede maghiare [8], monedă ce avea să apară la începutul anului 1453 cu un curs forţat de 200 de dinari pentru un florin de aur şi care continua seria emisiunilor de inflaţie cu care Ungaria îşi plătea mercenarii [9].

La scurtă vreme după această dată, regatul maghiar a început represaliile împotriva lui Vladislav, ameninţînd cu confiscarea celor două vechi posesiuni ale domnilor Ţării Româneşti, Amlaşul şi Făgăraşul. Într-o frumoasă scrisoare adresată braşovenilor, Vladislav al II-lea mărturisea „bunilor săi prieteni": „sînt necăjit şi n-am linişte, cu toate slujbele ce am slujit şi sîngele ce am vărsat eu şi cu boierii mei şi cu ţara mea pentru sfînta coroană şi pentru Ţara Ungurească şi pentru creştini. Şi cît nu m-am jurat eu cu părintele meu Ionăş voievod, dar el tot n-a ţinut seama de asta, nici slujba mea nu i-a fost dragă. Căci lui nu-i ajunge gobernatoria Ţării Ungureşti, ci trimite să-mi răpească

[5] Fr. Pall, *Stăpînirea lui Iancu de Hunedoara asupra Chiliei şi problema ajutorării Bizanţului* („Studii", 1965, nr. 4, p. 619—638).

[6] Interes similar cu cel al Moldovei; vezi N. Iorga, *Actul lui Mohamed al II-lea pentru negustorii din Cetatea Albă (1456)* („Revista istorică", 1924, p. 105).

[7] Vezi pe larg Matei Cazacu, *L'impact ottoman sur les Pays Roumains et ses incidences monetaires (1452—1504)* („Revue roumaine d'histoire", XII, 1973, nr. 1, p. 175 şi urm.). Despre pătrunderea asprului în regiunile noastre şi implicaţiile acestui fapt, vezi Octavian Iliescu, *Un trésor d'aspres turcs du XV-e siècle, trouvé problablement en Moldavie* („Studia et acta orientalia", V — VI, 1967, p. 277—285).

[8] Hurmuzaki, II/2, p. 15—16; J. Teleki, *op. cit.*, X, p. 342.

[9] M. Cazacu, *op. cit.*, p. 176.

www.dacoromanica.ro

dreapta ocină şi ţărişoara mea, Făgăraşul şi Amlaşul, şi umblă cu gînd rău asupra mea". Vladislav considera că, prin aceasta, Iancu călca „făgăduinţa sa şi jurămintele sale" şi se arăta hotărît să nu renunţe „în ruptul capului" la dreptul său[10].

Fig. 2. — Vlad Ţepeş (broşură germană; după C. I. Karadja, *Incunabule*, p. 197).

Fig. 3. — Vlad Ţepeş (broşură germană; după C. I. Karadja, *Incunabule*, p. 198).

Temerile lui Vladislav s-au dovedit întemeiate; la 3 februarie 1453, Ladislau Postumul, regele Ungariei, încredinţa saşilor Tălmaciul cu posesiunile din jur[11], ceea ce însemna pierderea Amlaşului pentru Ţara Românească.

Cu toate acestea, Vladislav se arăta gata să facă în continuare servicii lui Iancu de Hunedoara, după cum rezultă dintr-o scrisoare din 11 aprilie 1453[12]. La această dată Vladislav fusese înştiinţat prin Stoica

[10] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 86—87 (o datează din <1451—1452>); vezi şi N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 100; Gr. Tocilescu, *534 documente*, p. 64.

[11] Hurmuzaki, II/2, p. 41; vezi şi I. Minea, *op. cit.*, p. 38; I. Moga, *„Marginea", ducatul Amlaşului şi scaunul Sălişlei*, Buc., 1942 (extras din vol. *Omagiu prof. I. Lupaş*, Buc., 1942).

[12] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 315; Hurmuzaki, XV/1, p. 38; Vezi şi I. Minea, *op. cit.*, p. 38; Fr. Pall, *op. cit.*, p. 625—626. Cu privire la Stoica Ghizdavăţ, reprezentantul lui Iancu la Chilia, menţionăm că un urmaş al său (probabil fiul), Dumitru Ghizdavăţ, a ajuns mare dregător al Ţării Româneşti în perioada 1475—1486, astfel încît este posibil ca şi tatăl acestuia să fi fost originar din aceste părţi.

www.dacoromanica.ro

Ghizdavăţ că Iancu dorea să trimită „nişte arme" la cetatea Chilia *(ad castrum Kilye)*; vrînd să-l servească mai departe „cu credinţă... pe domnul şi părintele nostru" — cum îi spune Vladislav — acesta cerea braşovenilor să-i expedieze în taină, ca să nu afle turcii, armele respective la Tîrgovişte, de unde, tot pe ascuns, domnul se angaja să le trimită la destinaţie.

După căderea Constantinopolului (29 mai 1453), presiunea turcească asupra ţărilor române avea să se întărească, turcii întreprinzînd o serie de incursiuni de intimidare pe ţărmurile de vest şi nord ale Mării Negre; ca urmare a acestor presiuni, se pare că, în vara anului 1453, Ţara Românească a fost silită să accepte unele condiţii noi în relaţiile cu Imperiul otoman, ceea ce-l va face pe Enea Silvio Piccolomini (viitorul papă Pius al II-lea) să declare, la 12 iulie, că „valahii au trebuit să se supună turcului"[13].

Întrucît dominaţia turcă asupra Ţării Româneşti reprezenta o ameninţare directă pentru Transilvania, unde turcii puteau pătrunde fără a fi opriţi, Iancu de Hunedoara a încercat din nou să scoată această ţară din orbita politicii turceşti; în aceste condiţii, se pare că, în august 1453, au avut loc unele lupte despre care ne informează acelaşi Enea Silvio într-o scrisoare din 3 septembrie, unde se spune: „*Valachi quoque contra gubernatorem arma moverunt, quem dominari sibi egre ferebant*"[14].

La scurtă vreme însă pacea s-a restabilit între Iancu şi Vladislav; la 24 septembrie 1453, Iancu, aflat la Lipova, anunţa sibienilor că făcuse pace cu domnul Ţării Româneşti *(„bonam et optimam cum Wayvoda parcium transalpinarum fecimus pacem")* şi-i anunţa că pot trimite un emisar la Vladislav ca să obţină satisfacţie pentru pagubele suferite[15].

Anul 1454 nu pare a fi schimbat aceste relaţii dintre Vladislav şi Iancu de Hunedoara, care era preocupat să oprească pe turci în Serbia, unde i-a şi învins la 1 octombrie[16], şi să ia măsuri de apărare a Transilvaniei, ameninţată de primejdia invaziei otomane[17].

[13] Rudolf Wolkan, *Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini*, în *Fontes Rerum Austriacarum. II. Diplomataria et Acta*, vol. LXVIII, Viena, 1918, p. 201. Vezi şi raportul prezentat regelui Poloniei, unde se spune: „*Jam Valachiam Moldaviamque terras Regni Poloniae* (!) *Turcus iuris sui fecit*" (Hurmuzaki, II/2, p. 52); vezi, de asemenea, F. Babinger, *op. cit.*, p. 147.

[14] R. Wolkan, *op. cit.*, p. 243.

[15] Hurmuzaki, XV/1, p. 39; vezi şi I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 64. Este greu de spus dacă Vladislav a recăpătat Amlaşul, aşa cum crede I. Minea, *op. cit.*, p. 39. Pagubele de care e vorba în scrisoare vor fi fost cauzate de represaliile lui Vladislav pentru Amlaş.

[16] *Ibidem*, p. 40—41; Hurmuzaki, II/2, p. 47—48; C. Mureşan, *op. cit.*, p. 183—184.

[17] Hurmuzaki, XV, p. 40—41; J. Téleki, *A Hunyadiak kora Magyarországon*, X, p. 431—432. Despre temerile cu privire la intenţiile otomane, vezi M. Cazacu, *op. cit.*, p. 183 (cu bibliografia aferentă). Vezi şi N. Iorga, *Îndreptări şi întregiri*, p. 14, unde se spune: „În 1454 pacea cu turcii era acum pe sfîrşite şi se luau măsuri la Braşov pentru a se pune cetatea în stare de apărare, cu atît mai mult cu cît ei făceau, după zvonuri, o mare gătire de oaste. Mulţi credeau că, în 1455, cînd sorocul păcii se încheia, nu numai Ungaria, dar creştinătatea întreagă erau să înceapă un mare război de apărare împotriva sultanului cotropitor".

Despre măsurile preconizate pentru lupta împotriva turcilor, vezi N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle*, IV, Buc., 1915, p. 84—86, 90—91, 101—102.

www.dacoromanica.ro

În anul 1455, presiunile turcești asupra țărilor române s-au accentuat: o flotă otomană masată pe Dunăre amenința regiunile de la nord de fluviu, iar Moldova a fost prădată și somată, la 5 octombrie 1455, să accepte plata unui tribut [18]. Este interesant să amintim aici observația slavistului Damian Bogdan după care scrisoarea sultanului trimisă lui Petru Aron, la 5 octombrie 1455, fusese adresată inițial domnului Țării Românești (numele „Vladislavu" și „Ungrovlahia" fiind înlocuite apoi cu „Petru" și „Morovlahia" [19], ceea ce poate dovedi o nouă încercare de presiune asupra Țării Românești.

Iancu de Hunedoara a făcut o ultimă tentativă de a scoate Țara Românească din situația primejdioasă în care se afla, întreprinzînd o expediție la sud de Carpați, în cursul lunilor octombrie — noiembrie 1455. La 14 septembrie, aflat la Hunedoara, Iancu îl anunța pe Ioan de Capistrano că pleacă peste trei zile la Brașov, de unde va merge în Moldova sau în Țara Românească „cum va fi voia lui Dumnezeu" („*ad partes Brassouie cum nostris gentibus dietim continuare inhovabimus tandemque forte a Brassouija ad ulteriora adibimus, puta Moldwauiam, vel partes Transalpinas, sicuti dei affuerit*") [20].

La 20 noiembrie, ragusanii aflaseră „*li progressi del governatore, perche qua è fama, che e sia andato in Vlachia cum 10 m. exercito, et che li Turchi siano congregati in li luoghi li vicini*" [21], și-l felicitau pe bătrînul erou: „*Videat excellencia vestra, quanto nobis usui sit: que dum ad Vlachie tutelam contra Turcos castra movit, non solum illorum locorum saluti consuluit, sed et discrimen, quod rebus nostris imminebat, avertit*" [22].

La 15 noiembrie 1455, aflat la Brașov, Iancu de Hunedoara putea să anunțe brașovenilor că relațiile sale cu Vladislav erau din nou bune; căpitanul general al Ungariei recunoștea că între el și domnul Țării Românești au existat „oarecari neînțelegeri, gîlcevi și dușmănii și dezbateri și certuri" (*disscensiones, discordie et inimicicie ac controversiones* <sic!> *et iurgia*), pe care „mulți doritori de pace din aceste părți" nu reușiseră să le potolească. Acum însă, Iancu, dorind liniște și pace în aceste părți, a reușit să se înțeleagă cu Vladislav, statornicind reluarea vechilor legături de comerț garantate de amîndouă părțile. Iancu asigură pe brașoveni că se pot duce din nou, fără grijă, cu mărfuri în Țara Românească, poruncindu-le ca, la rîndul lor, să îngăduie locuitorilor de la sud de Car-

[18] N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, Buc., 1899, p. 107 și urm.; P. P. Panaitescu, *Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui 1456)* („Studii", 1952, nr. 3, p. 189). O interpretare nouă asupra acestui eveniment la Șerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire Ottoman au XV-e siècle: le cadre international des rapports établis en 1455—1456* („Revue roumaine d'histoire", 1974, nr. 3, p. 445—461).

[19] „Revista istorică română", VII, 1937, p. 415.

[20] „Történelmi Tár", 1901, p. 182—183.

[21] J. Gelcich — L. Thalloczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae*, Budapesta, 1887, p. 584.

[22] *Ibidem*, p. 585. Aceste expediții nu erau îndreptate de fapt contra Țării Românești, ci urmăreau îndepărtarea primejdiei de cotropire turcească.

www.dacoromanica.ro

paţi să vină cu produsele lor în Transilvania, unde să le poată vinde în linişte şi fără nici o piedică [23]. Din textul lui Iancu rezultă că această înţelegere s-a realizat fără luptă.

Dar nici această pace nu avea să dureze prea mult; la 23 decembrie 1455 ea era deja ruptă. La acea dată Iancu scrie din nou braşovenilor — care garantau relaţiile sale cu Vladislav [24] — că „atunci cînd mai deunăzi *(pridem)* s-a făcut şi s-a orînduit pace şi bună-înţelegere *(pax et concordia)* între noi şi Vladislav voievod al Ţării Româneşti, aţi hotărît atunci şi aţi făgăduit că această pace şi bună-înţelegere nu va fi călcată în nici un chip de acel Vladislav voievod, ci, dimpotrivă, păstrată în întregimea ei". Iancu aflase că supuşii lui Vladislav nu respectau această pace; un anume Gavruţ Radu (Kafrwcz Radwl) cu mai mulţi locuitori din Ţara Românească au mers împreună cu turcii asupra regatului maghiar, cucerind o cetate numită „Saan" (Bran sau Ada Kaleh?),ducînd apoi prada în Ţara Românească. Iancu îi întreba pe braşoveni: „socotiţi deci şi vedeţi dacă o aşa pace şi prietenie e bună ori nu e bună" şi le cere să trimită soli la Vladislav ca să-l întrebe ce l-a determinat să calce pacea [25].

Nu ştim ce rezultat vor fi avut demersurile braşovene pe lîngă Vladislav; cert este că, în primăvara anului 1456, relaţiile dintre domnul Ţării Româneşti şi căpitanul general al Ungariei erau foarte încordate ca urmare a faptului că Vladislav a încercat să ocupe Făgăraşul ce-i fusese confiscat[26]. La 6 aprilie 1456, regele Ladislau al Ungariei poruncea saşilor să se pregătească să apere hotarele Transilvaniei şi posesiunile lui Iancu, deoarece aflase că „ilustrul Vladislav, voievodul transalpin, făcînd invazie în domeniile comitetului Ioan şi în mai multe sate săseşti, arsese cîteva din acele sate şi se pregătea să atace din nou pe comite cu război, răzmeriţă, prădăciuni şi nedreptăţi" *(„Intelleximus qualiter Illustris Wla-*

[23] Hurmuzaki, XV, p. 44; N. Iorga, *Îndreptări şi întregiri*, p. 15; I. Minea, *op. cit.*, p. 43, presupune că Vladislav sau solii acestuia s-au întîlnit cu Iancu la Braşov, unde au fost înlăturate neînţelegerile. După opinia acestui harnic istoric, Iancu „n-a ştiut să facă din Vladislav un părtaş şi colaborator". În schimb, N. Iorga, *op. cit.*, p. 15, îl acuză pe Vladislav de a fi fost un „vrăjmaş declarat" al lui Iancu, pe care-l „lovise pe furiş prin turci şi prin boierii săi", iar apoi „începuse făţiş războiul pentru Făgăraş". Marele istoric uita că Făgăraşul era o veche posesiune a domnilor Ţării Româneşti şi că Vladislav era îndreptăţit să apere această feudă.

[24] Braşovenii erau interesaţi să păstreze bune relaţii cu Vladislav care le asigura libertatea comerţului în Ţara Românească după „aşezămîntul cel vechi, de la domnii de mai înainte" (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 88). Despre aceasta vezi şi la noi, p. 77.

[25] Hurmuzaki, XV, p. 42; N. Iorga, *op. cit.*, p. 14—15; I. Minea, *op. cit.*, p. 43.

[26] Sînt greu de precizat condiţiile în care a avut loc confiscarea; după unele opinii, retragerea dreptului de stăpînire a feudelor era întemeiată ţinînd seama de faptul că Vladislav al II-lea nu-şi mai respecta „credinţa" datorată suzeranului. Nu trebuie să omitem însă interesele unor cercuri săseşti de a lua în stăpînire aceste posesiuni, ceea ce vor şi reuşi pînă la urmă. Oricum, la 4 octombrie 1453 Vladislav al II-lea stăpînea încă Făgăraşul, unde întăreşte unui locuitor ocină la Dejani (DRH, B, vol. I, p. 194). În cele două documente emise în anii 1454—1456 Făgăraşul şi Amlaşul nu-mai figurează în titlul său domnesc, ceea ce arată că Vladislav recunoscuse pierderea lor. Despre stăpînirea lui Vlad Ţepeş asupra celor două feude, vezi la noi p. 69, nota 14.

www.dacoromanica.ro

dislaus, Wayvoda transalpinus, dominia ipsius comitis Iohannis, ac eciam certas villas nostras saxonicales, invadendo,nonnullas ex eisdem villis concremasset et combussisset, ac eidem ulteriores guerras, inimicicias, dampna et iniurias inferre et irrogare niteretur atque vellet"). Regele afirmă mai departe că a cerut lui Vladislav să înceteze acțiunile ostile întreprinse împotriva posesiunilor sale [27].

Afirmațiile regelui sînt confirmate într-o scrisoare adresată, la 7 aprilie 1456, de Iancu brașovenilor, prin care-i anunța că: „românii necredincioși (nu precizează care — N. S.) au asediat cetatea noastră a Făgărașului și au făcut mai multe asalturi asupra fortăreței noastre. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu n-au putut-o cuceri, precum aveau de gînd și-i îndemna inima lor cea voitoare de rău". Întrucît aflase că „în curînd acești dușmani ai noștri nu numai că vor asedia (din nou) fortăreața..., dar îndrăznesc a face întregii țări multe supărări, pagube și năvăliri", Iancu roagă pe brașoveni să permită ducerea de arme și pulbere *(pixides, pulveres, sagittas et alia)* pentru întărirea cetății în vederea apărării de noi atacuri [28].

În aceeași vreme cu atacurile lui Vladislav asupra Făgărașului, aveau loc masive pregătiri turcești la sud de Dunăre [29], ceea ce determina dieta maghiară să decreteze ridicarea generală la arme și să ceară papei Calixt al III-lea trimiterea unei flote în Dardanele [30].

În aceste condiții, pentru a asigura apărarea Transilvaniei dinspre sud și a avea un aliat de nădejde în lupta contra turcilor, Iancu de Hunedoara a hotărît înlocuirea lui Vladislav al II-lea cu tînărul Vlad Țepeș, care aștepta acest moment în Transilvania.

[27] Hurmuzaki, II/2, p. 70 și XV, p. 42—43; I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 65; I. Minea, *op. cit.*, p. 44—45. I. Bogdan susține că, în urma acestor prădăciuni, regele Ladislau a dat dispoziții lui Iancu să-l pună domn pe Vlad Țepeș.

[28] Hurmuzaki, XV, p. 43; N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*, p. 15; I. Minea, *op. cit.*, p. 45; la p. 7, același autor consideră că românii din Făgăraș s-au răsculat împotriva asupririi sociale, politice și religioase, ultima dintre acestea agravată de prezența lui Ioan de Capistrano în acele părți. Vezi și Ștefan Lupșa, *Catolicismul și românii din Ardeal și Ungaria pînă la anul 1556*, Cernăuți, 1929, p. 83—84, 99—102. În această vreme, românii „schismatici" (ortodocși) erau izgoniți din satele lor, cum s-a întîmplat în regiunea Brașov (Hurmuzaki, II/2, p. 69). Din textul scrisorii regelui rezultă însă că este vorba de atacuri din partea lui Vladislav, nu a românilor făgărășeni. I. Moga admite și el o răscoală a românilor din țara Oltului împotriva castelanilor din Făgăraș, răscoală de care nu era străin Vladislav (*op. cit.*, p. 13). Această soluție ar împăca afirmațiile din cele două scrisori citate (a regelui și a lui Iancu).

[29] La 12 martie 1456 se transmiteau din Ragusa știri despre pregătirile sultanului; turcii „*cum machinas ac plurima bellica instrumenta*" atacau în Serbia, în timp ce pașa Rumeliei „*hic actis temporibus magno conatu se ad occupandam Vlachiam instruxisse*" ... (J. Gelcich — L. Thalloczy, *op. cit.*, p. 589); la 15 aprilie se transmiteau lui Iancu știrile primite la Ragusa din partea bailului venețian la Constantinopol, Bartolomeo Marcellus „*qui magnos per Turcos belli paratus instrui predicabat et eorum mentes ad expugnanda Danubii loca diriguntur*" (*ibidem*, p. 592).

[30] Camil Mureșan, *Iancu de Hunedoara*, ed. a II-a, Buc., 1968, p. 189. Despre planurile de cruciadă ale papei, vezi Hurmuzaki, II/2, p. 54—57.

www.dacoromanica.ro

◇

Ce făcuse în tot acest timp viitorul domn al Țării Românești? Ajuns pe tronul țării cu sprijin turcesc în 1448 [31], Vlad Țepeș, care cunoscuse situația Imperiului otoman, unde trăise ca ostatic cîțiva ani, a preferat să nu se mai întoarcă acolo și s-a îndreptat spre Moldova. Ca să înțelegem ce l-a determinat să facă aceasta, va trebui să arătăm că Vlad Dracul fusese căsătorit cu sora lui Roman vodă, nepoata de fiu a lui Alexandru cel Bun, căsătorie din care rezultase foarte probabil viitorul domn al Țării Românești; acesta era deci văr cu Ștefan cel Mare. „Astfel, sîngele celui mai mare dintre domnii moldoveni era și sîngele acelui ce trebuia să se cheme Țepeș" [32].

După toate probabilitățile, Țepeș va fi rămas în Moldova pînă la sfîrșitul tragic al domniei unchiului său Bogdan al II-lea, la 15 octombrie 1451, cînd a fost silit să fugă în Transilvania, foarte probabil împreună cu vărul său, viitorul domn ce avea să se cheme Ștefan cel Mare, pe atunci un tînăr de circa 18 ani [33].

La 6 februarie 1452 știm sigur că Vlad Țepeș se găsea în Transilvania, unde venise din Moldova și de unde încerca să reocupe tronul Țării Românești. Aflăm aceste amănunte dintr-o interesantă scrisoare a lui Iancu de Hunedoara către brașoveni, în care guvernatorul Ungariei — ținînd seama de pacea încheiată cu turcii, care prevedea menținerea pe tron a lui Vladislav pînă în anul 1454 — arăta: „nu permitem să se ridice nimeni cu puterea contra numitului Vladislav ca să-l atace". Iancu aflase că „ilustrul principe" *(illustris principes)* Vlad, fiul lui Dracul voievod, *„qui nunc hic aput nos existit"*, voia să plece fără știrea și voia sa *(„sine scitu et voluntate nostris")* în Țara Românească. Iancu cere brașovenilor să nu-l ajute pe Vlad în întreprinderea ce plănuia, să-l prindă și să-l trimită în părțile Moldovei de unde venise *(„de partibus Moldwawye ad fidem nostram erga nos venit")* [34].

Se pare însă că Vlad Țepeș nu s-a întors în Moldova, ci a rămas mai departe în Transilvania; la 24 septembrie 1452, Vladislav al II-lea reproșa brașovenilor că, deși încheiase pace *(perpetuam pacem)* cu ei, adăposteau în mijlocul lor pe dușmanii săi și pe slugile acestora; între aceștia se găsea și un anume *„Chernik Valachus et infidelis de terra Fogaras"*, care-i furase 1 000 de oi de la oaste și ședea la Codlea; domnul cere brașovenilor să-l prindă pe Cernica și să-i restituie oile furate [35]. Istoricii români sînt de acord că dușmanii lui Vladislav din Transilvania erau

[31] Vezi cap. precedent, p. 24—26.

[32] N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*, p. 13—14.

[33] Despre pribegia lui Ștefan în anii 1451—1456, vezi N. Grigoraș, *Începuturile domniei lui Ștefan cel Mare (1457—1459)* („Studii și cercetări științifice", Iași, istorie, 1957, fasc. 1, p. 44—46).

[34] Hurmuzaki, XV, p. 37. După opinia lui N. Iorga, *op. cit.*, p. 13, Iancu l-ar fi adus pe Țepeș din Moldova.

[35] Hurmuzaki, XV, p. 38; I. Bogdan, *op. cit.*, p. 63.

www.dacoromanica.ro

oamenii lui Țepeș [36], care-și găsise deja partizani în lupta ce ducea pentru ocuparea tronului.

La scurtă vreme după aceste evenimente, tînărul Vlad a ajuns în anturajul lui Iancu de Hunedoara, care-l va păstra pe lîngă sine pentru eventualitatea înlocuirii lui Vladislav al II-lea. Prezența lui Vlad, *„transalpinarum partium Waywoda"*, în anturajul lui Iancu este confirmată de două cronici maghiare: a lui Anton Bonfini și a lui I. de Thuroczi; după primul, Iancu l-ar fi dus pe Vlad la Buda, unde l-a prezentat regelui Ladislau [37]; cel de-al doilea afirmă că Vlad se afla la Pesta cînd s-ar fi pus la cale împăcarea dintre Ulrich Cillei și Iancu de Hunedoara [38].

Nu știm cît timp a rămas Țepeș în Ungaria; este foarte probabil că el s-a întors în Transilvania pentru a supraveghea desfășurarea evenimentelor din Țara Românească al cărei tron i se cuvenea.

În Transilvania viața viitorului domn nu a fost ușoară; după cum rezultă dintr-o scrisoare a sa din 14 februarie 1457, adresată sibienilor, în timpul pribegiei, doi locuitori, prieteni ai lui Vladislav, Gereb de Wingart și Nicolae de Vizacna, din „iubire" pentru domnul Țării Românești, au încercat chiar să-l ucidă la Geoagiu *(„nos captivare in Gyod et perdere ob amorem spectabilis domini Wladislay, harum parcium Wayvode")* [39].

În anul 1456, așteptarea pribeagului fiu al lui Vlad Dracul avea să ia sfîrșit; datorită împrejurărilor evocate în paragraful anterior, Iancu a hotărît să-l sprijine pe Vlad Țepeș pentru înlocuirea lui Vladislav al II-lea. Momentul ales pentru această operație era deosebit de grav pentru regatul maghiar: turcii se pregăteau să atace Belgradul. Preocupat și de apărarea Transilvaniei, înainte de a pleca în campanie, Iancu a hotărît să încredințeze paza acesteia lui Vlad Țepeș. Hotărîrea lui Iancu era luată la 3 iulie 1456, cînd el asigura cele șapte scaune săsești să nu se teamă de siguranța granițelor de sud ale Transilvaniei „căci a însărcinat pe Vlad voievod să îngrijească totdeauna de apărarea lor" *(„ecce enim commisimus Wlad Waivode ut pro defensione vestra semper invigilet et intendat")* [40].

Punîndu-i la dispoziție mijloacele de apărare a sudului Transilvaniei, Iancu a creat astfel condiții favorabile lui Țepeș pentru a ocupa tronul Țării Românești; este foarte probabil că — înainte de a primi acest sprijin — viitorul domn a trebuit să facă unele promisiuni coroanei

[36] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 64; I. Minea, *op. cit.*, p. 37.

[37] A. Bonfini, *Historia Pannonica sive Hungaricarum Rerum decades IV. et dimidia*, Colonia, 1690, p. 337.

[38] I.G. Schwandtner, *Scriptores Rerum Hungaricarum*, I, Viena, 1746, p. 268. După opinia lui G. Gündisch, datarea 1453 este greșită, fiind vorba de sfîrșitul lui martie 1456 (*Relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458*, în „Studii", 1963, nr. 3, p. 683).

[39] Hurmuzaki, XV/1, p. 47.

[40] *Ibidem*, p. 44 și J. Téleki, *op. cit.*, X, p. 527—528. Majoritatea istoricilor au văzut în acest Vlad voievod pe viitorul domn Vlad Țepeș (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 11; G. Gündisch, *op. cit.*, p. 684; Camil Mureșan, *op. cit.*, p. 190—191 etc.).

www.dacoromanica.ro

maghiare, promisiuni de care îi va aduce aminte regele Ladislau la 16 decembrie 1456 [41].

◇

Modul cum a ocupat tronul Vlad Țepeș în 1456 a fost prezentat în mod diferit în istoriografia română. Unii istorici, ca G. Ghibănescu [42] sau A. D. Xenopol [43], dînd crezare izvoarelor otomane și lui Critobul [44], au susținut cu Țepeș ar fi ocupat tronul cu sprijin turcesc; alții — și în primul rînd I. Bogdan [45] și N. Iorga [46] — au arătat pe bună dreptate că fiul lui Vlad Dracul a ajuns domn cu ajutorul lui Iancu de Hunedoara, care ar fi „îngăduit" trecerea lui Țepeș în Țara Românească.

Problema părea definitiv rezolvată în sensul celor arătate de I. Bogdan și de N. Iorga; cu toate acestea, în ultima vreme, C. Stoide a emis părerea că Vlad căruia Iancu de Hunedoara i-a încredințat paza sudului Transilvaniei nu putea fi Vlad Țepeș — care „se găsea atunci între begii turci de graniță, cu ajutorul cărora și ocupă tronul" — ci Vlad Călugărul, căruia i se încredințase în această epocă stăpînirea Amlașului [47].

Faptul că Vlad Țepeș a ocupat tronul cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara și al transilvănenilor este dovedit de cîteva mărturii sigure, astfel încît afirmația lui C. Stoide ni se pare de-a dreptul surprinzătoare. Astfel, în tratatul încheiat la 7 septembrie 1456 cu regele Ungariei, noul domn al Țării Românești preciza că încheie această înțelegere mai ales de teama turcilor [48]. „Oare dacă Țepeș ar fi fost pus în scaun de turci, s-ar fi temut el, în primul an și în primele luni ale domniei sale,

[41] Hurmuzaki, XV, p. 46.

[42] „Arhiva", 1897, p. 380—381.

[43] *Istoria românilor*, IV, p. 20. A.D. Xenopol citează ca argument scrisoarea lui Țepeluș după care Vlad ar fi fost adus domn de pribegi contra lui Vladislav; dar acești pribegi puteau veni mult mai probabil din Transilvania împreună cu Vlad Țepeș.

[44] Critobul afirmă că, după moartea lui Vlad Dracul, fiii acestuia, Vlad și Radu, au fost luați „în palatele împărătești cu multă cinste și generozitate" și că sultanul (la o dată neprecizată) l-ar fi pus domn pe Vlad „cu multă oaste și cheltuială", după ce acesta se legase „prin tratate și jurăminte" că va păstra față de sultan „dragoste curată" (*Domnia lui Mahomed al II-lea*, ed. V. Grecu, Buc., 1964, p. 290). După cum am arătat în capitolul precedent, atît Critobul, cît și cronicile otomane, se referă foarte probabil la prima domnie a lui Vlad Țepeș, aceea din 1448, nu la aceea începută în 1456.

[45] *Vlad Țepeș*, p. 8—11.

[46] *Ștefan cel Mare*, p. 62; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 109—110.

[47] C. Stoide, *op. cit.*, p. 168, nota 31. Unul din principalele argumente ale lui C. Stoide este faptul că Vlad Țepeș ar fi fost înscăunat domn înainte de data scrisorii lui Iancu de Hunedoara (vezi mai jos nota 59); ca domn al Țării Românești, el nu s-ar fi putut amesteca în teritoriul coroanei maghiare. C. Stoide susține că între Iancu și Vladislav neînțelegerile au fost „trecătoare", în vreme ce între guvernatorul Ungariei și familia lui Vlad Dracul conflictul ar fi avut „un caracter inexorabil" (*op. cit.*, p. 177—178). Dacă lucrurile stau așa, C. Stoide nu explică de ce Iancu a făcut totuși o excepție cu Vlad Călugărul care era el însuși fiul lui Vlad Dracul (vezi DRH, B, I, vol. I, p. 293, 295, 298, 300 etc.).

[48] Hurmuzaki, XV/1, p. 45.

www.dacoromanica.ro

că are să fie scos dintr-însa tot de turci?", se întreba pe bună dreptate I. Bogdan [49].

Autorul anonim al narațiunilor germane știe și el că „bătrînul guvernator" a pus domn în Țara Românească pe fiul lui Vlad Dracul [50], iar regele Ladislau amintea lui Vlad Țepeș că promisese multe coroanei maghiare cît timp se afla „*extra regnum suum*" [51], desigur în Transilvania ca pretendent; reproșul nu ar fi avut nici un temei dacă domnul nu ar fi primit — în schimbul acestor făgăduieli — sprijin din partea coroanei.

Nu știm exact cît de puternic a fost acest sprijin; este foarte probabil că, în afară de ajutorul transilvănean, Vlad Țepeș a fost susținut și de un grup de boieri pribegi, partizani ai familiei sale, fugiți în Transilvania de teama lui Vladislav al II-lea. Faptul acesta rezultă dintr-o scrisoare mai tîrzie, din <c. 1479>, în care, discutînd cu brașovenii problema pribegilor — problemă care a înveninat adesea relațiile dintre Țara Românească și Transilvania — Basarab cel Tînăr (Țepeluș) arăta că, printre alte rele săvîrșite, pribegii „au adus pe Vlad voievod împotriva lui Vladislav voievod și l-au tăiat" [52].

Data și împrejurările în care Vlad Țepeș l-a înlocuit pe Vladislav, ca și dispariția acestuia din urmă, sînt învăluite încă de mister. După opinia lui I. Bogdan, instalarea ca domn a lui Țepeș ar fi avut loc „prin mai sau iunie" 1456 [53]. I. Minea susține că acesta ar fi ocupat tronul după data de 26 iunie, cînd Vladislav ar fi fost asasinat de boieri [54]. N. Iorga consideră că între cei doi rivali au avut loc conflicte vreme de cîteva luni [55].

Cronica țării — care utilizează o cronologie greșită pentru această perioadă — știe că Vladislav „au pierit de sabie în mijlocul Tîrșorului" [56], oraș unde domnul ucis ridicase o biserică. Piatra de mormînt a fostului domn, îngropat la mănăstirea Dealu, nu ni s-a păstrat datorită faptului că biserica a fost reclădită de Radu cel Mare în anul 1500. La începutul secolului al XVI-lea, boierii Craiovești — din recunoștință pentru Vladislav care îi făcuse „vlasteli" — au pus o nouă piatră de mormînt în care

[49] *Vlad Țepeș*, p. 11.

[50] *Ibidem*, p. 9.

[51] *Ibidem*, p. 10. *Faptul că Țepeș se afla în anul 1456 în Transilvania este o dovadă sigură că el nu putea fi pus domn de turci în același an.*

[52] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 150. Referindu-se foarte probabil la sprijinul dat de pribegii munteni la ocuparea tronului, Vlad Țepeș arăta mai tîrziu sibienilor că nu și-a luat domnia cu ajutorul nimănui (se înțelege din afara hotarelor țării) (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 12—13).

[53] *Ibidem*, p. 66. Dată acceptată și de Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 67.

[54] I. Minea, *op. cit.*, p. 47.

[55] N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, Buc., 1905, p. 100. În *Istoria românilor*, IV, p. 110, N. Iorga susține însă că Vlad Țepeș a luat în stăpînire țara „pînă la 26 iunie".

[56] *Istoria Țării Românești (1290—1690). Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu — Dan Simonescu, Buc., 1960, p. 4.

www.dacoromanica.ro

aminteau urmaşilor că domnul a răposat în anul 6963 (1455) (greşit în loc de 1456)[57] luna august 20[58].

Ţinînd seamă de cele de mai sus, *considerăm că domnia lui Vlad Ţepeş a început în iulie sau august 1456*[59], înainte de 20 august cînd rivalul său era mort.

[57] Ultimul document intern de la Vladislav al II-lea poartă data de 15 aprilie 1456 (DRH, B, I, p. 197).

[58] N. Iorga, *Inscripţii*, p. 100. Despre aceasta vezi şi Nicolae Bălan, *Mormintele voievodale de la mănăstirea Dealu* („Studii şi materiale privitoare la trecutul istoric al judeţului Prahova", I, 1968, p. 73—74) şi Al. Lapedatu, *Mormintele domneşti de la mănăstirea Dealului* („Convorbiri literare", 1903, p. 433—434).

După autorul povestirilor săseşti, Vladislav ar fi fost ucis chiar de Ţepeş (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 9); după alte opinii, fostul voievod ar fi fost asasinat de un complot boieresc (I. Minea, *op. cit.*, p. 47). Comentînd ştirea dată de cronica ţării despre moartea domnului, Radu Popescu este intrigat de faptul că nu se spune decît că a fost ucis la Tîrşor, „iară nu scrie în război, de au avut cu cineva, sau de vreun vrăjmaş al lui, sau de nescareva oameni de ai casei lui (precum de multe ori se întîmplă)" (*Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, ed. C. Grecescu, Buc., 1963, p. 16—17). *Cronicarul nu exclude deci ultima posibilitate, uciderea domnului de către boieri.*

[59] La 3 iulie, Vlad Ţepeş nu era încă domn al Ţării Româneşti deoarece în scrisoarea lui Iancu nu i se dă acest titlu (i se spune doar „*Vlad Wayvode*"). Este foarte probabil că, sub impresia puternică produsă de marea victorie repurtată la Belgrad, la 21—22 iulie, de către Iancu de Hunedoara, poziţia lui Vladislav al II-lea — aflat în conflict cu marele comandant de oşti — să fi fost mult slăbită, ceea ce i-a permis lui Ţepeş, omul de încredere al lui Iancu, să profite de această situaţie şi să ocupe tronul cu sprijinul partizanilor săi şi al trupelor din Transilvania.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL I

PARTEA a II-a

Politica internă a lui Vlad Ţepeş

Făcînd o scurtă prezentare a politicii interne a lui Vlad Ţepeş, cronicarul L. Chalcocondil — unul din izvoarele cele mai importante pentru epoca respectivă — conchidea: „*omul acesta a prefăcut cu totul organizaţia Daciei*"[1]. Este o concluzie deosebit de grăitoare pentru importanţa atribuită politicii interne a lui Vlad Ţepeş. Din nefericire, ştirile păstrate de celelalte izvoare, narative sau documentare, nu ne oferă prea multe detalii cu privire la această „prefacere". Analizînd cu atenţie toate aceste ştiri, întîlnite îndeosebi în izvoarele narative, vom încerca să schiţăm în acest capitol liniile principale ale politicii interne a lui Vlad Ţepeş.

◇

Istoriografia mai nouă a încadrat politica domnului Ţării Româneşti în acţiunea de aşa-zisă centralizare a statului[2], sau mai bine zis de întărire a autorităţii centrale, proces ce are loc în aceeaşi vreme şi în Moldova lui Ştefan cel Mare, ca, dealtfel, şi în alte state europene[3] (Franţa, Ungaria, Rusia).

Analizînd mărturiile păstrate din vremea domniei lui Vlad Ţepeş sau relative la această domnie, vom constata că cele mai multe dintre acestea stăruie asupra faptului că viteazul domn a urmărit ca ţel principal al politicii sale *întărirea autorităţii centrale*; această dorinţă a domnului Ţării Româneşti este exprimată cu mai multă vigoare chiar decît în mărturiile relative la Ştefan cel Mare care urmărea aceleaşi ţeluri.

[1] L. Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ed. V. Grecu, p. 282.

[2] *Istoria României*, II, p. 449—477. *Prin centralizarea puterii se înţelege întărirea autorităţii centrale, nu apariţia acestei autorităţi, aşa cum consideră unii istorici.* Apariţia autorităţii centrale a dus la unificarea teritorială a ţării, procces ce nu are loc în acelaşi timp cu întărirea (consolidarea) aceleiaşi autorităţi.

[3] Vezi lucrările citate de autorul acestor rînduri în *Studii şi materiale de istorie medie*, VIII, 1975, p. 243, nota 12.

Pentru lămurirea noţiunii de aşa-zisă „fărîmiţare feudală", vezi Florin Constantiniu, *Fărîmiţarea feudală: opinii pentru o discuţie* (*ibidem*, VI, 1973, p. 297—306).

Vezi şi Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *Dracula*, p. 59, unde se spune: „*Dracula in this respect (his exalted concept of the role of sovereignty —N.S.) may well be viewed in the light of the first modern Renaissance prince of the land, determined to crush the power of the nobility, centralize the administration of the state, and create a military force loyal only to himself, a process well-high completed in most of the Western states*".

www.dacoromanica.ro

Datorită îndeosebi luptelor pentru tron şi numeroaselor schimbări de domn, autoritatea domniei scăzuse mult în deceniile ce au urmat morţii lui Mircea cel Bătrîn; domnii deveniseră simple instrumente în mîna grupărilor boiereşti ce-i susţineau la tron, iar unii dintre ei, ca Alexandru Aldea, apăreau în documente ca patronaţi de boieri puternici de genul faimosului Albu „cel Mare”.

În lipsa unei autorităţi centrale puternice, în ţară aveau loc numeroase abuzuri săvîrşite de boieri, ale căror privilegii nu cunoşteau îngrădire. Dealtfel, această situaţie nu era specifică numai Ţării Româneşti; episcopul Ioan de Zredna caracteriza astfel societatea din Ungaria şi Transilvania acelei vremi: „Adevărul tace mulcom, distruse sînt barierele bunei cuviinţe, frîul legii a slăbit.... Arbitrariul de fier, violenţa nestăpînită distruge, nu respectă dreptul nimănui; ura, trădarea şi obijduirea cea mai neruşinată au teren liber”[4].

Vlad Ţepeş şi-a dat seama că numai o domnie puternică în interior, care să asigure ordinea în ţară, putea organiza apărarea ei de primejdiile externe. El a formulat cu deosebită claritate această idee într-o scrisoare adresată braşovenilor la 10 septembrie 1456, în care spunea: „gîndiţi-vă şi voi că, atunci cînd un om sau un domn este tare şi puternic (în interior — N.S.), atunci poate face pacea cum vrea; iar cînd e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui şi va face cu dînsul ce va vrea”[5].

Faptul că Vlad Ţepeş formula aceste gînduri încă de la ocuparea tronului arată că el îşi cristalizase de pe atunci un program politic a cărui realizare o va urmări în tot cursul domniei. Din nefericire, spre deosebire de Ştefan cel Mare, el nu a avut timpul necesar pentru realizarea unui asemenea program.

După cum a arătat B.T. Câmpina, „toate mărturiile vremii, inclusiv cele care oglindesc opinia unor simpatizanţi ai guvernării lui Ţepeş, stăruie asupra voinţei domnului de a sublinia cu fiecare prilej că întreaga putere în ţară se află în mîinile lui; de aici şi ideea lui Ţepeş că are dreptul de a nu ţine seama decît de el însuşi şi de felul în care el înţelege interesul de stat”[6].

Povestirile slavone despre Dracula voievod subliniază în cîteva rînduri dorinţa lui Vlad Ţepeş de a fi considerat, nu numai de locuitorii ţării sale, dar şi de străini, drept un „mare stăpînitor”, căruia toţi trebuiau să i se supună şi căruia nimeni nu avea dreptul să-i discute hotărîrile. Ilustrative în acest sens sînt îndeosebi paragrafele 1, 6, 11, 12 şi 17.

În primul dintre acestea este vorba de primirea cunoscutei solii venită de la sultan, care — după obiceiul musulman — neputînd să-şi

[4] Apud I. Minea, *Vlad Dracul şi vremea lui*, p. 169.
[5] Hurmuzaki, XV/1, p. 46.
[6] B.T. Câmpina, *Complotul*, p. 612.

www.dacoromanica.ro

Ein wŭnderliche vnd erschröckenliche hystori von einem großen wüttrich genant Dracole wayda Der do so gar vnkristenliche marter hat angelegt die menschē. als mit spissen. auch dy leüt zu tod gesyffen ꝛc

Gedruckt zu bamberg im Lxxxxi. iare.

Fig. 4. — Vlad Țepeș (broșură germană din 1491; după C. I. Karadja, *Incunabule*, p. 199).

www.dacoromanica.ro

Fig. 5. — Vlad Țepeș (broșură germana; după N. Iorga, *Portretele domnilor români*, pl. 23 a).

scoată turbanele, a fost pedepsită de Vlad Țepeș pe motivul că aducea astfel o jignire unui „mare stăpînitor" cum se considera el [7].

Din cel de-al doilea fragment al povestirilor aflăm că doi călugări catolici veniți din Ungaria fuseseră întrebați ce cred despre măsurile aspre luate de domn; primul le-a condamnat, iar cel de-al doilea le-a aprobat, considerînd că domnul, fiind pus de Dumnezeu (acceptînd deci ideea monarhiei de drept divin), poate pedepsi cum crede pe „făcătorii de rele" și poate răsplăti pe „făcătorii de bine". Pentru răspunsul dat, primul călugăr a fost tras în țeapă cu explicația că nu trebuie să umble pe la „marii stăpînitori neștiind nimic"[8].

[7] *Cronicile slavo-române*, p. 207. În narațiunile germane (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 105) și în poemul lui Beheim, solii nu sînt turci, ci „*Wahlen*" (probabil genovezi de la Caffa), iar turbanele sînt înlocuite cu berete. Versiunea aceasta pare a fi mai apropiată de adevăr din două motive: 1) Țepeș trăise cîțiva ani la Poartă și cunoștea prea bine obiceiurile turcești care nu permiteau scoaterea turbanului pentru salut și 2) Vlad Țepeș a întreținut relații cu genovezii (N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 39—41 și idem, *Studii istorice*, p. 125—126).

[8] *Cronicile slavo-române*, p. 211.

www.dacoromanica.ro

În cel de-al treilea paragraf este vorba tot de un străin, un sol important trimis de Matei Corvin ; arătîndu-i o țeapă groasă și înaltă și întrebîndu-l despre rostul unui asemenea instrument, solul a răspuns că este pregătit probabil pentru un „om mare" care a greșit față de domn ; cînd Țepeș i-a spus că pentru el a pregătit țeapa, solul i-a replicat că domnul, fiind „judecător drept" (o calitate indispensabilă marelui stăpînitor), poate să-l ucidă dacă socotește că a făptuit ceva vrednic de moarte. Rîzînd, domnul „l-a cinstit mult" pe sol, spunîndu-i : „Ție, în adevăr, ți se cuvine să umbli în solie pe la mari stăpînitori, căci ești învățat să vorbești cu stăpînitorii cei mari ; alții să nu îndrăznească, ci mai întîi să fie învățați cum să stea de vorbă cu stăpînitorii cei mari"[9]. Din nou deci ideea că hotărîrile „marilor stăpînitori" (= autocrați) nu trebuie discutate.

Cea de-a patra povestire subliniază dorința lui Țepeș de a fi considerat un stăpîn de seamă și de către ceilalți suverani (sultanul și regele Ungariei) ; cînd aceștia trimiteau la domn un sol care „nu era îmbrăcat în chip ales și nu știa să răspundă la cursele ce le întindea", Vlad poruncea să fie tras în țeapă, scuzîndu-se că nu el este vinovat de moartea solului, ci suveranul care trimite „la un stăpînitor înțelept" un asemenea sol „cu minte puțină și neînvățat"[10].

Vlad Țepeș nu renunțase să se considere un „mare stăpînitor" nici după eliberarea sa din închisoarea de la Buda ; locuind într-o casă din Pesta, un răufăcător s-a adăpostit în curtea sa ; găsit de gonașii ce-l urmăreau, a fost salvat de Vlad Țepeș care a tăiat capul pristavului și a dat drumul răufăcătorului. Reclamat la rege pentru această faptă, fostul domn a răspuns că pristavul e vinovat deoarece a năvălit tîlhărește „în casa unui mare stăpînitor" ; dacă-i cerea voie, fostul domn l-ar fi predat pe răufăcător sau l-ar fi iertat de la moarte[11].

Povestirile asupra cărora am insistat subliniază deci *convingerea lui Vlad Țepeș că el este un „mare stăpînitor", gata să pedepsească pe oricine i-ar nesocoti sau pune în discuție prerogativele de stăpîn autocrat*[12].

◇

Pentru a fi recunoscut drept un „mare stăpînitor", cum se considera el însuși, Țepeș ar fi trebuit să dispună de mijloacele necesare pentru a-și face respectată o asemenea autoritate. Aceste mijloace erau limitate

[9] *Ibidem*, p. 213.

[10] *Ibidem*, p. 211—212. Era o dorință legitimă a oricărui domnitor ca solii pe care-i primea să fie nu numai de rang, dar și pricepuți în treburi diplomatice. De pildă, la <1478—1479>, Basarab Țepeluș se arăta dispus să se înțeleagă cu Brașovul, dar cere domnul „să trimiteți de la voi oameni buni, ca să știm ce și pentru ce punem la cale și întocmim", să nu mai trimită soli ca pînă acum (probabil necorespunzători), căci — avertizează domnul — „nu-mi trebuesc" (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 143).

[11] *Cronicile slavo-române*, p. 213.

[12] Indiferent de scopul urmărit de autorul *Povestirilor slavone* (care, după unii istorici, s-ar fi servit de opera sa pentru a-i oferi un model de suveran țarului Ivan al III-lea ; vezi mai jos p. 192—193), *dorința lui Vlad Țepeș de a fi considerat un „mare stăpînitor" (cum s-ar fi cuvenit să fie și țarul moscovit) nu poate fi pusă la îndoială, ținînd seama de întreaga politică de întărire a autorității domnești dusă de aprigul voievod.*

www.dacoromanica.ro

însă de realitățile din Țara Românească, în primul rînd de puterea marii boierimi ce nu putea accepta de bună voie un „mare stăpînitor" căruia să i se supună și care să-i îngrădească privilegiile.

Vlad Țepeș a înțeles că principala cauză a slăbirii statului și conducerii centrale a acestuia erau luptele pentru putere dintre taberele boierești; ca urmare, el a încercat să dea stabilitate puterii centrale mai întîi prin eliminarea cauzei care ducea la această slăbire.

Se știe că una din cele mai aspre măsuri de care a fost învinuit Vlad Țepeș este aceea de a fi ucis un mare număr de boieri. Domnul a săvîrșit acest act nu pentru a-și satisface cruzimea, ci cu un scop politic limpede și motivîndu-și acțiunea. Înainte de a-i ucide, domnul a întrebat pe boieri cîți domni au apucat să cunoască pe scaunul Țării Românești; constatînd că „nici unul nu era atît de tînăr încît (să fi cunoscut— N.S.) numai șapte", Vlad s-a ridicat mînios, arătînd că uneltirile boierești sînt cauza slăbirii statului: „vina o poartă rușinoasele voastre dezbinări". Apoi i-ar fi luat pe toți, „în număr de 500", și a poruncit să fie trași în țeapă[13].

După opinia lui L. Chalcocondil, prin uciderea boierilor, Vlad Țepeș urmărea un scop politic clar, și anume *„să-și întărească domnia"*. Cronicarul bizantin nu știe de motivarea invocată de Beheim, dar justificarea dată de el acțiunii lui Țepeș este asemănătoare: domnul ar fi poruncit să fie uciși boierii împreună cu familiile și slujitorii lor, în număr de 20 000, nu pentru dezbinările și uneltirile de care se făcuseră vinovați în trecut, ci pentru că îi credea în continuare în stare „să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor", adică la trădarea împotriva sa[14]. Acestea au fost deci motivele declarate de Țepeș (sau atribuite acestuia) pentru uciderea boierilor în anul 1459[15].

[13] Beheim, ed. Gr. Conduratu, p. 40—41. Vezi și B.T. Câmpina, *Complotul*, p. 602—603. Narațiunile săsești ne oferă o altă variantă a acestei povestiri, în care cauza uciderii boierilor este greșit înțeleasă; conform acestor narațiuni, domnul „a invitat pe toți boierii și oamenii nobili din țară în casa sa și, cînd a fost adusă mîncarea, s-a adresat celui mai în vîrstă boier și l-a întrebat: cîți voievozi sau domni ar fi avut această țară. El a răspuns că ar fi avut mulți domni. Aceeași întrebare a pus-o și altor boieri, tineri și bătrîni; și a întrebat pe fiecare cîți domni au fost. Unul a răspuns 50, altul 30, unul 20, altul 12, dar nimeni nu a ghicit, căci domnul s-a gîndit la 7. Astfel, domnul a ordonat ca toți să fie trași în țeapă. Au fost 500" (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 98—99). Se vede clar că *autorul povestirilor săsești nu a înțeles scopul politic al uciderii boierilor*; domnul nu-i putea omorî pentru că nu ghiciseră numărul de 7 la care se gîndea el!

Vezi și Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 59—60, unde — după ce se traduc versurile lui Beheim relative la uciderea boierilor — se fac unele considerații despre împrejurările în care a avut loc uciderea și despre numărul celor uciși; după opinia celor doi autori, boierii ar fi fost trași în țeapă, rămînînd expuși pînă la venirea sultanului în 1462.

[14] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 283.

[15] Data la care a avut loc uciderea boierilor este greu de fixat. Ținînd seama de faptul că unul dintre boierii lui Vlad Țepeș, pe nume Codrea vornic, fusese tăiat înainte de 23 aprilie 1459 (Hurmuzaki, XV/1, p. 52), se poate presupune că uciderea boierilor ar fi avut loc înainte de această dată. Dealtfel, după 1458 dispar și alți dregători menționați în documentele din 1457—1458; este vorba de: Manea Udriște, Milea paharnic, Buda stolnic, Pătru stratornic.

Este posibil ca aceasta să nu fi fost singura ucidere de boieri; o serie de alți dregători dispar după data de 20 septembrie 1459, cînd sînt amintiți în sfatul domnesc, ceea ce poate fi

www.dacoromanica.ro

În afară de uciderea masivă a boierilor considerați vinovați de slăbirea țării și ca fiind gata oricînd să trădeze pe domn, Vlad Țepeș a căutat să „disciplineze" marea boierime, să o supună domniei, pedepsind cu moartea pe membrii acestei clase privilegiate pentru orice rău sau nedreptate săvîrșeau. Autorul *Povestirilor slavone* citate subliniază faptul că pedepsele domnești loveau fărădelegile oricărui vinovat, „fie că era boier mare sau preot sau călugăr sau om de rînd"[16]. Această măsură dovedea boierimii că Vlad Țepeș nu ținea seama de privilegiile ei, că domnul trata pe boieri ca și pe ceilalți locuitori ai țării. În acest domeniu se pare că măsurile luate de Vlad Țepeș au fost asemănătoare cu acelea întreprinse de contemporanul său din Moldova, Ștefan cel Mare, care — ducînd aceeași politică de întărire a autorității centrale — i-a supus pe toți „*prin severitatea și justiția sa, neîngăduind ca vreo fărădelege să rămînă nepedepsită*", după cum spune cronicarul polon I. Dlugosz [17].

Asemenea măsuri aspre luate împotriva clasei boierești, ca și faptul că Țepeș își recruta dregătorii nu numai din rîndurile vechii boierimi, ci mai ales din acelea ale oamenilor devotați lui [18], au dus la încordarea relațiilor dintre domn și marea boierime, care a căutat să-l înlocuiască din domnie [19]. În aceste împrejurări (greu de datat cu precizie)[20], a avut loc mișcarea condusă de faimosul boier Albu cel Mare — probabil fostul epitrop al lui Alexandru Aldea din 1432—1436 — care „*s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Țepeș*". În fața unei asemenea acțiuni, „Vlad voievod a ieșit cu oaste împotriva lui și l-a prins și l-a tăiat pe el și pe tot neamul lui"[21]. Cu prilejul

un indiciu că au fost uciși după această dată : Dragomir, Țacal, Stan al lui Negre vornic, Moldovean spătar, Stoica paharnic, Bratu de la Milcov și Toxaba stolnic. În total ar fi dispărut deci 11 din cei 23 de mari dregători cîți a avut Vlad Țepeș în sfatul său domnesc din anii 1457—1461. Cifra de 500 de boieri, dată de Beheim și de narațiunile germane, sau aceea de 20 000 (inclusiv familiile și slujitorii), indicată de Chalcocondil, sînt evident exagerate.

[16] *Cronicile slavo-române*, p. 209.

[17] I. Dlugosz, *op. cit.*, II, col. 417.

[18] Vezi mai jos p. 52.

[19] Deși documentul arată clar încercarea lui Albu cel Mare de a fi domn „peste capul" lui Țepeș, B.T. Câmpina susține că marii boieri nu urmăreau decît „să-și guverneze autonom moșiile lor . . . , reducînd la un rol nominal pe cel care domnea asupra întregii țării" (*op. cit.*, p. 601, nota 4).

[20] Ținînd seama că mănăstirea Govora — pustiită cu prilejul ridicării lui Albu cel Mare — a păstrat un clopot dăruit de Vlad Țepeș în 1457, Pavel Chihaia a datat evenimentul după acest an, probabil în 1459 (*Date noi despre începuturile mănăstirii Govora*, în „Studii și cercetări de istoria artei", t. 13, 1966, nr. 2, p. 249—252).

Este posibil ca ridicarea lui Albu cel Mare și a partizanilor săi să fi avut loc după uciderea boierilor; Albu cel Mare — unul din boierii care participaseră activ la schimbarea domnilor și dușman al familiei lui Vlad Țepeș — scăpat de măcel, va fi fugit probabil în Oltenia unde a încercat să se opună cu forța. Vezi, de asemenea, Gh. T. Ionescu, *Contribuții la cunoașterea așezămîntului cultural medieval mănăstirea Govora din jud. Vîlcea* („Buridava", 1972, p. 82—91), care susține că Albu „Marele" nu poate fi boierul lui Aldea (care ar fi fost prea bătrîn la această dată) și nici Albu vistier, aflat în tabăra lui Dan pretendentul; autorul amintit nu se pronunță asupra identității acestui misterios Albu. Despre aceste împrejurări vezi și A. Sacerdoțeanu, *Glodul și Hința, două sate dispărute ale mănăstirii Govora* („Analele Univ. București", Istorie, XVII, 1968, p. 61—78).

[21] *Documente privind istoria României*, B, XVI, vol. III, p. 4.

www.dacoromanica.ro

acestor evenimente — desfăşurate se pare în Oltenia — Albu cel Mare a atacat şi pustiit mănăstirea Govora, ctitorie domnească.

Faptul că Vlad Ţepeş a trebuit să ducă un adevărat război împotriva lui Albu cel Mare dovedeşte că acesta dispunea de mijloace armate necesare pentru a putea înfrunta oastea domnească; este de presupus că la steagurile proprii de slugi şi familiari ai lui Albu cel Mare se vor fi adăugat şi cele ale rudelor şi apropiaţilor săi, ale „neamului" său de care aminteşte documentul citat.

Ridicarea lui Albu cel Mare dovedeşte astfel că boierimea a încercat să-şi apere cu armele privilegiile ameninţate sau nerespectate de aprigul domn. Este greu de spus pînă unde vor fi mers măsurile luate în acest domeniu [22]. Întrucît documentele rămase de la Vlad Ţepeş nu diferă în general, ca formulare, de cele ale predecesorilor sau urmaşilor săi la tron (cuprinzînd şi ele formula obişnuită de scutire)[23], este de presupus că domnul nu a desfiinţat imunităţile existente [24]; el va fi luptat însă — cum spune B.T. Câmpina [25] — împotriva consecinţelor grave ale privilegiilor care făceau din unii boieri abuzivi şi puternici, de tipul lui Albu cel Mare, adevăraţi domni pe moşiile lor.

Păstrînd proporţiile, se poate spune că, în această privinţă, măsurile luate de Vlad Ţepeş pot fi comparate cu acelea întreprinse de contemporanul său Ludovic al XI-lea, regele Franţei, care a dus şi el o politică de îngrădire a abuzurilor feudale: „*Louis XI était parvenu à briser l'empire du féodalisme en France pour ranger sous la tutelle royale les seigneurs et les princes mécontents qui désormais en étaient réduits à regretter les bon vieux*

[22] Pornind de la faptul că „prădalica" se întîlneşte pentru prima oară într-un document emis de Vlad Ţepeş la 20 septembrie 1459 (DRH, I, p. 204), P.P. Panaitescu a emis ipoteza că acest domn ar fi utilizat „prădalica" pentru a confisca averile boierilor („*Prădalika" — feodalna instituţija v Bălgariia i Rumăniia* [„Prădalica" — o instituţie feudală în Bulgaria şi România], în „ Izvestiia na Instituta za istoriia", Sofia, 1964, p. 235—242).

Mai întîi, această instituţie pare a fi mai veche decît prima ei menţiune documentară; apoi Vlad Ţepeş nu avea nevoie să justifice prin „prădalică" dreptul domniei de a lua în stăpînire averile boierilor morţi fără urmaşi; întrucît aceştia erau ucişi sub acuzaţia de „hiclenie", domnul era în drept să le confişte averea. Documentele păstrate nu amintesc însă astfel de cazuri. Vezi şi Valentin Georgescu, *Bizanţul şi instituţiile româneşti pînă la mijlocul sec. XVIII*, ms. p. 52, care consideră că actul din 1459 constituie o slăbire a retractului „ca ecou al rezistenţei şi revendicărilor boierimii şi al intereselor domniei prin practica unei clauze de renunţare a domnului la retract".

[23] DRH, B, I, p. 197—207.

[24] Precum se ştie, restrîngerea imunităţilor feudale este înregistrată în documente în vremea domniei lui Basarab Ţepeluş; la 23 martie 1482, reînnoind dreptul mănăstirii Snagov de a încasa gloabele din satele sale, domnul hotăra ca reprezentanţii mănăstirii „să nu meargă singuri să prade", ca pînă atunci, ci să anunţe pe marele vornic „ca să trimită vornicul o slugă domnească şi alta vornicească ca să prade ei" (DRH, B, I, p. 292). Aceasta ar fi prima dovadă a pătrunderii agenţilor puterii centrale pe domeniile imunitare, unde supraveghează aplicarea drepturilor mai vechi ale stăpînilor feudali. Ţinînd seama de întreaga politică a lui Vlad Ţepeş — de numele căruia se leagă cele mai aspre măsuri luate împotriva boierimii — este foarte posibil ca asemenea măsuri să fi fost inspirate lui Ţepeluş de acest predecesor al său, de la care ne-au rămas însă puţine documente.

[25] B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 601.

www.dacoromanica.ro

temps où leurs prédécesseurs exerçaient la haute, la moyenne et la basse justice et pouvaient se considérer comme des souverains indépendants"[26].

◇

Măsurile luate de Vlad Țepeș împotriva marii boierimi nu au dus la schimbarea raporturilor existente între clasele sociale, lucru de neconceput, dealtfel, în acea epocă. Țărănimea va fi profitat desigur, într-o oarecare măsură, de pe urma îngrădirii abuzurilor marii boierimi, dar domnul nu s-a sfiit să aplice aceleași pedepse aspre țăranilor sau orășenilor ce săvîrșeau vreo greșeală față de domnie (cazul cunoscut al locuitorilor din Țara Făgărașului este suficient de grăitor)[27].

Mai mult decît atît, se pare că Vlad Țepeș a încercat să elimine din viața societății din Țara Românească pe oamenii lipsiți de avere, elementele plebeiene care nu făceau parte din comunitățile sătești sau din cele ale tîrgoveților. Această măsură ne este relatată de autorul *Povestirilor slavone*, favorabil în general domnului. Potrivit acestor povestiri, domnul ar fi trimis poruncă în țară să se adune toți bătrînii, neputincioșii, orbii, șchiopii și săracii; după poruncă, „s-a adunat o nenumărată mulțime de săraci și de vagabonzi", în speranța că vor obține „mare milă" de la domn (deși cunoșteau desigur strășnicia acestuia). După ce i-a ospătat din belșug într-o casă pregătită din vreme, Țepeș i-a întrebat pe acești dezmoșteniți ai soartei dacă vor să nu mai aibă griji pe această lume și să nu mai fie povara nimănui. La răspunsul lor afirmativ, Țepeș a dat ordin să fie arși, explicînd boierilor : „Să știți de ce am făcut așa : întîi ca să nu fie povară oamenilor și nimeni să nu fie sărac în țara mea, ci toți bogați; al doilea, i-am slobozit ca să nu aibă grijă nici unul dintre dînșii pe această lume de sărăcie sau de neputință"[28].

Această măsură a lui Vlad Țepeș nu poate fi explicată prin cruzimea și cinismul domnului, așa cum s-a încercat[29]; ea este tipică pentru acea

[26] P.M. Kendall, *Louis XI*, Paris, 1974, p. 405.

După un alt istoric francez, B.A. Pocquet du Haut-Jussé, Ludovic al XI-lea *„adopta une concetion nouvelle de l'organisation de la societé, celle qui dominera après lui. Il ambitionna de cesser d'être le seigneur d'autres seigneurs pour devenir le monarque au-dessus de tous"* (*Une idée politique de Louis XI : La sujétion éclipse la vassalité*, în „Revue historique", 85, 1961, t. CCXXVI, p. 397). *Această caracterizare a politicii lui Ludovic al XI-lea, de întărire a puterii centrale, ni se pare a fi în mare parte valabilă și pentru politica lui Țepeș.*

[27] Vezi mai jos p. 81.

[28] *Cronicile slavo-române*, p. 209. Acest eveniment este povestit fără prea multe detalii și de narațiunile germane, potrivit cărora Vlad Țepeș ar fi ucis 200 de săraci, după ce i-a invitat la masă (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 104).

[29] B.T. Câmpina, *Complotul*, p. 611. Vezi și N. Iorga, *Contribuții la legăturile literare românești cu rușii și cu ungurii*, Buc., 1939, p. 3, după opinia căruia „spiritul de dreptate pentru săraci, după exemplul otoman, al lui Vlad-vodă, nu se potrivește cu arderea cerșetorilor".

Mai amintim și opinia lui N. Vătămanu, cunoscut istoric al medicinii românești, după care măsura lui Vlad Țepeș urmărea distrugerea leproșilor, așa cum se proceda și în alte țări (în Bizanț, în Franța) (*De la începuturile medicinei românești*, Buc., 1966, cap. *Vlad Țepeș și arderea mișeilor*, p. 78—82).

Afirmația lui Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 68, că aluzia la „vagabonzi" arată intenția lui Țepeș de a lichida pe țigani este greu de acceptat deoarece aceștia erau robi ai boierilor și mănăstirilor, de sub stăpînirea cărora nu puteau fi scoși.

www.dacoromanica.ro

epocă în care săracii, considerați o povară pentru restul societății (cum spune, dealtfel, și Vlad Țepeș), erau neutralizați sau eliminați pe diverse căi din viața socială: „*Devant l'augmentation considérable du nombre des gens inadaptés, la société organisée a réagi et, très tôt, ont été pris une série de mesures destinées à intégrer, neutraliser ou éliminer le flot croissant de ceux de ses membres susceptibles de constituer un danger*"[30].

Mai mult încă, în vremea lui Vlad Țepeș, în Apus, datorită faptului că majoritatea răufăcătorilor erau recrutați din rîndurile sărăcimii, s-a hotărît: „*les gens vagabonds et oiseux sont considérés comme dangereux et devait être traités comme les autres malfaiteurs*"[31]. Asimilați cu răufăcătorii, care se recrutau dintre ei, săracii au ajuns astfel a fi tratați (și pedepsiți) ca și ceilalți răufăcători dovediți. Ținînd seama de această concepție a epocii, măsurile luate de Vlad Țepeș împotriva săracilor [32] capătă o altă semnificație și ele se încadrează în seria de măsuri asemănătoare întreprinse de alți suverani ai Europei de la mijlocul secolului al XV-lea [33].

Măsurile luate împotriva săracilor au fost însoțite probabil de altele întreprinse împotriva leneșilor, ilustrate prin exemplul femeii care-și ținea bărbatul într-o cămașă ruptă și căreia domnul ar fi poruncit să i se taie mîinile și să i se pună trupul în țeapă [34].

◇

Unul din meritele cele mai de seamă ale lui Vlad Țepeș este acela de a fi înțeles importanța comerțului pentru dezvoltarea țării sale. Și în această privință o comparație cu contemporanul său regele Franței Ludovic al XI-lea nu este lipsită de interes. Despre acest mare rege se spune: „*avait compris que le commerce et l'industrie ne sont pas des éléments fixes dans une société statique, mais bien plutôt des forces dynamiques susceptibles d'accroître la richesse et les ressources de l'État*"[35]. Înțelegînd acest fapt ca și regele

[30] *Études sur l'histoire de la pauvreté (Moyen Âge — XVI-e siècle)*, ed. M. Mollat, vol. II, Paris, 1974, p. 544.

[31] *Ibidem*, p. 546.

[32] În sec. XV—XVI termenul de sărac avea mai multe sensuri, printre care și pe acela de supus. Vezi C.C. Giurescu, *Despre „sărac" și „siromah" în documentele slave muntene*, Vălenii de Munte, 1927. La 30 iunie 1441, patru cnezi (oameni liberi) din Izvorani plăteau birul „ca și ceilalți săraci" (DRH, I, p. 95). În această vreme nu sînt dovezi despre înmulțirea „săracilor" în Țara Românească.

Despre problema săracilor în această epocă vezi pe larg studiul Valeriei Costăchel, *Dezagregarea obștii sătești în țările române în evul mediu*, în *Studii și referate privind istoria României*, I, 1954, p. 753—759. Pentru situația lor în Europa și atitudinea societății în această problemă vezi Michel Mollat, *Les pauvres et la société médiévale*, în *XIII Congres International des sciences historiques*, Moscova, 1970 (și extras).

[33] În secolul al XVI-lea, unii domni, ca Neagoe Basarab, vor promova o altă politică față de săraci, care erau ajutați: „ se cuvine ca domnul să miluiască pe cei săraci și să-i împace", este unul din sfaturile lăsate de acest domn fiului său Theodosie (*Cronicile slavo-române*, p. 298).

[34] *Ibidem*, p. 210—211. Într-o formă puțin diferită întîmplarea este înregistrată și de narațiunile germane, unde se afirmă că domnul i-a dat altă soție bărbatului, poruncindu-i să aibă grijă de soțul ei, căci altfel va avea aceeași soartă ca precedenta (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 103).

[35] P.M. Kendall, *op. cit.*, p. 409.

www.dacoromanica.ro

francez, dar neavînd mijloacele acestuia, domnul Ţării Româneşti a luat măsurile ce i-au stat în putere pentru dezvoltarea comerţului ţării sale, pe care a încercat să-l protejeze împotriva monopolului exercitat de negustorii ardeleni [36]. Aceste măsuri protecţioniste — însoţite de unele acţiuni de o asprime deosebită — vor avea bune rezultate pentru dezvoltarea comerţului Ţării Româneşti, dar vor crea în jurul numelui lui „Dracula" acea faimă de cruzime pe care i-o vor răspîndi în Apus naraţiunile inspirate de negustorii saşi, loviţi de măsurile lui Ţepeş.

Deosebit de grăitoare pentru modul cum înţelegea Vlad Ţepeş să ajute dezvoltarea comerţului este o întîmplare povestită de un izvor contemporan, potrivit căruia negustorii veniţi la un tîrg din Ţara Românească, nereuşind să-şi vîndă mărfurile, s-au dus la domn şi i-au spus că nu au cîştigat nimic; pentru a-i despăgubi, domnul le-a cumpărat mărfurile cu banii săi [37]. Acest gest este deosebit de semnificativ pentru înţelegerea şi sprijinul pe care Vlad Ţepeş le-a acordat negustorilor.

Tot în interesul dezvoltării comerţului, al asigurării avutului negustorilor şi al securităţii vieţii acestora, a întreprins Ţepeş faimoasele sale măsuri împotriva răufăcătorilor, pentru instaurarea cinstei, măsuri care au făcut ca negustorii să poată circula fără teamă cu mărfurile lor pe drumurile Ţării Româneşti.

Relaţiile lui Vlad Ţepeş cu tîrgoveţii ţării sale nu au cunoscut o colaborare continuă, lipsită de conflicte; în anumite împrejurări, aprigul domn întorcea şi împotriva orăşenilor fulgerele mîniei sale.

Singura amintire despre acest mare voievod păstrată de cronicile ţării alcătuite în secolul al XVII-lea este conflictul său cu tîrgoviştenii. După părerea cronicarului, „pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate al Vladului vodă", Vlad Ţepeş şi-a trimis slugile „în ziua Paştilor, fiind toţi orăşănii la ospeţe, iar cei tineri la hore" şi i-a ridicat pe toţi aşa cum se găseau; „deci cîţi au fost oameni mari, pre toţi i-au înţepat de au ocolit cu ei tot tîrgul; iar cîţi au fost tineri cu nevestele lor şi cu fete mari, aşa cum au fost împodobiţi în ziua Paştilor, pre toţi i-au dus la Poenari de au lucrat la cetate pînă s-au spart toate hainele dupre ei şi au rămas toţi dezvăscuţi în pieile goale. Pentru aceia i-au scos nume Ţepeluş"[38].

Cronicarul motivează pedeapsa dată de domn prin „vina mare" a orăşenilor faţă de un frate al lui Ţepeş; este vorba de Mircea, pe care tîrgoviştenii l-au ucis (sau au participat la uciderea lui) în anul 1447, cu prilejul expediţiei lui Iancu de Hunedoara [39]. Pedeapsa a fost aplicată gradat, în funcţie de vină: cei bătrîni, care participaseră probabil la asasinat, au fost ucişi, iar cei tineri trimişi să presteze muncă la cetatea Poenari, unde s-au făcut într-adevăr unele lucrări în vremea domniei lui Vlad Ţepeş.

[36] Vezi pe larg p. 75—76, privind relaţiile cu Transilvania.
[37] C. Karadja, *Incunabule*, p. 10.
[38] *Istoria Ţării Româneşti 1290—1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, *ed. cit.*, p. 4.
[39] Vezi mai sus p. 18—19.

www.dacoromanica.ro

Pedeapsa aplicată tîrgoviştenilor — motivată de uciderea sau participarea la uciderea unui membru al familiei domneşti — poate fi considerată o formă mai gravă a duşegubinei, pedeapsă aplicată unei colectivităţi vinovate de crimă, deoarece nu dădea în vileag făptaşul.

Nu ştim în ce măsură pedeapsa aplicată tîrgoviştenilor a afectat relaţiile lui Ţepeş cu locuitorii capitalei ţării. Este firesc ca orăşenii să nu fi uitat prea uşor pedeapsa domnească şi să fi adoptat o atitudine nu prea favorabilă aprigului domn; acesta ar putea fi unul din motivele pentru care Vlad Ţepeş a reconstruit curtea domnească din Bucureşti, unde şi-a stabilit foarte probabil reşedinţa în ultima parte a domniei [40].

O problemă încă nelămurită de istorici este aceea dacă Vlad Ţepeş a emis sau nu monedă. Ţinînd seama de faptul că nu s-a găsit încă nici o monedă cu efigia acestui domn, este de presupus că Vlad Ţepeş nu a bătut monedă, în vremea sa utilizîndu-se mai departe monedele emise de Vladislav al II-lea. Această presupunere ne-a fost întărită de cunoscutul numismat Octavian Iliescu care ne-a comunicat că repertoriul alcătuit de d-sa pentru monedele emise în ţările române cuprinde nu mai puţin de 100 de variante de monede emise de Vladislav al II-lea, emisiunile monetare din domnia acestuia fiind cele mai bogate din secolul al XV-lea. În aceste condiţii, înţelegem de ce nu s-a simţit nevoia unor noi emisiuni monetare în vremea domniei lui Vlad Ţepeş.

◇

Ca domn, *Vlad Ţepeş s-a făcut vestit atît prin severitate, cît şi prin dorinţa sa de a instaura dreptatea în ţara pe care o conducea*; aceste două trăsături sînt subliniate de o serie de izvoare demne de încredere, în primul rînd de cronicarul A. Bonfini [41] şi de autorul *Povestirilor slavone*. Potrivit acestui ultim izvor, domnul ura atît de mult răul în ţara sa, „încît dacă cineva făcea un rău, furt sau tîlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, nici unul dintre aceştia nu rămînea viu". În lupta împotriva abuzurilor şi a nedreptăţii, Ţepeş trata în mod egal pe toţi locuitorii ţării, indiferent de categoria socială din care făceau parte; toţi primeau aceeaşi pedeapsă: moartea [42], lucru neobişnuit într-o societate în care justiţia avea un pronunţat caracter de clasă.

O altă realizare a politicii interne care a impresionat puternic pe contemporani a fost lupta aprigă a lui Ţepeş împotriva necinstei şi hoţiei, ceea ce a contribuit la dispariţia acestora. De această luptă vorbesc nu numai izvoarele favorabile domnului (cum sînt *Povestirile slavone*, adeseori citate), dar şi naraţiunile săseşti; aceste izvoare insistă asupra asprimii cu care domnul pedepsea pe cei necinstiţi şi asupra rezultatelor cu totul remarcabile obţinute în acest domeniu.

Pedepsele aplicate celor necinstiţi — indiferent de mărimea furtului — erau foarte aspre: după autorul *Povestirilor slavone*, pedeapsa obişnu-

[40] Vezi mai jos p. 56—57.
[41] Vezi mai jos p. 188.
[42] *Cronicile slavo-române*, p. 208—209.

www.dacoromanica.ro

ită era tragerea în țeapă [43]; autorul narațiunilor săsești adaugă la aceasta spînzurătoarea sau fierberea de viu [44]. Pedeapsa domnească lovea cu aceeași asprime și pe tăinuitori: locuitorii unui oraș ar fi fost amenințați cu distrugerea orașului dacă nu găseau pe cel vinovat de hoție [45].

În afară de pedepsirea celor găsiți vinovați de furt, domnul căuta să descopere pe cei necinstiți punîndu-i la încercare; de pildă, se spune că umbla noaptea pe la barăcile negustorilor, de unde lua sau punea bani pentru a le verifica cinstea [46] sau că a adăugat un galben la cei 160 furați unui negustor pentru a verifica dacă acesta este cinstit [47].

Rezultatul acestor măsuri a fost dispariția hoției; după autorul *Povestirilor slavone*, de frica pedepselor, oamenii deveniseră atît de cinstiți încît nimeni nu îndrăznea să fure o cupă mare de aur pe care domnul o pusese la o fîntînă situată într-un loc pustiu. „Și cine voia să bea apă, și bea din acea cupă, o punea înapoi la locul acela și cît a ținut-o vremea, nimeni nu a îndrăznit să ia acea cupă”[48].

◇

Trecînd acum la *organizarea statului* [49], vom remarca și aici unele măsuri, mai puțin spectaculoase însă decît cele de care am vorbit în paginile precedente. Vlad Țepeș a moștenit unele structuri ale statului feudal așa cum fuseseră ele statornicite de predecesori: țara era condusă de domn, secondat de un sfat domnesc, alcătuit din reprezentanții marii boierimi,

[43] *Cronicile slavo-române*, p. 210.

[44] I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 97 (este vorba de un țigan care a fost prins furînd). Despre asprimea domnului, vezi și mai jos p. 204—207.

[45] *Cronicile slavo-române*, p. 210. Această amenințare a lui Țepeș ia o altă versiune la cronicarul turc Tursun-bei, după care, cînd un om dintr-un sat săvîrșea o nelegiuire, domnul trăgea în țeapă pe toți locuitorii satului (*Cronici turcești*, I, p. 67). Forma obișnuită de pedepsire a unei colectivități pentru un răufăcător din sînul ei care nu era descoperit era dușegubina și consta în plata unei amenzi mari, de regulă în vite.

[46] C.I. Karadja, *Incunabule*, p. 10.

[47] *Cronicile slavo-române*, p. 210.

[48] *Ibidem*, p. 209. Rezultatele acestei campanii pentru întronarea cinstei sînt cunoscute și cronicarului A. Bonfini, *Rerum Hungaricarum decades*, *IV*, Lipsiae, 1771, p. 544, care spune: „*In barbara regione tanta severitate usum, ut in media quisque sylva cum rebus tutissimus esse posset*”.

[49] Ocupîndu-se de aceste măsuri, Radu Florescu și R.T. Mc Nally susțin că, în materie de procese, Dracula judeca singur „*in accordance with the Roman theory that the sovereign is the supreme fountain of justice*” (*op. cit.*, p. 62). Mai întîi, nu sînt dovezi că Țepeș judeca fără sfatul său domnesc și apoi totdeauna domnul dădea sentința, după ce asculta opiniile sfetnicilor săi. În organizarea justiției — unde exista un obicei statornicit — nu sînt deci indicii de inovări în vremea domniei lui Țepeș. Dealtfel, autorii exagerează și atunci cînd vorbesc de „*government without the boyars*” (*ibidem*).

La fel de greu de acceptat ni se pare și afirmația „*Dracula cowed the church into obedience by terror*”, întîlnită pe aceeași pagină. După cum afirmă *Povestirile slavone*, Țepeș nu făcea deosebire între „boier mare sau preot sau călugăr sau om de rînd” cînd era vorba de pedeapsă (*Cronicile slavo-române*, p. 209), dar aceasta nu înseamnă supunerea bisericii prin teroare. Cît privește călugărul pus în țeapă pentru că i-a dezaprobat faptele, și acesta e un caz izolat, nu e o măsură împotriva instituției; în plus, este vorba de un călugăr catolic, nu ortodox (catolicii nu erau prea iubiți în Țara Românească).

www.dacoromanica.ro

care aveau menirea nu numai să ajute pe voievod în conducerea statului, dar şi să vegheze ca aceasta să se facă în folosul clasei dominante [50].

Vlad Ţepeş a păstrat acest mod de conducere, dar — căutînd să-şi întărească autoritatea personală de „mare stăpînitor" despre care am vorbit mai sus — a încercat în mod firesc să scadă importanţa sfatului şi să-l subordoneze.

Ceea ce caracterizează sfatul domnesc al lui Vlad Ţepeş este în primul rînd o mare mobilitate a dregătorilor; în cele patru documente cu sfat domnesc păstrate de la el (1457 — 1461) sînt citaţi nu mai puţin de 23 de dregători, dintre care numai trei rezistă în toată această perioadă: Voico Dobriţa, Iova comis şi vistier şi Cazan al lui Sahac, restul fiind schimbaţi la un an sau doi.

Vom sublinia apoi faptul că Vlad Ţepeş a eliminat treptat din sfatul domnesc boierii fără dregătorii; dacă în 1457 sfatul domnesc era format din şase boieri cu dregătorii şi alţi şase fără, în 1461 opt membri ai sfatului ocupau dregătorii şi doar doi erau fără titlu de dregător [51]. După cum am avut prilejul să arăt în altă lucrare, eliminarea boierilor fără dregătorii din sfatul domnesc şi alcătuirea acestuia numai din dregători, auxiliari ai domniei, este un indiciu al întăririi autorităţii centrale în a doua jumătate a secolului al XV-lea [52].

O altă constatare este aceea că majoritatea dregătorilor lui Vlad Ţepeş nu par a face parte din marile familii boiereşti ale ţării [53]: cu excepţia lui Manea Udrişte, rudă cu Vladislav al II-lea, care apare doar în sfatul din 1457, şi a lui Gherghina comis (1458 — 1461), viitorul cumnat al lui Vlad Călugărul, restul dregătorilor (Stepan Turcul între 1459 — 1461, Codrea vornic în 1457, Galeş vornic la 1461, Dragomir Ţacal între 1457 — 1459, Pătru stratornic în 1458, Radu stratornic la 1461, Buda stolnic între 1457 — 1458, Buriu spătar în 1461, Oprişa paharnic la 1461, Sava comis şi vistier etc.) par a fi oameni proveniţi din alte straturi ale societăţii, care au dispărut apoi fără a întemeia familii cunoscute de dregători.

Între dregătorii lui Vlad Ţepeş se întîlnesc şi unii originari din Transilvania, ca Linart stolnic (1461), care pare a fi acelaşi cu „*Leonardus notarius Brassoviensis*", fost om de încredere al lui Vlad Dracul [54]. În sfîrşit, numele lui Moldovean spătar (1457) sau Bratu de la Milcov (fără

[50] N. Stoicescu, *Sfatul domnesc şi marii dregători în Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV—XVII)*, Buc., 1968.

[51] DRH, B, vol. I, p. 200, 206. La începutul domniei Ţepeş a păstrat componenţa sfatului din vremea lui Vladislav al II-lea, în sfatul căruia sînt citaţi în anul 1453 opt boieri fără titlu şi şapte cu titlu de dregător (*ibidem*, p. 190). Mai menţionăm aici că Vlad Ţepeş a păstrat în sfatul său doar patru dregători mai vechi, moşteniţi de la Vladislav al II-lea: Manea al lui Udrişte (1457), Cazan al lui Sahac (1457—1461), Stan al lui Negre (1457—1459) şi Duca din Greci (1457).

[52] N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 51—54.

[53] Vezi şi Radu Florescu—R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 61, care observă că 90% din membrii sfatului lui Ţepeş sînt oameni noi, deoarece domnul — ca şi Napoleon — a creat „*a nobility of his own*". Este însă greu de crezut că toţi aceştia erau „*of plebeian origin*".

[54] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 79.

www.dacoromanica.ro

titlu, în sfat la 1459) constituie un indiciu al relațiilor strînse cu Moldova, unde se știe că Vlad Țepeș a fost pribeag în anii 1449 — 1451.

O ultimă măsură luată de Vlad Țepeș în acest domeniu este crearea unui dregător nou : armașul [55]. Apariția acestei noi dregătorii, care avea ca sarcini principale îndeplinirea hotărîrilor judecăților domnești, pedepsirea vinovaților și paza temniței domnești, trebuie pusă în legătură cu același proces de întărire a autorității centrale, cînd domnia caută mijloace pentru a-și consolida puterea și a o face respectată. Prin metodele utilizate (foarte apropiate de acelea ale lui Țepeș !), armașul a devenit unul din instrumentele cele mai eficace puse în slujba puterii centrale.

◇

O grijă deosebită a acordat, în chip firesc, Vlad Țepeș *organizării armatei* în vederea pregătirii luptei pentru apărarea independenței țării; și în această privință măsurile luate de domnul Țării Românești pot fi comparate cu cele ale contemporanului său Ștefan cel Mare.

Precum se știe, armata Țării Românești cunoștea în această vreme două moduri de alcătuire : în caz de mare primejdie pentru țară, era chemată sub steaguri așa-numita „oaste cea mare”, alcătuită din toți locuitorii în stare să poarte arme [56]; la diverse alte acțiuni războinice (îndeosebi în luptele dintre pretendenții la tron) participa așa-zisa „oaste cea mică”, recrutată dintre „slugile” și curtenii domnului, ca și din „slugile” marilor boieri [57]. Aceste „slugi” și curteni alcătuiau în timp de pace și aparatul administrativ al țării, care asigura îndeplinirea diverselor porunci domnești, strîngerea dărilor și ordinea feudală.

Urmînd politica tradițională a predecesorilor săi (Basarab, Mircea cel Bătrîn), Țepeș va apela și el în caz de primejdie la „oastea cea mare”, alcătuită din acei „populi” de care vorbesc unele izvoare relative la luptele din 1462 [58].

Întrucît însă această oaste nu putea fi mobilizată decît în cazuri excepționale, Țepeș a simțit nevoia organizării unei armate de care să

[55] Primul armaș, Stoica, este amintit în acte în domnia lui Vlad Țepeș (*ibidem*, p. 91); în Moldova armașul apare în timpul domniei lui Ștefan cel Mare.

[56] N. Stoicescu, *„Oastea cea mare” în Țara Românească și Moldova (secolele XIV—XVI)*, în vol. *Oastea cea mare*, Buc., 1972, p. 27—51.

[57] În trecut s-au făcut unele afirmații exagerate despre importanța steagurilor marilor boieri, care ar fi alcătuit „aproape întreaga armată a țării” (B.T. Câmpina, *Complotul*, p. 601) sau despre „monopolul meseriei armelor”, deținut și în țările române — ca și în Apus — de boierime, monopol care ar fi fost desființat de Vlad Țepeș (*Istoria României*, II, p. 474). În ultima vreme s-a arătat că, în realitate, „factorul militar hotărîtor în bătăliile pe care poporul a trebuit să le ducă pentru apărarea entității naționale” a fost țărănimea, astfel încît nu mai putem vorbi de un „monopol” al meseriei armelor (*Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Buc., 1975, p. 29).

În același timp nu trebuie exagerat nici în sens invers, negîndu-se existența unor cete ale marilor boieri (Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, Buc., 1971, p. 215—216), deoarece izvoarele istorice dovedesc că asemenea cete au existat; *este însă greu de stabilit raportul exact de forțe între oastea cea mare a țării, condusă de domn, și cetele marilor boieri.*

[58] Vezi mai jos p. 102.

www.dacoromanica.ro

poată dispune oricînd şi care să depindă în mod nemijlocit de domnie; numai avînd asemenea mijloace, domnul îşi putea pune în practică politica sa de întărire a autorităţii centrale [59].

După opinia lui L. Chalcocondil, două au fost măsurile luate de Ţepeş în vederea realizării acestui scop: „mai întîi şi-a făcut o gardă personală, nedespărţită de el"[60], iar apoi a înrolat „un număr (nedefinit — N.S.) de ostaşi şi trabanţi (= pedeştri — N.S.) aleşi şi devotaţi, cărora le dădea bani şi averea celor ucişi"[61]. Prezenţa acestor mercenari în armata lui Vlad Ţepeş este atestată şi de Beheim, după care aceştia constituiau elementul cel mai instabil al oştirii Ţării Româneşti; la 1462 primii care ar fi început „dezbinările şi cîrcotelile" ar fi fost aceşti oşteni „de limbi şi moravuri diferite"[62].

Nu ştim cu precizie care au fost efectivele mercenarilor din armata lui Vlad Ţepeş; fără îndoială însă că ele nu vor fi fost prea mari ţinînd seama de lipsa de posibilităţi materiale a domnului, lipsă mărturisită de el însuşi. Într-o scrisoare nedatată (care poate fi din anul 1476, aşa cum crede I. Bogdan [63], dar care reflectă realităţi mai vechi), Vlad cere braşovenilor „voinici" (oşteni) să-l slujească, înştiinţîndu-i însă că, neavînd ducaţi să le plătească leafă, îi va „milui" şi-i va „hrăni" ca şi pe celelalte „slugi" ale sale. Lipsit de mijloace materiale, Ţepeş nu şi-a putut organiza deci un corp de mercenari prea numeros [64], forţele principale ale oastei sale rămînînd „slugile", legate de domn prin relaţii vasalice şi care constituiau în acea vreme principalul mijloc de asigurare a administraţiei ţării; după cum mărturisea mai tîrziu Basarab Ţepeluş „*noi, domnii, cu slugile ne ţinem ţara*"[65].

Pentru slujba prestată domniei, în timp de pace sau în vreme de război, slugile erau — cum spune şi Ţepeş — hrănite şi „miluite" de domn[66].

[59] După cum a subliniat Fr. Engels, lupta pentru întărirea puterii centrale se manifestă prin strădania acesteia de a-şi crea o armată proprie. Vezi comentariul lui B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 602.

[60] Este posibil ca această gardă personală a domnului să fi fost alcătuită din cei 60 de ostaşi care nu părăseau niciodată pe domn, nici chiar în timpul luptei, după cum se spune în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* (*Cronicile slavo-române*, p. 294—295).

[61] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 283.

[62] Beheim, *ed. cit.*, p. 52; vezi şi B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 615.

[63] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 99. Vezi şi Gr. Tocilescu, *534 documente*, p. 100; B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 617.

[64] Vezi B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 612—613, care observă just că „pînă şi în reforma centrală a guvernării lui, în efortul de organizare a unor forţe militare proprii ..., acţiunea lui Ţepeş era mărginită de cadrul material îngust al posibilităţilor sale băneşti. Or, în toate ţările din Europa, încercarea de a lupta cu astfel de mijloace împotriva nobilimii însemna în mod evident să te mişti într-un cerc vicios şi să nu faci un pas înainte", după cum spune Engels, citat de B.T. Câmpina.

[65] S. Dragomir, *Documente nouă*, p. 21.

[66] Referindu-se la răsplata cuvenită slugilor (= oştenilor), Neagoe Basarab lăsa scris fiului său: „ei (oştenii — N.S.), pentru dragostea faţă de tine şi pentru mila cu care îi vei milui, de aceia te slujesc pe tine şi-şi vor pune capetele şi-şi vor vărsa şi sîngele lor pentru tine" (*Cronicile slavo-române*, p. 298—299). Capitolul „despre milostenie şi pace" din *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* cuprinde o adevărată teoretizare a datoriilor domniei faţă de slugile sale care aşteptau „milă" numai de la domn.

www.dacoromanica.ro

„Mila" acordată acestor slugi consta foarte probabil în danii în natură, în primul rînd în dăruiri de pămînturi. Deși Chalcocondil afirma că oștenii lui Țepeș primeau averea boierilor uciși de domn [67], documentele interne nu ne-au păstrat știri despre asemenea danii, care ar fi fost contestate în chip firesc de rude sau de urmași în timpul domniilor succesorilor lui Țepeș [68]. Singura atestare a unor astfel de danii (care nu ne îngăduie să întrevedem amploarea acestora) este aceea păstrată în documentul citat mai sus relativ la ridicarea lui Albu cel Mare; după uciderea boierului răzvrătit, văzînd mănăstirea Govora pustie (deci în imposibilitate de a-și stăpîni averea), Vlad Țepeș „a miluit ... pe niște slugi ale sale" cu satele Glodul și Hințea, foste ale mănăstirii [69]. Este important de subliniat faptul că domnii următori nu au contestat dania făcută de Țepeș, deoarece cele două sate, neavînd stăpîn, erau intrate în prevederile „prădalicei" domnești și puteau fi dăruite oricui.

Un alt mijloc de răsplătire a ostașilor care se distingeau în luptă era ridicarea acestora în rîndurile „vitejilor". Întrucît pentru Vlad Țepeș semnul distinctiv al vitejiei era ca oștenii să cadă cu fața la dușman, după luptă cerceta ostașii și „care era rănit în față, aceluia îi dădea mare cinste și-l făcea viteaz al său ; care era rănit în spate, pe acela poruncea să-l pue în țeapă"[70]. Cinstirea „vitejilor" după luptă a devenit un obicei atît în Țara Românească [71], cît și în Moldova [72].

Ridicarea în rîndurile „vitejilor" — practicată pe scară largă și de Ștefan cel Mare [73] — însemna trecerea oștenilor de rînd (pedestrași) între

[67] Aceasta l-a făcut pe B.T. Câmpina să afirme că „Țepeș a confiscat unele moșii ale boierilor care nu intraseră în luptă pentru a le dărui vitejilor" (*op. cit.*, p. 606). Afirmația lui L. Chalcocondil poate fi valabilă pentru alte bunuri ale boierilor, de pildă pentru sumele mari de bani de care dispuneau aceștia și pe care unii dintre ei încercau să le salveze în Transilvania ; despre doi din boierii lui Vlad Țepeș — unul ucis din porunca sa, Codrea vornic, și altul fugit din țară, Mihai logofăt — știm că dispuneau de sume impresionante : primul de 3 000 de galbeni, iar cel de-al doilea de 10 000 de florini de aur (N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*, p. 16 ; G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458*, în „Studii", 1963, nr. 3, p. 693).

[68] Nu ne putem imagina desigur că Țepeș a putut distruge pe toți urmașii boierilor uciși !

[69] *Documente privind istoria României*, B, veac XVI, vol. III, p. 4. Opinia lui B.T. Câmpina, *Complotul*, p. 611, că „măsurile antiboierești ale lui Țepeș sfîrșeau prin a lovi în țăranii dependenți" ni se pare neîntemeiată, ca și reproșul aceluiași istoric că domnul nu emancipa de servaj satele confiscate de la boieri; ca om al epocii sale, Vlad Țepeș nu se putea gîndi să instaureze libertatea socială prin desființarea aservirii !

[70] *Cronicile slavo-române*, p. 207—208.

[71] În *Învățăturile* citate, Neagoe Basarab sublinia obligația domnului de a „cinsti" slugile rămase în viață după luptă : „iar dacă rămîn slugi de ale tale cu tine sănătoase, și aceștia să primească cinste de la tine, fără părtinire, nu pentru că vor fi rudele voastre" (*ibidem*, p. 296).

[72] Despre Ștefan cel Mare se spune că, după luptele din anul 1481, „a dăruit multe daruri și îmbrăcăminte scumpă boierilor săi și vitejilor și întregii lui oștiri . . . , după vrednicie" (*ibidem*, p. 19).

[73] *Ibidem*. Vezi și A. Balotă, *Vitejii lui Ștefan cel Mare* („Studii și articole de istorie", 19, 1967, p. 43—64).

www.dacoromanica.ro

călăreţi [74], în care calitate căpătau o altă consideraţie şi importanţă socială. „Vitejii” făcuţi de Vlad Ţepeş (al căror număr nu-l putem cunoaşte), cuprinşi probabil de Constantin de Ostroviţa (ienicerul sîrb) sub numele de curteni (kurtiani), apar după aceea cu acest din urmă nume şi în documente [75]; ei vor juca un rol de seamă în armata şi administraţia Ţării Româneşti.

Pe lîngă creşterea numărului oştenilor care depindeau de domnie (mercenari, slugi, viteji, curteni), Ţepeş s-a străduit să introducă o disciplină de fier în rîndurile armatei sale, ucigînd fără milă pe cei care nu-i respectau dispoziţiile (cazul căpitanului care nu a dat foc oraşului Codlea [76] este revelator). Disciplina oastei lui Ţepeş a impresionat chiar pe marele vizir care aprecia că, dacă domnul Ţării Româneşti ar avea o armată însemnată, „s-ar putea să ajungă la mare putere” [77]. Dar această disciplină, insuflată mai ales de teama de asprimea domnului, avea să fie călcată în momentele cele mai grele, cînd oştenii îl vor părăsi pe rînd pe Ţepeş în împrejurări de care va fi vorba într-un alt capitol.

◇

Nu putem încheia capitolul privind politica internă a lui Vlad Ţepeş fără a aminti un fapt deosebit de important din istoria capitalei patriei noastre : *în vremea domniei sale, la 20 septembrie 1459, este amintit pentru prima oară în documente oraşul Bucureşti* [78], care avea să devină după această dată a doua capitală a Ţării Româneşti.

Nu vom putea discuta aici problema originii şi vechimii acestui oraş, problemă îndelung dezbătută în istoriografia noastră ; cea mai întemeiată opinie despre vechimea Bucureştilor ni se pare aceea potrivit căreia oraşul a luat naştere dintr-o piaţă periodică pe la sfîrşitul secolului al XIV-lea — începutul secolului al XV-lea [79].

[74] Explicaţia acestei operaţii ne-o dă cronicarul polon I. Dlugosz ; referindu-se la modul asemănător în care a procedat Ştefan cel Mare după lupta de la Vaslui, cronicarul afirmă : „mulţi ţărani (*agrestes*) fură trecuţi atunci din gloată (*ex peditum*) între călăreţi (*ex equitum*) (*Historia Poloniae*, II, Leipzig, 1712, col. 526). Pentru cronicarii moldoveni de mai tîrziu, de pildă Nicolae Costin, crearea „vitejilor” era echivalentă cu ridicarea „la statul de nemeş” (= nobil) (*Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. Ioan Şt. Petre, Buc., 1942, p. 286).

Se pare că, în Ţara Românească, instituţia „vitejilor” nu a avut însemnătatea căpătată în Moldova în vremea lui Ştefan cel Mare, unde există, dealtfel, mai multe mărturii istorice despre existenţa ei ; în linii mari însă situaţia social-politică a „vitejilor” va fi fost aceeaşi.

[75] La 3 aprilie 1480 şi 23 martie 1482 (DRH, B, vol. I, p. 278, 292).

În ultimul document se arată că erau consideraţi curteni atît slugile domneşti, cît şi cele ale dregătorilor. Vezi şi N. Stoicescu, *Curteni şi slujitori*, p. 23.

[76] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 94.

[77] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289.

[78] DRH, B, vol. I, p. 204. Vezi şi H. Chircă, *Comentariu istorico-filologic asupra hrisovului din 20 septembrie 1459* („Studii”, 1959, nr. 5, p. 5—7 + 1 pl.).

[79] Ştefan Olteanu, *Geneza oraşului Bucureşti în lumina cercetărilor recente* („Materiale de istorie şi muzeografie”, II, 1965, p. 26—28). Vezi şi C.C. Giurescu, *Vechimea Bucureştilor* („Muzeul Naţional”, I, 1974, p. 57—61), care afirmă, fără temei, că Bucureştii erau tîrg în sec. XIII.

www.dacoromanica.ro

Înțelegînd poziția strategică a așezării, situată la încrucișarea unor drumuri importante, și pentru a înfrunta mai lesne primejdia turcească dinspre sud, Vlad Țepeș a reconstruit curtea domnească cu aspect de cetățuie de pe malurile Dîmboviței (Curtea Veche), devenind astfel „unul din ctitorii Bucureștilor"[80].

Data cînd a fost reconstruită curtea domnească fortificată din București este precizată de două scrisori adresate de Vlad Țepeș brașovenilor: prima, la 13 iunie 1458, *„iuxta fluvium aque Domboviche"*, iar cea de-a doua, la 4 iunie 1460, *„ex castro fluvii Domboviche"*[81]; între aceste două date deci a fost reconstruită curtea domnească din București pe temeliile unei cetățui din a doua jumătate a secolului al XIV-lea[82]. Curtea domnească era prevăzută cu întărituri de pămînt și lemn, ceea ce dovedea rostul ei de avanpost de apărare împotriva primejdiei turcești pe care Țepeș se pregătea să o înfrunte. Nu poate fi o întîmplare faptul că Țepeș a construit această curte întărită chiar în vremea în care a refuzat să mai plătească tribut turcilor.

Statornicirea curții domnești la București a constituit un impuls pentru dezvoltarea așezării; această dezvoltare este dovedită de deosebirile evidente dintre faza I (sfîrșitul secolului al XIV-lea) și faza a II-a (mijlocul secolului al XV-lea) a descoperirilor de la Străulești, ultima dovedindu-se mult mai bogată în obiecte provenite din schimburile comerciale mai intense[83].

◇

În concluzia acestui capitol se cuvine să subliniem legătura strînsă dintre politica internă dusă de Vlad Țepeș și preocuparea sa principală,

[80] C.C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1966, p. 51. Vezi și P. Șt. Năsturel, *Cetatea București în veacul al XV-lea* („Materiale de istorie și muzeografie", I, 1964, p. 141—158). Ultimul autor a subliniat grija deosebită a lui Vlad Țepeș pentru regiunea din jurul capitalei, în calitate de ctitor la mănăstirile Comana și Snagov, ca și al unei biserici din Tîrgșor. Pentru toate aceste ctitorii — asupra cărora nu insistăm — vezi N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din Țara Românească*, Buc., 1970, s.v.

Despre mutarea capitalei la București vezi și Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 54, care consideră că ea a fost condiționată de trei cauze: *„as a new town it was immune from the spirit of intrigue and anarchy rampant in the old capital, which Dracula had never really trusted; commercially it was a sound location between Tirgsor and the Danube; strategically lying closer to the Turkish border, the fortress of Bucharest represented a first line of defense which could prevent deep Turkish penetration of the country"*. Despre aceste împrejurări vezi și *Istoria orașului București*, red. resp. Florian Georgescu, Buc., 1965, p. 77—85.

[81] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 320—321. Vezi și N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Buc., 1961, p. 27.

[82] D. Almaș — Panait I. Panait, *Curtea Veche din București*, Buc., 1974, p. 13—14. La construirea ei vor fi luat parte, foarte probabil, și meșteri transilvăneni, ceruți brașovenilor la 25 mai 1458 (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 320).

[83] Ștefan Olteanu, *op. cit.*, p. 29. Afirmația lui P. Șt. Năsturel, *op. cit.*, p. 143, că orașul s-a format „la umbra meterezelor cetății" este puțin exagerată, deoarece așezarea este mai veche, iar curtea domnească nu era o cetate propriu-zisă.

www.dacoromanica.ro

aceea de a consolida independenţa Ţării Româneşti [84]; convins — ca şi Ştefan cel Mare — că nu se putea asigura o conducere viguroasă a luptei antiotomane fără consolidarea prealabilă a autorităţii centrale, domnul Ţării Româneşti a încercat să întărească această autoritate utilizînd unele metode care i-au înstrăinat însă chiar pe cei dispuşi să-l sprijine.

Merită să subliniem, de asemenea, că în problema organizării statului, Ţepeş va constitui pentru unii suverani ai vremii — de pildă pentru cneazul Moscovei — modelul adevăratului conducător de stat care luptă pentru întărirea autorităţii centrale [85].

[84] B.T. Câmpina, *Complotul*, p. 602.
[85] *Istoria României*, II, p. 477.

www.dacoromanica.ro

Relațiile cu Moldova

După cum am arătat într-un capitol anterior [1], Vlad Țepeș, care era rudă cu viitorul domn Ștefan cel Mare, a petrecut cîțiva ani împreună cu acesta în Moldova; în anul 1451, după asasinarea lui Bogdan al II-lea, au trebuit să fugă amîndoi în Transilvania, unde au rămas pînă în anul 1456.

Ajuns domn în Țara Românească, Vlad Țepeș a adus cu sine pe vărul său Ștefan care a așteptat aici momentul favorabil pentru a ocupa tronul [2]. În această vreme cei doi aveau aceiași adversari; după moartea lui Vladislav al II-lea, partizanii fostului domn și dușmanii lui Țepeș au fugit în Moldova la Petru Aron — ucigașul tatălui lui Ștefan — iar după alungarea lui Aron, împreună cu partizanii acestuia, au trecut în Transilvania, unde au fost urmăriți de Vlad Țepeș și de Ștefan cel Mare [3].

În anul următor, datorită foarte probabil și relațiilor de rudenie dintre el și Ștefan, dorind să alinieze Moldova la politica dusă de el, Vlad Țepeș a luat o hotărîre care „era să aibă cele mai mari urmări în viața tuturor românilor"[4]: *în primăvara anului 1457, a ajutat pe Ștefan să ocupe tronul Moldovei.* Faptul acesta este cunoscut lui Grigore Ureche, care — vorbind despre venirea noului domn în țara sa — spune: „rădicatu-s-au din Țara Muntenească Ștefan vodă cu multă mulțime de oaste muntenească și din țară adunată și a intrat în Moldova"[5]. Cu sprijinul lui Vlad Țepeș și al partizanilor săi din sudul Moldovei, în aprilie 1457, Ștefan cel Mare a reușit să alunge pe Petru Aron de pe tron, fiind ales apoi la Direptate

[1] Vezi partea I, capitolul al II-lea.

[2] Despre prezența lui Ștefan cel Mare în Țara Românească la 1456, vezi N. Grigoraș, *Începuturile domniei lui Ștefan cel Mare (1457—1459)* („Studii și cercetări științifice", Iași, istorie, 1957, fasc. 1, p. 46), care, citînd pe I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, p. 269—271, susține că viitorul domn al Moldovei a fost văzut aici de logofătul Mihu, în drum spre Poartă, care a încercat probabil chiar să-l ucidă pe pretendentul la tronul stăpînului său; aceasta ar explica înverșunarea cu care l-a urmărit Ștefan pe fostul logofăt.

[3] G. Gündisch, *op. cit.*, p. 693—694; vezi și C. Stoide, *op. cit.*, p. 179, nota 100.

[4] N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 63.

[5] Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. C. Giurescu, Buc., 1916, p. 42; cf. și Olgierd Gorka, *Cronica epocii lui Ștefan cel Mare*, Buc., 1937, p. 110.

După unele opinii, Ștefan cel Mare ar fi intrat în Moldova mai devreme, recrutîndu-și partizani din Țara de Jos. Vezi M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1933, p. 3; N. Grigoraș, *Cînd a intrat Ștefan cel Mare in Moldova?*, Iași, 1946 (extras din *Anuarul Liceului național din Iași*, 1942—1945). În articolul citat la nota 2, N. Grigoraș a renunțat la această idee.

www.dacoromanica.ro

domn al Moldovei; urcarea sa pe tron deschide cea mai strălucită epocă din istoria acestei ţări [6].

La scurtă vreme după instalarea sa pe tronul Moldovei (aprilie 1459), Ştefan cel Mare îşi va părăsi vechii aliaţi şi se va împăca cu regele Poloniei, care ducea o politică de înţelegere cu Poarta, în vreme ce Vlad Ţepeş — bazat pe alianţa cu Matei Corvin — va inaugura o politică făţiş antiotomană [7].

Promovînd fiecare dintre ei o altă politică externă, cei doi voievozi au început să se teamă unul de celălalt. În octombrie 1460, Vlad Ţepeş căuta să-şi asigure sprijin din Transilvania în eventualitatea unui atac din Moldova sau Imperiul otoman: "*Item secundo optat ipse dominus wayda a septem et duarum sedium Saxonibus, item civitate Brasso cum terra Burcza ac civitate Cybiniensi quod quicumque ab aliquibus partibus puta Turcorum seu terre Moldavie vel quibuscumque aliis hominibus dempto hoc regno Hungarie inimicitias haberent, ex tunc postquam requisiti per ipsum dominum waywodam fueritis, in sui subsidium quatuor milia hominum armatorum dare deberitis unacum Syculis*"[8].

În această orientare ce-i determina pe fiecare dintre ei să urmărească alte scopuri, un rol de seamă juca problema stăpînirii acelei importante cetăţi şi mare centru comercial care era Chilia. Însemnătatea acestui centru strategic şi economic de la Dunărea de Jos a fost subliniată de Mahomed al II-lea — el însuşi dornic să o ocupe — care afirma: „atîta timp cît valahii (*Volochove*) vor stăpîni Chilia şi Cetatea Albă, iar ungurii Belgradul noi (turcii — N.S.) nu vom putea avea nici o biruinţă"[9].

Importanţa Chiliei era apreciată nu numai de sultan, ci şi de Ungaria şi Polonia, fiecare din aceste puteri încercînd să o ia în stăpînire, chiar fără să ţină seama de interesele Moldovei şi Ţării Româneşti, singurele îndreptăţite să o stăpînească [10].

[6] Vezi mai nou Şerban Papacostea, *Étienne le Grand Prince de Moldavie, 1457—1504*, Buc., 1975 şi idem, *Politica externă a Moldovei în vremea lui Ştefan cel Mare* („Revista de istorie", 1975, nr. 1, p. 15—31).

[7] Vezi mai jos p. 86. Pentru politica lui Ştefan în primii ani de domnie, vezi Şerban Papacostea, *Etienne le Grand...*, p. 27 şi idem, *Politica externă a lui Ştefan cel Mare*, p. 19, care arată: „restabilirea relaţiilor tradiţionale cu Polonia însemna implicit îndepărtarea de Ungaria şi, virtual, redeschiderea conflictului cu aceasta şi cu aliaţii ei"

[8] G. Gündisch, *Vlad Ţepeş und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgen* („Revue roumaine d'histoire", VIII, 1969, nr. 6, p. 992).

[9] *Călători străini*, I, p. 128.

[10] Pentru importanţa internaţională a Chiliei, care constituia elementul fundamental al rivalităţii polono-maghiare în spaţiul românesc, vezi pe larg Şerban Papacostea, *Kilia et la politique orientale de Sigismond de Luxembourg* („Revue roumaine d'histoire", XV, 1976, nr. 3, p. 436), unde se arată că Chilia „*était à la fois le point de rencontre principal de la route continentale avec les lignes maritimes qui la liaient aux plus importants centres du commerce pontique et un centre stratégique d'importance primordiale pour la navigation dans les eaux du Bas Danube*"; de aici dorinţa Poloniei şi a Ungariei de a-şi asigura fiecare dintre ele dacă nu stăpînirea Chiliei, cel puţin circulaţia liberă pe drumul comercial de interes internaţional ce lega continentul de Marea Neagră.

www.dacoromanica.ro

Precum se ştie, Chilia a fost pe rînd în stăpînirea Ţării Româneşti şi a Moldovei [11], pînă ce, în anul 1448, Iancu de Hunedoara a reuşit să impună domnului Moldovei Petru acceptarea unei garnizoane maghiare în cetate [12]. Domnii moldoveni care duceau o politică filomaghiară — ca Bogdan al II-lea — au lăsat mai departe Chilia în grija lui Iancu, promiţînd că nu vor încerca să o cucerească fără voia acestuia [13]. În schimb, în tratatele încheiate cu regii Poloniei, domnii care promovau o politică filopolonă promiteau că vor readuce Chilia sub stăpînirea Moldovei.

În împrejurări încă nelămurite, în primii ani ai domniei sale (poate după moartea lui Iancu de Hunedoara), Vlad Ţepeş a reuşit să reocupe cetatea Chilia, unde a păstrat se pare şi o garnizoană maghiară [14].

Faptul acesta nu putea fi acceptat, se înţelege, de Ştefan cel Mare care ştia că cetatea fusese a Moldovei şi care urmărea să o readucă în hotarele ţării sale; această intenţie va fi mărturisită în tratatul încheiat cu regele Poloniei la 2 martie 1462 [15]. Acţiunea lui Ştefan cel Mare în vederea atingerii acestui scop a fost declanşată în urma unei înţelegeri cu regele polon [16].

Nu se cunosc prea bine împrejurările în care a izbucnit conflictul dintre cei doi domni. Este foarte probabil că — aflînd de pregătirile intense ale lui Mahomed al II-lea, pregătiri ce aveau drept ţel supunerea Ţării Româneşti şi ocuparea Chiliei [17] — Ştefan cel Mare a încercat să o ia înaintea sultanului [18] şi să ocupe el cetatea; aşa s-ar explica faptul că conflictul său cu Ţepeş a început înainte de venirea turcilor. Aflăm acest lucru dintr-o scrisoare trimisă din Caffa regelui polon la 2 aprilie 1462, în care se spune: „Am înţeles că Ştefan voievod, domnul Moldovei sau

[11] Istoricul problemei la P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone in secolul XV şi problema Chiliei* („Romanoslavica", III, 1958, p. 95—114); Anca Ghiaţă, *Condiţiile instaurării dominaţiei otomane în Dobrogea*, în *Studii istorice sud-est europene*, I, Buc., 1974.

[12] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 103—104.

[13] M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, II, p. 756—757.

[14] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 106—107, admite un condominium munteano-transilvan asupra Chiliei, aceasta ţinînd seama că unele izvoare susţin că cetatea era a lui Vlad Ţepeş, în timp ce o cronică moldovească spune că în cetate se aflau oşteni maghiari. După acelaşi autor, Chilia ar fi servit ca bază de operaţii lui Ţepeş în cursul luptelor din iarna 1461—1462 (*ibidem*, p. 109).

[15] În acest tratat se prevede că Ştefan nu va înstrăina nici un ţinut, nici un oraş şi nici un feud fără ştirea regelui Poloniei, iar „dacă ceva din acestea s-ar fi înstrăinat, pe acelea vrem să le cîştigăm înapoi şi le vom cîştiga" (I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, p. 287). Întrucît singurul oraş „înstrăinat" era Chilia, este evident că Ştefan se angaja să-l recupereze.

[16] Şerban Papacostea, *La Moldavie état tributaire de l'Empire ottoman au XV-e siècle: le cadre international des rapports établis en 1455—1456* („Revue roumaine d'histoire", 1974, nr. 3, p. 445—461).

[17] Vezi mai jos capitolul al IV-lea.

[18] Sînt greu de crezut afirmaţiile lui L. Chalcocondil că Ştefan — aflat deja în conflict cu Vlad — ar fi stabilit o înţelegere cu sultanul pe care „îl chema mereu să vină şi spunea mereu că e gata să se ridice cu război şi el" (ed. V. Grecu, p. 286). După cum arată N. Iorga, „dacă Ştefan s-a luptat alături de ostaşii sultanului la Chilia, el n-a adus însuşi asupra celuilalt principat românesc urgia otomană" (*Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe*, Buc. 1899, p. 122). Vezi şi I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 27.

www.dacoromanica.ro

Valahiei Mici, se luptă cu Vlad voievod, care poartă război fericit cu turcii". Autorul scrisorii era conştient de faptul că acest conflict slăbea frontul antiotoman ; el arată mai departe : „Cearta acestora, nu numai că ajută pe sultan, dar, ceea ce este mai primejdios, printr-însa turcii capătă oarecum intrarea în aceste două Valahii, ceea ce ar fi un foarte mare pericol, atît pentru noi, cît şi pentru alte ţări vecine". Ca urmare a acestei situaţii delicate, regele polon era rugat să intervină pentru aplanarea conflictului [19].

Nu se cunoaşte însă nici o luptă în această vreme între oştile Ţării Româneşti şi Moldovei, ceea ce l-a îndreptăţit pe N. Iorga să afirme: „întîmplarea cruţă amintirii noastre povestea unei mari lupte între aceşti doi puternici şi viteji ai neamului nostru care erau chemaţi mai tîrziu să lucreze împreună"[20].

Dacă pentru această primă parte a conflictului informaţia este mai săracă, pentru partea a doua — desfăşurată în vara anului 1462 — dispunem de ştiri ceva mai bogate.

Cel mai detaliat izvor pentru aceste evenimente este cronicarul bizantin L. Chalcocondil, după care oastea lui Ştefan cel Mare ar fi atacat Chilia în colaborare cu flota turcă, şi anume după ce „s-a unit cu oastea împăratului"; forţele turco-moldovene ar fi împresurat Chilia pe care au bătut-o cîteva zile fără succes, după care s-au retras [21].

Întrucît Chalcocondil este singurul izvor care vorbeşte detaliat de o cooperare moldo-turcă la asedierea Chiliei în 1462 şi cum Ştefan cel Mare dorea Chilia pentru sine, cei mai mulţi istorici români au respins ideea unei astfel de colaborări [22], unii dintre ei

[19] A. Vigna, *Codice diplomatico delle colonie Tauroliguri*, III, Genova, 1879, p. 470 ; vezi şi N. Iorga, *op. cit.*, p. 125—126 ; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 139. Iată textul în limba latină : „*Praeterea intelleximus dominum Stefanum vaiuodam, dominum Moldavie, Valachie Minoris, bellum facere cum domino Vlado-vaiuoda, bellum Theucris feliciter infert, quorum discordia non solum favorem Theucris ipsis affert, verum quod magis pestiferum est. Ipsi Thurci per hanc discordiam alioquem aditum intrandi in ipsas Valachias habere possunt, quod esset maximum periculum, tam nostrum, quam vicinarum aliarum regionum*". Este posibil ca la aceste lupte să facă aluzie o scrisoare polonă din 26 ianuarie 1462, unde se spune că Moldova *(Valachia)* era turburată de război (Hurmuzaki, II/2, p, 144).

[20] N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 96; cf. şi G. Ghibănescu, *Vlad Ţepeş* („Arhiva", 1897, p. 502), care afirmă : „dacă Ştefan ar fi lovit cu succes oştile lui Ţepeş", cronica ţării nu putea trece sub tăcere un astfel de eveniment. Aceeaşi constatare la I. Ursu, *Ştefan cel Mare*, Buc., 1925, p. 35, care arată că nu se cunoaşte o luptă directă între cei doi domni.

Dealtfel, în aprilie 1462, Ştefan cel Mare se găsea la Suceava, iar la 15 mai era la Bacău (*Documente privind istoria României*, A, sec. XIV—XV, p. 317, 319), astfel încît el nu pare a se fi apropiat în această vreme de hotarele Ţării Româneşti (dacă nu o va fi făcut în cursul lunii martie, cum ar rezulta din scrisoarea citată mai sus).

[21] L. Chalcocondil, *ed. cit.*, p. 286.

[22] Atacul comun al lui Mahomed al II-lea şi Ştefan cel Mare asupra Chiliei „rămîne, pînă la proba contrarie, o simplă combinaţiune a istoricului bizantin" (I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 26—27). „Nu putem primi în această formă (a lui Chalcocondil — N.S.) colaborarea turco-moldoveană la Chilia" (I. Minea, *op. cit.*, p. 64). Aceeaşi opinie la I. Ursu, *op. cit.*, p. 34 etc.

În schimb, N. Iorga, *Studii istorice*, p. 124, crede că participarea lui Ştefan la această tentativă turcească „e mai presus de orice îndoială", Chalcocondil fiind „cel mai bine informat pentru lucrurile de la nordul Balcanilor". În afară de Chalcocondil, N. Iorga citează scrisoarea bailului veneţian din Constantinopol, datată 28 iulie 1462 (*Acta extera*, IV, p. 168), care afirmă — ca şi Chalcocondil — că domnul Valahiei Inferioare a atacat Lycostomo împreună cu

www.dacoromanica.ro

susţinînd că domnul Moldovei a încercat să ia în stăpînire cetatea înaintea turcilor [23].

Cronicile moldovene ale epocii lui Ştefan cel Mare, care înregistrează pe scurt acest eveniment, îl datează la 22 iunie 1462, cînd se afirmă că domnul Moldovei a fost rănit [24]. Mai multe detalii ne oferă *Cronica moldo-germană*, potrivit căreia Ştefan cel Mare „nu a putut să dobîndească" cetatea, fiind „împuşcat de o bombardă la glezna stîngă", după care „a plecat de la Chilia"[25]. *Cronica moldo-polonă* este singura care precizează cine anume l-a rănit pe Ştefan : „l-au lovit cu puşca ungurii din Chilia"[26].

Nici una din aceste cronici nu vorbeşte deci de o cooperare moldo-turcă şi nici de lupte cu trupele lui Ţepeş la Chilia, unde Ştefan ar fi fost rănit de un tunar din garnizoana maghiară [27]. În schimb, într-o cronică din secolul al XV-lea, se susţine că este vorba de o luptă între trupele moldovene şi muntene ; autorul acestei cronici ştie că Ştefan „a mers şi s-a războit să ia cetatea Chilia care era a lui Vlad"[28].

Ţinînd seama de toate aceste informaţii, va trebui să admitem împreună cu alţi istorici dinaintea noastră că Ştefan cel Mare a încercat să ocupe Chilia [29] în timp ce Mahomed al II-lea cu oştile sale se afla în Ţara Românească, slăbind în acest fel capacitatea de rezistenţă a lui Vlad Ţepeş, care a fost silit să trimită o parte a trupelor sale să apere regiunea de

flota turcă, fiind siliţi să se retragă după opt zile de asediu, în care au murit mulţi azapi. Iată textul : „*L'armada da mare de questo signore* (sultanul — N. S.), *insieme cum el signor della Valachia Bassa, andò a combatere el castello de Lycostomo, intorno al qual stette circa zorni otto, et non li ha possuto far alcuna cosa, anzi sono stati morti azapi in grande numero, et cum vergogna son tornati et communemente tutti malmentati*". Interesant de subliniat în această relaţie este faptul că autorul nu vorbeşte decît de pierderile mari suferite de turci, nu şi de cele moldovene şi nici de rănirea lui Ştefan cel Mare.

[23] Este opinia lui C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, ed. a IV-a, p. 48, 55—56 şi a Ancăi Ghiaţă, *op. cit.*, p. 113.

O astfel de opinie a fost respinsă de N. Iorga şi P. P. Panaitescu ; primul a arătat că Ştefan nu putea păstra cetatea cînd flota turcă se afla acolo (*Ştefan cel Mare*, p. 97), iar cel de-al doilea se întreba dacă Ştefan bombarda cetatea ca să-i împiedice pe turci să o ocupe ! (*op. cit.*, p. 110) ; vezi mai jos nota 29.

[24] „În anul 6970 (1462) iunie 22 au lovit cu tunul pe Ştefan voievod la cetatea Chiliei", spune autorul *Letopiseţului anonim* (*Cronicile slavo-române*, p. 16). Informaţia se repetă într-o formă apropiată în *Letopiseţul* zis de la Putna (nr. 1 şi 2) (*ibidem*, p. 49, 61).

[25] *Ibidem*, p. 29.

[26] *Ibidem*, p. 178.

[27] Această afirmaţie l-a determinat pe I. Ursu, *op. cit.*, p. 35, să afirme că domnul Moldovei voia să ia cetatea de la unguri.

[28] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 107.

[29] Într-o altă lucrare a sa, N. Iorga a susţinut că Ştefan urmărea la Chilia propriul său scop politic : „prezentîndu-se şi el sub zidurile cetăţii asediate, Ştefan nădăjduia s-o ia pentru dînsul" (*Studii istorice*, p. 128), ceea ce ni se pare perfect întemeiat. *Este greu de crezut că domnul Moldovei ar fi acceptat să lupte la Chilia pentru a uşura cucerirea ei de către turci* ; chiar dacă în 1462 politica sa nu era declarat anti-otomană, el nu putea admite prezenţa turcilor pe teritoriul Moldovei, de unde apoi cu greu ar fi putut fi scoşi. De aceea, ni se pare mult mai plauzibilă afirmaţia lui N. Iorga că *Ştefan nu lupta pentru interesele turceşti, ci — profitînd de situaţie — încerca să ocupe cetatea pentru el.* Dezlegarea acestei probleme nu poate fi făcută decît dacă am putea afla cu precizie cînd a avut loc acţiunea lui Ştefan şi cînd cea turcească ; se înţelege că, dacă cele două acţiuni s-ar fi desfăşurat concomitent, Ştefan nu avea şanse de izbîndă şi fără îndoială că el ştia acest lucru.

www.dacoromanica.ro

răsărit a ţării [30]. Din aceste motive Ştefan cel Mare a fost judecat cu multă asprime de unii istorici români, care au considerat acţiunea sa din 1462 drept cea mai mare greşeală politică a domnului Moldovei [31].

Dacă Ştefan cel Mare l-ar fi ajutat pe Vlad Ţepeş în 1462 — amînînd pentru mai tîrziu rezolvarea problemei Chiliei — turcii ar fi putut fi mult mai uşor înfrînţi de forţele unite ale celor doi domni [32]. Dar să nu uităm, în 1462 Ştefan avea o altă orientare politică; de aceea acţiunea sa nu trebuie judecată prea aspru. După cum spune N. Iorga: *„a moldovenilor sau a muntenilor, Chilia rămânea încă o cetate creştină şi o cetate românească”*[33].

Dealtfel, se pare că Ştefan cel Mare a înţeles destul de repede greşeala făcută; dîndu-şi seama de primejdia directă ce ameninţa Moldova în cazul în care Ţara Românească ar fi fost supusă de turci, *s-a împăcat cu Vlad Ţepeş pe care l-a ajutat în luptele duse cu partizanii lui Radu cel Frumos.* Împăcarea celor doi domni ne este atestată de un izvor important din această epocă, notele lui W. Wey, potrivit căruia Vlad „s-a împăcat cu acel duce (Ştefan — N.S.), în care avea mare încredere” *(concordarunt cum illo duce, in quo multum confidebat)* şi care l-a ajutat în lupta contra lui Radu cel Frumos [34].

Ajutorul lui Ştefan cel Mare a fost acordat însă prea tîrziu, astfel încît nu a putut împiedica căderea lui Ţepeş [35]. În anii ce au urmat — înţelegînd greşeala din 1462 — Ştefan cel Mare va depune mari eforturi pentru a scoate Ţara Românească de sub dominaţia otomană [36]; cînd a constatat că domnii susţinuţi de el trec pe rînd de partea turcilor, s-a gîndit din nou la vărul său Vlad Ţepeş pe care l-a sprijinit să reocupe tronul Ţării Româneşti pentru a putea lupta cu mai mult succes împreună împotriva primejdiei otomane [37].

[30] Cronicarul turc Tursun-bei afirmă că Vlad Ţepeş a trimis 7 000 de ostaşi aleşi „pentru a-şi apăra ţara de duşmanul din Moldova” (*Cronici turceşti*, I, p. 69), iar L. Chalcocondil susţine că, după atacul de noapte, Ţepeş a trebuit să plece contra domnului Bogdaniei Negre, care împresurase Chilia (*ed. cit.*, p. 290). Cît priveşte afirmaţia aceluiaşi cronicar după care domnul Moldovei ar fi vrut să atace Ţara Românească după asediul Chiliei, aceasta este greu de crezut ţinînd seama de faptul că Ştefan plecase rănit de la Chilia.

[31] A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, ed. I. Vlădescu, IV, p. 12.

[32] N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 87—88.

[33] Idem, *Studii istorice*, p. 128.

[34] *The Itineraries of W. Wey*, Londra, 1857, p. 100—101.

[35] Vezi mai jos cap. V.

[36] Vezi partea a III-a, capitolul I şi P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 110.

[37] Vezi partea a III-a, capitolul al II-lea.

www.dacoromanica.ro

Relațiile cu Transilvania și Ungaria *

Au format unul din principalele aspecte ale politicii externe a lui Vlad Țepeș, cu implicații și în politica sa internă. Faptul că a luat tronul cu ajutorul transilvănenilor a constituit pentru noul domn un cadru favorabil dezvoltării unor relații strînse, pe linia vechilor tradiții.

Din nefericire însă, aceste relații nu aveau să cunoască o desfășurare lipsită de accidente datorită a două cauze principale : în primul rînd, faptul că Țepeș nu a mai îngăduit negustorilor din Transilvania să-și desfășoare comerțul în Țara Românească în vechile condiții și a instituit un regim protecționist, ceea ce a stîrnit nemulțumirea negustorilor sași și reacția violentă a domnului Țării Românești ; în al doilea rînd, faptul că în Transilvania se adăposteau doi pretendenți la tronul lui Țepeș (Dan al III-lea și viitorul domn Vlad Călugărul), care au fost sprijiniți — uneori ca represalii — împotriva domnului legal al Țării Românești și care au înveninat în anumite momente relațiile dintre cele două țări.

La aceste două motive principale de ordin economic și politic, care vor pricinui alterarea bunelor raporturi cu Transilvania, trebuie să adăugăm și faptul că desfășurarea acestor relații a fost determinată într-o anumită perioadă de luptele pentru putere din Transilvania și Ungaria, ca și de problema Amlașului și Făgărașului, confiscate lui Vladislav al II-lea, predecesorul lui Vlad Țepeș. Pe acest fundal destul de complicat se vor desfășura relațiile politice dintre Țara Românească și Transilvania în anii 1456—1462.

◇

Hotărît să rămînă alături de Ungaria și Transilvania — pe care spera că se va putea sprijini în lupta contra turcilor — la scurtă vreme după ocuparea tronului, Vlad Țepeș a încheiat cunoscutul tratat cu regele

* Prezentăm aceste relații împreună, nu separat, întrucît ele se condiționează reciproc ; buna (sau reaua) desfășurare a relațiilor lui Țepeș cu Transilvania a fost determinată în mare măsură de situația din Ungaria sau de intervenția regelui Ungariei în favoarea sau împotriva domnului Țării Românești ; la rîndul său, în aceste relații, regele maghiar a trebuit să țină seama de interesele locuitorilor Transilvaniei. În plus, unele acte ale lui Vlad Țepeș privesc deopotrivă relațiile cu Transilvania și Ungaria ; de pildă, în actul din 6 septembrie 1456, prin care domnul Țării Românești acceptă suzeranitatea regelui maghiar, este vorba și de reglementarea relațiilor sale cu Brașovul și Țara Bîrsei.

www.dacoromanica.ro

Ungariei Ladislau, la 6 septembrie 1456 [1]. Prin acest act, Țepeș arăta că, dorind să calce pe urmele lui Mircea cel Bătrîn și ale urmașilor săi, care au întreținut relații bune cu regii Ungariei, acceptă „protecția" regelui Ladislau („*in iuventute nostram fidelitatem ostendere et facere volentes, caput quoque nostrum et nostrorum omnium in sinum et proteccionem Sue Serenitatis inclinantes*"); noul domn al Țării Românești declara că făcea aceasta „de teama turcilor" (*pre timore Turcorum*), ceea ce este deosebit de grăitor pentru relațiile sale cu Imperiul otoman la începutul domniei. Acest tratat — care nu prevedea obligații certe — nu a avut urmări concrete; așa cum vom vedea, în 1457 Țepeș va trece de partea lui Mihail Szilágyi împotriva regelui Ladislau.

Același act cuprinde și textul unei înțelegeri mai concrete încheiate de Vlad Țepeș cu reprezentanții Brașovului și Țării Bîrsei, trimiși special la Tîrgoviște în acest scop. Prin înțelegerea stabilită cele două părți se asigurau de sprijin reciproc împotriva turcilor: Țepeș promitea să apere pe brașoveni de turci și de alți dușmani ai lor („*nos contra Turcos et aliorum ipsorum inimicorum potencias viribus et potenciis in deffensione resistere debeamus*"), iar brașovenii făgăduiau ajutor și drept de azil dacă domnul ar fi fost silit de otomani sau de dușmanii săi din țară să-și părăsească tronul.

În schimbul acestui sprijin (și foarte probabil și al aceluia primit la ocuparea tronului), noul domn acorda brașovenilor dreptul de a face comerț liber în Țara Românească, așa cum făcuseră și înainte [2], cu condiția ca neînțelegerile ivite între părți să fie judecate de domn sau de reprezentanții săi speciali, iar nevinovații să nu fie arestați în locul vinovaților [3] (așa cum se întîmpla adeseori prin aplicarea regimului răspunderii colective sau a legii represaliilor).

Se pare că, în aceeași vreme, Țepeș a încheiat o înțelegere similară și cu orașul Sibiu, căruia i-a propus „*pacem bonam et inviolabilem ..., ita ut inimicis essetis inimici*"[4].

Credincios angajamentelor luate și promisiunii făcute de a fi „*fidelis frater et amicus*", dorind să apere Transilvania de primejdia turcească, așa cum făcuseră și înaintașii săi [5], la 10 septembrie 1456, Vlad Țepeș

[1] Hurmuzaki, XV/1, p. 45; I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 10.

[2] Vladislav al II-lea, de pildă, făgăduia brașovenilor: „să umble oamenii voștri slobozi pe aici să se hrănească" (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 88).

[3] Vezi și Gustav Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456—1458* („Studii", 1963, nr. 3, p. 684).

[4] Hurmuzaki, XV/1, p. 47; I. Bogdan, *Relațiile*, p. 318. Vezi și precizarea lui G. Gündisch, *op. cit.*, p. 684, nota 4. La asemenea înțelegeri făcea aluzie desigur Vlad Țepeș cînd scria sibienilor la 14 martie 1457: „*scitis bene et recordamini, quales ligas et iuramenta inter nos habemus*" sau că, după luarea domniei, „*pacem bonam et inviolabile fecimus*" (Hurmuzaki, XV/I, p. 47). Pentru cadrul general al relațiilor lui Țepeș cu Brașovul și Sibiul, vezi Gustav Gündisch, *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens* („Revue roumaine d'histoire", 1969, nr. 6, p. 981—992).

[5] Vlad Dracul scria, de pildă, brașovenilor: „Știți bine cum v-am apărat eu pînă acum de turci și îmi pun capul și-mi dau averea bucuros să nu vi se întîmple vouă rău" (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 81).

www.dacoromanica.ro

Fig. 6. — Iancu de Hunedoara (după *Istoria României*, II, p. 433).

anunța brașovenilor, „*fratres, amici et vicini nostri*", că a venit un sol turc care-i cerea, printre alte „sarcini mari, aproape cu neputință de suportat" *(magna gravamina, quasi insuportabilia)*, să îngăduie oștilor otomane drum liber ca să prade Transilvania *(„quia petunt viam exire et predare erga vos per regnum nostrum")*, cerere la care Țepeș nu putea consimți ; el explica brașovenilor că, dacă ar fi acceptat condițiile puse de turci, ar fi obținut ușor pacea și liniștea din partea lor, dar nu o putea face din pricină că voia să păstreze „*fraternitate et bona pace*" cu brașovenii, așa cum jurase, și să nu întreprindă nimic rău împotriva lor *(„nullum contra vos facere in male")*. În așteptarea răspunsului brașovenilor, el le comunica că a reținut pe solul turc și-i ruga să trimită de urgență în Țara Românească 200, 100 sau

www.dacoromanica.ro

50 de oameni aleşi, care să anunţe că vin şi alţii, aceasta cu scopul de a impresiona pe turci cu puterea Ungariei [6].

Nu ştim ce urmări a avut această solie, dar este foarte probabil că turcii au fost convinşi să nu atace Transilvania, deoarece un asemenea atac nu este amintit în izvoarele cunoscute [7].

Din documentele invocate pînă aici rezultă că în primele luni de domnie — cînd Ţepeş nu-şi consolidase încă tronul şi se temea de turci — relaţiile noului domn cu Transilvania şi Ungaria au fost foarte bune. Aceste bune raporturi nu au durat însă prea multă vreme; la 16 decembrie 1456 regele Ladislau al Ungariei, împreună cu Ladislau de Hunedoara, căpitanul general al regatului, sprijinea deja împotriva lui Vlad Ţepeş pe unul din pretendenţi; la data amintită, Ladislau de Hunedoara cerea saşilor din Braşov şi Ţara Bîrsei să ajute cu bani şi oameni pe Dan voievod, care mergea, cu consimţămîntul regelui, împotriva lui Vlad Ţepeş să-l scoată din domnie; acesta era acuzat că nu-şi ţinuse făgăduielile făcute regatului pe cînd era simplu pretendent în Transilvania şi că, după ce ocupase tronul, nerespectînd credinţa promisă, provocase multe rele şi vătămări în părţile transilvane, fiind temeri că va mai provoca şi în viitor *(„non ignoratis, quanta incomoda dampnaque et molestiae regno et parti transsilvano per infidelem Drakulam Wayvodam illata sunt, et quatenus Wlad Wayvoda parcium transsalpinarum, cum extra regnum suum esset, mediante fide sua nobis et domine nostro regi multa promiserit, tamen, postquam regnum suum adeptus est, sicuti a certo intelleximus in partibus illis plura incomoda et dampna intullit et in posterum inferre timetur")* [8].

Este foarte probabil că prin „făgăduielile" la care se referă scrisoarea de mai sus se avea în vedere în primul rînd promisiunea făcută de Vlad Ţepeş braşovenilor de a-şi exercita comerţul liber în Ţara Românească,

[6] Hurmuzaki, XV/1, p. 45—46 şi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 317—318. Este foarte interesantă motivarea dată de Ţepeş cererii sale ca Braşovul să trimită pe cei *„ducentos aut centum vel quinquaginta homines electos"* ca să-i vadă solul turc; aceasta dădea măsura forţei Braşovului şi Ţepeş ştia că numai un stăpîn puternic putea stabili pacea pe care o dorea; dacă stăpînul este neputincios, unul mai puternic poate face cu el ce doreşte. Braşovul trebuia deci să arate că este puternic pentru a convinge pe turci să se moaie *(„Dum viderint ipsi Turci potenciam de Hungaris, moliores erunt")*. Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 86—87.

Foarte probabil din această epocă de bune relaţii cu braşovenii de la începutul domniei datează o scrisoare adresată de Ţepeş braşovenilor, numiţi bunii săi prieteni, scrisoare pe care I. Bogdan, editorul ei, nu o datează; prin intermediul ei, domnul Ţării Româneşti anunţa pe braşoveni că se aflau în oraşul lor doi dintre duşmanii săi, Mihai logofăt şi Pardoi; deşi îi iertase „pe toţi" vrăjmaşii săi, pe aceştia nu-i putea ierta, motiv pentru care cere braşovenilor să-i îndepărteze de acolo, „să nu petreacă în ţinutul vostru" (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 90).

Discutînd data acestei scrisori, G. Gündisch, *Cu privire la relaţiile...*, p. 693, consideră că ea este posterioară zilei de 28 martie 1458, cînd Mihail Szilágyi poruncea locuitorilor Transilvaniei să primească în mijlocul lor pe Mihai logofătul. Ni se pare greu de admis această datare deoarece: a) Ţepeş nu putea cere braşovenilor să calce un ordin primit de la guvernatorul Ungariei şi b) ca fost logofăt al lui Vladislav al II-lea (1450—1456), este mult mai probabil că Mihai a fugit din ţară încă din anul 1456 de frica noului domn, adversarul fostului său stăpîn.

[7] În scrisoarea din 16 decembrie 1456 — de care ne vom ocupa îndată — este vorba de pagube provocate de Ţepeş în Transilvania, dar nu împreună cu turcii, ci singur.

[8] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 9—10; Hurmuzaki, XV/1, p. 46.

www.dacoromanica.ro

promisiune stipulată separat și în înțelegerea din septembrie 1456.

Ce l-a determinat pe Țepeș să producă „*plura incomoda et dampna*" în Transilvania? [9]. Fără îndoială, în primul rînd, prezența în regiunea de sud a Transilvaniei a celor doi pretendenți care-i amenințau tronul: Dan la Brașov [10] și acel „*sacerdos Wolachorum*" (viitorul Vlad Călugărul [11], fratele lui Țepeș) la Sibiu; pe Dan l-am văzut încercînd (fără succes desigur) să treacă Carpații cu ajutor transilvan; de uneltirile lui Vlad, aflat mai de mult la Sibiu, va fi vorba într-o scrisoare din martie 1457.

Este foarte posibil ca relațiile celor două orașe transilvănene cu Țepeș să se fi deteriorat și ca urmare a primelor măsuri de apărare a negustorilor din Țara Românească întreprinse de domn, măsuri ce se vor concretiza mai tîrziu în interdicția pentru negustorii ardeleni de a-și desface produsele în interiorul țării [12].

Că este vorba, încă de la începutul domniei lui Vlad Țepeș, și de motive economice, nu numai politice, în alterarea relațiilor cu cele două orașe din sudul Transilvaniei rezultă din foarte interesanta scrisoare trimisă de domnul Țării Românești orașului Sibiu, la 14 martie 1457 [13]; la această dată, domnul reproșa conducerii Sibiului că, în pofida înțelegerilor existente între ei, acorda adăpost unui „popă al românilor ce își spune fiu de domn" (*sacerdos Wolachorum, qui se nominat filium voivodae*), pe care îl instalaseră în Amlaș, posesiunea domnilor Țării Românești [14];

[9] Despre arderi de sate și ucideri de oameni în regiunile Sibiu și Brașov, încă din primul an de domnie a lui Țepeș, vorbesc și narațiunile germane, dar este mult mai probabil că acestea se referă la evenimente petrecute ceva mai tîrziu. Vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 14.

[10] În scrisoarea sa din 10 septembrie 1456 Vlad Țepeș anunța brașovenilor: „sînt unii care gîndesc rău asupra noastră și lucrează nedrept", aluzie care privea foarte probabil pe Dan al III-lea și pribegii săi (N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, ed. a III-a, p. 163).

[11] Pentru identificarea acestui misterios „*sacerdos Wolachorum*" cu viitorul domn Vlad, Călugărul, vezi Al. Lapedatu, *Vlad vodă Călugărul*, Buc., 1903, p. 12—13. Vezi și G. Gündisch *op. cit.*, p. 684. Opinia lui I. Bogdan, *op. cit.*, p. 12—13, că este vorba de pretendentul Dan este greșită.

[12] Nu împărtășim opinia lui G. Gündisch, *op. cit.*, p. 686, după care „primele încercări făcute în această direcție de Vlad datează încă din iarna anului 1456—1457" și că instituirea „iarmaroacelor de graniță" ar fi constituit cauza înăspririi relațiilor dintre cele două părți încă din această vreme; după cum vom vedea, această măsură va fi luată mai tîrziu, la începutul anului 1459, probabil după ce încercările lui Țepeș de a limita privilegiile negustorilor ardeleni nu au dat rezultatele scontate.

Comentînd scrisoarea din 17 decembrie 1456, N. Iorga susținea că regele Ungariei lua măsuri împotriva lui Vlad Țepeș pentru că acesta „avuse înțelegeri cu partida opusă" (*Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în „Convorbiri literare", 1901, p. 150). Asupra acestei probleme vom reveni mai jos.

[13] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 12—13; Hurmuzaki, XV/1, p. 47; vezi și G. Gündisch, *op. cit.*, p. 686.

[14] Este foarte probabil că, în primele luni de domnie, Vlad Țepeș — venit din sudul Transilvaniei — va fi stăpînit cele două vechi posesiuni ale domnilor Țării Românești, Amlașul și Făgărașul; aceasta rezultă din însuși titlul său domnesc: la 6 septembrie 1456 — cînd încheie tratatul cu regele Ungariei — Țepeș își spune și „*dominus terrarum de Fogaras et Omlas*" (Hurmuzaki, XV/1, p. 45); la 10 septembrie este numai „*dominus terre de Fogaras*"; la 14 februarie 1457 nici Făgărașul nu mai apare în titlul său domnesc (*ibidem*, p. 46, 47).

www.dacoromanica.ro

pe lîngă acest abuz, în schimbul sprijinului acordat de negustorii sibieni, pretendentul la tron făgăduise lui Peterman şi lui Petru Gereb de Roşia [15] „să stăpînească pe veci şi să strîngă veniturile" vămilor de pe principalul drum comercial al Ţării Româneşti, acela de la Rucăr la Brăila *(„tributa de Ruker et Braila perpetue possidere et fructus percipere")*, măsură ce urmărea să pună sub controlul negustorilor sibieni ambele capete ale acestui mare drum comercial ce lega sudul Transilvaniei de porturile de la Dunărea de Jos.

Neputînd îngădui acest amestec în treburile unei ţări al cărui suveran era, Vlad Ţepeş îi ruga pe sibieni — în numele frăţiei şi amiciţiei existente între el şi ei — să renunţe la asemenea acţiuni ostile Ţării Româneşti, avertizîndu-i că va lua măsuri împotriva lor. Este interesant că, la această dată, domnul susţinea că nu el a început conflictul şi că nu a folosit violenţa împotriva Sibiului *(„Nostri ex parte nulla violencia fuit, neque incipitur")*, ceea ce arată că nu el a fost vinovat de conflictul declanşat, ci negustorii sibieni care încălcau suveranitatea Ţării Româneşti.

Ce a urmat se ştie ; la refuzul sibienilor de a-i da satisfacţia cuvenită, oştile lui Ţepeş au intrat în Transilvania pe la Turnu Roşu şi, înaintînd pe valea Hîrtibaciului, au incendiat satele Caşolţ, Hosman şi Satu Nou [16] (Nou sau Noul Român), care se aflau în stăpînirea lui Peter Gereb şi Petermann, susţinătorii lui Vlad Călugărul [17].

Este foarte probabil că după aceea oştile lui Ţepeş au trecut în Ţara Bîrsei să pedepsească pe braşoveni pentru sprijinul dat lui Dan. În aceleaşi povestiri săseşti se susţine — cu exagerările de rigoare — că, după ce au incendiat satele din regiunea Sibiu, oştile „au ars satul Berkendorf din Ţara Bîrsei, cu bărbaţi, cu femei şi cu copii cu tot ; cei ce n-au fost arşi de vii i-a dus în Muntenia şi i-a tras în ţeapă" [18].

Atacurile oştilor lui Vlad Ţepeş împotriva Sibiului s-au împletit cu acţiunile lui Mihail Szilágyi îndreptate contra partizanilor regelui Ladislau din Transilvania.

◇

Pentru o înţelegere mai deplină a măsurilor aspre luate de Vlad Ţepeş împotriva Sibiului, trebuie să nu uităm că relaţiile domnului Ţării Româneşti cu Transilvania în anii 1457—1459 au fost influenţate în mod deosebit de evenimentele ce aveau loc în ţara de peste munţi ca urmare a luptelor pentru putere ce se desfăşurau între partizanii familiei Huniadeş-

[15] Biografia celor doi patricieni saşi la G. Gündisch, *op. cit.*, p. 686—687 şi Pavel Binder, *Itinerarul transilvan al lui Vlad Ţepeş* („Revista de istorie", 1974, nr. 10, p. 1 539—1 540).

[16] În povestirile germane se spune că oştile lui Ţepeş „au ars sate şi castele în Transilvania, lîngă Sibiu şi au prefăcut în cenuşe castelele şi satele din Transilvania ce se numesc mănăstirea Holznüwdorff şi Holznetya" (I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 14). Pentru identificarea satelor arse, vezi G. Gündisch, *op. cit.*, p. 687 şi Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1 539—1 540.

[17] Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1 540.

[18] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 14.

www.dacoromanica.ro

tilor, grupați în jurul lui Mihail Szilágyi[19], și marea nobilime maghiară, condusă de palatinul Ladislau Garai și de voievodul Transilvaniei Nicolae Ujlaki, nobilime ce sprijinea pe regele Ladislau al V-lea[20].

După moartea lui Iancu de Hunedoara în tabăra de lîngă Belgrad (11 august 1456), Mihail Szilágyi, cumnatul lui Iancu, a încercat să reorganizeze pe partizanii viteazului voievod din Transilvania, unde familia sa dispunea de întinse domenii. Tabăra nobiliară a obținut un prim succes prin execuția lui Ladislau de Hunedoara, fostul căpitan general al regatului și nepotul lui Szilágyi (16 martie 1457)[21], după care cumnatul lui Iancu a trecut la organizarea fățișă a luptei. Prima sa acțiune a fost îndreptată împotriva orașului Bistrița, ce se răsculase contra administrației reprezentanților familiei lui Iancu; în vara anului 1457 orașul a fost asediat și incendiat[22].

Lucrurile s-au complicat apoi prin intervenția în luptă a lui Osvald de Rozgony, comitele secuilor și căpitanul trupelor regale din Transilvania, care era ajutat de locuitorii Sibiului și Brașovului. După încercarea nereușită a lui Mihail Szilágyi de a ocupa Sibiul, asediat în octombrie 1457, acesta s-a stabilit la Sighișoara de unde urma să se îndrepte împotriva lui Rozgony.

Din această vreme, foarte probabil, acțiunile lui Vlad Țepeș s-au conjugat cu acelea întreprinse de Mihail Szilágyi în favoarea partidei Huniadeștilor, împotriva regelui Ladislau. După cum a remarcat G. Gündisch[23], între acțiunile lui Vlad Țepeș și acelea ale lui Szilágyi există o strînsă interdependență, explicabilă prin faptul că cei doi aveau aceeași poziție atît față de regele Ladislau, cît și față de cele două orașe din sudul Transilvaniei[24].

În urma evenimentelor din toamna anului 1457, între cele două tabere aflate în luptă în Transilvania s-a ajuns la încheierea unui armistițiu pe durata 23 noiembrie 1457 — 2 februarie 1458[25]. În acest armistițiu a fost inclus și Vlad Țepeș, ca partizan al lui Szilágyi, care s-a străduit să aplaneze conflictul dintre domnul Țării Românești și orașul Brașov. În acest scop, la negocierile purtate la Sighișoara — unde se afla Szilágyi —

[19] Despre Mihail Szilágyi, ban de Machov și căpitan al cetății Belgrad, vezi V. Fraknoi, *Szilágyi Mihály, Mátiás Király nagybatyja* [M.S., unchiul regelui Matiaș], Budapesta, 1913.

[20] Aceste evenimente au fost studiate de G. Gündisch, *op. cit.*, care a publicat în anexa studiului său și două documente inedite.

[21] Vezi G. Șincai, *Chronica românilor*, II, Buc., 1886, p. 43—44.

[22] A. Berger, *Die Hunyadiburg in Bistritz*, în *Nösner Gabe*, Bistrița, 1928, p. 12—15.

[23] *Op. cit.*, p. 687.

[24] Afirmația lui G. Gündisch, *op. cit.*, p. 688, că Vlad Țepeș era rudă cu Mihail Szilágyi, deoarece își spuneau unul altuia „frate", nu ni se pare întemeiată; după cum se știe, în evul mediu, termenul de „frate" nu desemna numai o legătură de rudenie, ci era utilizat și ca un semn de apropiere între oamenii de condiție sau poziție socială egală: de pildă, un domn spunea „frate" (se înțelege de domnie) altui domn cu care nu era rudă, așa cum un dregător se adresa tot cu „frate" sau „frate de boierie" unui demnitar egal cu el. Despre aceasta vezi N. Docan, *Frate* („Arhiva", 1900, p. 427—430) și N. Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească (sec. XIV—XVII)*, Buc., 1968, p. 73—74.

[25] G. Gündisch, *op. cit.*, p. 688.

www.dacoromanica.ro

Vlad Țepeș a trimis o delegație formată din boierii Stoica (paharnic între 1458— 1459), Stan (probabil Stan al lui Negrea, vornic în 1458) și Dan (greu de identificat)[26].

Tratativele s-au încheiat cu împăcarea celor două părți : brașovenii promiteau să îndepărteze pe Dan pretendentul, „*qui se pro wayuoda Transalpino gerit*”, și să nu-i mai acorde ajutor, iar Vlad se angaja să respecte armistițiul [27]. Brașovenii au plătit lui Szilágyi — probabil și pentru mijlocirea acestei înțelegeri — suma de 10 000 de florini de aur [28], ceea ce arată importanța deosebită acordată comerțului cu Țara Românească.

Ca urmare a acestei înțelegeri, la 1 decembrie 1457 [29], Vlad Țepeș, aflat la Rucăr, unde aștepta rezultatul negocierilor, s-a adresat „pîrgarilor din Brașov și tuturor bîrsenilor”, promițîndu-le solemn : „să vă fie cunoscut domniilor voastre că de toate cîte mi-a poruncit stăpînul și fratele Mihail Siladi vreau să mă țin”. În același timp (renunțînd probabil la măsurile de îngrădire a comerțului brașovean în Țara Românească), Vlad Țepeș făgăduiește că va slobozi negustorilor drumurile „să umble oamenii voștri la noi să cumpere și să vîndă liberi, fără nici o grijă și fără pagubă, ca și cum ar umbla prin țara voastră”, aceasta în schimbul reciprocității : „Așijderea și oamenii noștri să meargă slobozi la voi fără nici o pagubă”. Domnul Țării Românești promite că va respecta pacea cu Brașovul atîta vreme cît o va ține și Szilágyi, ceea ce arată poziția comună a celor doi conducători [30].

La scurtă vreme după această împăcare s-a aflat în Transilvania de moartea regelui Ladislau (decedat la Praga la 23 noiembrie 1457). Moartea regelui maghiar a creat condiții favorabile pentru ridicarea pe tronul regal a lui Matei Corvin, fiul viteazului Iancu de Hunedoara, care a fost ales rege în ziua de 24 ianuarie 1458. Alegerea tînărului rege, susținut de unchiul său Mihail Szilágyi [31], a consfințit victoria taberei al cărui partizan era Vlad Țepeș.

În această vreme relațiile domnului Țării Românești cu Brașovul au fost bune, după cum rezultă din scrisorile adresate brașovenilor de către Țepeș [32].

Întrucît domnul nu reușise să obțină o normalizare a relațiilor sale cu Sibiul, la 3 și 6 martie 1458 Matei Corvin și unchiul său, guvernatorul Szilágyi, supărați de atitudinea sibienilor în raporturile cu domnul Țării Românești, le-au adresat două scrisori cu conținut asemănător în care le cereau să nu mai supere pe Țepeș, considerat „*nostro sincere dilecto*”, și să țină „pace și liniște” ; sibienii erau avertizați, totdeodată, că dacă vor con-

[26] *Ibidem*, p. 689.
[27] Vezi textul înțelegerii în anexa I a studiului citat al lui G. Gündisch, p. 693—694.
[28] *Ibidem.*
[29] Datarea aparține lui G. Gündisch, *op. cit.*, p. 689—690.
[30] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 93 ; vezi și G. Gündisch, *op. cit.*, p. 690.
[31] Vezi G. Șincai, *op. cit.*, p. 48—49.
[32] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 319 și 320. La aceste scrisori, din 25 mai și 13 iunie 1458, se pot adăuga și unele din cele fără dată ; de pildă, aceea datată de I. Bogdan <1456—1459>, împreună cu care domnul Țării Românești trimitea în dar brașovenilor „niște boi și vaci... să vi-i împărțiți” (*ibidem*, p. 92).

www.dacoromanica.ro

tinua să întreprindă acţiuni duşmănoase împotriva lui Vlad Ţepeş, atît regele, cît şi guvernatorul nu vor mai face nimic în sprijinul lor.

Ceea ce se cere subliniat în această scrisoare este faptul că, deşi sibienii erau supuşii regelui maghiar şi ai guvernatorului, care în mod firesc trebuiau să-i apere, aceştia recunosc că, în conflictul cu Ţepeş, sibienii erau vinovaţi : „voi aţi dat pricină prin zavistiile voastre" lui Vlad să vină asupra voastră cu multe pagube şi rele; „de acestea voi sînteţi vinovaţi în bună măsură" *(de quibus vobis non mediocriter imputamus)*; ca urmare, li se cere să îndrepte strîmbătăţile şi pagubele făcute supuşilor domnului, care fusese invitat şi el să nu mai provoace pe sibieni [33]. Era o satisfacţie obţinută de Vlad Ţepeş, căruia i se recunoştea astfel dreptatea în acest conflict.

Nu ştim sigur ce urmări au avut cele două scrisori; este însă foarte probabil că neînţelegerile au fost aplanate (nu ştim în ce condiţii), deoarece în anul 1458 nu mai sînt înregistrate conflicte între domnul Ţării Româneşti şi oraşul Sibiu. *Anul 1458 poate fi deci considerat un an de pace şi linişte în relaţiile lui Ţepeş cu cele două mari oraşe din sudul Transilvaniei, cu care s-a împăcat prin intervenţia lui Mihail Szilágyi.*

Cu toate aceste bune relaţii, guvernatorul Mihail Szilágyi, aliatul lui Ţepeş în lupta împotriva oligarhiei maghiare, a acordat drept de azil unor duşmani ai domnului fugiţi din Ţara Românească. La 28 martie 1458, Szilágyi ordona astfel „saşilor, secuilor, nobililor şi oamenilor din celelalte stări şi condiţii din oraşele Sibiu şi Braşov, precum şi celor aşezaţi în alte părţi ale Transilvaniei" să primească în mijlocul lor pe logofătul Mihail şi pe ceilalţi români *(alios eciam Walachos)*, care veneau cu voia lui „*sub nostro nomine*", împreună cu familiile şi cu bunurile lor din Ţara Românească şi Moldova în Transilvania *(de partibus Moldavie vel Transalpine ad partes illas ... venirent)*[34]. Acest act al lui Mihail Szilágyi dovedea o anumită lipsă de sinceritate în relaţiile cu Vlad Ţepeş, pe care îl numea totuşi „*frater*". Dealtfel, regele maghiar va trage tot profitul de pe urma găzduirii marelui logofăt muntean, care, la moartea sa, în toamna anului 1458, lăsa o mare avere compusă printre altele din 10 000 florini de aur [35].

În a doua jumătate a anului 1458 — ca urmare a îndepărtării lui Szilágyi din postul de guvernator şi a apropierii intervenite între oraşele Braşov, Sibiu şi regele Ungariei — raporturile domnului Ţării Româneşti cu Matei Corvin s-au răcit [36]. În toamna anului 1458, regele Ungariei a

[33] Hurmuzaki, II/2, p. 110 şi XV, p. 48—49. Vezi şi G. Gündisch, *op. cit.*, p. 691 şi *Istoria României*, II, p. 468. Textul scrisorii lui M. Szilágyi tradus de G. Şincai, *op. cit.*, p. 51—52.

După opinia lui I. Moga, „*Marginea*", *Ducatul Amlaşului şi Scaunul Săliştei*, p. 15, ar putea fi vorba de abuzurile saşilor împotriva strîngătorilor de dări din ducatul Amlaşului, ale cărui venituri saşii le revendicau pentru susţinerea lui Vlad Călugărul.

[34] Document publicat de G. Gündisch în anexa studiului citat, p. 694—695; vezi şi *ibidem*, p. 692—693. Vezi şi mai sus nota 6.

[35] G. Gündisch, *op. cit.*, p. 693.

[36] Pentru amănunte vezi *ibidem*, p. 691—692.

www.dacoromanica.ro

trimis pe Benedict de Boithor „*in certis factis nostris et magne importantie rebus*" la curtea lui Vlad Țepeș, pentru a reglementa relațiile dintre cei doi suverani [37] sau poate în vederea pregătirii luptei comune împotriva turcilor.

◇

Iarna anului 1458 — 1459 aduce brusc o înăsprire a relațiilor dintre Vlad Țepeș și orașele din sudul Transilvaniei. Primele știri despre aceste noi incidente le aflăm dintr-o scrisoare datată 21 ianuarie 1459, prin care Basarab pretendentul (viitorul Laiotă Basarab), aflat lîngă Sighișoara, anunța brașovenilor că nu poate veni acolo deoarece știa că sînt prădați și chinuiți *(pradati et percruciati)* și le promitea că, dacă va ajunge domn, va lua de pe capul lor pe făcătorul de rău care era Țepeș [38].

Mai multe amănunte despre cele întîmplate aflăm din două scrisori ale unui alt pretendent, Dan al III-lea, care se găsea și el în Transilvania. În prima, datată 2 aprilie 1459, aflat la Feldioara, Dan declara că auzise de la județul și pîrgarii din Brașov că „Dracul", care se supusese turcilor, a tras în țeapă pe negustorii din Brașov și Țara Bîrsei care se duseseră în Țara Românească să cumpere mărfuri, le-a confiscat toată averea și a aruncat în foc mai mult de 300 de negustori și de copii care veniseră să învețe limba țării („*Quomodo infidelis Dracul, Wayvoda parcium transalpinarum prectactarum a fidelitate Serenissimi principis prefati et eius regno declinasset, subdidissetque se sevissimo domino Turcorum, ut operis per effectum heu (seu) manifeste demonstrasset, malingno spiritu concepto, singulos mercatores de dicta Brascho et terra Burcza et nunccios de eadem qui tempore pacis praefatam terram transalpinam pro victuum suorum acquisitione intrassent, cepisset, diris vinculis mancipando, singula bona et res ipsorum circa se habita et inventas ab eis plene auferendo, rabiem suae infidelitatis crudeliter ostendes, in bonis ablatis non contentus ad eosdem mercatores et nuntios crudeli et miserabili nece sin suis demeritis et culpis ullis exigentibus interfecisset in palos trahendo, de quo furor suae crudelitatis adhuc maiore ardore accensus, singulos mercatores et iuvenes qui pro ydeomate adipiscendo in praefata terra transalpina constituti fuissent, numero trecento vel plures, igne combussisset*") [39].

Cu un conținut asemănător (uneori pare chiar traducerea primei), cea de-a doua scrisoare a lui Dan al III-lea, datată 5 aprilie <1459>, ni-l arată pe pretendent trimis de regele Matei Corvin în Țara Bîrsei, unde aflase că Drăculea „n-au ținut credința stăpînului nostru craiului (și) s-a dat turcilor [40] ... Și pe toți negutătorii din Brașov și din Țara Bîrsei, cîți s-au fost dus cu pace în Țara Românească, pe acei oameni pe toți

[37] *Ibidem*, p. 692.

[38] Hurmuzaki, XV/1, p. 50. În text Basarab spune: „ori mor eu, ori iau de pe voi făcătorii de rău și blestemații voștri" (*vel morio, aut vestros malefactores et interdictos vestros recipere de vos*), promisiune pe care nu avea s-o îndeplinească.

[39] Hurmuzaki, XV/1, p. 50—51 și I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 17—18.

[40] Această acuzație este falsă; după cum se știe, 1459 este anul în care Vlad Țepeș refuză să mai plătească haraci turcilor (vezi cap. următor).

www.dacoromanica.ro

i-a prins și le-a luat avutul; dar nu s-a putut sătura numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acei oameni și i-a tras în țeapă, pe 41 de inși. Nu i-a fost destul cu acei oameni, ci s-a îndrăcit și mai tare și a adunat 300 de băieți din Brașov și din Țara Bîrsei, care se aflau la Tîrgoviște și prin toate tîrgurile din Țara Românească", pe care i-a tras în țeapă sau i-a ars. Înainte de a lua aceste măsuri, dînd dovadă de grijă pentru supușii săi, Țepeș chemase în ascuns pe negustorii săi, aflați la Brașov, pentru a nu fi expuși represaliilor. Pentru a-și scoate pagubele suferite, brașovenii au confiscat averile negustorilor din Țara Românească aflate acolo, ceea ce Dan și boierii săi aprobă[41].

Dovedind o sursă de inspirație comună — mediul săsesc din Brașov, ostil lui Vlad Țepeș — narațiunile germane prezintă în același fel măsurile aspre luate de domnul Țării Românești împotriva negustorilor brașoveni: acesta a tras în țeapă și a confiscat averile tuturor negustorilor și altor oameni ce mergeau cu marfă din Țara Bîrsei la Brăila, cu toții în număr de 600, iar pe 400 de copii ce veniseră cu acești negustori să învețe limba țării[42] i-a adunat la un loc și i-a ars[43].

După cum rezultă din scrisorile lui Dan, în acest conflict a intervenit și regele Matei Corvin, care l-a trimis din nou pe Dan — așa cum făcuse și predecesorul său, în decembrie 1456 — împotriva lui Vlad Țepeș. De data aceasta, regele maghiar — solidarizîndu-se cu interesele negustorilor brașoveni — îl acuza pe domn că el a ațîțat „război și tulburări împotriva părților noastre transilvane" *(guerram et turbaciones contra partes nostras transylvanas suscitaverit)*, aceasta după ce stîrnise „război și tulburări" în Țara Românească[44]. Ca represalii, regele maghiar ordona Brașovului să nu mai vîndă „*faretram, clipeos vel alia arma bellica*" în Țara Românească[45].

Ce a putut determina această înăsprire a relațiilor lui Vlad Țepeș cu Brașovul? Problema a fost îndelung discutată în istoriografia noastră[46], care a ajuns la concluzia că, la începutul anului 1459, urmărind să elimine concurența negustorilor brașoveni de pe piața internă, concurență care împie-

[41] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 101—102.

[42] Întrucît limba română o puteau învăța și în Transilvania, este foarte posibil — așa cum credea N. Iorga — că acești tineri veniseră, de fapt, să „prindă limbă", adică să obțină informații din tîrgurile Țării Românești (*Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în „Convorbiri literare", 1901, p. 152).

[43] I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 16—17. Această ultimă informație a fost înregistrată și într-o cronică turcească, unde se spune că Țepeș a prins și ucis 400 de „studenți" trimiși din Transilvania și Ungaria să învețe limba (Andrei Antalffi, *Cîteva însemnări*, în „Revista istorică", XX, 1934, p. 205).

[44] Hurmuzaki, XV/1, p. 52 (scrisoarea din 23 aprilie 1459). Vezi și N. Iorga, *Îndreptări și întregiri*, p. 16.

[45] Hurmuzaki, XV/1, p. 52. Din această vreme există, foarte probabil, o scrisoare nedatată trimisă de Vlad Țepeș brașovenilor în care le cerea să restituie oțelul cumpărat de un locuitor, pe care apoi brașovenii i-l luaseră (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 94).

[46] *Istoria României*, II, p. 468; Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV—XVI)*, Buc., 1965, p. 54—56; G. Gündisch, *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania*, p. 684—685 etc.

www.dacoromanica.ro

dica dezvoltarea liberă a comerţului Ţării Româneşti, *Vlad Ţepeş a interzis pătrunderea negustorilor transilvăneni în interiorul ţării, obligîndu-i să-şi achiziţioneze produsele necesare la aşa-zisele „iarmaroace de graniţă"* ; este vorba deci de o politică comercială protecţionistă inaugurată de domnul Ţării Româneşti, politică ce s-a izbit de concepţiile monopoliste ale negustorilor transilvăneni, obişnuiţi să stăpînească piaţa acestei ţări.

Ca punct de plecare pentru înţelegerea acestor măsuri s-a folosit privilegiul comercial dat de Vlad Ţepeş la 7 octombrie 1476, cînd — aflat la Braşov, de unde urma să treacă în Ţara Românească pentru a-şi reocupa tronul — fostul domn s-a văzut silit să anuleze măsurile luate în prima domnie, hotărînd „ca de acum înainte scala[47] ce a fost să nu mai fie nicăeri în ţara domniei mele, ci să fie slobod şi volnic fiece om să facă negoţ şi să cumpere şi să vîndă fără scală" ; negustorii transilvăneni — spune Ţepeş — urmau să cumpere liberi „în toate tîrgurile şi în toate locurile din ţara domniei mele, cum a fost şi mai înainte aşezămîntul cel vechi, din toate cîte le va fi de trebuinţă şi vor pofti"[48].

Pe baza acestui document, ca şi a faptului că negustorii ardeleni aflaţi „prin toate tîrgurile" din Ţara Românească au fost ucişi în martie 1459, s-a emis ipoteza că măsurile protecţioniste au fost luate la începutul anului 1459, dată după care negustorii ce nu le-au respectat şi au continuat să pătrundă în tîrgurile ţării au fost ucişi.

Pe baza analogiei cu măsurile similare luate de Neagoe Basarab, care a înfiinţat şi el asemenea tîrguri obligatorii la Tîrgşor, Cîmpulung şi Tîrgovişte, unde negustorii ardeleni trebuiau să-şi desfacă mărfurile şi să-şi facă cumpărăturile cu ridicata[49], s-a presupus că în aceleaşi locuri va fi înfiinţat Vlad Ţepeş tîrgurile obligatorii.

Măsurile aspre luate de domnul Ţării Româneşti împotriva celor ce nu respectau suveranitatea ţării sale şi continuau să folosească practicile comerciale vechi, care împiedicau dezvoltarea comerţului intern, constituie o dovadă a faptului că *Vlad Ţepeş era hotărît să acţioneze cu fermitate pentru a contribui la propăşirea economică a ţării sale.* Şi, în adevăr, măsurile protecţioniste luate de domnul Ţării Româneşti — urmate de acelea pe care s-au simţit datori să le ia succesorii săi — au dus la restrîngerea treptată a activităţii negustorilor străini în comerţul cu Ţara Românească, locul lor fiind luat de negustorii valahi, proces ilustrat în mod grăitor de cifrele strînse de Radu Manolescu în lucrarea citată [50].

În ultima vreme — căutînd să se combată această idee — s-a afirmat că, în realitate, privilegiile acordate negustorilor saşi nu stînjeneau acti-

[47] Pentru sensul de „*ius stapulae*", „*ius emporium*" dat acestui cuvînt, vezi G. Gündisch, *op. cit.*, p. 685.

[48] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 96—97.

[49] R. Manolescu, *Schimbul de mărfuri între Ţara Românească şi Braşov în prima jumătate a secolului al XVI-lea* (*Studii şi materiale de istorie medie*, II, 1957, p. 125).

[50] Idem, *Comerţul...*, p. 61.

www.dacoromanica.ro

vitatea negustorilor din Ţara Românească şi că domnii acestei ţări au sprijinit în mod constant interesele economice ale supuşilor lor [51].

O simplă lectură a documentelor publicate de I. Bogdan şi Gr. Tocilescu ne arată cît de neîntemeiată poate fi o asemenea poziţie. De pildă, la <1491—1492>, Vlad Călugărul declara braşovenilor că le-a făcut pe voie ca nici un alt domn dinaintea sa, lăsîndu-i liberi „peste tot prin Ţara Românească ca să umble oamenii voştri ..., să cumpere ce le place" direct de la producători, nu prin intermediul negustorilor. Domnul recunoştea în aceeaşi scrisoare că, din pricina acestei libertăţi acordate negustorilor braşoveni, „*nu se pot hrăni săracii* (adică negustorii —N.S.)[52] domniei mele". Conştient că libertatea acordată negustorilor din afara hotarelor ţării sale împiedica activitatea celor din Ţara Românească, care nu se puteau „hrăni" şi aducea deci prejudicii economiei ţării, domnul arată că acordase această libertate „ca să trăim în pace" şi pentru a întreţine astfel bunele relaţii pe care le avea cu „craiul" Ungariei şi cu voievodul Ştefan Báthory[53].

Tot astfel, Basarab voievod explica aceloraşi negustori că dacă i-ar lăsa „să cumpere şi să vîndă marfă prin toate tîrgurile şi oraşele cîte sînt în ţara noastră ..., atunci supuşii şi negustorii noştri cum se vor hrăni şi cui vor vinde peştele şi cum îşi vor agonisi ca să plătească dăjdiile domniei mele"[54].

Rezultă limpede din exemplele citate că *domnii Ţării Româneşti erau conştienţi de faptul că libertăţile acordate de ei negustorilor braşoveni stînjeneau activitatea negustorilor localnici, împiedicîndu-i să îndeplinească ei rolul de intermediari în procesul de schimb.*

Unii dintre aceşti domni au încercat să obţină în compensaţie „dreptul" pentru negustorii din Ţara Românească de a-şi desface liber produsele lor sau cele tranzitate de ei pe piaţa Transilvaniei [55], dar negustorii de aici au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a nu accepta o asemenea situaţie.

[51] Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV—XV*, Buc., 1973, p. 176—177. Vezi şi recenzia semnatarului acestor rînduri în *Studii şi materiale de istorie medie*, VIII, 1975, p. 240—245.

[52] Pentru sensul termenului vezi documentul din <1478—1482>, unde se spune „săracii care sînt negustori cu marfă" (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 176).

[53] *Ibidem*, p. 194; vezi şi p. 190, unde acelaşi domn arăta că negustorii braşoveni umblau prin Ţara Românească pe unde le place „şi la bălţi, şi prin tîrguri, şi prin ţinuturi şi cumpăraţi şi vin şi peşte şi tot ce pofteşte inima voastră".

[54] Gr. Tocilescu, *534 documente*, p. 257.

[55] De pildă, Radu cel Frumos scria braşovenilor că, „după vorba domnului craiului", s-a învoit „să umble săracii mei slobozi la voi şi ai voştri tot slobozi oriunde în ţara mea" (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 109). Mai tîrziu, la (c. 1478—1479), Basarab Ţepeluş scria lui Ştefan Báthory că el e dispus să lase negustorii „să umble slobozi să se hrănească", cu condiţia „să tîrguiască şi negustorii noştri acolo în voia lor" (*ibidem*, p. 146). Vezi şi *ibidem*, p. 137, 138, 145, 157, unde acelaşi domn declară că a dat „carte" ca negustorii braşoveni „să umble în pace prin ţara domniei mele", cerînd în schimb şi „cartea" lor de „încredinţare" „ca să umble şi negustorii noştri în pace pe la voi". Vezi şi *ibidem*, p. 190, 193, 195.

www.dacoromanica.ro

Din numeroase plîngeri adresate de domnii Țării Românești brașovenilor rezultă că aceștia utilizau orice mijloace pentru a împiedica pătrunderea negustorilor de la sud de Carpați pe piața Transilvaniei. De pildă, Basarab cel Tînăr acuza pe brașoveni că i-au sărăcit toți negustorii „căci voi nici nu le plătiți (mărfurile luate — N.S.), nici nu-i lăsați să vîndă altor negustori" din Transilvania . „Și iarăși, marfa care nu vă place, voi nu-i lăsați să și-o trimită îndărăt, ca s-o dea de la cine au luat-o, ci le aprindeți piperul și vreți să-i nimiciți și pe ei"[56]. În alte asemenea scrisori se spune că oamenii săraci „care se gătesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajen" erau împiedicați de brașoveni, care le prădau casele[57].

Aceasta fiind situația, ce puteau face domnii Țării Românești pentru a apăra interesele negustorilor din țara pe care o conducea? Fie să aplice represaliile obișnuite în evul mediu [58], fie să interzică accesul acestor negustori în Țara Românească ; este ceea ce a făcut, în chip firesc pentru epoca aceea, Vlad Țepeș, utilizînd, se înțelege, mijloacele vremii, inclusiv violența.

Dealtfel, trebuie să mai arătăm că Vlad Țepeș nu a fost singurul domn care a procedat în acest fel ; ținînd seama de abuzurile săvîrșite de negustorii brașoveni, și alți domni ai Țării Românești au acționat oarecum în același mod, înființînd iarmaroace de hotar. De pildă, la <1478 — 1482> Basarab cel Tînăr scria brașovenilor să se „înțeleagă" cu negustorii din țara sa așa : *„să luați marfa de la negustorii noștri la hotar"* [59] ; alții, ca Basarab voievod (Neagoe) au fixat anumite tîrguri ale țării (Tîrgoviște, Cîmpulung, Tîrgșor), unde negustorii veniți de la nord de Carpați trebuiau să vîndă cu ridicata negustorilor locali, iar „prin alte orașe să nu fie slobozi să umble cu marfa nicăieri" [60].

◇

Revenind la măsurile luate de Vlad Țepeș la începutul anului 1459, trebuie să spunem că ele au stîrnit dușmănia acerbă a negustorilor sași, care vor sprijini împotriva domnului Țării Românești pe Dan pretendentul, de care a mai fost vorba în acest capitol. În felul acesta interesele economice se împleteau cu cele politice : negustorii ardeleni căutau să-l înlocuiască pe Vlad Țepeș cu un domn dispus să le recunoască vechile privilegii comerciale.

Deosebit de importantă pentru cunoașterea relațiilor lui Dan cu brașovenii este scrisoarea dată de el la 2 martie 1460, cînd pretendentul se

[56] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 176. Scrisori asemănătoare de la Radu cel Frumos, Laiotă Basarab, Radu cel Mare etc. (*ibidem*, p. 109, 125, 129, 226—227 etc.).

[57] *Ibidem*, p. 251.

[58] Așa a procedat, de pildă, Radu cel Frumos : la 6 martie 1470, întrucît brașovenii luau „avutul" (mărfurile) supușilor săi, împiedicîndu-i să cîștige, a făcut același lucru cu mărfurile negustorilor brașoveni aflați în Țara Românească (Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 77).

[59] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 176—177.

[60] Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 263 ; vezi și p. 258.

www.dacoromanica.ro

găsea la Brașov [61], de unde se pregătea să treacă în Țara Românească [62]. În acest document, Dan — care se intitulează voievod al Țării Românești și domn al Amlașului și Făgărașului — declară că fusese trimis în Transilvania de Matei Corvin „pentru slujba măriei sale"; mai departe el recunoaște că „înțelepții și cinstiții locuitori ai cetății Brașovului și ai Țării Bîrsei" suferiseră „nemăsurate batjocuri, pagube ce nu se mai pot pune la loc, omoruri jalnice, schingiuiri, supărări" *(enormibus iniuriis, irrecuperabilibus damnis, miserabilibus interuncionibus, mutilacionibus, affliccionibus)*, fiind „supărați, uciși fără de vină, nimiciți, schingiuiți și munciți cu multe feluri de cazne *(afflicti, innocenter occisi, interempti, mutilati et diversorum genera tormentorum passi)* ... de nelegiuitul și cruntul tiran fără de credință, adică Dracul, care se zice Vlad voievod al țării aceleia".

Din ce se spune mai departe rezultă însă că brașovenii nu erau chiar așa de „fără de vină", deoarece Dan recunoaște că pățiseră toate relele *„din pricina noastră și a celor ce țin cu noi" (propter nos et nobis adherentes)*; timp de un an, cît stătuse la Brașov, Dan primise „multe averi" de la locuitorii orașului pentru întreținerea sa și a suitei sale. În plus, găsind la Brașov bunuri lăsate de locuitorii credincioși lui Vlad Țepeș, Dan recunoaște că le-a oprit și le-a cheltuit „pentru hrana noastră și pentru cucerirea și dobîndirea țării noastre și a domniei noastre" *(pro nostra sustentacione ac recuperacione et acquisicione terre nostre prefate et dominii nostri)*. Întrucît locuitorii Țării Românești astfel păgubiți se puteau despăgubi — după obiceiul vremii — luînd la rîndul lor, ca represalii, averi ale brașovenilor, Dan le interzice „să oprească sau să supere" pe locuitorii Brașovului, amenințîndu-i cu pedepse aspre.

Declarația lui Dan constituie cea mai bună dovadă că *Vlad Țepeș era îndreptățit să ia măsuri aspre împotriva unui oraș care întreținea pe pretendentul la tronul său* și-i îngăduia acestuia să cheltuiască pentru nevoile sale averile locuitorilor țării, asupra cărora nu avea nici un drept.

În documentul eliberat brașovenilor, Dan citează numeroși boieri care îl însoțeau, ale căror nume sînt redate uneori greșit în textul latin: Bogdan Doboka vornic, Alb vistier, Radu logofăt, Berinogh (Berivoi?), Șerban, Ivan spătar, Dragomir pincerna, Bejan Roșul, Pagul (Pahulea?), Micu paharnic, Barlabas comis, Radu Șuple, Stan Aldeș (al lui Aldea?), Apostol postelnic etc. Cei mai mulți din acești boieri fugiți în Transilvania sînt greu de identificat, deoarece documentele interne din epoca lui Țepeș nu-i amintesc.

Este posibil ca unii dintre ei să fie foști sfetnici ai lui Vladislav al II-lea, fugiți la 1456 în Transilvania și trecuți apoi de partea lui Dan, fratele lui Vladislav; ar putea fi vorba de: Berivoi (Berinogh) jupan în

[61] Hurmuzaki, XV/1, p. 53—54; tradus de N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș* („Convorbiri literare", 1901, p. 149—150).

[62] Din aceeași vreme datează foarte probabil o scrisoare a aceluiași Dan către brașoveni prin care li anunța că l-a trimis craiul și i-a dat „țara Ardealului și Bîrsa și săcuimea ca să meargă cu mine să-mi dobîndesc țara"; totdeodată, li roagă să-l ajute „fie cu arme, fie cu haine", deoarece „gloata" sa era „goală", promițînd în schimb să fie la fel de bun cu brașovenii cum a fost și tatăl său Dan (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 103—104); vezi și *ibidem*, p. 100.

www.dacoromanica.ro

sfat la 1451 ; Dragomir (din Brănești), fost și el în sfat în același an, și probabil Pahulea (Pagul), fost vistier în 1451 — 1456. Cît privește pe Radu logofăt, el pare a fi grămăticul lui Vlad Țepeș din anul 1458, dată după care nu mai este amintit în documente [63]. În sfîrșit, Alb vistier nu poate fi fostul vornic cu același nume din perioada 1415 — 1430, așa cum credea N. Iorga, editorul documentului.

Cei mai mulți din acești boieri, care l-au însoțit pe Dan în încercarea sa de a cuceri tronul, vor fi uciși în lupta cu Vlad Țepeș sau trași în țeapă după luptă.

La scurtă vreme după această dată, în aprilie 1460, Dan și acoliții săi au năvălit în Țara Românească, unde și-au găsit un tragic sfîrșit. Moartea „tînărului" Dan și a partizanilor săi ne este povestită de mai multe izvoare. La 22 aprilie 1460 un oarecare Vlasie auzise că „zilele acestea", „voievodul căruia îi zic Drăculea a avut o luptă cu voievodul ce-i zic Dan", care a fost prins și ucis. Dintre partizanii săi au scăpat numai șapte, restul fiind uciși în luptă sau trași în țeapă după aceea, împreună cu femeile lor [64].

Unele detalii despre moartea lui Dan aflăm din narațiunile săsești [65] și din poemul lui Beheim [66], din care rezultă că răzbunarea lui Țepeș a fost cumplită : celui prins i s-a slujit slujba de înmormîntare fiind încă în viața, după care i s-a săpat groapa și i s-a tăiat capul.

De pe urma lui Dan au rămas doi fii : Albert și Petru, care s-au stabilit în Transilvania. Numele de Albert l-a îndreptățit pe N. Iorga să susțină că soția lui Dan a fost catolică [67] (așa cum a fost, dealtfel, și soția lui Vlad Țepeș, rudă cu Matei Corvin).

◇

La scurtă vreme după înfrîngerea și uciderea lui Dan, la 4 iunie 1460, Vlad Țepeș a trimis în solie la Brașov pe Voico Dobrița, „consilierul său special", cerînd restituirea pribegilor ; cei care nu doreau să se întoarcă în țară trebuiau să fie alungați în prezența solului lui Țepeș [68].

[63] Pentru toți aceștia vezi DRH, B, I, indice. Un sol al lui Vlad Țepeș cu numele Radu a dus regelui Matei Corvin scrisoarea domnului din februarie 1462 (vezi cap. următor).

[64] „Convorbiri literare", 1901, p. 152.

Și în legătură cu această luptă s-au răspîndit diverse știri exagerate. De pildă, într-o cronică austriacă (*Chronicon Mellicense*), al cărui autor cunoștea probabil povestirile săsești, se afirmă că fiul (de fapt fratele) voievodului ucis de Țepeș după luarea domniei a strîns armată și s-a luptat cu domnul Țării Românești, care l-a învins și a tras în țeapă 200 de partizani ai dușmanului său, în timp ce învingătorul prînzea, punîndu-și mîncarea pe lemnul unei icoane sfinte („*Filius vero illius, collecto exercitu, pugnat contra Dracul. Dracul videlicet, pluribus interfectis, ducentos ferme sedere fecit per palos; arrepta insuper de altari tabula, comedit sub interfectis*"). Vezi N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare* („Convorbiri literare", 1904, p. 328).

[65] I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 92—93.

[66] *Ed. cit.*, p. 32.

[67] N. Iorga, *Un voievod necunoscut*, în *Studii și doc.*, XI, p. 215—217.

[68] Hurmuzaki, XV/1, p. 56.

www.dacoromanica.ro

Este greu de spus cînd a avut loc expediția de pedepsire a Brașovului : imediat după înfrîngerea lui Dan al III-lea [69] sau după solia lui Voico Dobrița? Fără să putem preciza cînd, considerăm că termenul *ante quem* este 26 iulie, cînd domnul se împăcase cu brașovenii.

Pedeapsa lui Țepeș pentru ajutorul dat lui Dan a fost deosebit de aspră ; el a trecut în Țara Bîrsei, unde a atacat „satele, cetățile și orașele", arzînd „toate produsele și grînele" aflate pe cîmp ; pe cei prinși i-a dus în afara orașului Brașov, lîngă capela sfîntul Iacob [70], și i-a tras în țeapă de-a lungul dealului de lîngă capelă [71] ; totdeodată, a poruncit să fie arse suburbiile orașului și biserica sfîntul Bartolomeu.[72] Expediția a fost îndreptată apoi spre Codlea, unde a fost trimis un căpitan cu cetașii săi să o incendieze ; datorită opoziției locuitorilor, căpitanul nu și-a putut împlini misiunea, motiv pentru care domnul a poruncit să fie tras în țeapă [73].

La 26 iulie 1460, Vlad Țepeș terminase răfuiala cu brașovenii, pe care-i numește din nou „*fratres atque amici nostri*", precizînd că avea cu ei „pace și uniune" (*pacis conclusione et unione*). La această dată domnul arată că se îndrepta împotriva Făgărașului, posesiunea sa, ai cărui boieri refuzau să-l recunoască și să-i închine ducatul dăruit lui Vlad Călugărul ; întrucît avea treabă cu „oamenii" săi din Făgăraș, îi roagă pe brașoveni să stea liniștiți și să nu-i ajute pe dușmanii săi. Este important de subliniat că, și de această dată, Țepeș asigură pe brașoveni că el nu va lua măsuri împotriva lor decît ca represalii la abuzurile săvîrșite („*Sicut etenim nos homines vestros in ipsorum singulis agendis non molestamus, sic et vos homines nostros ad dictas nostras possessiones transmissos non molestare, nec perturbare velitis modo aliquali*")[74].

Potrivit narațiunilor germane, expediția împotriva Făgărașului ar fi avut loc în ziua de sf. Bartolomeu a anului 1460 (24 august) [75], cînd Țepeș a trecut „peste pădure" (*ist der Draco komen uber waldt*) cu slujitorii săi și „a pedepsit" pe toți locuitorii cu excepția satului Amlaș ; cu

[69] La 28 aprilie 1460, Ioan Gereb de Vingard scria brașovenilor că Țepeș, aliat cu turcii, urmărea să devasteze părțile de sud ale Transilvaniei („*partes illas ad desolandum properaret et intenderet*") (Hurmuzaki, XV/1, p. 54). La 26 mai 1460, Nicolae, pîrcălab de Ocna Sibiului, cerea brașovenilor să nu oprească comerțul cu Țara Românească (*ibidem*, p. 55), ceea ce poate însemna că Țepeș nu venise încă în Transilvania. Pe de altă parte, în narațiunile săsești se afirmă că, după sfîrșitul lui Dan, regele și sașii au trimis o solie la Țepeș pe care acesta a ținut-o cinci săptămîni, timp în care domnul a ridicat „întreaga sa armată" și a trecut în Țara Bîrsei (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 93).

[70] Despre această capelă, vezi Pavel Binder, *Itinerarul transilvănean al lui Vlad Țepeș*, p. 1 540.

[71] Este vorba de dealul Șprenghi (*ibidem*, p. 1 541).

[72] Considerată cea mai veche biserică din Brașov, construită în jurul anului 1260 (*ibidem*).

[73] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 14—15 și 93—94. Vezi și Pavel Binder, *op. cit.*, p. 1 540—1 541.

[74] Hurmuzaki, XV/1, p. 56.

[75] Întrucît la 10 august 1460, Vlad Țepeș se afla în Cetatea Dîmboviței (București), de unde trimitea o scrisoare brașovenilor (Hurmuzaki, XV/1, p. 57), rezultă că a plecat spre Făgăraș după această dată.

www.dacoromanica.ro

această ocazie se spune că ar fi fost uciși 30 000 de oameni [76], cifra exagerată desigur, ca mai toate informațiile date de narațiunile germane.

După aceste expediții de pedeapsă — care au contribuit în chip substanțial la crearea acelei triste faime a lui Vlad Țepeș pe care au răspîndit-o povestirile săsești — s-a restabilit pacea între orașul Brașov și domnul Țării Românești [77].

Textul înțelegerii încheiate între cele două părți a fost descoperit și publicat recent de cercetătorul Gustav Gündisch [78]. Înțelegerea stabilită la <c. 1 octombrie 1460> cuprindea trei puncte principale [79]:

1) Brașovenii se obligau să caute și să predea domnului Țării Românești pe toți fugarii, iar Țepeș se obliga să facă la fel („*quod quicumque homines Walachi sive alii de sua terra ad partes Transsilvanas furtim vel aliter se transferrent moraturi, dum per ipsum dominum wayvodam requirentur, tales homines captivare et captos ad manus suas vel hominum suum dare deberitis, et ipse dominus wayda ad consimilia facienda e converso se obligaret*”);

2) Scaunele săsești, Brașovul, Țara Bîrsei și Sibiul, împreună cu secuii, promiteau domnului Țării Românești un ajutor de 4 000 de oameni în cazul unui atac din partea turcilor sau Moldovei („*quod quicumque ab aliquibus partibus puta Turcorum sew terre Moldavie vel quibuscunque aliis hominibus dempto hoc regno Hungarie inimicicias haberent, ex tunc postquam requisiti per ipsum dominum wayvodam fueritis, in sui subsidium quator milia hominum armatorum dare deberitis unacum Syculis*”);

3) În schimb, Vlad Țepeș se obliga să reziste turcilor sau altor dușmani care vor veni prin țara sa asupra Transilvaniei („*dominus wayda promittit, quod dum Turci vel alii inimici per suam terram ad partes Transsilvanas venire vellent vastaturi, ex tunc dominus wayda tot suo posse ipsis emulis obviare et resistere teneatur*”). Ultima clauză era reeditarea vechii

[76] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 99—100. O altă redactare la p. 102, unde se spune: „a devastat o întreagă regiune care se chiamă Făgăraș și a dus în Țara Românească (*in die Walachy*) femei, copii, bărbați, pe care i-a tras în țeapă”.

Evenimentul este evocat mai tîrziu de regele Matei Corvin, care, la 3 decembrie 1462, arăta că satele Șercaia și Mica au fost pustiite în timpul expediției lui Vlad („*per devastacionem Wlad Wayvode desolatas*”) (Hurmuzaki, XV, p. 58).

În *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, se însemnă sub anul 1463: „*Dracula, Waivoda Transalpinus, oppidum antesylvanum Omlasch diripit in festo Barthol*” (ed. Ioseph Trausch, I, Coronae, 1847, p. 40). Vezi și G. Șincai, *op. cit.*, p. 57.

[77] Cu Sibiul se pare că nu au mai fost conflicte în această vreme; pedepsirea regiunii Făgăraș nu a atins și Sibiul.

[78] „Revue roumaine d'histoire”, 1969, nr. 6, p. 992; datarea aparține editorului documentului, G. Gündisch.

[79] Se pare că a mai existat o clauză cu privire la despăgubirile ce trebuiau acordate Țării Românești pentru daunele pricinuite de pretendentul Dan; într-o scrisoare a lui Radu cel Frumos din anii <1462—1463> adresată brașovenilor se spune că aceștia datorau 15 500 florini din care i-au plătit lui Vlad Țepeș numai 4 000; la această dată noul domn cere plata întregii sume care se cuvenea „săracilor”, pentru ca „să nu-i asuprească turcii” (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 107); vezi și *Istoria României*, II, p. 469.

www.dacoromanica.ro

înțelegeri din 1456, prin care domnul Țării Românești promitea : „*nos contra Turcos et aliorum ipsorum inimicorum potencias viribus et potenciis in deffensione resistere debeamus*".

Dacă Vlad Țepeș și-a respectat acest angajament, oprind pe turci în Țara Românească la 1462, sașii și secuii nu-i vor trimite ajutorul promis, astfel încît viteazul domn a trebuit să înfrunte singur, cu oastea sa, marea armată a sultanului venită să-i supună țara.

◇

Înainte de a încheia acest capitol, se cuvine să discutăm pe scurt o problemă importantă : *a fost îndreptățit Țepeș să întreprindă măsuri atît de aspre împotriva unor locuitori din sudul Transilvaniei sau a luat aceste măsuri numai datorită cruzimii sale, așa cum a afirmat I. Bogdan* [80]*?*

După cum a rezultat din documentele folosite în textul nostru, *Țepeș a acționat împotriva Brașovului sau Sibiului numai ca represalii la atitudinea dușmănoasă a acestora, fie prin sprijinirea unor pretendenți la tronul său, prin amestecul în treburile țării sale sau prin călcarea hotărîrilor luate de domn* ; faptul acesta l-a mărturisit nu numai Țepeș în scrisorile analizate, dar însuși regele Matei Corvin care constata, la 1458, că locuitorii Sibiului erau vinovați în conflictul cu domnul Țării Românești.

În afară de dovezile expuse mai sus, mai dispunem de încă două mărturii care concordă cu cele deja citate. Astfel, la 1470, Radu cel Frumos arăta brașovenilor : „nu s-a început niciodată nici o răutate de la noi, ci s-a început de la voi"[81], iar mai tîrziu, Neagu fost vornic, recapitulînd evenimentele, întreba pe aceiași brașoveni : „aduceți-vă aminte, cine început-a să pună oamenii în țepi? Iarăși pribegii și voi fiindcă ați ridicat pe Danul (Dan al III-lea — N.S.) în mijlocul vostru ; apoi Vlad voievod pentru aceasta s-a mîniat pe voi și v-a făcut destul rău și a început să puie oamenii în țepi și cu foc a năvălit asupra voastră"[82].

Cît privește măsurile aspre luate împotriva negustorilor sași prinși în țară după hotărîrea domnului de a nu le mai îngădui să pătrundă în interiorul ei, și acestea erau obișnuite în epoca aceea. De pildă, Neagoe Basarab, după ce anunțase pe brașoveni și pe secui că nu mai au voie să vină să-și pască vitele fără știrea reprezentanților domniei, cărora trebuiau să le plătească gorștină, îi avizează cu toată seriozitatea : „dacă voi găsi niscaiva păstori dintre oamenii voștri, apoi domnia mea pe acei păstori îi voi tăia și vitele cu totul le voi lua. Astfel să nu ziceți că nu v-am dat de știre". Exact așa a procedat și Vlad Țepeș cu negustorii. Mai mult încă — însușindu-și ideea întăririi și respectării autorității centrale, pentru care militase Țepeș — Neagoe Basarab preciza că nu vrea ca brașovenii să creadă „că nu este țara cu domnitor" (adică cu o autoritate ce trebuie respectată), ci să vadă că are un „domnitor destoinic"[83].

[80] I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 12—15.
[81] Idem, *Relațiile*, p. 107—109.
[82] Gr. Tocilescu, *534 documente*, p. 397.
[83] *Ibidem*, p. 248.

www.dacoromanica.ro

În sfîrşit, rămîne problema represaliilor în regiunea de la nord de Carpaţi ca răspuns la măsurile ostile luate de unii locuitori de aici împotriva lui Ţepeş şi a ţării sale; provocat de saşi, domnul Ţării Româneşti a răspuns cu armele vremii sale [84], arme pe care le-au utilizat sau cu care au ameninţat şi alţi domni cînd au fost puşi în situaţii similare. De pildă, la <1479 — 1480>, Basarab Ţepeluş ameninţa Tohanul şi Zărneştii (care-l ajutaseră pe Laiotă Basarab) că va îndrepta „puterile" sale împotriva lor „şi-i voi arde şi le voi face rău"[85]; mai tîrziu, reproşînd braşovenilor că au început „răzmeriţa" împotriva lui şi că au ridicat „gloată şi oaste" să-i omoare oamenii, Neagoe Basarab îi avertiza că dacă nu doresc pacea şi au început răzmeriţa „apoi de aici înainte să vă păziţi şi aşa să ştiţi că eu voi face Ţara Bîrsei aşa că nu i se va cunoaşte nici locul"[86]. Să nu uităm apoi pagubele pricinuite regiunii Făgăraş de Vladislav al II-lea.

Aceasta fiind situaţia, nu ne rămîne decît să recunoaştem că *Vlad Ţepeş a fost un om al epocii sale, utilizînd metodele obişnuite în acea epocă, în care nu era exclusă cruzimea* [87].

[84] Cf. G. Ghibănescu, *Vlad Ţepeş* („Arhiva", 1897, p. 392 şi 517).
[85] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 156.
[86] Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 256.
[87] Vezi mai jos p. 204—207.

www.dacoromanica.ro

Relaţiile cu Imperiul otoman Victoria din 1462

Ca şi Ştefan cel Mare în Moldova, Vlad Ţepeş a moştenit în Ţara Românească anumite obligaţii faţă de Poartă, obligaţii pe care — ca şi marele său contemporan — a trebuit să le respecte în primii ani de domnie [1], cînd nu putea înfrunta încă Imperiul otoman.

Principala obligaţie a ţării în acea vreme — la care turcii vor încerca să adauge şi altele — era haraciul sau tributul, care se ridica la suma de 10 000 de galbeni anual. Această sumă este atestată de două izvoare contemporane : primul este relaţia lui I. de Promontorio intitulată *Governo et Entrate dell Gran Turco*, din deceniul al şaselea al secolului al XV-lea, potrivit căreia „*tributo di Velachia magna verso Nicopoli, sopra Nicopoli, sopral Danubio*" era „*per anno ducati 10 000*" [2], iar cea de-a doua este cronica lui Ducas care afirmă că, în anul 6970 (1461—1462), Mahomed al II-lea i-a cerut lui Ţepeş să vină să i se închine, aducînd 500 de băieţi, precum şi „tributul ce se dă în fiecare an, adică 10 000 de galbeni"[3]. „Coincidenţa în ceea ce priveşte cifrele, a celor două ştiri ... şi referirea ambelor la aceeaşi epocă ce precede conflictul lui Vlad Ţepeş cu turcii ne silesc să

[1] Nu se cunosc împrejurările în care Vlad Ţepeş — care luase domnia cu ajutor transilvan — s-a împăcat cu turcii şi a fost acceptat ca domn de sultan. Este posibil ca la începutul domniei, cînd nu mai avea sprijinul lui Iancu de Hunedoara, care murise, să fi fost silit să primească unele condiţii grele. La astfel de condiţii face aluzie noul domn într-o scrisoare din 10 septembrie 1456; la această dată Vlad Ţepeş anunţa braşovenilor că venise la el un sol turc care căuta să-i impună „*magna gravamina, quasi insuportabilia, super postes et humeros nostros,*" printre care şi condiţia de a lăsa trupele turceşti să treacă în Transilvania ; Ţepeş susţinea că ar fi putut să-şi aranjeze treburile cu turcii dacă nu ar fi ţinut seama de interesele Braşovului (Hurmuzaki, XV, p. 45—46).

Nu ştim sigur care a fost urmarea acestei solii ; faptul că Ţepeş a plătit tributul pînă în anul 1459 arată că a reuşit să-l împace pe sultan, repetăm nu ştim în ce condiţii. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că în anii 1457—1458, datorită situaţiei tulburi din Ungaria, Ţepeş era lipsit de sprijin extern, astfel încît nu putea porni lupta singur. De aceea *primii ani ai domniei i-a dedicat consolidării interne, acceptînd în acest timp plata haraciului, în aşteptarea momentului favorabil pentru pornirea luptei.*

Afirmaţia solilor herţegului Ştefan al Bosniei care susţineau că, după moartea lui Iancu de Hunedoara, „Mahomed a luat toată Valahia, care ţinea înainte cu ungurii, şi o stăpîneşte pînă în ziua de astăzi" este, evident, exagerată. Vezi „Convorbiri literare", 1901, p. 152.

[2] „Izvestia na istorieeskoto drujestvo v Sofia", IX, 1929, p. 63.

[3] Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341—1462)*, ed. V. Grecu, Buc., 1958, p. 430. Pentru valoarea cronicii lui Ducas vezi S. Baştav, *Valeur de l'oeuvre de Doukas au point de vue de l'histoire des Turcs* („Cultura Turcica", II, 1965, nr. 2, p. 213—235).

www.dacoromanica.ro

acceptăm că tributul pe care, în 1461, domnul Țării Românești nu-l mai achitase de trei ani se ridica efectiv la 10 000 de galbeni"[7] anual[4].

Pentru a ne da seama ce valoare avea această sumă de bani, vom arăta că în acea vreme (deși datele documentare sînt destul de sărace), prețul mediu al unui sat era de 45 de galbeni[5]; *cei 10 000 de galbeni reprezentau deci valoarea a circa 222 de sate.*

După cum rezultă din relația foarte prețioasă a așa-numitului „ienicer sîrb" (Constantin de Ostrovița), Vlad Țepeș „a venit doi ani de-a rîndul la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit înțelegerii. Dar după aceea nu a mai vrut să vină"[6].

Data cînd Țepeș a refuzat să mai plătească tributul, rupînd astfel vechile legături stabilite cu turcii, rezultă din faptul că, la 1462 — înainte de expediție — sultanul „cerea haraciul pe cei trei ani trecuți"[7]. *Anul 1459 reprezintă deci o dată importantă din domnia lui Țepeș*, anul în care, refuzînd plata tributului, se declara gata să înfrunte mînia sultanului[8].

Hotărîrea domnului de a rupe relațiile cu turcii nu a fost luată decît atunci cînd și-a asigurat atît stabilitatea domniei, cît și sprijinul lui Matei Corvin, devenit rege al Ungariei în 1458. Un martor bine informat al vremii, cronicarul bizantin L. Chalcocondil, subliniază faptul că *Țepeș nu a pornit lupta împotriva turcilor decît atunci cînd i s-a părut că situația „Daciei" este sigură*, anume la puțină vreme după ce a ucis pe fruntașii țării acuzați de trădare și de schimbarea domnilor[9].

[4] M. Berza, *Haraciul Moldovei și Țării Românești in sec. XV—XIX* („Studii și materiale de istorie medie", II, 1957, p. 28). În faimoasele „capitulații", suma ce trebuia plătită la 1460 este aceeași: 10 000 de galbeni sultanini (Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul*, Buc., 1970, p. 105).

[5] Datele mi-au fost furnizate de colegul D. Mioc, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

[6] *Călători străini*, I, p. 126. Informație similară la Tursun-bei, după care Țepeș venea în fiecare an la Poartă „aducînd tributul și multe daruri și ... își reînnoia domnia". Cronicarul turc susține că noul domn „a fost impus față de Poartă la dări foarte mari" (*Cronici turcești*, I, p. 67). Am putea înțelege din această ultimă afirmație că acesta a fost prețul recunoașterii lui Țepeș ca domn al Țării Românești. Vezi și supra nota 1.

În relația pelerinului englez W. Wey se afirmă, de asemenea, că Țepeș a primit domnia (de fapt a fost acceptat ca domn) „*sub illa condicione, ut solveret sibi annale tributum, quod et fecit, sed per paucos annos*" (*The Itineraries of W. Wey*, Londra, 1857, p. 93). Cu privire la acest izvor — foarte important pentru știrile ce cuprinde despre evenimentele din 1462 — vezi Francisc Pall, *Notes du pèlerin William Wey à propos des operations militaires des Turcs en 1462* („Revue historique de sud-est européen", XXII, 1945, p. 264—266). Textul relației a fost republicat recent de E. D. Tappe, *Documents concerning Rumanian History (1427—1601) collected from British Archives*, Londra—Haga—Paris, 1964, p. 17—19.

[7] Donado da Lezze, *Historia turchesca*, ed. I. Ursu, Buc., 1909, p. 23.

[8] În anul următor, 1460, pentru a-și asigura sprijinul împotriva turcilor, Vlad Țepeș a încheiat o înțelegere cu scaunele săsești, cu Brașovul, Sibiul, Țara Bîrsei și secuii, care i-au promis „*in sui subsidium quator milia hominum armatorum*", ostași pe care domnul nu avea să-i primească niciodată. Vezi „Revue roumaine d'histoire", 1969, nr. 6, p. 992 și Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 84—85.

[9] L. Chalcocondil, *Expuneri istorice*, ed. V. Grecu, Buc., 1959, p. 283. Vezi și mai sus cap. *Politica internă* și *Istoria României*, II, p. 470.

Menționăm că într-o cronică scrisă în limba italiană se spune că, la 1458, Mahmud pașa recuse Dunărea cu 30 000 de turci, îndreptîndu-se spre Ungaria, prădînd și Țara Românească.

www.dacoromanica.ro

◇

În această vreme, papa Pius al II-lea (Eneas Silvio Piccolomini, 1458—1464) depunea mari eforturi pentru organizarea unei cruciade antiotomane [10]. La conciliul ținut la Mantova, în 1459 — deci în același an cu schimbarea intervenită în politica lui Vlad Țepeș—războiul contra turcilor era considerat *„justissimum, honestissimum, utilissimum ac necessarium fidei christiane”*, iar papa oferea, pentru susținerea lui, 100 000 de ducați [11].

La deschiderea conciliului, la 26 septembrie, papa Pius a ținut un lung discurs în care a prezentat necesitatea războiului contra „necredincioșilor”, mijloacele necesare pentru a-i asigura succesul, arătînd și recompensele ce vor fi acordate celor care vor lua parte la luptă. După ce a subliniat că pentru cauze mărunte creștinii se războiesc între ei, dar nici unul nu ridică mîna împotriva turcilor, a pus în fața participanților primejdia ce amenința Europa : Mahomed al II-lea va merge din victorie în victorie pînă va răsturna toți regii din Apus și va supune întreaga lume legii Islamului. Singura salvare era organizarea unei cruciade, pe care papa se declara gata să o conducă.

El a întîmpinat însă rezistența Veneției, care, în schimbul participării, cerea 8 000 de oameni pentru echiparea navelor sale, plata tuturor cheltuielilor făcute pentru pregătirile de război și organizarea unei armate de 50 000 de călăreți și 20 000 de pedestrași care să meargă la frontierele Ungariei, lucru imposibil de realizat. Reprezentanții Franței au răspuns că țara lor nu poate întreprinde nimic cît timp are relații încordate cu Anglia. Solii împăratului german nu se înțelegeau cu cei ai electorilor și ai

La întoarcere, ar fi fost atacat la Dunăre de Dracula cu 5 000 de valahi și unguri, care ar fi ucis 18 000 de turci, eliberînd robii (N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 13 ; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 130—131). Întrucît lupta ce a urmat e plasată tot greșit în anul 1459 (în loc de 1462), este vorba probabil de expediția din 1461. Este posibil, de asemenea, să fie vorba de o confuzie cu evenimentele petrecute în această vreme în Serbia după moartea lui Lazăr Brancovici.

[10] Gioachino Paparelli, *Enea Silvio Piccolomini, Pio II*, Bari, 1950, cap. XV—XVI. Savantul papă avea să moară la 1464, în drum spre Ancona, unde mergea să ureze biruință unei cruciade care nu s-a reunit niciodată (A. S. Atiya, *The Crusade in the Later Middle Age*, Londra, 1936, p. 236—240). Vezi și Rigomera Eyser, *Papst Pius II und der Kreuzzug gegen die Türken*, în *Mélanges d'histoire générale*, II, Buc., 1938, p. 1—133 (cu o bogată bibliografie).

O bună prezentare a situației internaționale în ajunul luptei lui Vlad Țepeș la Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 83—86, unde se spune că *Europa de apus era preocupată de realizarea unității naționale și a centralizării puterii; acestea erau problemele dominante ale Renașterii, în timp ce ideea cruciadei era o rămășiță a evului mediu.*

[11] N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle*, seria a IV-a (1453—1476), Buc., 1915, p. 180, 184.

Vezi și relatarea lui Chalococondil care aflase și el despre acest faimos congres unde „s-au adunat toți solii împăraților și domnitorilor din Apus” pentru a dezbate „întreprinderea unui război de nimicire a împăratului turcilor Mehmet”. Solii au promis „să contribuie cu bani la acest război, alții cu oameni”. S-a hotărît strîngerea unui fond de luptă alcătuit din „a zecea parte din veniturile ce le plăteau toți la slujbele preoților” (*op. cit.*, p. 248). De fapt, după cum spune papa, Italia acceptase *„decimas Ecclesiasticorum, vigesimas Judaeorum, et trigesimas Laicorum”* (Stephan Kaprinai, *Hungaria Diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad Regis Hungariae*, II, Viena, 1771, p. 377). Vezi, de asemenea, Rigomera Eyser, *op. cit.*, p. 24—42 și Louis Pastor, *Histoire des Papes*, ed. V-a, vol. III, Paris, 1925, p. 73—92.

www.dacoromanica.ro

altor principi, dar au promis totuşi o armată de 32 000 de pedestraşi şi 10 000 de călăreţi, armată ce nu avea să se reunească niciodată.

La 14 ianuarie 1460 — după lungi discuţii cu delegaţii diverselor state — papa a citit bula care anunţa războiul împotriva turcilor pe o durată de trei ani, război pentru reuşita căruia creştinii trebuiau să se roage în fiecare duminică, la liturghie. La închiderea conciliului, papa a arătat că rezultatele lui erau departe de a satisface şi a invocat ajutorul divin pentru a da principilor şi popoarelor voinţă de luptă împotriva necredincioşilor turci şi a altor duşmani ai crucii, precum şi putere armelor lor pentru a le asigura victoria în numele lui Dumnezeu [12].

În planurile papei, Matei Corvin, regele catolic al Ungariei şi „preaiubitul său fiu" duhovnicesc, urma să joace un rol de seamă. La 18 ianuarie 1460, papa îl îndemna să continue pregătirile de campanie, în care îşi pusese nădejdi [13]. În acest an, Matei Corvin a primit ca subsidii suma de 40 000 de galbeni [14].

La 25 aprilie 1460, papa, văzînd că regele întîrzie cu pregătirile de război, se declara de acord cu opinia legatului papal că, dacă Matei va încheia pace cu turcii, să nu cheltuiască banii trimişi ca subvenţie de război. Din banii puşi la dispoziţie de papă se puteau înarma 12 000 de oameni şi 10 nave de război [15]. Regele Matei promisese 40 000 de oameni şi participarea personală [16], dar promisiunea sa nu s-a realizat.

[12] Louis Pastor, *op. cit.*, *loc. cit.*

[13] Hurmuzaki, II/2, p. 128—129 („*ut sperata auxilia mittere tibi in hoc opus possimus*"). În scrisorile sale papa îl îndemna pe Matei Corvin să acţioneze „*fortiter et gloriose*", fără să uite „*memoria paterna*", adică strălucitele fapte de arme ale lui Iancu de Hunedoara (A. Theiner, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, Roma, 1860, p. 329).

Despre relaţiile regelui Ungariei cu papalitatea în această vreme vezi Galla Ferenc, *Mátyás király és a Szentszék* [Regele Matias şi Sfîntul Scaun], în *Mátyás király emlékkönyv*, I, p. 95—170.

Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 86, unde se spune: „*Pius II, in essence, was the only major figure who had encouraged Dracula's action and had raised the necessary funds for the anti-Ottoman crusade*". Papa Pius al II-lea a recunoscut, dealtfel, valoarea luptătorilor valahi, de aceeaşi origine cu Iancu de Hunedoara, pe care-i considera „*validissimi et fortissimi*" (G. Lăzărescu — N. Stoicescu, *Ţările române şi Italia pînă la 1600*, Buc., 1972, p. 84).

[14] *Monumenta Vaticana. Mathiae Corvini Hungariae regis epistolae ad Romanos Pontifices datae et ab eis acceptae*, Budapesta, 1891, p. 13; St. Kaprinai, *op. cit.*, p. 393.

[15] Hurmuzaki, II/2, p. 130—131. Vezi şi A. Theiner, *op. cit.*, p. 351, 356—357.

[16] N. Iorga, *op. cit.*, p. 182. Vezi şi St. Kaprinai, *op. cit.*, p. 354—355.

Pentru a alunga pe turci din Europa — gînd irealizabil în situaţia existentă atunci — ar fi trebuit 60 000—70 000 de oameni, din care Ungaria ar fi dat 20 000, Germania 42 000, ducele de Bourgogne 6 000, iar papa şi Italia banii şi flota necesară (N. Iorga, *op. cit.*, p. 186). Asemenea efective nu aveau să se adune niciodată, deşi la 27 noiembrie şi 15 decembrie 1460, ambasadorul veneţian la Buda anunţa Signoriei planul unei expediţii generale contra turcilor, la care să participe Veneţia, papa, regele Ungariei şi alţi principi creştini, expediţie care urma să înceapă în anul 1462 (*Monumenta Hungariae Historica, Acta extera*, IV, p. 106 şi urm). Vezi şi A. Theiner, *op. cit.*, p. 347.

Se poate spune că *singurul din această coaliţie antiotomană care a întreprins ceva serios contra turcilor — dar fără ajutorul aşa-zişilor aliaţi — a fost Vlad Ţepeş*, aşa cum mai tîrziu, un alt mare viteaz, membru al unei Ligi „sfinte", avea să lupte aproape singur împotriva turcilor, în timp ce Sigismund Báthory va imita pe Matei Corvin în a-şi aroga meritele victoriilor obţinute şi a le trîmbiţa în Apus.

www.dacoromanica.ro

Cînd s-a aliat cu regele Matei Corvin [17] şi s-a hotărît să rupă relaţiile cu turcii, domnul Ţării Româneşti spera că nu va duce lupta singur, aşa cum din nefericire se va întîmpla. Pentru a întări această legătură cu regele, Vlad Ţepeş s-a căsătorit cu o rudă a lui Matei Corvin [18] la o dată greu de precizat [19].

Cînd a luat decizia de a refuza plata tributului şi de a trece apoi la acţiunea militară antiotomană, Vlad Ţepeş a ţinut seama şi de o serie de alte împrejurări externe, în primul rînd de intrarea în acţiune a diversiunii orientale, a ligii adversarilor asiatici ai puterii otomane, sub conducerea lui Uzun Hasan, hanul hoardei Akkoyunlu, precum şi de răscoala izbucnită în Moreea împotriva turcilor [20].

Turcii au încercat mai întîi, prin solii speciale, să-l împiedice pe Vlad Ţepeş de la alianţa cu Ungaria şi de la înrudirea cu regele Matei Corvin : „turcii, cei mai înverşunaţi duşmani ai crucii lui Cristos, au trimis solii lor cei mari ca să nu ţinem pacea şi unirea făcută între serenitatea voastră şi noi şi să nu căutăm a celebra căsătoria, ci să ne alipim numai la ei şi să mergem la Poarta împărăţiei turceşti", înştiinţa Vlad Ţepeş pe regele Matei Corvin la 11 februarie 1462 [21].

[17] Este greu de spus cînd a avut loc înţelegerea dintre Matei Corvin şi Vlad Ţepeş în vederea luptei comune împotriva turcilor, precum este greu de precizat dacă iniţiativa aparţine domnului Ţării Româneşti sau regelui Ungariei, care avea nevoie de aliaţi în vederea începerii luptei. În stabilirea acestei date trebuie să ţinem seama de faptul că la 10 aprilie 1459, regele Ungariei nu întreţinea relaţii prea bune cu Vlad Ţepeş deoarece dădea dispoziţii să nu se vîndă domnului „*faretram, clipeos et alia arma bellica*" (Hurmuzaki, XV/1, p. 52). Înţelegerea va fi avut loc după această dată, poate către sfîrşitul anului sau începutul lui 1460, cînd Matei Corvin era îndemnat de papă să facă pregătiri de război.

[18] A. Bonfini afirmă : „*cui mulierem, suam quoque consanguineam, legitimo matrimonio conjugarat*" (*Rerum Hungaricarum decades IV*, Lipsiae, 1771, p. 544). La 4 martie 1462, Petru de Thomasiis ştia şi el că Vlad Ţepeş „*ha tolto una soa parente per moglie*" („Columna lui Traian", 1883, p. 35).

După autorul *Povestirii despre Dracula*, soţia lui Ţepeş ar fi fost chiar sora lui Matei Corvin (*Cronicile slavo-române*, ed. P. P. Panaitescu, p. 112). În realitate, se pare că este vorba de o verişoară a regelui Matei Corvin sau de o rudă a lui M. Szilágyi ; aşa s-ar explica faptul că urmaşii lui Vlad Ţepeş considerau că fac parte din familia Corvin, al cărei blazon îl adoptaseră. De pildă, Radu Mihnea — care era strănepotul lui Vlad Ţepeş — îşi spunea în pisania bisericii sf. Matei din Murano „*Mihnas es Corvina regia familia*" (N. Iorga, *Contribuţii la istoria Munteniei in a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, Buc., 1896, p. 66) ; Petru Şchiopul e numit şi el, pe piatra de mormînt din biserica franciscană din Bolzano, „*Ioanni Petro, voivodae Moldaviae, ex Corvina Mhinistarum, Valachiae principum, regia familia*" (Hurmuzaki, XI, p. 451). Nicolaus Olahus — care se considera şi el rudă cu Corvineştii — arăta că se născuse „din sîngele lui Dracula, voievodul Valahiei" (St. Bezdechi, *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, Aninoasa, 1939, p. 34). Despre aceasta vezi pe larg Pavel Chihaia, *Cine a fost „Negru Vodă" întemeietor de cetăţi şi ctitor de biserici?*, în *Pagini de veche artă românească*, Buc. 1970, p. 142—146, precum şi idem, *De la „Negru vodă" la Neagoe Basarab*, Buc., 1976, p. 120—129 (cap. *Familia Corvină a Ţării Româneşti*).

[19] I. Bogdan consideră că Ţepeş s-a căsătorit cu ruda lui Matei Corvin fie la 1462, fie la 1461 „sau chiar mai-nainte", după ce căpătase încrederea regelui maghiar (*Vlad Ţepeş*, p. 23). Căsătoria cu ruda regelui ar fi pecetluit deci alianţa politică dintre cei doi suverani.

[20] Vezi Ducas, *op. cit.*, p. 422 şi urm.

[21] Scrisoarea a fost publicată în limba latină de I. Bogdan, *op. cit.*, p. 78—82 şi în traducere de : G. Ghibănescu, „Arhiva", 1897, p. 403—404 ; N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1931, p. 164—167 şi în „Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena", 1970. *Nimeni nu s-a îndoit de autenticitatea ştirilor cuprinse în ea.*

www.dacoromanica.ro

Fig. 7. — *Mohamed al II-lea*, miniatură (după Celal Ezad Arseven, *L'art turc*, Istanbul, 1939, pl. 18).

Văzînd că nu reuşeşte în acest mod, sultanul a încercat să-l prindă pe Ţepeş prin vicleşug, trimiţînd în ţară pe Hamza beg ca să-l ducă la Poartă „prin orice chip s-ar putea : prin înşelăciune, prin jurămînt sau printr-o cursă oarecare, iar dacă nu se va putea aşa, apoi să ne prindă şi, aşa prins, să ne ducă la împărăţie", după cum scria Ţepeş mai departe regelui maghiar. Domnul a descoperit însă vicleşugul şi, deşi i-a însoţit pe turci spre Giurgiu, a reuşit să le dejoace planul.

L. Chalcocondil se dovedeşte şi de această dată bine informat [22], oferindu-ne o versiune foarte asemănătoare despre aceste evenimente.

[22] Cf. observaţia lui G. Ghibănescu, după care, în pasajele relative la români, Chalcocondil „are cunoştinţe cît se poate de precise" („Arhiva", 1897, p. 398). După N. Iorga, Chalcocondil „rămîne izvorul principal" pentru prinderea lui Hamza paşa („Revista istorică", 1935, p. 77).

www.dacoromanica.ro

El ne spune că sultanul, aflînd de gîndurile de răzvrătire ale lui Ţepeş, care făcuse „învoieli şi alianţă" cu regele Ungariei, a trimis pe diacul Porţii Catavolinos să-l invite la Stambul, iar lui Hamza paşa din Vidin i-a trimis ordin în taină să-l prindă pe domn „cum va putea, fie cu vicleşug, fie în alt chip".

Se hotărîse ca atunci cînd domnul îl va însoţi pe Catavolinos, la întoarcere, Hamza „să-i întindă în taină o cursă", la înştiinţarea diacului Porţii. Vlad Ţepeş a venit însă însoţit de o gardă puternică şi, cînd a simţit cursa, „s-a luptat în chip remarcabil" şi i-a biruit pe turci care au fost traşi în ţeapă; lui Hamza paşa, domnul Ţării Româneşti i-a rezervat o ţeapă mai înaltă, potrivită rangului său [23].

Asupra acestor evenimente care marchează deschiderea conflictului dintre Ţara Românească şi Imperiul otoman ne-au mai rămas şi alte relatări, în afară de cele prezentate.

După Ducas — deja citat — în anul 1461—1462 (6970), sultanul a cerut lui Ţepeş să se prezinte personal să i se închine şi să-i aducă 500 de băieţi şi 10 000 de galbeni, „tributul ce-l dă în fiecare an". Domnul a răspuns că e gata să achite haraciul, dar a refuzat să dea copiii, pe care ţara sa nu-i dăduse niciodată ca tribut de sînge [24]. „Cît despre sine (ştiind, desigur, ce păţise tatăl său în 1442, cînd fusese întemniţat de sultan — N.S.), să vină însuşi la închinăciune, şi aceasta e mai cu neputinţă" [25]. Cînd a primit răspunsul, sultanul — mîndrul cuceritor al Constantinopolului [26] — s-a înfuriat, dar, preocupat de alte probleme, s-a mulţumit numai cu tributul, urmînd ca pentru rest să hotărască mai tîrziu. Solii trimişi apoi să ridice tributul ar fi fost traşi în ţeapă [27].

[23] L. Chalcocondil, *Expuneri istorice*, *ed. cit.*, p. 283—284. Vezi şi povestirea acestor evenimente la N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 80. Asupra locului unde s-ar fi întîmplat aceste evenimente, vezi Teodor Nicolau, *Două erori istorice*, Buc., 1934.

[24] Despre „tributul de sînge" („devsirme") cerut de otomani popoarelor supuse, vezi B. D. Papoulia, *Ursprung und Wesen der „Kuabeulese" im osmanischen Reich*, München, 1963, cu menţiunea — la p. 58 — a refuzului întemeiat al lui Vlad Ţepeş de a da un asemenea tribut, pe care — adăugăm noi — *ţările române nu l-au dat niciodată*. Vezi şi prezentarea lui M. Dan şi S. Goldenberg în „Revista de referate şi recenzii", 1965, nr. 1, p. 29—34. Este deci firesc refuzul lui Vlad Ţepeş de a accepta o asemenea obligaţie nouă şi grea, care ar fi devenit apoi obicei. Este curios însă că nici Ţepeş, nici Chalcocondil nu amintesc de această pretenţie a turcilor. În schimb, Donado da Lezze ştie şi el de „garzoni" ceruţi de turci (*ed. cit.*, p. 23).

[25] După Mihail Beheim, sultanul ar fi cerut lui Ţepeş să se prezinte la Nicopole, la beiul Rumeliei Isaac paşa, care trebuia să-l convingă pe domnul Ţării Româneşti să se ducă la Poartă să explice poziţia sa în relaţiile cu Imperiul otoman. Vezi analiza făcută de Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 90—91, care susţin că refuzul de a se prezenta la Poartă este dovada suspiciunii turceşti că *„Dracula was in the very same time negotiating with the Hungarians for an alliance and possibly for a marriage"*.

[26] F. Babinger, *Mehmed der Eroberer und seine Zeit*, München, 1953; tradusă şi în limbile franceză (Paris, 1954), italiană (Torino, 1957). Pentru bibliografia mai veche, vezi Steven Runciman, *Căderea Constantinopolului, 1453*, trad. de Al. Elian, Buc., 1971, p. 258—267.

[27] Ducas, *ed. cit.*, p. 430. Este foarte probabil că acum, cu prilejul primirii acestor soli, s-a petrecut faimosul episod relatat de *Povestirea despre Dracula voievod*, anume baterea turbanelor pe cap cu un cui de fier (*Cronicile slavo-române*, p. 207). După autorul povestirii, aceasta ar fi fost prima solie trimisă de sultan; cea de-a doua ar fi venit să ceară birul; pe aceasta Ţepeş ar fi însoţit-o pînă peste Dunăre, de unde s-a întors apoi şi a prădat.

www.dacoromanica.ro

Acelaşi Ducas dă o altă interpretare misiunii îndeplinite de Hamza paşa. El ne informează că, după refuzul lui Ţepeş de a plăti tributul, „un comandant din marginile acelea, al tiranului (=sultanului), voind să se arate cu o faptă de mare vitejie, a trecut în Ţara Românească, cu zece mii de turci; românul, ciocnindu-se cu ei, pe care i-a ucis în război i-a ucis, pe care însă i-a prins de vii, pe toţi amarnic i-a osîndit la moarte şi pe comandantul lor Hamza, trăgîndu-i în ţeapă”. Ducas nu ştie deci de viclenia turcilor, cunoscută lui Vlad Ţepeş.

În schimb, cronicarii turci — căutînd desigur să apere cauza sultanului — susţin că numai Ţepeş ar fi utilizat viclenia; turcii, încrezîndu-se, ar fi căzut în cursa întinsă de domnul Ţării Româneşti. Este însă greu de crezut că turcii erau chiar atît de naivi pe cît îi prezintă cronicarii lor.

Astfel, Aşik paşa Zadé afirmă că, fiind chemat la Poartă, Ţepeş ar fi răspuns că nu poate veni fiindu-i teamă că, în lipsa sa, supuşii săi „necredincioşi” vor aduce pe unguri în ţară (deşi turcii ştiau că domnul Ţării Româneşti se aliase cu regele maghiar — N.S.); de aceea a cerut să i se trimită un paşă din regiunea de margine a imperiului ca să-i păzească vilaetul. Fiind trimis Hamza paşa, acesta a fost atacat la miezul nopţii şi a fost ucis împreună cu mulţi turci; capul paşei ar fi fost trimis regelui Matei (atunci de unde teama de unguri? — N.S.). După aceea, Ţepeş ar fi trecut Dunărea, producînd multe pagube [28].

După cronicarul Enverî, înainte de misiunea lui Catabolinos şi Hamza paşa, pe cînd sultanul se afla la Trapezunt, Ţepeş „a făcut atîtea răscoale, încît cine le vedea rămînea uimit”. Chemat de sultan şi refuzînd să vină la Poartă, Mahomed ar fi trimis apoi în Ţara Românească pe cei doi dregători care „au murit ca nişte martiri” [29]. La ce „răscoale” se va fi referit Enverî este greu de spus; probabil la refuzul plăţii tributului, deoarece lupte cu turcii nu sînt menţionate în alte izvoare înainte de trimiterea lui Hamza paşa.

Tot de un vicleşug al domnului Ţării Româneşti — dar altfel pus în scenă decît la Aşik paşa Zadé — vorbeşte şi autorul *Povestirii despre Dracula voievod*. După acesta, la venirea solului pentru plata haraciului, domnul ar fi răspuns: „Eu nu numai că vreau să dau bir împăratului, ci cu toată oastea mea şi cu toată vistieria mea vreau să merg la dînsul în

Opinia lui Radu Florescu şi R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 87, după care baterea turbanelor emisarilor turci ar fi avut loc cu prilejul soliei din septembrie 1456, nu ni se pare întemeiată; Vlad Ţepeş, care se străduia să-şi reglementeze relaţiile cu Poarta la început de domnie, nu avea interesul să-şi îngreuieze situaţia printr-un asemenea gest care nu putea să nu supere pe sultan.

[28] *Cronici turceşti*, I, p. 93. Versiuni asemănătoare la Neşri, Hodja Husein şi în Tevarih-i al-i Osman (*ibidem*, p. 125—126, 200—201, 455). După Tursun-bei, Ţepeş ar fi spus că nu poate plăti haraciul „deoarece duşmanul de ungur este puternic şi-i stă în cale ca o piedică”. El ar mai fi invocat depărtarea de Poartă şi faptul că-şi cheltuise „tot ce a avut” în luptele împotriva „duşmanilor săi” (*ibidem*, p. 68). Tursun-bei admite însă că turcii au procedat prin viclenie cînd l-au chemat pe Ţepeş la Poartă ca „să-l încerce”.

[29] *Ibidem*, p. 42. Întrucît Enverî este un cronicar cvasioficial (aflîndu-se în anturajul marelui vizir Mahmud paşa), este foarte probabil că amplifică „vina” lui Ţepeş pentru a justifica astfel „pedeapsa” sultanului.

www.dacoromanica.ro

slujbă [30]. Cum îmi va porunci, așa îi voi sluji". El a cerut însă să nu i se facă nici un rău lui și oștenilor săi. Solul a plecat înainte să dea de știre sultanului, care — ocupat în alte războaie „cu împărații și cu țările din răsărit" — ar fi fost bucuros de această știre, poruncind ca Țepeș să fie primit cu cinstea cuvenită. „Dracula" ar fi pornit cu „toată oastea" și, după ce a mers prin țara sultanului „vreo 5 zile", s-a întors pe neașteptate și a prădat „cetățile și satele" [31]. Aici nu este vorba de pedepsirea solilor veniți să-l prindă pe domn, ci — ca și la Așîk pașa Zadé — doar de viclenia lui Țepeș care a păcălit pe turci. Eliminînd din povestire prinderea și uciderea solilor vicleni de care vorbește domnul în scrisoarea amintită, autorul *Povestirii despre Dracula voievod* pune expediția la sudul Dunării în continuarea soliei turcești care ar fi pregătit primirea „cu cinste" a oștirii lui Țepeș, venită, de fapt, să prade.

În sfîrșit, o altă versiune asupra acestor împrejurări ne-a păstrat ienicerul sîrb, amintit mai sus, care însă localizează greșit uciderea lui Hamza pașa la Brăila și o plasează, tot greșit, după expediția la sudul Dunării, despre care vom vorbi îndată. În urma refuzului lui Țepeș de a plăti tributul, afirmă Constantin de Ostrovița, „împăratul a trimis după dînsul pe un domn Hamza beg care era conducător peste vînătorii împăratului, ca să se ducă acolo la el într-un oraș care se chiamă Ibrail. Dar voievodul nu a vrut să i se înfățișeze, ci a poruncit curtenilor săi să ție între dînșii pe solul împăratului pînă ce va sosi dînsul". Numai după atacul la sudul Dunării, Țepeș ar fi venit la Brăila, unde a prins pe Hamza pașa și pe toți slujitorii săi și i-a tras în țeapă [32].

Din toate aceste versiuni diferite — din care cea mai demnă de încredere este aceea din scrisoarea lui Vlad Țepeș — rezultă că *inițiativa ruperii relațiilor cu Poarta aparține domnului Țării Românești și că el a știut să dejoace cu pricepere încercarea turcilor de a-l prinde.* Vlad Țepeș va spune el însuși regelui maghiar în scrisoarea amintită că atacul la sudul Dunării — care deschidea ostilitățile — a fost răspunsul său dat „celor care ne tot îndemnau cu stăruințele lor să lăsăm pe creștini și să trecem de partea lor". *Deschiderea ostilităților era replica dată de Țepeș încercărilor turcești de a-și impune dominația asupra țării sale prin mărirea obligațiilor mai vechi ale Țării Românești.*

◇

[30] O versiune oarecum asemănătoare la Donado da Lezze, după care Vlad Țepeș s-ar fi prefăcut că acceptă cererea sultanului, spunînd celor doi trimiși: „*voglio sia in vestra compagnia, perchè farò venir molti garzoni et cavalli, et voi eliggerete quello che vi piacerà, acciocchè il signor turco non mi possa imputar che non l'habbi servito bene, et fatto questo vi conterò li denari del carazzo*" (*ed. cit.*, p. 23).

[31] *Cronicile slavo-române*, p. 208.

[32] *Călători străini*, I, p. 126.

Mai amintim — pentru a întregi informația — că pelerinul W. Wey, ajuns prin Marea Mediterană în 1462, auzise o altă versiune despre aceste întîmplări; la refuzul lui Țepeș de a plăti tributul, „*mittebat Turcus pro tributo suo habendo ambaciatores dous cum centum viris, quos baro de Flake occidebat et ambaciatorum nasos et labia scindebat, et sic eos ad Turcum sine honore transmisit*" (E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18). Pentru ultima parte a informației cf Donado da Lezze, *ed. cit.*, p. 23, după care Țepeș „*fece tagliar l'orecchie et naso alli due schiavi, et li rimess' al suo Signor Turco*".

www.dacoromanica.ro

După ce a prins şi ucis pe Hamza paşa în regiunea Giurgiului, a urmat cucerirea cetăţii prin surprindere şi vicleşug ; prefăcîndu-se că ei sînt turcii care se întorceau din expediţie, oamenii lui Ţepeş au cerut oştenilor din cetate să le deschidă porţile : „La strigătele oamenilor noştri, turcii au deschis cetatea cu gîndul ca să intre numai ai lor, aşa încît ai noştri se amestecară cu ei şi intrară", scrie Ţepeş în depeşa amintită. A urmat un mare măcel, iar cetatea, cucerită astfel, a fost arsă [32 bis].

Asigurîndu-şi spatele, prin distrugerea garnizoanei de la Giurgiu şi fiind iarnă (cînd turcii de obicei nu luptau), Ţepeş a trecut apoi Dunărea cu o oaste „foarte mare", „a nimicit cu desăvîrşire pe locuitori... şi caselor le-a dat foc, arzînd totul pe unde mergea" [33].

În scrisoarea sa din 11 februarie 1462 — cînd atacul asupra regiunii din sudul Dunării se încheiase cu succes deplin — Vlad Ţepeş anunţa pe regele maghiar că arsese o regiune întinsă între Obluciţa şi Novo Selo, de la vărsarea Dunării în mare pînă la Rahova [34]. Cu acest prilej, domnul a cucerit prin vicleşug cetatea Nicopol, într-o noapte, spunînd oştenilor, în limba turcă, că el este căpitanul ; fiind crezut, i s-au deschis porţile [35].

„Pe ıînd se prefăcură într-un pustiu grozav, unde bălţi de sînge îngheţau lîngă ruinele negre, Obluciţa, pe unde se trecea din Dobrogea în Moldova, satele de lîngă Chilia..., aşezările... de la gurile Dunării, Cartalul, Rasova, Turtucaia din faţa Olteniţei noastre, Nicopolul, unde se taie capul subaşei..., apoi Şiştovul, Samovitul, Ghighiul la gura Oltului, Turnul..., Rahova, unde se cuceri şi castelul, aşa încît Vlad putu să-şi aşeze acolo un căpitan, pe Neagoe. Paşii vecini fugiră şi groaza pătrunse, se zice, pînă la Constantinopol" [36].

În scrisoarea amintită, din 11 februarie 1462, Ţepeş arăta şi numărul exact al celor ucişi cu prilejul expediţiei de pedeapsă : 23 883, „în afară de cei ce au ars prin case sau ale căror capete nu au fost înfăţişate dregătorilor noştri" („*Turci et Bulgari interempti sunt in numero XXIII m VIIIc et LXXXIII, exceptis qui in domibus combusti sunt, vel quorum capita officialibus nostris non sunt presentata*") [37]. În anexa scrisorii erau înregistraţi morţii pe localităţi [38].

[32 bis] Este posibil ca acest eveniment să fi făcut obiectul unei scrisori nedatate, adresate braşovenilor, scrisoare atribuită însă lui Vlad Dracul (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 80).

[33] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 284.

[34] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 79.

[35] Donado da Lezze, *ed. cit.*, p. 23 ; N. Iorga, *Acte şi fragmente*, III, p. 12—13 ; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 135. Unii istorici militari consideră „manevra de la Nicopole" drept „cea mai îndrăzneaţă operaţiune din cîte cunoaşte istoria noastră militară" (T. Nicolau, *op. cit.*, p. 42).

[36] N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 81—82.

[37] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 79. Vezi şi Radu Florescu—R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 92—93. De un număr de morţi apropiat de cel „oficial" vorbesc şi naraţiunile săseşti, după care domnul ar fi ucis peste 25 000 de oameni, trăgîndu-i în ţeapă sau tăindu-i în bucăţi (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 23, 100). După opinia ienicerului sîrb, oştenii lui Ţepeş au tăiat nasurile tuturor celor ucişi sau prinşi şi le-a trimis ca „trofeu" lui Matei Corvin (*Călători străini*, I, p. 126). Vezi şi mai sus nota 32.

[38] Identificarea acestor localităţi a constituit obiectul unor amănunţite studii. În primul, P. Şt. Năsturel (*Vlad l'Empaleur libérateur de Hirşova et de Ruse*, în „Studia Balcanica", I,

www.dacoromanica.ro

Izvoarele deja citate vorbesc și ele despre acest atac la sudul Dunării care a băgat groaza în turci. După amintirile ienicerului sîrb Constantin de Ostrovița, Țepeș a trecut Dunărea înghețată „cu toți oamenii lui... mai jos de Nicopole. Și acolo a dat drumul oamenilor săi ca să prade și să omoare... și au pricinuit mare pagubă împăratului turcesc"[39].

Autorul *Povestirilor slavone despre Dracula* știe și el că Țepeș „a mers cinci zile prin țara turcească", unde „începu să jefuiască orașele și satele și mulți prinși făcu și-i tăie; pe unii turci îi punea în țeapă, pe alții îi ardea...; toată țara pe unde a trecut a pustiit-o și multă pradă a făcut"[40]. După autorul *Povestirilor*, neconfirmat de scrisoarea amintită, Țepeș făcea deosebire între turci și creștini: în timp ce pe primii îi ucidea, „pe alții, care sînt creștini, i-a mînat în țara lui și i-a așezat acolo".

În sfîrșit, la 4 martie 1462, Petru de Thomasiis, trimisul Veneției, anunța Senatul că fusese chemat de regele Matei Corvin care l-a pus să citească cîteva scrisori primite de la un sol al său pe lîngă Dracula, prin care acesta îl înștiința despre pagubele pricinuite și cruzimile săvîrșite de Țepeș împotriva turcilor, ca și despre mulțimea celor uciși pe care i-a văzut „după numărul capetelor înfățișate, afară de acei ce au fost arși în locurile acelea"[41].

Din această scrisoare rezultă că expediția la sudul Dunării s-a făcut cu știrea lui Matei Corvin care-i anunța rezultatele în Apus[42]. După cum reiese din aceeași scrisoare, Matei Corvin a utilizat rezultatele expediției lui Vlad Țepeș — pe care-l considera omul său — în scopul obținerii de fonduri din Italia; în aceeași scrisoare, Thomasiis cerea venețienilor „*danarij per subuentione*".

Pe lîngă actele de cruzime menite să-i înfricoșeze pe turci, expediția la sudul Dunării a urmărit unele scopuri militare precise: mai întîi, să distrugă sistemul cetăților de margine ale Imperiului otoman, cetăți care înlesneau turcilor supravegherea și amenințarea continuă a Țării

1970, p. 126—128), a arătat că Orzoma e Hîrșova, nu Rasova, cum credea I. Bogdan, iar orașul situat „*ex altera parte Danubii*", vizavi de Gregio, este Ruse (Rusciuk); lista este completată cu: Oblucița (Isaccea), Novoselo (Satul Nou sau Ienisala), Silistra, Cartal, Turtucaia (Tutrakan), Marotin, Batin, Novi Grad, Gigen, Vektrem (poate Vardim, lîngă Sviștov), Sviștov (Finston), Zimnicea (Zomonida), (aceasta aflată în stăpînirea românilor!), Rahova (Oratova). Unele corectări la identificările deja făcute a adus Anca Ghiață, *Condițiile instaurării dominației otomane in Dobrogea*, în *Studii istorice sud-est europene*, Buc., 1974, p. 111—112.

[39] *Călători străini*, I, p. 126.

[40] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 126. Vezi și Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea*, ed. V. Grecu, Buc., 1963, p. 290—292, după care Țepeș a trecut Dunărea „cu putere și oaste nu puțină" și a prădat regiunea Nicopole — Vidin; Ducas, *op. cit.*, p. 430 etc.

[41] „Columna lui Traian", 1883, p. 34; A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, IV, p. 21.

[42] Importanța noului front deschis la Dunăre de Vlad Țepeș era apreciată în Apus, unde știrile erau trimise de Matei Corvin împreună cu còpii de pe scrisoarea lui Țepeș. Astfel, la 20 martie 1462, raportul ambasadorului venețian la Buda a fost trimis de la Veneția la Roma „*simul cum certis exemplis litterarum per voivodam Valachiae scriptarum Regi Hungariae nonnulla nova felicia continentium*" (*Acta extera*, IV, p. 121—122). Despre admirația produsă în Apus de expediția lui Țepeș la sud de Dunăre vezi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 94.

www.dacoromanica.ro

Româneşti prin garnizoanele pe care le adăposteau [43]. În al doilea rînd — — după cum declara el însuşi în scrisoarea amintită — Ţepeş urmărise arderea punctelor de trecere (vadurilor) peste Dunăre, pentru a împiedica oştirile turceşti să întreprindă o expediţie de pedeapsă; la aceasta trebuie să adăugăm dorinţa viteazului domn de a creea la sudul Dunării o zonă pustie, de unde turcii să nu poată recruta ostaşi şi spioni şi să nu poată găsi nici mijloace de aprovizionare. Prin această expediţie Vlad Ţepeş anticipa o serie de acte asemănătoare pe care le va săvîrşi mai tîrziu Mihai Viteazul, urmărind aceleaşi obiective.

◇

Ţepeş era conştient de faptul că, atacînd regiunea din sudul Dunării, sultanul nu-l va ierta, considerînd aceasta un act de război. În faimoasa scrisoare adresată regelui Matei Corvin la 11 februarie 1462, domnul Ţării Româneşti arăta că, după ce „noi am călcat pacea cu dînşii", sultanul, „văzînd ce am făcut, a lăsat certurile şi neînţelegerile avute atît cu majestatea voastră şi cu popoarele supuse vouă, cît şi cu celelalte popoare pe unde a avut şi toată furia şi mînia şi-o va vărsa asupra noastră". Ţepeş aflase deja că „la sosirea primăverii (turcii) vor veni ca duşmani contra noastră cu toată puterea lor".

Ţinînd seama de informaţiile pe care le avea, domnul Ţării Româneşti cerea grabnic ajutor aliatului său, pe care-l ruga să vină în persoană, dacă poate: „dacă serenitatea voastră vrea să se bată cu ei, atunci strîngeţi toată ţara şi tot poporul la oaste, atît călăreţii, cît şi pedestraşii, aduceţi-i în această ţară a noastră de peste munţi şi binevoiţi să vă bateţi cu ei aici" *(si vestrae serenitatis voluntas est cum eisdem habere conflictum, extunc omnia vada vestra populumque vestrum exercitualem, tam equestrem quam pedestrem, congregare in hasque partes nostras transalpinas conducere hicque cum ipsis conflictum habere dignemini et velitis)*.

Mai departe domnul propunea regelui o a doua posibilitate: dacă el nu ar fi putut veni personal, atunci să-şi trimită oastea întreagă în Transilvania pînă la sărbătoarea sfîntului Grigore, adică 12 martie *(„Si autem eadem vestra serenitas solus cum suo capite venire nollet, extunc suum populum exercitualem ad partes suas transsilvanas jam ad festum Sancti Gregorij martiris proxime affuturum deputari et transmitti dignetur")*.

În sfîrşit, mai exista şi o a treia alternativă, şi anume: dacă regele nu putea strînge tot poporul său (Ţepeş considera că şi în regatul maghiar trebuia să se ridice la luptă „oastea cea mare", ca în ţara sa!), atunci să-i trimită cît va crede de cuviinţă măcar din părţile Transilvaniei şi ale secuilor *(„si eadem serenitas vestra totum suum populum dare nollet, extunc quantum serenitati vestrae esset voluntas praebere dignaretur, saltim Transsilvaniam et Siculorum partes")* [44]. Dacă regele vroia să-l ajute,

[43] Anca Ghiaţă, *op. cit.*, p. 112. Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 93.

[44] „Arhiva", 1897, p. 404; cf. I. Ursu, *Ştefan cel Mare*, p. 30; I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*. p. 80—81.

www.dacoromanica.ro

Țepeș îl ruga să-l anunțe cît se poate de repede, fără să mai rețină solul trimis. Ajutorul din Transilvania ar fi putut ajunge mult mai repede, dar el nu a fost trimis [45].

. Domnul își dădea seama de importanța luptei țării sale; el avertiza pe regele Ungariei: „...dacă această țărișoară a noastră va pieri, nici măriei tale nu-ți va ieși vreun folos din aceasta și nici un ajutor, căci ar fi spre paguba tuturor creștinilor" *(Quod si nobis, quod Deus avertat, male successerit regniculumque nostrum interierit, neque eidem serenitati vestrae ex hoc utilitas pervenerit et comodum, quoniam toti christianitati esset in detrimentum).*

În ceea ce-l privește, *Vlad Țepeș declara că este hotărît să lupte pînă la capăt,* dînd asigurarea „căci nu voim să fugim de cruzimea turcilor, ci în tot chipul voim să avem război cu dînșii" [46]. *Ca și Ștefan cel Mare mai tîrziu, el era conștient că luptă pentru cauza întregii creștinătăți, nu numai pentru țara sa.*

Apelul la ajutor făcut de Vlad Țepeș regelui maghiar, aliatul său, ni s-a păstrat, într-o formă destul de apropiată de aceea din scrisoarea amintită mai sus, în cronica lui L. Chalcocondil. În acest apel, domnul arăta: „Ați auzit acuma, cred și voi, că împăratul turcilor pornește cu oaste mare la război contra noastră. Și dacă va supune Dacia aceasta și o va subjuga, înțelegeți bine și voi că ei nu vor sta în pace și liniștiți locului, ci îndată vor năvăli cu război asupra voastră și locuitorii țării voastre vor avea de suferit nenorociri foarte grele din partea lor. Acuma e deci vremea ca, ajutîndu-ne pe noi, să vă ajutați și voi, oprind cît mai departe de țară armata aceasta; și să nu lăsați să ne strice țara și să ne nenorocească și să subjuge neamul nostru" [47].

[45] După opinia lui N. Iorga, „cu toate poruncile ce se dădură în Ardeal voievodului, acesta nu putu să miște pe sași ca să scape de pieire pe acela ce le făcuse atîta rău" (*Ștefan cel Mare*, p. 88). Cf. Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 84.

În scrisoarea lui Petru de Thomasiis din 14 iunie 1462 despre mersul operațiunilor din Țara Românească se spune: *„el Vaivoda Transilvano faceva chiamar tutti i gentilhomini et popoli che pono portar arme per soccorrer el Valacho secondo al commandamento del Signor Re. Sta el prefato Signor Re et quelli del Conseio che qui se attrovano molto spaventati, dubitando che'l Valacho con el favor del Transilvano* non *si pona a mor bataglia"*, aceasta deoarece se considera că Vlad Țepeș dispunea de oșteni mult inferiori ca pregătire oștirii alese a sultanului. *Neîncrezători în forțele lui Țepeș, aliații săi l-au abandonat.* De-abia la data scrisorii (14 iunie), Matei Corvin chema armata sa la Seghedin *„dove intende fare la mossa de la gente et poi governarsi secondo li andamenti del exercito turco"* („Columna lui Traian", 1883, p. 37—38). Pentru marșul lent al regelui Matei spre Transilvania vezi mai jos p. 127 — 128.

[46] Hotărîrea domnului de a lupta și încrederea lui în victorie erau cunoscute și turcilor; după cronicarul Enveri, Țepeș ar fi spus: „Eu sînt principe creștin; dacă va veni sultanul și ne vom întîlni, să nu crezi că voi da înapoi" (*Cronici turcești*, I, p. 43). B. T. Câmpina a tradus acest ultim pasaj prin afirmația categorică: *„Această victorie este a mea"* („Studii", 1962, nr. 3, p. 537). După opinia aceluiași autor, acest procedeu literar — folosit de Enveri și în alte cazuri — urmărea să pună „în gura căpeteniei dușmane enunțul adevărului istoric ori de cîte ori acest adevăr este prea dureros pentru gloria Islamului spre a putea fi mărturisit prin povestire directă". *Afirmația atribuită de Enveri lui Țepeș ar fi deci o recunoaștere a înfrîngerii turcești.*

[47] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286—287.

www.dacoromanica.ro

Nu știm cît din textul acestui dramatic apel aparține lui Vlad Țepeș ; este posibil ca Chalcocondil — care deținea informații din cercuri maghiare — să fi compus apelul fie după scrisoarea trimisă regelui Matei la 11 februarie 1462 — cînd turcii nu porniseră încă expediția—, fie utilizînd o nouă scrisoare trimisă după această dată, pentru că *Vlad Țepeș a repetat aceste apeluri, sperînd că va convinge pe regele maghiar să-l ajute*. După cum aflăm dintr-o scrisoare a lui Ladislau de Vesen către dogele Veneției „voievodul în fiecare zi solicită să fie ajutat, fiindcă nu va putea susține singur o năvală atît de puternică" *(Vajvoda quotidie hic sollicitat ut adjuventur, quia solus tantos impetus sustinere non valet)*[48].

Deși Chalcocondil afirmă că, ascultînd pe solul lui Țepeș, maghiarii „se simțiră îndemnați să-l ajute și să-l apere cît mai mult" pe domnul amenințat de turci, iar Matei Corvin asigura, la 4 martie 1462, pe Petru de Thomasiis că „se va coborî în Ardeal cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru ca, la nevoie, să se poată uni cu acel voievod și să facă ce se cuvine să facă un principe creștin" [49], *regele maghiar nu va întreprinde nimic pentru a-l ajuta pe Vlad Țepeș* ; [50] el nu a plecat din Buda decît de-abia în luna august, cînd sultanul părăsise de mult Țara Românească [51].

Zvonurile despre marile pregătiri turcești erau comunicate cu multă îngrijorare Veneției în primăvara anului 1462. Într-una din aceste scrisori un informator al Senioriei spune : „a înțeles fără îndoială pe diferite căi că turcul are de gînd în acest an să atace acest regat și că face mari pregătiri, pe apă și pe uscat, și că deja armata lui se apropie de hotarele regatului, voind să calce și să pedepsească pe voievodul transalpin pentru pagubele cauzate de el astă iarnă" *(quod intellexit sine dubio aliquot diversis viis et mediis, quod Turcus omnino hoc anno intendit invadere hoc regnum et ob hoc infinitos apparatus facit per terram et aquam et jam exercitus ejus apropinquat metis regni, volens aggredi et vindicare se de Vajvoda Transalpino et de damnis per eum in ista hyeme illatis)* [52].

Deși pregătirile și scopul lor erau cunoscute, *nimeni nu a luat măsuri pentru a ajuta Țara Românească, cu toate că Țepeș avizase pe regele maghiar*

[48] *Epistolae Mathiae Corvini regis Ungariae*, ed. Ioannes Hajdo-Michael Kuun, I, Claudiopoli, 1745, p. 74. Însuși Matei Corvin confirma acest lucru cînd scria : „*cum Vaivoda partium Transalpinarum concordian intuimus*; *qui etiam ad praesens contra Turcos agit feliciter et fortiter*; *pro auxiliis quotidie sollicitat*" („Arhiva", 1897, p. 402).

[49] „Columna lui Traian", 1883, p. 35 („*cum el nome di Dio descender in terra Siluania, azo che bisognando se possi vnir cum el dito Vaiuoda et fare quello die fare vno principe christiano*"). Vezi și N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 84.

[50] Înainte de atacul asupra Țării Românești, sultanul ceruse regelui Matei să-i lase Valahia și Bosnia, oferindu-i în schimb pacea pentru regatul său și amenințîndu-l că, dacă nu acceptă aceste condiții, va invada cu marea sa armată Ungaria (Pio II, *I Commentari*, ed. G. Bernetti, III, Siena, 1973, p. 176). Este posibil că această amenințare să-l fi determinat pe regele Matei — care nici nu dispunea de forțe prea mari — să nu intervină. El se va mulțumi să ia unele măsuri de apărare a Transilvaniei (V. Fráknoi, *Mátyás Kyraly levelei*, I, Budapesta, 1893, p. 18—19). Vezi și mai jos p. 128.

[51] I. Ursu, *Ștefan cel Mare*, p. 30—31. Vezi și mai jos cap. *Căderea lui Țepeș*.

[52] *Epistolae Matthiae Corvini*, ed. cit., I, p. 75 și „Arhiva", 1897, p. 401.

www.dacoromanica.ro

de primejdia ce-i amenința regatul dacă țara lui va fi supusă de turci. De lucrul acesta era convins și ambasadorul venețian, care — la rîndul său — înțelegînd primejdia, avertiza asupra gravelor consecințe ce le-ar fi avut căderea Țării Românești: *„Ma pur Serenissimo si po tenir certo ... che venendo il Turcho, per el primo succedera la diffectione di Valacho, et poi quella di questo Regno, over ignominioso accordo a tutti christiani"* [53].

◇

Aflat în culmea puterii, la cîțiva ani după cucerirea Constantinopolului — eveniment ce produsese o mare impresie în Europa [54] — și neobișnuit să fie înfruntat în acest fel, Mahomed al II-lea, unul din cei mai mari sultani ai turcilor, avea destule motive să pornească războiul împotriva lui Vlad Țepeș: refuzul acestuia de a plăti tributul, alianța cu Ungaria, uciderea dregătorilor turci trimiși în Țara Românească și expediția la sudul Dunării, în Imperiul otoman, unde Țepeș produsese mari pagube [55].

La toate acestea mai trebuie să adăugăm cererile și îndemnurile pe care sultanul le primea de la unii boieri din Țara Românească, ostili lui Vlad Țepeș; cel puțin așa rezultă dintr-o scrisoare a lui Basarab cel Tînăr către brașoveni din <circa 1479>, din care aflăm că unii boieri (nu se spune care) „au fugit de la Vlad voievod la turci și-au adus pe împăratul în Țara Românească și-au călcat-o precum știți" [56].

Independent de acest izvor intern, o altă mărturie externă — relatarea episcopului Nicolae de Modrussa, legatul papal la Buda — confirmă pe de-a-ntregul spusele lui Basarab cel Tînăr; după cum aflase acest episcop dintr-un mediu ostil lui Țepeș, sultanul ar fi fost „chemat de mulți boieri valahi *(complures Vlaccorum proceres)* împotriva tiranului lor pe nume Dracul" [57].

Ținînd seama de atitudinea cunoscută a boierimii față de Vlad Țepeș [58], ca și de faptul că boierii au mai chemat pe turci împotriva domnilor lor și cu alte prilejuri (să ne amintim numai de cazul boierilor moldoveni care-l solicitau „prin cereri repetate" pe sultan împotriva unui alt domn energic, Petru Rareș [59]), cele două afirmații de mai sus—care nu aveau cum să se contamineze — ni se par demne de crezare.

Cert este că *pregătirile sultanului au fost deosebit de intense, el însuși urmînd să conducă marea expediție de pedeapsă în Țara Românească,* așa

[53] *Acta extera*, IV, p. 145.

[54] Steven Runciman, *op. cit.*, p. 174—180. Despre cuceririle făcute în Peninsula Balcanică — unde numai Scanderbeg a mai rezistat pînă la 1468 — vezi *ibidem*, p. 181—191.

[55] După L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 284, sultanul a fost foarte afectat de uciderea solilor săi, considerînd aceasta o ofensă foarte gravă ce nu putea rămîne nepedepsită. În al doilea rînd era „îndurerat" că i s-a prădat țara și că Țepeș, „după ce a ars țara împăratului și a făcut omor printre oamenii din neamul lui, s-a putut întoarce înapoi".

[56] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 150.

[57] Apud Șerban Papacostea, *Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș* („Romanoslavica", XIII, 1966, p. 164).

[58] Vezi B. T. Câmpina, *Complotul boierilor și „răscoala" din Țara Românească din iulie — noiembrie 1462*, în *Studii și referate cu privire la istoria României*, 1954, p. 599—624.

[59] *Istoria României*, II, p. 646—647.

www.dacoromanica.ro

cum va mai face în 1476 împotriva Moldovei. „Numai un mare duşman şi o mare primejdie putea aduce pe însuşi sultanul în fruntea expediţiei"[60].

Sultanul a trimis curieri grabnici în tot imperiul şi „a poruncit oastei să i se înfăţişeze bine şi deplin înarmată şi toată cavaleria uşoară de pradă să-l însoţească în această expediţie". Această armată „foarte mare era a doua (ca mărime) după năvala acestui împărat asupra Bizanţului", avînd o „mare pregătire în ce priveşte armele şi echipamentul" [61].

Cronicarul turc Enverî — aflat în anturajul marelui vizir Mahmud paşa, participant la expediţie — aminteşte cu mîndrie că turcii erau îmbrăcaţi în zale şi în armuri de fier, iar armurile lor străluceau în soare [62].

Efectivele acestei armate, pe care „abia o ducea pămîntul" — cum spune acelaşi Enverî — au fost evaluate în chip diferit de izvoarele contemporane, de la 60 000 „*utile, electe de tuto lo esercito*", din care 25 000 de ieniceri — cît indică bineinformatorul Petru de Thomasiis [63] la 250 000 la Chalcocondil [64] sau chiar 300 000 la Tursun-bei [65].

Ţinînd seama de faptul că efectivele care au cucerit Constantinopolul au fost de circa 80 000 de luptători, plus trupele auxiliare [66] şi că armata ce urma să supună Ţara Românească era considerată a doua ca mărime după aceea care asediase capitala bizantină la 1453, *vom admite efectivele minime de 60 000 de luptători* [67], *la care se adăugau — ca şi la 1453 — trupele auxiliare (încă circa 20 000).*

[60] A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, IV, p. 22. Expediţia din 1462 este în general destul de binecunoscută, fiind prezentată în numeroase lucrări : G. Ghibănescu, *Vlad Ţepeş* („Arhiva", 1897, p. 408—417); A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 22—29; N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 89—98; idem, *Istoria românilor*, IV, p. 137—142; C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, partea I, ed. a IV-a, Buc., 1943, p. 46—48; *Istoria României*, II, p. 471—475 etc. şi mai recent de Dumitru Matei, *Unele referiri privind tactica militară a lui Vlad Ţepeş în războiul antiotoman din anul 1462*, în *File din istoria militară a poporului român*, Buc., 1975, p. 20—37 şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 95—107.

[61] L. Chacocondil, *op. cit.*, p. 285—286.

[62] *Cronici turceşti*, I, p. 42. Despre valoarea ştirilor sale vezi „Studii", 1962, nr. 3, p. 536—537.

[63] „Columna lui Traian", 1883, p. 37 şi *Acta extera*, IV, p. 142—143. După cum s-a arătat de curînd, efectivele ienicerilor nu depăşeau 8 000 de oameni („Südost-Foschungen", XXIII, 1964, p. 75).

[64] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285. O cifră asemănătoare la Hodja Husein, care indică mai mult de 200 000 (*Cronici turceşti*, I, p. 456).

[65] *Cronici turceşti*, I, p. 68. După Ducas (*ed. cit.*, p. 432), ar fi fost 150 000 de turci, aceeaşi cifră ca şi la episcopul Nicolae de Modrussa („Romanoslavica", 1966, p. 164); după opinia ienicerului sîrb, ar fi fost ucişi 100 000 de turci, cifră desigur exagerată (*Călători străini*, I, p. 128).

Cu toate exagerările evidente ale izvoarelor, se pare că, la 1462, Mahomed a pornit la luptă cu efective mai mari decît împotriva lui Scanderbeg, unde se spune că ar fi comandat 100 000—200 000 de oameni, deci o „medie" de 150 000, faţă de „media" de aproape 200 000 (cu exagerările respective) cîţi ar fi venit în Ţara Românească. Vezi Francisc Pall, în *Mélanges d'histoire générale*, Buc., 1938, p. 217.

[66] Steven Runciman, *op. cit.*, p. 93.

[67] Aceeaşi cifră la Ioan Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 24 şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 95. Alţi istorici au admis cifre mai mari; de pildă, N. Iorga susţinea că erau peste 100 000 de turci (*Ştefan cel Mare*, p. 86). Efectivele erau foarte mari dacă ţinem seama că la luptele dintre cavalerii apuseni din această vreme participau doar cîteva mii de luptători (*Histoire universelle des armées*, II, Paris, 1966).

www.dacoromanica.ro

Cu privire la componenţa acestei uriaşe armate, vom da cuvîntul lui N. Iorga, care ne-a lăsat paginile cele mai inspirate despre aceste evenimente: „Astfel veniau de la Adrianopol gloatele turceşti, ieniceri credincioşi şi răbdători, legiune sfîntă a împăratului păgîn, înaintînd buluciţi în jurul calului pe care călărea stăpînul, frumoşi ostaşi cu haine lungi, iatagane şi pălării de pîslă albă cu surguciuri de pene ce unduiau în mers; timargiii călări, stăpînii de moşii care plăteau acest dar al sultanului prin slujba ostăşească a frumoasei lor călărimi, strălucitoare de stofe bogate şi podoabe de aur; achingiii, cei mai îndrăzneţi dintre luptătorii tuturor neamurilor, a căror simbrie li se găsea în vîrful săgeţilor; beşliii, care primeau plată încincită şi erau socotiţi în stare să doboare atîţia duşmani cît cinci ostaşi de rînd; gemliii, care învîrteau mai bine decît orice tovarăşi de steaguri şi suliţa şi sabia, fiind şi minunaţi arcaşi; muselmii, care întăreau tabăra la popasuri; saialele, care se luptau ca să nu plătească biruri şi erau întrebuinţaţi mai mult la deschiderea drumurilor; salahorii, ţărani care duceau greul muncii celei mai aducătoare de laude; ceauşii, care ţineau buna rînduială lovind umerii răzvrătiţilor cu măciucile lor de fier" [68].

Pe lîngă această armată uriaşă de uscat, sultanul a mai trimis în expediţie o trupă pe mare, transportată de 25 de trireme şi 150 de alte vase [69]; aceasta avea drept scop principal să cucerească Chilia.

Cît priveşte pe Vlad Ţepeş — deşi chemase sub steagurile sale „oastea cea mare" a ţării [70], cuprinzînd pe toţi locuitorii în stare să poarte arme de la vîrsta de 12 ani în sus [71] — după acelaşi Petru de Thomasiis, nu reuşise să strîngă decît 22 000 de oşteni [72], cifră pe care Balbi o urcă la 30 00 [73].

Întrucît Thomasiis indică şi pentru trupele otomane efectivele cele mai mici (60 000 de oameni), vom admite şi în cazul oştirii Ţării Româneşti efectivele înregistrate de acelaşi autor [74]. *Raportul era deci de 3 sau 4 la 1 în favoarea armatei otomane* (ţinînd seama şi de trupele auxiliare).

[68] N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 86.

[69] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285—286. „*Un grande numero (pur tenendo conto delle consuete esagerazioni delle fonti) di uomini e, fatto nuovo, di navigli si muove alla conquista di un piccolo principato ribelle*", recunoaşte G. Giraudo, *op. cit.*, p. 56, subliniind creşterea importanţei flotei otomane în cei 10 ani ce au urmat după cucerirea Constantinopolului; „*proprio questi progressi sottolineano l'importanza politica che Mehmed annetteva al compito di « raddrizzare » la situazione valacca*".

[70] Vezi N. Stoicescu, „*Oastea cea mare" în Ţara Românească şi Moldova (secolele XIV—XVI)*, în vol. *Oastea cea mare*, Buc., 1972, p. 25—51.

[71] „Columna lui Traian", 1883, p. 37.

[72] *Ibidem*. Efectivele indicate de Thomasiis sînt apropiate de cele înregistrate de episcopul Nicolae de Modrussa, după care la atacul de noapte ar fi luat parte 24 000 de oşteni („Romanoslavica", 1966, p. 165).

[73] *Acta extera*, IV, p. 168. Este demn de subliniat că aproximativ aceleaşi efective (30 900) le indică şi autorul *Povestirii despre Dracula* (*Cronicile slavo-române*, p. 207). Este posibil ca aceste efective să nu cuprindă trupele trimise să apere Chilia şi hotarul dinspre Moldova. Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 95.

[74] Istoricii români au admis efective diferite: 10 000 (C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 46); 20 000 (N. Iorga, *op. cit.*, p. 87); 22 000 (A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 22); 22 000—30 000 (G. Ghibănescu, în „Arhiva", 1897, p. 408) etc.

După opinia lui B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 604, faptul că Ţepeş „a putut mobiliza numai 22 000 ostaşi" ar fi un indiciu că „boierii refuzaseră să aducă steagurile lor proprii de

www.dacoromanica.ro

Pe lîngă această evidentă superioritate numerică, oastea lui Mahomed al II-lea apărea contemporanilor — îngrijoraţi de soarta Ţării Româneşti — mult superioară ca pregătire, fiind formată în mare parte din oşteni de profesie. Acelaşi Petru de Thomasiis raporta cu îngrijorare veneţienilor că la Buda exista temerea că Ţepeş va fi învins *„peroche i suoi sono popoli et quelli del Bassa sono homini electri et exercitati nelle arme"* [75].

Dar aceşti *„populi"* — deşi inferiori ca număr şi ca pregătire militară — ştiau că de hotărîrea cu care îşi vor apăra patria depindea soarta ţării şi a urmaşilor lor. Ei luptau pe pămîntul strămoşesc pe care-l iubeau şi-l cunoşteau bine, sub comanda unui voievod care-şi dovedise vitejia şi priceperea în purtarea războiului cu turcii; de partea lor era superioritatea morală a armatei care-şi apără patria de primejdia cotropirii.

Se afirmă că, înainte de a porni la luptă, viteazul domn ar fi spus oştenilor săi: *„Cine se gîndeşte la moarte, acela să nu meargă cu mine, să rămînă aici"* [76]. Hotărît lucru, nu era loc pentru laşi în asemenea momente de mare primejdie pentru ţară.

Deosebit de semnificativă pentru curajul şi dîrzenia pe care domnul reuşise să le insufle ostaşilor săi este o întîmplare povestită de L. Chalcocondil. După faimosul atac de noapte, soldaţii turci au prins un ostaş al lui Ţepeş pe care l-au dus în faţa marelui vizir care l-a întrebat unde e armata ţării. Soldatul „a răspuns că ştie bine, dar despre aceasta, de frica aceluia (a lui Ţepeş — N.S.), n-ar putea spune nimic". Ameninţat cu moartea, „el spunea într-una că e gata să moară oricînd, dar să descopere ceva cu privire la acela n-ar putea să îndrăznească". Vizirul s-a minunat mult de această tărie a oşteanului şi a adăugat cu teamă că dacă Ţepeş „ar avea o armată însemnată (de asemenea ostaşi — N.S.), s-ar putea să ajungă la mare putere" [77]. *„Pentru întîia oară, Mahomed al II-lea, neobositul războinic, găsise, în sfîrşit, suflete care-l uimeau prin puterea lor tăcută şi fără trufie"* [78] (subl. ns. — N.S.)

curteni". Această afirmaţie ni se pare neîntemeiată, ţinînd seama de faptul că: a) boierii se temeau ei înşişi de intenţia sultanului de a transforma ţara în paşalîc, motiv pentru care trebuiau să participe la luptă; b) Bocignoli afirmă că numai *după* plecarea turcilor boierii au început să se dea în lături de la slujba militară (vezi mai jos p. 122); c) efectivele de 22 000—30 000 de oşteni nu cuprindeau probabil pe cei trimişi să apere Chilia şi regiunea de răsărit a Ţării Româneşti, regiune la care observatorii străini erau mai puţin atenţi.

Să nu uităm, de asemenea, că la 1439, sfetnicul bizantin Torcello aprecia că oştirea Ţării Româneşti număra 15 000 de oameni „printre cei mai viteji din lume" („Floarea darurilor", 1907, p. 89), efective pe care Vlad Ţepeş a reuşit aproape să le dubleze. Din aceste motive, *avem impresia că nu poate fi vorba de o neprezentare masivă la oaste în momente atît de dramatice ca cele din 1462*. B. T. Câmpina — ca şi autorul acestor rînduri în *Istoria României*, II, p. 335 — a exagerat importanţa steagurilor boiereşti. După Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 95, numai familiile vechi boiereşti ar fi refuzat să participe la luptă datorită persecuţiilor lui Ţepeş.

[75] „Columna lui Traian", 1883, p. 38.

[76] *Cronicile slavo-române*, p. 208.

[77] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289.

[78] N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 94—95.

www.dacoromanica.ro

◇

Informat de apropierea trupelor turcești [79], Vlad Țepeș a încercat să le oprească la Dunăre sau cel puțin să le întîrzie trecerea, așa cum va face mai tîrziu, la 1595, Mihai Viteazul. Încă de la 15 mai, oștile Țării Românești erau pe linia fluviului, așteptînd dușmanul [80].

Memoriile unuia dintre participanții la această luptă, Constantin de Ostrovița, constituie cel mai amănunțit izvor despre modul cum au reușit să treacă Dunărea oștile otomane la începutul lunii iunie [81]. După cum ne relatează fostul ienicer, trupele turcești au atins Dunărea în dreptul orașului Nicopole [82]; în cealaltă parte a fluviului, la Turnu, Vlad Țepeș aștepta cu oștenii săi „și oprea trecerea oștii împăratului" [83].

Văzînd că nu poate trece fluviul, sultanul a întrunit un adevărat consiliu de război; el a promis ienicerilor o răsplată bogată dacă vor reuși să treacă în Țara Românească. Ienicerii au răspuns că vor putea trece Dunărea numai noaptea cu luntrile. Faptul că s-a ales această alternativă a trecerii peste fluviu la adăpostul întunericului dovedește că sultanul și-a dat seama că pierderile oștirii sale ar fi fost mult mai mari dacă ar fi încercat să facă această operație ziua, cînd trupele române ar fi opus o rezistență dîrză. În plus, s-a hotărît ca trecerea să se facă mai în aval de locul unde se găsea tabăra lui Țepeș, unde se presupunea că rezistența va fi mai slabă [84].

Odată luată această hotărîre, „împăratul a poruncit să li se dea (ienicerilor) 70 de luntri potrivite; pe lîngă aceasta, să li se mai dea și altele de care aveau nevoie [85] și de asemenea bombarde, tunuri mobile și altele mari".

[79] La 15 mai, pîrcălabii de Severin scriau regelui maghiar că luntrile din Serbia intraseră pe Dunăre și se aflau lîngă Vidin, în timp ce oastea sultanului înainta spre fluviu (N. Iorga, *op. cit.*, p. 88).

[80] *Ibidem.*

[81] După Enveri, data trecerii Dunării ar fi 4 iunie (*Cronici turcești*, I, p. 42).

Potrivit unei alte informații, trecerea ar fi avut loc mai tîrziu, la 14—15 iunie; în această relație — datată 28 iunie — se spune: „*dierum 14 et 15 mensis huius nuntiantes nobis Turcorum regem potentissimus exercitus traiecto flumine Danubii in parte Valachiae fuisse insulturus*" (*Acta extera*, IV, p. 156). Deși A. D. Xenopol (*op. cit.*, p. 156) acceptă această dată, este foarte probabil că ea este greșită, ținînd seama de faptul că atacul de noapte a avut loc la 16—17 iunie, cînd trupele turcești înaintaseră adînc în țară, și că Enveri, participant la expediție, nu se putea înșela asupra datei.

[82] Fapt confirmat și de Enveri (*Cronici turcești*, I, p. 42).

[83] După Petru de Thomasiis — de obicei bine informat — Vlad Țepeș și-ar fi așezat toată oastea să păzească Dunărea de-a lungul acesteia (*lui con tutti altri suoi da XII anni in suso hauersi posto a la guardia de le rive del Danubio dal lato suo*) (*Acta extera*, IV, p. 142; „Columna lui Traian", 1883, p. 36). Cum Țepeș nu avea o oaste atît de numeroasă încît să poată păzi întregul curs al Dunării, este vorba foarte probabil de posturi de observație așezate îndeosebi la punctele de trecere, posturi menite să anunțe apropierea dușmanului, nu să-l oprească.

[84] Dumitru Matei, *op. cit.*, p. 26—27.

[85] După Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285, trecerea oastei peste fluviu ar fi fost „cumpărată" (!?) de niște bancheri, care ar fi dat sultanului 300 000 de galbeni și care „au cîștigat mari sume de bani", ceea ce confirmă faptul că armata era numeroasă. Aceasta este operația a doua: trecerea grosului armatei în regiunea aflată sub paza ienicerilor.

www.dacoromanica.ro

Cînd s-a făcut noapte, ienicerii au trecut cu luntrile Dunărea şi, lăsîndu-se duşi de valuri, au reuşit să acosteze la ţărm la o distanţă de „cîteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului" [86]. După ce au realizat acest prim cap de pod la nord de marele fluviu, turcii care trecuseră s-au îngropat în şanţuri, pentru a nu putea fi atacaţi de ostaşii călări ai lui Ţepeş şi au aşezat tunurile în jurul lor [87].

Odată trecută oastea pedestră, turcii au încercat să ia cu asalt tabăra lui Ţepeş dar au fost respinşi de români cu pierderea a 300 de ieniceri [88]. Sultanul — care nu trecuse încă Dunărea — „s-a întristat foarte mult", deoarece „se temea foarte mult ca să nu-i fie ucişi toţi ienicerii". Pînă la urmă, trăgînd un foc intens din cele 120 de bombarde trecute peste fluviu, turcii au respins oastea Ţării Româneşti. Creîndu-se astfel o stare de oarecare siguranţă pe malul stîng al fluviului, au reuşit să treacă toate trupele turceşti, iar oastea lui Ţepeş a fost silită să se retragă, întrucît nu putea înfrunta armata sultanului la loc deschis, acolo unde acesta era avantajat de superioritatea numerică copleşitoare a trupelor sale.

Mulţumit de acest prim succes, sultanul şi-a ţinut promisiunea: a împărţit ienicerilor 30 000 de zloţi (bani de aur), iar ienicerilor care nu erau liberi le-a redat libertatea „să poată lăsa cui vor voi averea lor după moarte" [89]. În acest fel, Mahomed al II-lea căuta să îmbărbăteze trupele sale de elită.

După trecerea Dunării, oştile turceşti au început înaintarea; cum ele au intrat în ţară prin dreptul oraşului Turnu (Măgurele), iar ţelul expediţiei era ocuparea capitalei ţării, Tîrgovişte, înaintarea s-a făcut în direcţia nord-est, pe o rută greu de reconstituit cu precizie [90].

[86] Vezi şi N. Iorga, *op. cit.*, p. 90.

[87] Pentru comparaţie, vezi şi descrierea modului cum au trecut turcii Dunărea la 1476 (*Călători străini*, I, p. 135).

[88] Enveri nu aminteşte de ciocniri la trecerea Dunării, considerîndu-le probabil fără importanţă.

[89] *Călători străini*, I, p. 127.

[90] Unind cu o linie dreaptă Turnu — locul de trecere a Dunării — cu Tîrgoviştea — ţinta probabilă a expediţiei — drumul ar atinge Ruşii de Vede şi Glavacioc. Vezi despre aceasta I. Mailat, *Mănăstiri şi schituri din judeţul Teleorman* („Glasul bisericii", 1974, nr. 3—4, p. 328—330), care face unele consideraţii despre drumul oştilor sultanului prin această regiune. Menţionăm că Tîrgoviştea (în apropierea căreia se găsea o ocnă de sare) era legată de Turnu printr-un drum de ţară (Aurora Ilieş, *Drumurile şi transportul sării în Ţara Românească (secolele XV—XIX)*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, VII, 1974, p. 226), dar este greu de spus dacă sultanul a urmat acest drum drept spre Tîrgovişte.

După opinia lui E. Tappe, armata sultanului ar fi înaintat pe valea Oltului spre nord, în direcţia munţilor, unde se ascundeau familiile luptătorilor (*Dracula and the Campaign of Mohamet II*, lucrare în ms. citată de Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 98). Cum însă ţinta principală a campaniei pare a fi fost Tîrgoviştea, iar campania nu a durat prea mult, credem că sultanul nu a parcurs un drum prea lung, mergînd întîi spre nord şi apoi spre răsărit.

Dacă ar fi să dăm crezare lui Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286, care afirmă că sultanul „mergea de-a dreptul asupra oraşului în care dacii îşi adăpostiseră femeile şi copiii", adică spre Bucureşti sau Snagov (vezi mai jos nota 96), ar însemna să admitem că oştile turceşti au mers prin cîmpia Dunării spre răsărit; cum însă atacul de noapte s-a dat undeva în apropiere de Tîrgovişte, deci în partea de nord a ţării, este greu de crezut că sultanul a făcut acest ocol spre Bucureşti pentru a se îndrepta apoi spre Tîrgovişte.

www.dacoromanica.ro

Potrivit știrilor date de cronicarul Enverî, la scurtă vreme de la trecerea Dunării (probabil undeva în regiunea Teleormanului), turcii au fost loviți prin surprindere de oastea română, astfel încît „au izbucnit plînsete și jalea a cuprins rîndurile (oștii) din Anatolia". Pînă la urmă, trupele lui Țepeș ar fi fost împresurate de turci și din cei 60 000 de oșteni „numai 1 000 și-au găsit scăparea", domnul însuși fiind rănit [91]. Exagerarea lui Enverî este atît de evidentă, încît nu are nevoie de nici un comentariu.

Încă înainte de trecerea Dunării de către trupele comandate de sultan, flota trimisă pe mare intrase pe Dunăre; ajunsă la Brăila — cel mai important centru comercial al Țării Românești din acea vreme, „în care (românii) fac un comerț mai mare decît în toate orașele țării" — a incendiat-o [92]. Această trupă (ale cărei efective nu le cunoaștem) avea drept scop să silească pe Țepeș să-și împartă armata în două și, în caz de nevoie, să acopere retragerea trupelor sultanului. Se pare că armata turcă din partea de est a țării nu a reușit să înainteze în interior; la retragerea sultanului, ea se găsea în aceeași regiune [93]. Ea a reușit însă să blocheze aici o parte din armata lui Țepeș, care nu a putut participa la luptele cu oastea cea mare a sultanului.

◇

În fața mulțimii trupelor turcești, știind că nu poate risca o luptă decisivă datorită superiorității numerice covîrșitoare a adversarului, Vlad Țepeș a aplicat tactica cea mai adecvată, care devenise tradițională în războaiele de apărare a țării, tactică pe care o aplicaseră cu succes atît bunicul său, Mircea cel Bătrîn, cît și tatăl său, Vlad Dracul.

Despre primul, L. Chalcocondil spune că — la invazia trupelor lui Baiazid — „cu multă grijă și-a pus la adăpost în muntele Brașovului femeile și copiii". După aceea, urmărind armata turcă, „săvîrșea isprăvi vrednice de amintit, dînd lupte cînd vreo unitate dușmană, rupîndu-se, se îndrepta undeva prin țară după hrană sau la prădat vite; și așa cu foarte mare îndrăzneală se ținea de armată ... Și se zice că, armata fiind în cale, se ținea strîns în urma ei, punînd-o la mare suferință și o aducea în situații grele și nu înceta să-i facă stricăciune" [94].

La fel a procedat și Vlad Dracul la 1442 : „*pour ce que les Valaques ne se scentoient pas assez puissans pour donner battaille à tel multitude comme les Turqz estoient, ilz conclurrent de eulx tyrer es montaignes, et nuncherent à ceulz du plat pays, que hommes, femmes, enfants et biens se saulvassent es dites montaignes*" [95].

[91] *Cronici turcești*, I, p. 42—43.

[92] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 285, Pentru atacul asupra Chiliei vezi cap. *Relațiile cu Moldova*.

[93] *Istoria României*, II, p. 474.

[94] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 64. Vezi și B. T. Câmpina, *Scrieri istorice*, I, Buc., 1973, p. 256—257.

[95] N. Iorga, *Cronica lui Wavrin și românii* („Buletinul Comisiei istorice a României", VI, 1927, p. 63). Textul nu a fost inclus în *Călători străini*, I.

www.dacoromanica.ro

Cunoscînd bine aceste procedee de luptă ale predecesorilor săi, Vlad Țepeș a făcut la fel: mai întîi, *„a trimis sus la munte toate femeile și copiii"* (*„haveva mandato suxu a monti tutte le femine et puti"*)[96]; apoi *a distrus totul în calea invadatorilor, lipsindu-i astfel de posibilitatea de a se aproviziona*[97].

Măsurile luate de domn au avut urmările dorite. În vremea aceea, oștile utilizau ca unic mijloc de aprovizionare rechiziția forțată a hranei pe teritoriul invadat; lipsite de acest singur mijloc de aprovizionare, într-o țară pustiită conștient de apărătorii ei, trupele turcești au început să simtă apropiindu-se spectrul foamei[98].

În afară de foame, fiind vară, trupele turcești erau chinuite de sete; setea devenea cu atît mai greu de suportat cu cît „arșița soarelui era așa de puternică încît pe vestmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap"[99].

„În drum nu se ivea nimic decît sate arse, fîntîni din care nimeni nu cuteza să scoată apă, lanuri secerate fără de vreme, pășuni dogorîte și,

[96] *Acta extera*, IV, p. 142; „Columna lui Traian", 1883, p. 36. Vezi și L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 286; Ducas, *op. cit.*, p. 432; *Călători străini*, I, p. 176 etc.

După Chalcocondil, în afară de munții Brașovului (mai exact Bucegi), locuitorii s-au adăpostit în pădurile de stejar greu de străbătut, precum și într-un oraș „foarte întărit din fire", înconjurat de un lac mlăștinos, pe care N. Iorga îl identifică cu mănăstirea Snagov. După o altă informație, înregistrată de Donado de Lezze, *„tutte l'anime christiane del paese erano stato messe in certo bosco"* (*Historia Turchesca, ed. cit.*, p. 25).

După opinia lui P. Șt. Năsturel, orașul al cărui nume nu-l știe Chalcocondil ar fi Bucureștii, oraș nou, menționat prima oară în documente în vremea domniei lui Vlad Țepeș și pe care sclavul albanez, care vorbește și el de această expediție, îl numește „cetatea din mlaștini" (*Cetatea București în veacul al XV-lea*, în „Materiale de istorie și muzeografie", I, 1964, p. 149). Ținînd seama că în București se afla curtea nouă domnească, despre existența căreia turcii știau desigur și a cărei cucerire intra foarte probabil în planurile campaniei, este greu de crezut că Țepeș a putut risca să adăpostească aici familiile luptătorilor săi.

Afirmația unor cronicari turci după care, la intrarea sultanului în Țara Românească, „toată populația,... venind, s-a închinat, supunîndu-se padișahului" (*Cronici turcești*, I, p. 94, 126), apare deci total lipsită de temei față de informațiile despre retragerea și adăpostirea populației care nu putea participa la luptă.

[97] *Acta extera*, IV, p. 168; M. Bocignoli, în *Călători străini*, I, p. 176 etc. După opinia lui Ducas, *op. cit.*, p. 432, Vlad Țepeș „i-a mutat pe toți supușii săi în locuri strîmte de munte și în locuri acoperite de păduri; și cîmpiile le-a lăsat pustii și vitele de tot felul le-a mînat mai înăuntru hotarelor".

Ținînd seamă de aceste măsuri, ni se pare exagerată afirmația lui L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 291, după care, la terminarea expediției, trupele turcești ar fi dus cu ele „mai mult de două sute de mii de cai și boi și vaci"; Bocignoli știa că turcii s-au întors „fără pradă" (*Călători străini*, I, p. 177).

[98] Se vede că sultanul a ținut seamă de experiența tristă din Țara Românească, pentru că, la 1476, cînd a invadat Moldova și cînd Ștefan cel Mare a aplicat aceeași tactică, pustiind totul în calea invadatorilor (*ibidem*, p. 135), a trimis galere pe Dunăre cu rezerve de hrană pentru aprovizionare; dacă nu ar fi luat această măsură, „cea mai mare parte a oștii, ca și animalele lipsite de nutreț, ar fi pierit de foame", ceea ce se va fi întîmplat probabil la 1462 (*ibidem*, p. 322); vezi și p. 458, precum și relația lui Angiolello (*ibidem*, p. 138).

[99] *Cronici turcești*, I, p. 68—69. Despre suferințele turcilor din pricina lipsei de apă vorbește și Saadeddin (*ibidem*, p. 319); după un alt cronicar, Hodja Husein, „căldura era așa de mare încît zalele se muiau ca lumînarea" (*ibidem*, p. 456). Cu toate exagerările obișnuite ale cronicarilor turci, este evident că oștenii turci suportau cu greu căldura fiind lipsiți de apă. „Zilele erau de foc și căderea nopții toropia în corturi pe ostașii opriți la popasuri, cari nu se mai gîndeau la paza bună a taberii lor" (N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 91—92).

www.dacoromanica.ro

din toate părțile, înainte, în urmă, la dreapta, la stînga, uriașa pădure de sălcii și fagi"[100]. Prin acest pustiu torid înaintau trupele turcești.

Vlad Țepeș știa prea bine că, silite de foame și de sete, detașamentele turcești vor fi obligate să se depărteze de grosul taberei pentru a căuta hrană și apă. Urmărind îndeaproape armata sultanului, oastea Țării Românești nimicea imediat detașamentele turcești ce căutau în disperare hrana și care, fiecare în parte, constituia o forță mult mai ușor de învins[101]. Ca și bunicul său Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș întregea astfel „cu sabia opera nimicitoare a foamei"[102], cauzînd „pierderi foarte grele" trupelor turcești[103].

Un participant la această expediție, ienicerul sîrb de care am mai amintit și care și-a redactat memoriile spre sfîrșitul vieții[104], își amintea după mulți ani groaza ce simțise înaintînd prin țara pustiită, așteptînd în orice clipă atacul prin surprindere al oștenilor români: „ne cuprinsese o spaimă mare, deși voievodul român avea o oaste mică și peste tot eram cu mare grijă și ne îngropam în fiecare noapte în șanțuri; totuși, nu puteam fi siguri"[105].

În afară de această hărțuială continuă, care creea o stare de nesiguranță și măcina trupele turcești, oastea lui Vlad Țepeș „ataca tot grosul lor (turcilor) pe cînd nu se așteptau nicidecum la aceasta și, după ce răpunea pe mulți (din ei), pînă să se adune (la luptă), fugea iar în păduri și nu-l lăsa pe dușman să dea lupta în condiții egale"[106]. Este greu de spus cîte asemenea atacuri va fi dat oastea lui Țepeș; numărul de două indicat de Balbi[107] se referă, probabil, la atacurile mari, nu la aceste hărțuieli.

◇

În această atmosferă apăsătoare, în care trupele turcești, flămînde și înfricoșate, înaintau prin țara pustiită, are loc marea lovitură a lui

[100] N. Iorga, *op. cit.*, p. 91.

[101] „Pregătindu-și cîțiva călăreți noaptea foarte adesea (sau) ziua de cele mai multe ori ieșea din păduri, pe drumuri ocolite și poteci cunoscute, și nimicea pe neașteptate mulți turci (aflați) fie în căutarea hranei, fie depărtați mai mult de trupă" (*Călători străini*, I, p. 176). Cf. Donado da Lezze, *op. cit.*, p. 25: „*Il Dracola si ridusse nelle montagne, et ogni notte animosamente visitava li suoi nemici con danno et vituperio del campo del Turco*".

[102] B. T. Câmpina, *Scrieri istorice*, I, Buc., 1973, p. 257.

[103] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 287.

[104] Despre valoarea acestor memorii, vezi I. Duicev, *Medioevo bizantino-slavo*, III, Roma, 1971, p. 478—486, precum și studiul introductiv (cu bogată bibliografie) la ultima ediție a operei ienicerului *Memoiren eines Janitscharen oder Türkische Chronik*, ed. textului Renate Lachmann, comentariu Claus—Peter Haase, Renate Lachmann, Günther Prinzing, Graz, 1975.

După cum arată B. T. Câmpina, fostul ienicer „istorisește propriile sale temeri și pe cele ale camarazilor săi de arme", „supuși acțiunii de distrugere a atacurilor prin surprindere organizate de Țepeș". Chiar dacă această „cronică a spaimelor mărunte" — cum o caracterizează același autor („Studii", 1962, nr. 3, p. 534) — nu redă rezultatul de ansamblu al expediției, nu putem contesta valoarea informațiilor sale cu privire la operațiunile la care a participat direct alături de ceilalți ieniceri, care erau — să nu uităm — trupele de elită ale sultanului.

[105] *Călători străini*, I, p. 127.

[106] *Ibidem*, p. 176.

[107] *Monumenta Hungariae Historica. Acta extera*, IV, p. 168.

www.dacoromanica.ro

Vlad Țepeș : *celebrul atac de noapte din 16 — 17 iunie 1462, menit să demoralizeze oastea otomană*, atac despre care pomenesc, în diverse forme, toate izvoarele relative la campania din anul 1462.

Domnul Țării Românești a ales acest moment cu multă dibăcie : după un marș istovitor de 10 — 12 zile printr-o țară necunoscută, în care din orice parte putea să apară dușmanul prin surprindere, mîndra oaste turcească pe care „de-abia o ducea pămîntul" își rărise simțitor rîndurile ; mulți turci fuseseră uciși în luptele de hărțuială sau pe cînd se îndepărtau de tabără, alții renunțaseră să mai înainteze din pricina bolii, a foamei și a setei, iar alții dezertaseră pentru a-și salva viața [108]. Cu toate aceste pierderi, ținînd seama de numărul mare al oștenilor plecați în expediție cu sultanul, armata turcă păstra încă o evidentă superioritate numerică, precum și superioritatea de dotare, fiind înzestrată cu tunuri de care oastea lui Țepeș se pare că era lipsită [109]. Trebuie, de asemenea, să admitem că și trupele române suferiseră unele pierderi în timpul acestor lupte.

Cunoscînd bine situația și știind că nu va putea înfrunta oastea turcă la cîmp deschis, unde ar fi fost înfrînt, Țepeș s-a gîndit la o soluție nouă pe care nu o mai aplicase nici un domn înaintea sa, dar pe care o va relua peste cinci ani, la 1467, la Baia, Ștefan cel Mare : atac prin surprindere noaptea, la adăpostul întunericului [110].

Asupra regiunii unde a avut loc acest faimos atac de noapte, izvoarele nu ne dau prea multe precizări. După opinia lui Balbi, atacul s-ar fi desfășurat „cînd turcii se apropiaseră de munți" [111], în orice caz nu departe de Tîrgoviște, unde sultanul a ajuns după atac [112].

[108] O bună analiză a acestor împrejurări la Dumitru Matei, *op. cit.*, p. 28—29.

[109] „Tunurile nu erau cunoscute țăranilor noștri și în 1445 ei se mirase mult și chiuise tare văzînd cum se descarcă de zgomotos minunata unealtă de peire" (N. Iorga, *op. cit.*, p. 90). După opinia aceluiași mare istoric, la 1462 folosirea tunurilor și bombardelor de către turci i-ar fi silit pe români să se retragă de la Dunăre. Totuși, întrucît țara nu avea cetăți care să fie asediate, iar luptele s-au dat prin surprindere, se pare că artileria sultanului nu a jucat decît un rol de intimidare, nefiind utilizată prea mult. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 291, este singurul izvor care amintește că oastea lui Țepeș avea tunuri care apărau capitala.

[110] Trebue spus că Mahomed al II-lea folosise el însuși atacul nocturn împotriva Constantinopolului, la 28 mai 1453 (Steven Runciman, *op. cit.*, p. 148), astfel încît, pentru el, nu era ceva cu totul nou ca tactică de luptă ; cu toate acestea, nu a putut împiedica efectele dezastruoase ale unui asemenea atac împotriva armatei sale. Un atac nocturn avusese loc, fără succes însă, și la Kossovo (L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 213).

[111] *Acta extera*, IV, p. 158. Cf. și relația episcopului Nicolae de Modrussa, după care Țepeș cu oștenii lui „se închisese" într-un munte („Romanoslavica", 1966, p. 165).

[112] După opinia lui Dumitru Matei, *op. cit.*, p. 30, ținînd seama de direcția de marș a oastei otomane și de faptul că aceasta înainta în medie cu 10 km pe zi (cifra ni se pare cam mică), atacul ar fi putut avea loc „undeva prin luncile dinspre izvoarele Neajlovului sau pe cursul mijlociu al Argeșului". Ni se par întemeiate argumentele d-sale că domnul a încercat să oprească armata turcă înainte ca ea să ajungă în regiunea de munte, unde erau adăpostite familiile luptătorilor, a căror capturare ar fi dus la scăderea moralului oștenilor, precum și înainte ca această armată să ajungă la Tîrgoviște, a cărei ocupare Țepeș nu a reușit totuși s-o împiedice (*ibidem*, p. 32—33).

www.dacoromanica.ro

Locul declanșării atacului a fost ales dinainte de domn care și-a întărit în vecinătatea lui o tabără cu metereze și cu șanțuri [113]; acest loc se afla în apropierea unui „decor" pregătit și el din vreme, și anume o pădure de țepi cu trupurile turcilor uciși mai înainte, „decor" pe lîngă care trebuiau să treacă apoi oștile sultanului.

Înainte de declanșarea atacului, Vlad Țepeș s-a informat precis asupra modului cum era organizată și apărată tabăra sultanului [114]. După opinia lui L. Chalcocondil, domnul însuși „venea și ziua foarte aproape de tabără și se uita la cortul împăratului și la cortul lui Mahmud și la piață". După același cronicar, viteazul domn (care știa turcește) ar fi pătruns deghizat ca iscoadă chiar în tabăra otomană și, „umblînd prin ea, a iscodit cum este tabăra" [115]. Cunoscîndu-i îndrăzneala și știind că Țepeș urmărea un scop precis: demoralizarea turcilor și uciderea sultanului, putem admite informația dată de Chalcocondil.

În afară de aceasta, este de presupus că domnul a folosit și informațiile date de turcii capturați în luptă, care cunoșteau bine tabăra. După știrile culese de episcopul Nicolae de Modrussa — care nu știe că Țepeș a intrat el însuși în tabără ca iscoadă — domnul Țării Românești s-ar fi folosit „de cîteva căpetenii turcești pe care le-a prins spre amurg, pe cînd rătăceau în chip imprudent" în jurul taberei [116].

Asupra timpului cînd s-a produs atacul, mărturiile rămase sînt contradictorii: după informațiile înregistrate de episcopul Nicolae de Modrussa — citat și mai sus — atacul ar fi durat de la „începutul nopții" pînă „înainte de zorii zilei" [117]; Chalcocondil știe că atacul a început „pe

[113] „Columna lui Traian", 1883, p. 40. Vezi și Dumitru Matei, *op. cit.*, p. 33—34.

Din foarte interesanta relatare a episcopului Nicolae de Modrussa — citată și mai sus — rezultă, dimpotrivă, că Țepeș ar fi fost silit să dea lupta; fiind urmărit de sultan „prin întreaga Valahie timp îndelungat", domnul a fost găsit ascuns „într-un munte oarecare, în care valahul, sprijinit de natura locului, se închisese cu 24 000 de oameni care îl urmaseră de bunăvoie". Asediat de turci, „cînd și-a dat seama că sau va pieri de foame, sau va cădea în mîna prea crudului dușman și socotind că ambele eventualități sînt nedemne de oameni viteji, a îndrăznit să comită o faptă demnă de a fi amintită. Chemîndu-i, așadar, pe ostași și înfățișîndu-le situația, i-a convins ușor să invadeze tabăra dușmană cu trupele-i împărțite și fie să cadă vitejește în luptă cu glorie și cinste, fie, dacă soarta va fi favorabilă acestei inițiative, să se răzbune împotriva dușmanului" („Romanoslavica", 1966, p. 165; traducerea lui Șerban Papacostea).

Întrucît știm că Vlad Țepeș urmărise cu atenție marșul trupelor turcești pe care le atacase mereu, nu putem da crezare afirmației făcute de N. de Modrussa că Țepeș ar fi fost surprins și asediat de Mahomed al II-lea. Este foarte posibil că legatul papal nu putea înțelege vitejia și curajul românilor altfel decît ca pe niște gesturi ale unor desnădăjduiți care vroiau să moară cu cinste. De aceea nu credem că această versiune ar fi putut fi dictată de Vlad Țepeș unui ostaș al său, cum susțin Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 99.

[114] După descrierea lui N. Iorga, *Istoria armatei românești*, I, p. 107, tabăra „era foarte bine apărată, cu șanțuri de jur împrejur, apărate de țăruși legați cu lanțuri, un cerc de cămile între șanțul larg dinainte și un alt șanț în spate, care era întărit cu un gard de suliți înfipte în pămînt". Pentru paza taberei, „ostași de dobîndă și de pripas formau frontul întîi. Apoi, spahiii, așezați la amîndouă părțile cortului împărătesc, erau totdeauna gata să alerge pentru a-l apăra". Vezi și idem, *Ștefan cel Mare*, p. 92.

[115] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 287.

[116] „Romanoslavica", 1966, p. 165.

[117] *Ibidem.*

www.dacoromanica.ro

la straja întîia de noapte" (la trei ore după asfințitul soarelui) și a durat pînă „se lumina de ziuă"[118]; după cronicarul Ducas, atacul s-ar fi desfășurat „dis de dimineață ..., cînd era încă întuneric"[119]; tot de-a doua parte a nopții vorbește și Felix Petancić, care susține că oastea lui Vlad a atacat tabăra turcească „în a doua veghe a nopții"[120]; în sfîrșit, bătrînul ienicer participant la luptă, Constantin de Ostrovița, nu-și mai amintea decît că românii i-au atacat pe turci „într-o noapte"[121].

Ținînd seama de toate aceste mărturii, considerăm că atacul a avut loc la puțină vreme după miezul nopții, cînd somnul oștenilor trudiți era mai adînc; de asemenea, oastea română trebuia să aibă timp suficient pînă se lumina de ziuă, pentru a ucide cît mai mulți dușmani la adăpostul întunericului[122].

Modul cum a decurs îndrăznețul atac de noapte și efectele lui dezastruoase pentru oastea turcă ne sînt înfățișate de numeroase mărturii, dintre care cele mai complete și mai demne de crezare sînt cronica lui L. Chalcocondil și relatarea lui Nicolae de Modrussa, care și-a cules informațiile foarte probabil de la unii participanți la luptă.

Descrierea lui L. Chalcocondil[123] este cea mai amănunțită; ea a fost utilizată de toți istoricii care s-au ocupat de acest faimos atac, care au acceptat, cei mai mulți, știrile așa cum sînt date de cronicarul bizantin[124]. După Chalcocondil, Țepeș ar fi năvălit noaptea cu 7 000 sau 10 000 de călăreți, producînd „o spaimă mare în tabără", unde turcii, „înspăimîntați și apucați de mare frică din cauza năvalei, se și socoteau dați cu totul

[118] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 297.

[119] Ducas, *op. cit.*, p. 432.

[120] *Călători străini*, I, p. 444 („*ad secundam vigiliam noctis*").

[121] *Ibidem*, p. 127.

[122] Dumitru Matei, *op. cit.*, p. 35. După unii cronicari turci, atacul ar fi început chiar „la miezul nopții" (*Cronici turcești*, I, p. 320).

[123] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 287—289. O bună caracterizare a știrilor date de Chalcocondil despre campania din 1462 la B. T. Câmpina, *Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea (Cu prilejul împlinirii a 500 de ani)* („Studii", 1962, nr. 3, p. 538—539).

[124] Iată cîteva pasaje din inspirata descriere a atacului de noapte făcută de N. Iorga, după Chalcocondil: „într-o noapte nouroasă oameni mlădioși ca fiarele ieșiră, învăluiți în prietenosul întunerec, de supt bolțile frunzelor negre; cete-cete, pînă se făcură vreo zece mii. Erau țărani cu opinci, cu o sabie aspră la coapsă, cu ciomege pe umeri; nici încălțămintea, nici armele lor nu făceau nici cel mai mic zgomot; nemărginita groază față de stăpîn, care era în mijlocul lor, dorința strașnică de a-și răzbuna pe acel ce venise pentru a le prăda și risipi avutul, le amuțise gurile. Cînd ajunseră numai la marginea lagărului... un chiot sălbatic cutremură văzduhul fără lumină și secerătorii începură, după poruncă, să taie un drum drept spre cortul sultanului... Nemărginitul furnicar vuia de un zgomot îndrăcit în noaptea greoaie, pe care o despicau numai faclele lui Țepeș care-și căuta drumul spre cortul sultanului... Un ceas de noapte trecea după celălalt și dușmani noi răsăreau înaintea luptătorilor noștri, care se obosiau culcînd lanurile vii. Se mîntui în sfîrșit cu spahiii; și pe dînșii îi înghiți noaptea în fugă. Atunci șirul strîns al ienicerilor, gata să moară pînă la unul, numai să-și scape mărețul domn, răsări negru, mut, în raza roșie a faclelor de lumină. În fund se înroșiau zorile, ca din prisosul sîngelui ce se vărsase. Era ziua, care număra prin lumina ei destăinuitoare puterile fiecăruia. Românii cotiră... și vîntul iute al dimineții îi fură în codrul de unde veniseră" (*Ștefan cel Mare*, p. 94).

Tot după Chalcocondil au prezentat acest faimos atac și alți autori mai vechi, dintre care vom aminti pe H. Spondanus, *Annallium ecclesiasticorum*, II, Lugduni, 1678, p. 88; G. Șincai, *Chronica românilor...*, II, Buc., 1886, p. 59—65 etc.

www.dacoromanica.ro

pieirii". Atacul a avut loc la lumina făcliilor și în sunete de corn. Turcii, „deși apucați de mare frică", nu și-ar fi părăsit corturile, deoarece crainicii sultanului strigau prin tabără ca toți oștenii să rămînă pe loc sub amenințarea cu moartea. Primul corp de oaste întîlnit de oștenii lui Țepeș a fost armata asiatică, care a fost repede pusă pe fugă.

Înaintînd „în ordine desăvîrșită și bine închegată", oastea Țării Românești urmărea să ajungă la cortul sultanului; din greșeală însă a nimerit la corturile vizirilor Mahmut și Isaac, unde „s-a dat o luptă mare", în care românii, „luptînd în rînduri bine strînse, n-au avut nici o pierdere care ar fi vrednică de însemnat".

Cîtă vreme a durat lupta în fața acestor corturi, garda sultanului a avut posibilitatea să se pregătească pentru a întîmpina atacul românilor; aceștia nu s-au mai putut lupta decît puțin timp, deoarece se lumina de ziuă și au trebuit să se retragă. După opinia lui Chalcocondil — infirmată de alte izvoare — turcii ar fi suferit doar „puține pierderi"; cît privește pe români, cronicarul bizantin arată că au pierdut și ei „cîțiva oameni, puțini de tot".

Descrierea lui Chalcocondil este prețioasă îndeosebi pentru că indică scopul principal al atacului de noapte: uciderea sultanului, prin care Țepeș urmărea să creeze o stare de debandadă într-o tabără lipsită de conducătorul ei atît de priceput; dacă sultanul ar fi fost ucis, fără îndoială că atacul de noapte ar fi avut urmări dezastruoase pentru oastea otomană.

O altă descriere foarte interesantă, mai puțin utilizată de istorici, este aceea înregistrată de la unii participanți la luptă de către episcopul Nicolae de Modrussa, după opinia căruia oastea lui Țepeș a provocat în tabăra turcilor „un măcel de necrezut", fără a suferi mari pierderi. În relatarea lui Modrussa intervine un element nou: o anumită lipsă de hotărîre și curaj a unuia din comandanții armatei române a făcut ca rezultatele atacului să fie mai puțin strălucite; dacă nu ar fi fost această lipsă de curaj și dacă turcii nu ar fi păstrat disciplina, Țepeș ar fi obținut „cea mai mare și strălucită victorie".

Iată textul lui Modrussa [125]: Domnul „a pătruns la începutul nopții cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungînd fortificațiile și, în tot cursul nopții, alergînd ca un fulger în toate direcțiile, a făcut măcel mare; încît, fie dacă celălalt dintre comandanți, căruia îi încredințase restul trupelor, ar fi avut tot atîta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puțin strict poruncilor repetate ale sultanului de a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, fără îndoială că valahul ar fi dobîndit cea mai mare și mai strălucită victorie. Dar întrucît nici celălalt comandant nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit [126] și din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă

[125] Traducere făcută de Șerban Papacostea în „Romanoslavica", 1966, p. 164—165.

[126] După unele opinii, acest comandant fricos și nehotărît (care a jucat rolul vornicului Isaia din lupta de la Baia) ar putea fi Galeș vornicul (Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 101). Fără să ne putem pronunța asupra persoanei comandantului, vom aminti că el putea fi foarte bine spătarul, care era considerat mai marele armatei; vornicul îndeplinea asemenea atribuții numai în Moldova.

www.dacoromanica.ro

străşnicie locurile lor, după ce a provocat un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atît de mare pe mulţi dintre ai săi, dintre care totuşi foarte mulţi au fost răniţi, Dracul a părăsit tabăra duşmană înainte de zorii zilei şi s-a reîntors în aceiaşi munţi (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări, într-atît le dăduse de furcă şi vîrîse groaza în toţi".

O descriere asemănătoare celei făcute de Chalcocondil, dar ceva mai simplă, ne-a lăsat cronicarul Ducas, după care Ţepeş, „rînduindu-şi bine oamenii, a năvălit cînd era încă întuneric şi, nimerind în partea dreaptă a taberii, a intrat deodată înăuntru şi pînă la ziuă a tăiat turci fără număr; şi pînă ce s-a luminat de ziuă, mulţi turci s-au ucis între ei" [127]. Ducas adaugă un element nou : anume că turcii — desigur buimăciţi de somn şi neştiind care-i adversarul — s-au ucis unul pe altul ; se pare deci că tabăra turcească nu a reuşit să păstreze ordinea de care vorbeşte Chalcocondil.

Tot de o mare izbîndă românească vorbeşte şi autorul *Povestirilor despre Dracula*, după care — în cursul atacului de noapte — Ţepeş „a nimicit o mulţime" de turci [128].

Faţă de aceste mărturii categorice despre succesul oştilor române în timpul atacului de noapte, numai cronicile turceşti caută, în chip firesc, să ascundă dezastrul suferit de trupele otomane, afirmînd că încercarea lui Vlad Ţepeş de a ataca prin surprindere tabăra sultanului nu a reuşit. Astfel, cronicarul Orudj susţine că Mohamed al II-lea „nu a putut să dea lupta cu afurisitul voievod Dracula-oglu, căci acesta nu a venit faţă-n faţă, ci a atacat peste noapte, dar n-a izbutit" [129]. Într-un mod asemănător prezintă lucrurile şi alţi cronicari otomani (Tursun-bei, Aşîk-paşa Zadé, Neşri, autorul anonim al cronicii Tevarih-i al-i Osman etc.) [130].

Un alt cronicar favorabil turcilor, Critobul, afirmă că, în timpul atacului de noapte, Ţepeş a făcut „mult omor printre animale, cămile,

[127] Ducas, *op. cit.*, p. 432.

[128] *Cronicile slavo-române*, p. 207—208.

[129] *Cronici turceşti*, I, p. 59—60. Vezi şi B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 537, nota 6.

[130] *Cronici turceşti*, I, p. 71—72, 94, 126, 186, 204—205, 244, 320, 456—457 etc. Una din cele mai detailate descrieri este a lui Tursun-bei, care consideră că ciocnirea, deşi sîngeroasă, „a fost ca şi cum o picătură de apă s-ar lovi de un ocean". După părerea sa, din oastea lui Ţepeş „nu a rămas nici un sfert". După opinia lui Aşîk paşa Zadé şi Neşri, „n-a scăpat nici jumătate din necredincioşii care veniseră", iar autorul cronicii anonime Tevarih-i al-i Osman susţine chiar că „toată oastea" lui Ţepeş a pierit, iar domnul a rămas singur ! În schimb, Hodja Husein este mai milos : el nu omoară decît „mai multe mii de ghiauri" ! (*ibidem*, p. 72, 94, 126, 186, 457).

Cu toate aceste exagerări evidente, care fac să dispară jumătate, trei sferturi sau chiar toată oastea lui Ţepeş, *cronicarii turci nu pot să nu recunoască vitejia domnului Ţării Româneşti, care „s-a războit aşa cum trebuia" şi „nu s-a mişcat de la locul bătăliei", aşa cum recunosc, de asemenea, vitejia ostaşilor săi care atacau ca nişte „balauri curajoşi".*

Acordînd credit acestor ştiri exagerate ale cronicilor turceşti, I. Ursu, *Ştefan cel Mare*, p. 31, susţine că atacul de noapte nu a izbutit, datorită trădării boierilor ; „în loc să-i aducă victoria aşteptată, i-a produs, din contră, dezastrul".

www.dacoromanica.ro

cai și catîri, căci peste oameni n-a dat"[131]. Cum Critobul prezintă cu totul greșit campania din 1462, pe spusele sale nu ne putem baza[132].

Singura ispravă a oștii sultanului, pe care și-o mai amintea la bătrînețe ienicerul sîrb, era aceea că, a doua zi, turcii „au prins cîteva sute de români și împăratul a poruncit ca pe toți să-i taie în două"[133]. Slabă răzbunare pentru marile pierderi suferite în timpul atacului de noapte, cînd — după același martor ocular, care exagerează în mod evident sub puternica impresie produsă de faimosul atac — românii „au omorît o sută de mii de turci"[134].

După atacul de noapte Chalcocondil afirmă că sultanul a continuat marșul spre capitală, luînd în fiecare noapte măsuri speciale de apărare: „își înconjura tabăra cu palisade și înăuntrul palisadelor o întărea și o ținea închisă și punea străji mari ca de obicei și dădea porunci ca oștile să-i fie zi și noapte sub arme". Înaintînd astfel cu armata în rînduri strînse, Mahomed al II-lea a ajuns la capitala lui Vlad Țepeș, care ar fi fost apărată de tunurile acestuia; din motive greu de înțeles, sultanul nu a încercat să cucerească orașul, ci a trecut pe lîngă el [135].

La cîțiva km de Tîrgoviște — pe unde știa că va trece sultanul — Țepeș pregătise un spectacol special: pe o lungime de circa trei km și o lățime de un km se întindea o cîmpie de țepi în care erau înfipte circa 20 000 de cadavre [136]; în coșurile piepturilor celor morți, intrați în putrefacție, ciorile și vulturii își făcuseră cuiburi. Între cei uciși se aflau „ostași ai Islamului și, mai presus de toți, Hamza, subașa mort al Giurgiului ars, purtînd

[131] Critobul, *op. cit.*, p. 292.

[132] Despre valoarea cronicii lui vezi Ivan Duicev, *op. cit.*, p. 631—639.

[133] *Călători străini*, I, p. 128. După opinia lui Tursun bei, numărul celor tăiați după atacul de noapte ar fi fost de 3 700 (*Cronici turcești*, I, p. 72): Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289, susține că ar fi fost uciși „ca la o mie de daci".

Afirmația lui Chalcocondil că sultanul ar fi trimis dimineața un corp de oaste să urmărească armata lui Țepeș, din care „a nimicit mulți", este infirmată de alte izvoare, în primul rînd de Nicolae de Modrussa, care știe că sultanul, înspăimîntat de cele întîmplate, a părăsit el însuși tabăra. „Cine putea să se gîndească a-i urmări, cînd se văzu în sfîrșit cu groază ce lăsaseră în urmă, cînd ienicerimea singură stătea sub arme în mijlocul cîmpului sămănat cu movile de trupuri, pe cînd din zare se întorceau sfioși fugarii pe caii lor obosiți"? (N. Iorga, *op. cit.*, p. 94).

[134] Aceeași cifră la pelerinul W. Wey: *„sed cum nox advenerat Flac cum suis irruit super Turcos repente et occidit de illis centum millia"* (E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18 și *The itineraries of W. Wey*, p. 93); un izvor italian indică doar 50 000 de morți dintre turci („Columna lui Traian", 1883, p. 40). Exagerînd mult pierderile armatei otomane, W. Wey adaugă la cei 100 000, uciși în timpul atacului încă 30 000 înainte de faimosul atac și alți 20 000 după acesta (E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18).

Important de subliniat este faptul că *aceste izvoare notează disproporția dintre pierderile mari suferite de turci și pierderile neinsemnate ale oștilor române.*

[135] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289.

[136] Cifra e dată de Chalcocondil; după Ducas, *op. cit.*, p. 432, ar fi fost numai 10 000, printre care putea fi încă recunoscut și costumul somptuos ce acoperea scheletul lui Hamza pașa. Ducas plasează însă greșit acest spectacol înaintea atacului de noapte. Cronicarul turc Enveri susține că asemenea peisaje cu cadavre trase în țeapă „unele mai dinainte, iar altele mai de curînd", puteau fi văzute și după trecerea Dunării (*Cronici turcești*, I, p. 43).

www.dacoromanica.ro

încă pe ciolanele sale mucede zdrenţe de catifea roşie"[137]. Acesta era un „spectacol pentru turci şi pentru însuşi împăratul". În faţa acestei sinistre privelişti, turcii „s-au înspăimîntat foarte"[138].

Am putea să ne îndoim de adevărul celor spuse de Chalcocondil şi Ducas relative la această sinistră privelişte oferită trupelor sultanului, dacă peste 13 ani, la cucerirea oraşului Sabać din Bosnia, la care a luat parte, împreună cu oştile maghiare şi sîrbeşti, Vlad Ţepeş nu ar fi procedat la fel, explicînd şi de ce o face: înălţînd şi acolo păduri de ţepi cu turcii prinşi în luptă, fostul domn al Ţării Româneşti arăta: „cînd vor veni turcii şi vor vedea acestea, de spaimă vor fugi" sau că înălţase ţepile pentru ca turcii „să se înspăimînte de această groaznică privelişte"[139]. Este clar deci că, la 1462, Vlad Ţepeş cunoştea efectul psihologic al unui asemenea spectacol asupra oştirii turceşti, şi aşa demoralizate de nesfîrşitul şir de suferinţe la care o supusese de-a lungul acestei înaintări lipsite de glorie prin Ţara Românească.

Întrucît celebrul atac de noapte a avut loc la 16 — 17 iunie şi cum unele izvoare (Balbi, de pildă)[140] susţin că au fost două atacuri, este foarte probabil că armata sultanului a mai suferit un asemenea şoc, probabil în timpul retragerii spre partea de răsărit a ţării. La un asemenea atac pare a se referi o sursă neutilizată încă de istorici, o cronică italiană care vorbeşte de o luptă datată 23 iunie, în care turcii ar fi pierdut circa 40 000 de oameni. Iată textul: „*Il campo del gran Turco ch'era nel paese di Valacchia fu rotto per acqua e per terra da i Valacchi a di 23. di Giugno. Tra presi e morti furono circa 40 000*". Ştirea fusese primită la Bologna la 17 iulie „*per lettere di Mercatanti veneziani*"[141]. Am putea să ne gîndim la o datare greşită a atacului de noapte, cînd turcii ar fi suferit — după alte izvoare — pierderi apropiate (50 000 de oameni), dar faptul că e vorba de o luptă pe apă şi pe uscat ne îndeamnă să admitem o regiune apropiată de Dunăre[142].

[137] N. Iorga, *op. cit.*, p. 94.

[138] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289. Opinia lui B. T. Câmpina, *Complotul*, p. 614—615, după care în ţepile văzute de turci lîngă Tîrgovişte se aflau locuitorii oraşului traşi în ţeapă ca pedeapsă în acel an nu mi se pare întemeiată; Ţepeş nu putea lua o asemenea măsură în timpul războiului, deoarece ar fi creat o stare de nemulţumire ce slăbea puterea de rezistenţă a locuitorilor; pedepsirea tîrgoviştenilor, legată de uciderea lui Mircea, fratele domnului, avusese loc mai devreme (vezi mai sus cap. *Politica internă*, p. 49).

[139] N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Ţepeş* („Convorbiri literare", 1901, p. 156).

[140] Tursun bei, Tevarih-i al-i Osman etc. (*Cronici turceşti*, I, p. 69—72, 203—204).

[141] *Cronica di Bologna*, în L. A. Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores*, XVIII, Milano, 1731, col. 744 (indicată de colegul Şerban Papacostea, căruia îi aduc aici mulţumirile mele).

[142] Ca dată, această luptă este apropiată de aceea la care a avut loc asediul Chiliei şi rănirea lui Ştefan cel Mare: 22 iunie, ceea ce ne-ar putea determina să admitem că asediul cetăţii pe apă a fost însoţit de lupte terestre. Să nu uităm că, la data amintită, Vlad Ţepeş se afla el însuşi în partea de răsărit a ţării, pentru a organiza apărarea ei. Fără să cunoască acest izvor, Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 103, admit o luptă care s-ar fi desfăşurat între 25 şi 29 iunie în partea de nord-est a Ţării Româneşti.

Enveri înregistrează şi el o luptă avută în regiunea Buzăului (Buzi), regiune depărtată însă de direcţia de retragere a sultanului (*Cronici turceşti*, I, p. 43). Chalcocondil, *op. cit.*, p. 290, povesteşte că, după ce Vlad Ţepeş a fost silit să plece la hotarul dinspre Moldova, turcii ar fi dat o nouă luptă cu circa 6 000 de români care s-au repezit asupra taberei otomane pe cînd

www.dacoromanica.ro

◇

Cu excepţia cronicilor turceşti — care aveau tot interesul să ascundă insuccesul unui sultan obişnuit cu victoriile — *toate celelalte izvoare vorbesc de retragerea precipitată şi în dezordine a trupelor otomane*[143], care nu au reuşit să-şi atingă scopul, acela de a îngenunchia Ţara Românească şi de a o aduce sub dominaţia otomană.

Asupra datei cînd a început retragerea, izvoarele nu sînt de acord. După opinia lui Ducas, „tiranul" (= sultanul — N.S.), învins şi „plin de ruşine", ar fi hotărît retragerea chiar în dimineaţa cînd s-a încheiat sîngerosul atac de noapte[144] (deci la 17 iunie). Întrucît însă Chalcocondil arată că după acest atac luptele au continuat, iar cronicile turceşti afirmă că sultanul se afla în regiunea Brăilei la sfîrşitul lunii iunie[145] (şi nu avem motive să ne îndoim de exactitatea acestei date), este foarte posibil ca Ducas să se refere, de fapt, la fuga temporară din tabără a sultanului, fugă despre care aflase la Buda şi episcopul Nicolae de Modrussa, care spune[146] : „Cercetîndu-i pe cei care au participat la această luptă, am aflat că împăratul turcilor, pierzînd în acea noapte (a atacului — N.S.) orice încredere în privinţa situaţiei sale, a părăsit în ascuns tabăra, luînd-o la fugă în chip ruşinos ; şi ar fi continuat drumul dacă, dojenit de prieteni şi adus înapoi, aproape împotriva voinţei sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra la locul ei". Întors în tabără şi constatînd „marea pierdere suferită de ai săi", aflînd şi de zvonul (neîntemeiat — N.S.) că „ungurii aduc întăriri lui Dracul"[147], Mahomed al II-lea „s-a grăbit să se întoarcă de unde venise şi

„împăratul a început să bată înapoi" ; bătălia s-ar fi terminat în defavoarea românilor, care ar fi pierdut circa 2 000 de oameni. Ca dată, această luptă ar corespunde cu aceea narată de cronica veneţiană amintită, numai rezultatele sînt cu totul altele.

Ţinînd seama de toate aceste informaţii, *evenimentele ce au urmat după atacul de noapte sînt greu de reconstituit cu precizie*. Un lucru este sigur : *fiind obligat să plece la scurtă vreme după atacul de noapte pentru a apăra hotarul dinspre Moldova, Vlad Ţepeş nu a putut profita în întregime de roadele victoriei sale* ; dacă ar fi urmărit fără întrerupere trupele sultanului după acest atac, izbînda sa ar fi fost şi mai categorică.

[143] Vezi analiza pertinentă a acestor izvoare în studiul citat al lui B. T. Câmpina.

[144] Ducas, *op. cit.*, p. 432. Opinia lui Ducas este asemănătoare cu aceea a autorului *Povestirilor slave*, care afirmă că, după atacul de noapte, cînd Ţepeş ar fi ucis „o mulţime" de turci, sultanul „a plecat cu mare ruşine" şi „nu a îndrăznit să meargă (mai departe) împotriva lui" Ţepeş (*Cronicile slavo-române*, p. 207—208). Cf, de asemenea, *Historia turchesca*, ed. I. Ursu, Buc., 1909, p. 25, unde se spune că, după atacul de noapte, sultanul „a vrut să plece de disperare" ; atunci s-ar fi prezentat Radu,fratele lui Ţepeş, propunîndu-i să rămînă el domn, în schimbul unui tribut. *Acestea ar fi deci împrejurările care l-au silit pe sultan să renunţe la planul „maximal" şi să accepte o soluţie mai modestă, un domn tributar într-o ţară rămasă liberă.*

Mai amintim aici şi o altă versiune asupra acestor împrejurări, aşa cum a fost ea auzită şi înregistrată de W. Wey, şi anume : după ce sultanul a ajuns la Constantinopol, supărat de înfrîngere, „*frater Flak minor* (= Radu cel Frumos — N. S.), *qui erat cum Turco in domo suo et de familia sua, dixit Turco* : « *Si posset fieri divisio siver ixa inter fratrem meum et unum ducem illius patrie, ipsum caperet et ad vos adducarem* ; *quia multi ipsorum magis diligunt me quam illum* » (E. D. Tappe, *op. cit.*, p. 18—19). Asupra împrejurărilor în care au fost convinşi boierii să-l accepte domn pe Radu cel Frumos vezi pe larg cap. următor.

[145] *Cronici turceşti*, I, p. 43.

[146] Şerban Papacostea, *op. cit.*, p. 164—165.

[147] Aceeaşi explicaţie o va da Matei Corvin retragerii turcilor din Moldova la 1476 (vezi mai jos p. 162).

www.dacoromanica.ro

a trecut Dunărea in acelaşi loc pe unde fluviul îşi îndreaptă cursul spre nord" (deci spre sudul Dobrogei, ceea ce nu contrazice cronicile turceşti).

Izvorul folosit de Felix Petancić mărturiseşte şi el că Ţepeş „l-a silit pe Mehmed ... să se întoarcă în fugă spre Dunăre cu mari pierderi dintre ai săi şi cu ruşinea de a fi dat dosul" (*cum magno suorum cede et ignomimia regredi coegit*) [148].

După ştirile culese de Bocignoli la începutul secolului al XVI-lea, sultanul, fiind atacat mereu de Ţepeş, „cum nu avea nici aprovizionare pentru armată şi cum nici nu voia să-şi primejduiască ostaşii atacîndu-l pe Dragul ce stătea închis în desişurile pădurilor, a fost silit să se întoarcă de unde venise, fără pradă, fără izbîndă şi după ce a pierdut pe mulţi dintre ai săi" [149].

O ştire asemănătoare ne oferă Balbi, bine informatul reprezentant al Veneţiei, care — după ce aminteşte de cele două atacuri date de oastea română, atacuri soldate cu mari pierderi pentru turci — susţine că sultanul, înţelegînd că este învins, „a ridicat în grabă tabăra şi a trecut fluviul îndărăt", ajungînd la Adrianopol la 11 iulie [150].

„Fără să facă nimic, sultanul mîntuise tot, căci în Ardeal nu-i dădea mîna să pătrundă, în halul în care i se afla oastea, ruptă de oboseli, chinuită de sete, slăbită de o hrană puţină şi rea. Caii flămînzi erau duşi de căpăstru. În dogoarea cea mai mare a verii un vînt de ciumă bătea asupra nesfîrşitei mulţimi pe drumurile semănate de leşuri putrede. Oastea porni înapoi spre Dunăre, şi aşa de răpede, încît la 11 iulie sultanul era în Adrianopol" [151].

În timpul retragerii precipitate spre Dunăre, turcii erau loviţi mereu prin surprindere de trupele române, ceea ce mărea spaima şi graba invadatorilor. „Taberei îi era, ce-i drept, frică de dacii care întru nimic, cu mai puţină îndrăzneală, făceau cîte o mare ispravă, dar (turcii) în mare grabă au trecut peste Istru" [152]. Se înţelege că o oaste învingătoare nu s-ar fi retras în asemenea grabă, cuprinsă de teamă.

Această armată ce se retrăgea în debandadă, „fără nici un semn de victorie" (*senza alcuna demonstration de victoria*) a fost văzută de un sclav albanez, fugit din Adrianopole, care mărturiseşte cu o sinceritate pe care nu i-o putem pune la îndoială că majoritatea trupelor turceşti veniseră pe jos, într-o stare jalnică, deoarece caii muriseră de foame şi de sete. Căutînd să calmeze spiritele agitate, sultanul a încercat să le ridice

[148] N. Iorga, *Acte şi fragmente*, III, p. 62; traducerea textului în *Călători străini*, I, p. 444.

[149] *Călători străini*, I, p.177.

[150] *Acta extera*, IV, p. 168. Data de 11 iulie pare a fi exactă, ţinînd seama de faptul că:
a) retragerea a început la aproximativ o lună după începerea ostilităţilor, adică după 29 iunie, cînd sultanul se găsea la Brăila, potrivit informaţiilor date de Enveri (*Cronici turceşti*, I, p. 43) şi
b) armata turcă, venind pe jos, avea nevoie de circa două săptămîni pentru a parcurge distanţa de la Dunăre la Adrianopol. Data a fost acceptată de N. Iorga, *Studii şi doc.*, III, p. XXXI şi idem, *Ştefan cel Mare*, p. 97, ca şi de I. Ursu, *Ştefan cel Mare*, p. 97.

[151] N. Iorga, *op. cit.*, p. 97—98.

[152] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 291.

www.dacoromanica.ro

moralul prin „unele manifestări de veselie" (*certa demonstratione de letitia*), urmărind „să facă pe supușii săi să creadă că stăpînul lor s-a întors victorios" [153].

La fel de precară era și situația flotei, care s-a întors din expediție fără să fi realizat obiectivul principal pentru care fusese trimisă : cucerirea Chiliei. La 25 iulie scapă din Constantinopol o corabie românească (*nave del Vlacho*), al cărui comandant aflase în capitala imperiului despre „*marea înfrîngere a sultanului*" în expediția din Țara Românească; el văzuse și flota turcească, aflată în aceeași stare ca și armata de uscat [154]. Vorbind ca specialist, corăbierul descrie o situație văzută cu ochii săi, astfel încît nu ne putem îndoi de adevărul spuselor sale. În plus, el consemnează și rezultatul final al expediției așa cum era el cunoscut și acceptat în capitala Imperiului otoman: *mare înfrîngere a trupelor turcești* (*grande rotta del Turcho*). Cînd a primit informațiile corăbierului român, la 31 iulie, dregătorul insulei Creta declara în calitatea sa oficială că le „confirmă" [155], aceasta fiind dovada certă că toată lumea mediteraneană era convinsă de victoria lui Țepeș [156].

Convins și el de izbînda românilor, „regele Matiaș Corvin își însușește chiar o parte a meritelor victoriei asupra lui Mehmed, trimițînd în Apus o solie care anunța la Veneția, printre altele, zdrobirea sultanului «de către unguri și români»; un ecou al acestei solii este înregistrat de către A. Guidobonus, sol al Milanului la Veneția, în raportul pe care-l redactează în acest oraș la 30 iulie" [157].

Înfrîngerea sultanului a produs o stare de nemulțumire în capitala imperiului, obișnuită să primească numai trupe învingătoare. Un alt izvor contemporan „stăruie asupra murmurului ce se ridica din mijlocul poporului din suburbiile orașului, datorită știrilor răspîndite cu iuțeala fulgerului despre măcelul provocat printre turci de către Țepeș; plîngerile celor care își pierduseră rudele apropiate cresc tumultuos, pînă ce sultanul (care intrase noaptea pe furiș în Adrianopol) se vede silit să plece din oraș" [158].

Este evident din toate aceste mărturii — evocate înaintea noastră și de alți istorici — că *expediția sultanului în Țara Românească s-a terminat cu un mare insucces și că cuceritorul Constantinopolului nu a reușit să supună țara lui Vlad Țepeș*. Dealtfel, după L. Chalcocondil, acest

[153] „Columna lui Traian", 1883, p. 40—41; A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, IV, p. 26—27; B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 536 și 549.

[154] „Columna lui Traian", 1883, p. 39; B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 549.

[155] „Columna lui Traian", 1883, p. 39.

[156] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 550.

[157] *Ibidem* (citează un raport din arhivele milaneze).

[158] *Ibidem*, p. 536; *The itineraries of W. Wey*, Londra, 1857, p. 100—101 și E. D. Tappe, *Documents*, p. 18. Iată textul întreg: după înfrîngere, „*Turcus... mittebat ad se nuncios ad civitatem suam magnam, scilicet Aternopyl* (= Adrianopol — N. S.), *precipiens et nullus loqueretur nec murmuraret in adventu suo contra eum pro morte parentum, cognatorum et proximorum suorum; et, ut sedaret et evitaret murmura populi, intravit civitatem per noctem. Sed, hoc non obstante, clamabant super eum sic, quod non poterat pacifice expectare ibi pro clamore populi; sed ibat ad Constantinopolim, et nunciavit hiis qui in domo sua erant quod malum fecerat contra eum dominus Flake*".

www.dacoromanica.ro

fapt ar fi fost recunoscut de însuşi Mahomed al II-lea, care, văzînd „realizările" lui Ţepeş din faţa Tîrgoviştei, declarase că „*nu poate să ia ţara unui bărbat care face lucruri aşa de mari*". După opinia cronicarului bizantin, sultanul ar fi rostit aceste cuvinte înainte de a da ordinul de retragere[159], aceasta fiind deci concluzia trasă la încheierea expediţiei.

Faptul că Ţara Românească nu a fost supusă de turci în timpul campaniei din iunie 1462 şi că aceştia au fost siliţi să se retragă este mărturisit, dealtfel, şi de alte izvoare din care vom mai cita cîteva. Astfel, în *Analele sîrbeşti* se spune : „a mers sultanul Mehmed în Vlahia şi împotriva lui Vlad voievod şi nimic nu a izbutit" ; în altă cronică : „l-a bătut Dracula" pe sultan în timpul nopţii [160].

Cronicile veneţiene sînt unanime în a recunoaşte victoria lui Ţepeş. Astfel, în cronica lui D. Malipiero se afirmă că domnul Ţării Româneşti a întîmpinat oastea turcă cu o puternică armată şi „a înfrînt-o voiniceşte" (*l'ha rebatudo gagliardamente*) [161] ; într-o altă cronică citim : „turcii au fost puşi pe fugă şi bătuţi rău" (*sono fugati Turci e malmentati*)[162], iar o a treia relatează „*fu rotto l'esercito de Turchi*" ; după aceeaşi cronică ar fi fost ucişi 30 000 —40 000 dintre aceştia [163].

În sfîrşit, în anul 1475, cînd Ţepeş fusese eliberat din închisoare, solul italian Fl. Roverella explica nădejdile puse în reînscăunarea fostului domn prin următoarele cuvinte : „Se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut şi altădată, cînd *le-a dat o straşnică bătaie în părţile Ţării Româneşti*" [164]. (subl. ns. — N.S.).

Ecourile victoriei româneşti din anul 1462 vor fi înregistrate nu numai de contemporanii lui Ţepeş, dar şi de unii istorici şi scriitori din secolele următoare. De pildă, Ioannes Cuspinianus (1473—1529), istoric german cunoscut în vremea sa, înregistra pe larg ştirea despre luptele din 1462 cînd sultanul a fost învins : „*Non multo post in Daciam, quam Valachiam hodie dicimus, profectus Mahometus, grauem ignominiam adiit, ut res bellicae fortunae arbitrio variantur. Droulas Dacorum Dux, Dracula ab aliis appelatur, cum sex milibus equitum, parique peditum numero, intempesta nocte Turcorum castra policiter adortus, tantum iniecit terroris, ut nisi Mahometi ducis, qui Chali succesit . . . consilio eductum esset, ut non ex equo, sed in vestigio quisque stans, ante suum tabernaculum pugnam capesseret, deleri potuerit uniuersus exercitus. Sic quoque pars multo maxima caesa est*" [165] ; şi în altă parte : „*Dracula enim cum paucis sed electis militibus, Mahometum Turcorum Imperatorem, potitum iam Maiori Valachia, et ad Minorem occupandam maturantem, hic ad secundam vigiliam*

[159] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 289.
[160] *Stari srpski rodoslovi letopisi*, ed. Stojanović, Karlovec, 1927, p. 245.
[161] N. Iorga, *Acte şi fragmente*, III, p. 84.
[162] *Ibidem*, p. 39.
[163] *Ibidem*, p. 86.
[164] A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 15 (*Fontes Rerum Transylvanicarum*, vol. IV).
[165] I. Cuspinianus, *De Caesaribus atque impp. romanis*, Francforti, 1601, p. 452. Acelaşi text reprodus de Virgil Andronescu, *Contribuţiuni istorice şi numele de Dobrogea*, Constanţa, 1901, p. 51, după *De Turcarum origine...*, Lugduni Batavorum, 1541, a aceluiaşi autor.

www.dacoromanica.ro

noctis aggressus, conuersum in fugam, ad Danubium cum magna suorum caede et ignominia regredi coegit" [166].

„Cînd vedem că din Caffa pînă în Constantinopole, din Milano și Veneția pînă în Candia, toate izvoarele grecești, polone, ungurești, italiene, caffenze, vorbesc de izbînda lui Vlad contra turcilor, ni se pare că nu putem face altceva decît să primim părerea că sultanul Mahomed a fost bătut de Vlad Țepeș" [167].

Ideea a fost reluată de Barbu Câmpina în studiul său apărut la împlinirea a 500 de ani de la marea victorie din 1462, în care susține — ca și A. D. Xenopol — că *biruința lui Țepeș nu poate fi pusă la îndoială de îndată ce a fost înregistrată de numeroase mărturii răspîndite pe o arie geografică atît de întinsă*, mărturii care nu aveau cum să se influențeze sau să se contamineze. În plus, faptul că victoria din 1462 a fost recunoscută chiar și în cercurile ostile domnului Țării Românești — ca cele de la curtea regală din Buda,unde personalitatea marelui domn era ponegrită sistematic, cu mijloace propagandistice bine organizate — este o dovadă că „faptele de arme ale lui Țepeș impuneau respectul, că ele reprezentau o realitate materială imposibil de tăgăduit chiar printre detractorii cei mai înverșunați ai meritelor lui", din mediul cărora și-a cules informațiile trimisul papei Pius al II-lea, episcopul Nicolae de Modrussa [168], a cărui mărturie despre atacul de noapte am citat-o mai sus.

Aceasta este și încheierea unor istorici străini ca G. Giraudo, care afirmă : „*le fonti testimoniano pressoché all'unanimitá che i valacchi colsero un importante successo*" [169]. La rîndul lor, doi din ultimii cercetători ai domniei lui „Dracula", Radu Florescu și R. T. Mc Nally, susțin : „*Nevertheless, Dracula's heroic and dramatic exploits did impose upon the Turks a lesson that they were not likely to forget easily and may provide the final explanation why the country continued to preserve its autonomy , rather than be converted into a Turkish province ... In the long-term historic view, Dracula's campaign was indeed a dramatic contribution to Romania's struggle for survival and independence and in that sense can be labeled successful*" [170].

Ținînd seama de toate aceste mărturii ale izvoarelor, ca și de concluziile istoricilor care au cercetat problema înaintea noastră, va trebui să admitem împreună cu aceștia că în luptele din 1462 *Vlad Țepeș a ieșit victorios și că sultanul a fost silit să părăsească Țara Românească fără să fi reușit să-și realizeze țelul, acela de a supune țara și de a-l înlocui pe Țepeș.*

[166] I. Cuspinianus, *De Caesaribus*, p. 482. Ultimul text este foarte asemănător cu cel păstrat de Petancić (vezi mai sus p. 116).

Despre atacul de noapte este vorba și în alte opere din secolele XVI—XVIII, dintre care vom aminti : Baronius, *Compendium annalium ecclesiasticorum*, Pragae, 1734, p. 688 ; De Follard, comentarii la Polybe, *Histoire*, II, Paris, 1727, p. 49—50 etc.

[167] A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 27,

[168] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 544.

[169] G. Giraudo, *op. cit.*, p. 56.

[170] Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 110.

www.dacoromanica.ro

Căderea lui Vlad Țepeș

Ceea ce nu a reușit sultanul și marea sa armată în Țara Românească vor reuși Radu cel Frumos și boierii țării, clasa conducătoare din acea vreme, care îl vor părăsi treptat pe viteazul domn, după ce acesta învinsese oștile invadatoare, și vor trece de partea lui Radu, lăsat de sultan „la marginile Țării Românești pentru a ademeni sufletele românilor care ar fi voit să-l părăsească pe Dracula", după cum ne spune unul din cei mai serioși și bine informați martori contemporani, Balbi, reprezentantul Veneției [1].

Știrea dată de Balbi este confirmată aproape cu aceleași cuvinte de Chalcocondil — și el unul din cronicarii bine informați ai vremii — după opinia căruia sultanul „l-a lăsat pe Dracula (Radu cel Frumos — N.S.), fratele domnului Vlad, acolo în țară, ca să trateze cu dacii și *să aducă țara sub ascultarea lui*" (subl. ns. — N.S.). După ce a dat dispoziții unei pașale de margine să-l ajute pe Radu, sultanul „a pornit de-a dreptul spre reședința împărătească" [2].

Întrucît retragerea sultanului s-a făcut prin partea de sud-est a Țării Românești, este de presupus că în această regiune a fost lăsat și pretendentul la tron susținut de trupele turcești [3], care își va întinde apoi treptat stăpînirea spre apus.

După retragerea sultanului a urmat o perioadă tulbure pentru istoria Țării Românești, în care cei doi frați ce se înfruntau — Radu avînd și sprijin turcesc — căuta fiecare să-și întărească forțele pentru a-și elimina adversarul.

Paralel cu luptele date — lupte în care Vlad Țepeș a înregistrat o serie de noi succese, ucigînd un mare număr din turcii care-l susțineau pe

[1] *Acta extera*, IV, p. 168. Cf. N. Iorga, *Studii și doc.*, III, p. XXXI. Etapele și motivele părăsirii lui Vlad Țepeș de către boieri și apoi de către țărani au fost studiate de B. T. Câmpina, *Complotul boierilor și „răscoala" din Țara Românească din iulie — noiembrie 1462*, operă deja citată.

[2] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 291.

Informația unor cronicari turci după care, la plecare, sultanul i-a dat ca însoțitori lui Radu pe „beii vilaietului" (*Cronici turci*, I, p. 94), se referă probabil la boierii care trecuseră deja de partea lui Radu pînă la plecarea sultanului sau la boierii pribegi care-l însoțiseră. Alți cronicari turci susțin că sultanul i-ar fi lăsat lui Radu doar „un însoțitor de drum" (*ibidem*, p. 126).

[3] P. S. Năsturel, *Étapes et alternatives de la conquête ottomane de la Dobroudja au XV-e siècle*, în *Communications présentées au IIe Congrès d'études du sud-est européen, Athènes, 7—13 Mai 1970*, Buc., 1970, p. 29—30.

www.dacoromanica.ro

Radu cel Frumos — avea loc o altă luptă, de lămurire a boierilor munteni; această luptă nu a fost mai puțin importantă decît războiul propriu-zis, care continua.

Spre deosebire de Țepeș, care — victorios fiind — dorea continuarea luptei, Radu cel Frumos oferea boierilor pacea și „prietenia" cu sultanul. După cum declară bine informatul L. Chalcocondil, fratele lui Vlad Țepeș a înfățișat boierilor situația tristă în care se găsea țara, devastată de război [4], susținînd că singura ieșire era acceptarea împăcării cu Imperiul otoman, pe care se oferea să o medieze. Iată care ar fi fost cuvintele lui Radu, înregistrate de cronicarul bizantin: „Bărbați daci, ce credeți că o să mai vină asupra voastră în viitor? Au nu știți ce putere mare are împăratul și că foarte curînd vor veni asupra voastră oștile împăratului, pustiind țara și o să fim despuiați de orice ne-a mai rămas? De ce nu vă faceți prieteni împăratului? Și veți avea liniște în țară și în casele voastre. Știți doar că acum n-a mai rămas nici un capăt de vită. Și toate aceste suferințe grele le-ați avut de îndurat din cauza fratelui meu, pentru că ați ținut cu acest om făr-de Dumnezeu și care a adus mare nenorocire asupra Daciei, precum n-am mai auzit nicăieri pe pămînt" [5].

După cum a arătat B. T. Câmpina, Radu cel Frumos „vorbește ca mandatar al turcilor, despre făurirea unor raporturi de prietenie din care sînt vădit excluse formele cele mai apăsătoare ale dependenței Țării Românești față de sultan; era nu numai o urmare imediată a înfrîngerii care silise pe turci la o modestie puțin obișnuită, dar și condiția ... pe care boierii au pus-o pentru acceptarea lui Radu încă din vremea primelor demersuri ale acestuia, așadar înainte de începutul campaniei". În același timp, condamnînd politica lui Vlad Țepeș, Radu cel Frumos promitea indirect boierilor că el nu va utiliza metodele acestuia și va domni fără asprime și fără țepi [6].

Chiar dacă acest „discurs" înregistrat de Chalcocondil nu va fi fost rostit întocmai de Radu cel Frumos, nu putem să nu recunoaștem că, în tot ceea ce spune, Radu prezintă cu fidelitate atît situația țării, cît și soluția pe care o întrezărea o parte a boierimii, partizană a înțelegerii cu turcii,

[4] Cf. Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească*, p. 70: „Locuitorii țării, cîți au putut supraviețui cumplitei furtuni, s-au văzut după retragerea cu aspect de alungare a oștilor otomane în fața unui spectacol îngrozitor: multe sate distruse, case arse, agonisita lor pierdută, membrii de familie dispăruți sau mutilați". Ca ilustrare a acestei afirmații se susține că, după 1462, a crescut numărul daniilor domnești de siliști (locuri de foste sate).

[5] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 291. După opinia lui N. Iorga, Radu cel Frumos ar fi pus mîna pe familiile boierilor, avînd deci și posibilitatea de a efectua unele presiuni asupra lor (*Studii și doc.*, III, p. XXXI și *idem*, *Ștefan cel Mare*, p. 98). Afirmația lui N. Iorga se bazează pe știrea dată de Donado da Lezze, potrivit căruia Radu „*sapendo dove erano state messe tutte l'anime christiane del paese in certo bosco, andò dal Turco, et contrattò con lui di haver la signoria promettendoli di esser suo tributario et fedele*". După ce familiile refugiate au ajuns în mîna turcilor, locuitorii „*furono contenti accettar per loro signore il fratello del Dracola, et a questo modo l'anime furono liberate*" (Donado da Lezze, *Historia Turchesca*, *ed. cit.*, p. 25—26). Din acest text rezultă că este vorba de un șantaj al lui Radu și al turcilor, de care nu vorbesc însă alte izvoare.

[6] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 605.

www.dacoromanica.ro

boieri care — mărturiseşte mai tîrziu Bocignoli — vor declara apoi lui Ţepeş că sînt pentru încheierea păcii cu Poarta.

Convinşi pe rînd de argumentele lui Radu cel Frumos — arată mai departe Chalcocondil — boierii „au recunoscut că tînărul e de preferat pentru ei faţă de domnul Vlad" şi au început să părăsească pe rînd pe Ţepeş, trecînd în tabăra lui Radu.

Părăsirea domnului de către boierii săi este confirmată mai tîrziu şi de Bocignoli, pe baza unor informaţii căpătate din Ţara Românească. „Scăpaţi de teama duşmanului (deci după retragerea sultanului din ţară — N.S.), uitînd de tot binele avut de la Dragul", boierii „au început să urzească lucrături duşmănoase pentru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostăşească, să-i laude pe turci, să-i ponegrească isprăvile lui Dragul, să declare că izbînda va ajunge odată mai dăunătoare pentru învingători decît pentru învinşi, să susţină că ei nu pot avea pe turci de duşmani şi să-şi dea părerea că trebuie încheiată o alianţă cu ei, chiar cu stabilirea unui tribut". Boierii credeau că prin plata acestui tribut vor putea cumpăra pacea de la turci [7].

Din cele spuse de Bocignoli[8] se vede că propaganda şi argumentele lui Radu cel Frumos dăduseră rezultate şi că boierii — deveniţi acum mai

[7] *Călători străini*, I, p. 177. Această poziţie capitulardă avea să fie ridicată mai tîrziu la rang de principiu de către Basarab Ţepeluş, care scria braşovenilor că împotriva turcilor „*nu putem cu bărbăţia, ci cu daruri*" (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 155; cf. Ştefan Ştefănescu, *op. cit.*, p. 75).

N. Iorga găseşte o scuză celor care gîndeau astfel prin aceea că „închinarea către cineva mai puternic, răscumpărarea prin bir ca să nu fi prădat de cine putea lesne să te prade, nu erau privite de nimeni pe acea vreme ca o înjosire" (*Ştefan cel Mare*, p. 79). De obicei însă turcii nu se mulţumeau numai cu tributul; acceptarea lui era doar o primă etapă în procesul de instaurare a dominaţiei otomane.

Mai amintim, de asemenea, că — discutînd obligaţiile ţării faţă de Poartă — D. Cantemir afirma „domnii Moldovei mai cuminţi (*prudentiores*), ori de cîte ori puteau răscumpăra cu bani vreo asuprire, preferau pe bună dreptate, după exemplul iluştrilor conducători prin faima înţelepciunii lor ai republicii veneţiene, să facă pagubă pungii decît ţării şi supuşilor lor" (*Descrierea Moldovei*, Edit. Academiei, 1973, p. 271).

[8] La motivele arătate de Chalcocondil şi Bocignoli pentru părăsirea lui Vlad Ţepeş, B. T. Câmpina adaugă alte două: 1) boierii se temeau de „vitejii" ridicaţi de domn dintre oştenii de rînd (cărora Ţepeş le da ocinele boierilor „hicleni", care nu intraseră în luptă) şi 2) boierii erau interesaţi în comerţul de grîne cu Imperiul otoman (*op. cit.*, p. 605—606, 607).

Mai întîi, nu credem că aceşti „viteji" puteau inspira prea multă teamă boierilor, aşa cum nici „vitejii" (mai numeroşi) ai lui Ştefan cel Mare nu au ridicat pe boieri împotriva domnului; parte din aceşti „viteji" — din care unii vor deveni curteni — se vor ridica cu timpul în rîndurile boierimii, devenind mai mult un sprijin al acesteia decît al puterii centrale. Cît priveşte confiscarea pămînturilor boierilor „hicleni" şi încredinţarea lor „vitejilor", ea nu este atestată de documentele ulterioare domniei lui Vlad Ţepeş (ca în cazul „vitejilor" sau „voinicilor" lui Ştefan cel Mare).

În al doilea rînd, comerţul cu grîne— deşi încă slab în această perioadă — nu se putea face decît în vreme de pace, astfel încît pentru efectuarea lui trebuia restabilită liniştea; în această privinţă, boierii nu erau singurii interesaţi. După cum scria Basarab Ţepeluş braşovenilor mai tîrziu, locuitorii aveau nevoie de pace ca să are, să sape şi să se „hrănească" (inclusiv prin schimbul de produse) (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 154).

Să nu uităm că — după încheierea păcii şi plata tributului — negustorii moldoveni obţinuseră un privilegiu care le garanta comerţul liber în Imperiul otoman (N. Iorga, *Actul lui Mahomed al II-lea pentru negustorii din Cetatea Albă, 1456*, în „Revista istorică", 1921, p. 105

www.dacoromanica.ro

curajoși la adăpostul oferit de prezența lui Radu, susținut de turci — declarau că preferă unui domn războinic și aspru ca Țepeș pe fratele său care le oferea pacea prin înțelegerea cu sultanul [9].

Deosebit de importantă ni se pare afirmația lui Bocignoli că numai după plecarea sultanului boierii au început „să se dea în lături de la slujba ostășească", ceea ce dovedește că, *pînă la izgonirea dușmanului, boierii nu lipsiseră de la această „slujbă"* [10].

Cu totul alta era atitudinea lui Vlad Țepeș față de aceea a fratelui său și a boierilor ce trecuseră de partea acestuia : viteazul domn — învingător fiind — *rămînea intransigent în fața dorinței de împăcare a boierilor cu turcii, cerîndu-le să lupte mai departe pentru apărarea libertății.* Aceste discuții dramatice dintre Vlad și boierii săi ne sînt redate de același Bocignoli, după care neînfricatul luptător „se străduia să-i îndemne (pe boieri) să nu ceară pace de la învinși, ci să se apere cu armele ... și *să-i convingă să trăiască în libertate*". Domnul declara răspicat „că *nu va îngădui niciodată cît va trăi ca Țara Românească să ajungă tributară turcilor*" (subl. ns. — N.S.). În aceste cuvinte îndrăznețe și demne recunoaștem pe Țepeș, cel care declara — în scrisoarea din 11 februarie 1462, analizată mai sus — hotărîrea sa fermă de a nu fugi în fața primejdiei și de a se bate „cu orice preț" împotriva oștilor otomane invadatoare.

Dintre aceste două poziții — cea a lui Vlad Țepeș, care cerea continuarea luptei pentru asigurarea independenței țării, și aceea a lui Radu cel Frumos și a unei părți a boierimii, care considerau preferabilă împăcarea cu turcii — a ieșit biruitoare pînă la urmă cea de-a doua, astfel încît boierii l-au acceptat ca domn pe cel care le oferea posibilitatea împăcării cu sultanul. *Cei care au închinat deci țara turcilor la 1462 au fost boierii*, așa cum mai tîrziu, în vremea lui Radu de la Afumați — după o altă serie de victorii împotriva Imperiului otoman — boierii au declarat că trebuie să se plece la „poala împăratului", deoarece „nu vor putea să se tot bată, ei fiind puțini și țara mică, cu un împărat ce au luat și cu coprins atîtea țări și are o mulțime de oameni" [11].

și Mustafa Mehmet, *Din raporturile Moldovei cu Imperiul otoman în a doua jumătate a veacului al XV-lea*, în „Studii", XIII, 1960, nr. 5, p. 165—177). Era firesc ca și negustorii munteni să vizeze un asemenea privilegiu care nu se putea obține cît timp țara se afla în război cu Imperiul otoman.

[9] După spusele lui L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 287, „cînd se pornea cu război asupra Daciei", Mahomed al II-lea l-a pus pe Radu cel Frumos „să trimită vorbă în Dacia la boierii cu trecere de la conducerea țării" — desigur ca să i se supună — dar „n-a izbutit întru nimic", boierii rămînînd alături de Țepeș în timpul războiului cu turcii.

[10] Aceasta arată netemeinicia afirmației lui B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 604, că „boierii refuzaseră să aducă steagurile lor proprii"; *întrucît se temeau de transformarea țării în pașalic, ei nu puteau rămîne indiferenți la soarta războiului.*

[11] Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. C. Grecescu, p. 40. Pe o poziție asemănătoare întîlnim, la 1480—1482, pe un alt reprezentant al marii boierimi, Vlad vornicul, care scria brașovenilor : „Astfel să știți că turcii-s mulți ca nisipul mării și nu poate nimeni să le stea împotriva " (Gr. Tocilescu, *534 documente*, p. 397).

Pentru continuitatea acestei politici a boierimii muntene mai amintim că la 1659, cînd Mihnea al III-lea le-a propus boierilor să se ridice la luptă împotriva Imperiului otoman, boierii au răspuns : „noi sîntem o țară mică și făr-de oameni, neputincioasă și făr-de ajutor de nici o

www.dacoromanica.ro

Trebuie să subliniem faptul că la 1462, cînd au recunoscut dominaţia otomană, *boierii au făcut-o foarte probabil pe baza unei înţelegeri, pe care turcii învinşi au trebuit să o accepte* [12].

După cum remarca pe bună dreptate B.T. Câmpina, sultanul pornise în expediţie „cu gîndul de a înfăptui înrobirea completă a ţării" [13]. Întrucît boierii se temeau şi ei de o asemenea perspectivă (care ar fi dus la confiscarea domeniilor lor), au trebuit să rămînă lîngă domn pînă ce sultanul a fost silit să plece din ţară şi, implicit, să-şi schimbe planurile, oferindu-le „prietenia" prin intermediul lui Radu cel Frumos; *această „prietenie" era de preferat pentru boieri transformării ţării în paşalîc* [14].

Anul 1462 înseamnă, aşadar, recunoaşterea dominaţiei otomane asupra Ţării Româneşti, moment deosebit de important în istoria acestei ţări. Faptul va rămîne mult timp viu în amintirea boierilor din Ţara Românească; la 23 septembrie 1601 — după uciderea mişelească a lui Mihai Viteazul şi reintrarea Ţării Româneşti sub dominaţia otomană — boierii arătau sultanului că „vor continua să procedeze în acelaşi fel cum au făcut de circa 140 de ani de cînd recunosc superioritatea otomană" (*continuerebbe l'istessa maniera che hanno fatto già 140 anni in circa che riconoscero la superiorità ottomana*) [15]. La 1601 se ştia deci că dominaţia otomană începuse la 1462.

Revenind la evenimentele din 1462, pe măsură ce boierii părăseau pe Vlad Ţepeş, tabăra lui Radu cel Frumos se întărea, astfel încît acesta — strîngînd armată şi susţinut de turci — „a năvălit şi a pus mîna pe domnie", supunînd apoi treptat ţara. Faptul acesta este răspicat recunoscut de Chalcocondil, după care Radu — nu turcii — „*a supus ţara Daciei*" [16].

Este foarte probabil că, începînd din august pînă în noiembrie — cînd Ţepeş va dispare în condiţiile de care vom vorbi îndată — Ţara Românească a avut doi domni: în partea de apus şi sud a ţării Radu cel

parte, iar turcii sînt puternici, mari şi biruesc toată lumea, de la răsărit pîn-la apus" (*Letopiseţul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu — Dan Simonescu, p. 133).

Amintim aici — pentru a ilustra vechimea tradiţiei — că în 1443, cînd Vlad Dracul a fost eliberat din temniţa sultanului în schimbul promisiunii că nu va mai face război cu turcii, în Ţara Românească s-au manifestat două curente în sînul boierimii: „*les aulcuns en furent moult joieulz et les autres tres doullentz; c'est à scavoir les jeunes gens, quy, de coustume, voullentiers se exercitent en armes, et anchiens et paisibles ne quierent que repos*" (N. Iorga, *Cronica lui Wavrin şi românii*, p. 76).

[12] Cf. Ştefan Ştefănescu, *op. cit.*, p. 117, care acceptă „o nouă reglementare a raporturilor dintre Ţara Românească şi Imperiul otoman" la 1462, reglementare păstrată în aşa-zisele „capitulaţii" în care însă e datată greşit din 1460.

[13] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 609.

[14] Nu putem fi de acord cu afirmaţiile autorului amintit că boierii „căutau a confisca în beneficiul lor exclusiv roadele victoriei lui Vlad Ţepeş" (*ibidem*, p. 610), aceasta deoarece nu numai ei, ci *toţi locuitorii ţării au avut de cîştigat de pe urma faptului că sultanul a fost silit prin luptă să renunţe la supunerea Ţării Româneşti*; *prin această zădărnicire a planurilor turceşti, lupta condusă de Vlad Ţepeş nu a fost inutilă.*

[15] Hurmuzaki, IV/2, p. 42; vezi şi B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 608.

[16] L. Chalcocondil, *op. cit.*, p. 292.

www.dacoromanica.ro

Frumos, iar spre răsărit și nord Vlad Țepeș [17], în tot acest timp luptele dintre cei doi continuînd cu rezultate schimbătoare.

Este greu de stabilit cu precizie succesiunea și amploarea acestor lupte, problemă ce l-a preocupat în mod deosebit pe B. T. Câmpina [18].

Unul din principalele izvoare relative la aceste lupte, așa-numita „relație din Rhodos", distinge „patru războaie" purtate pe teritoriul Țării Românești în anul 1462 [19]; cum cel de-al treilea război ar fi început „după 26 iulie", rezultă că autorul relației amintite consideră că de la această dată — cînd sultanul nu se mai găsea pe teritoriul Țării Românești — ar fi început luptele dintre partizanii celor doi domni. Această afirmație l-a determinat pe B. T. Câmpina să susțină că de la această dată „fruntașii clasei stăpînitoare începeau să treacă în tabăra lui Radu cel Frumos și îl recunoșteau drept conducătorul lor" [20].

Din această relație, ca și din afirmația *Povestirilor slavone* despre viața lui Țepeș că domnul a avut timp să instituie „viteji" după războiul cu turcii, ar rezulta că între plecarea sultanului (sfîrșitul lunii iunie) și reluarea luptelor (sfîrșitul lunii iulie) a trecut o lună, timp în care adversarii și-au regrupat, probabil, forțele și în care a început procesul de „lămurire" a boierilor de către Radu cel Frumos.

Faptul că a reușit să strîngă în jurul lui încă din această vreme o parte a boierimii care l-a recunoscut domn rezultă din scrisoarea adresată brașovenilor de vicecomitele secuilor, Albert de Istenmezeye, la 15 august 1462, cînd acesta le cere să păzească pacea cu Radu cel Frumos „*vaivoda partium Transalpinarum*" [21]. Întrucît în condițiile acelea, cînd Matei Corvin venea să ajute pe Țepeș, ardelenii nu puteau să țină seama de titlul acordat de sultan lui Radu, ni se pare normal ca vicecomitele să-l fi numit voievod știind că el fusese acceptat de o parte a boierimii, că nu mai era adică un simplu pretendent susținut doar de turci. Nu poate fi o în-

[17] Afirmația lui B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 621, că Vlad Țepeș păstra o parte din țară situată „probabil în dreapta Oltului" nu ni se pare întemeiată, ținînd seama de faptul că ultima rezistență opusă de viteazul domn se plasează în nordul Munteniei (vezi mai jos p. 132—133).

[18] Ni se pare greu de stabilit cronologia luptelor, aceasta deoarece izvoarele care ne furnizează date despre aceste bătălii, fiind în general depărtate de locul unde ele s-au desfășurat, înregistrează doar ecourile luptelor la data cînd aceste ecouri au ajuns în regiunea respectivă, fără precizarea datei cînd au avut loc evenimentele propriu-zise; de aceea *nu putem acorda o încredere absolută acestor izvoare*. În plus, autorii acestor relatări nu sînt toți prea bine informați, luînd drept adevăruri unele zvonuri pe care le auzeau. De pildă, în iulie se auzise la Constantinopol că Radu a fost prins de Vlad și tras în țeapă împreună cu „aproape 4 000 de turci". Știrea a ajuns în această formă la Veneția și s-a răspîndit apoi în Europa (N. Iorga, *Studii și doc.*, III, p. XXXI). După cum remarca și I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 28, unele știri ajungeau la urechea unor informatori „prin faimă", iar aceștia măreau amploarea faptelor și le desfigurau. În asemenea condiții, se înțelege că *este greu de stabilit* cu *precizie desfășurarea exactă a evenimentelor*.

[19] *The itineraries of W. Wey*, p. 101.

[20] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 618. Vezi și Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *Dracula*, p. 103, care susțin că, în partea a doua a lor, luptele din Țara Românească au avut caracter de război civil.

[21] Hurmuzaki, XV/1, p. 58. Vezi și B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 619.

www.dacoromanica.ro

tîmplare că în aceeaşi vreme — cîteva zile înainte de 21 august — un ostaş aducea la Caffa vestea despre „destrămarea (oştilor — N.S.) valahilor" (*de dispercione Velladi*) [22].

Într-una din luptele dintre cei doi fraţi, cea de-a patra după relaţia amintită, la 8 septembrie, oştenii lui Ţepeş, ajutaţi de moldoveni, ar fi ucis circa 30 000 de turci (cifră desigur exagerată) care susţineau pe Radu cel Frumos. Această victorie a avut un larg ecou în Peninsula Balcanică; după aceeaşi relaţie, în octombrie, la primirea ştirii despre biruinţa lui Ţepeş, călugării din Rhodos „au tras clopotele în semn de bucurie şi au cîntat *Te Deum* spre lauda şi gloria domnului" [23].

Subliniind importanţa acestei lupte, B.T. Câmpina o considera „momentul culminant al războiului început la 26 iulie" [24]; după acelaşi autor, această victorie, îndepărtînd orice ameninţare din partea turcilor, a „eliberat" tendinţele de destrămare manifestate în tabăra lui Ţepeş, tendinţe pe care primejdia otomană — prezentă pînă atunci — le împiedica să se manifeste [25]. Avem impresia că această explicaţie este valabilă doar în ceea ce priveşte oastea de ţărani, care nu a părăsit tabăra domnului decît după ce a dispărut primejdia otomană[26]; precum se ştie, în luptele pentru tron ţărănimea nu se amesteca (aceste lupte fiind duse de steagurile de „slugi" ale boierilor), astfel încît prezenţa ei nu mai era necesară de îndată ce ultimele trupe turceşti fuseseră înfrînte. Dacă ţăranii se vor fi întors în mare parte la casele lor, boierii şi „slugile" lor vor rămîne mai departe în luptă, împărţiţi în două tabere, fiecare susţinîndu-şi domnul.

Despre părăsirea taberei lui Vlad Ţepeş de către „români" vorbeşte şi ienicerul sîrb, care afirmă că aceştia, „văzînd că turcii sînt mai puternici s-au lepădat de Dracul voievod şi au trecut de partea fratelui său" [27].

Treptat, treptat, în lunile următoare, tabăra lui Ţepeş a slăbit, în timp ce Radu cel Frumos îşi întindea autoritatea asupra unei părţi tot mai mari din ţară.

[22] N. Iorga, *Acte şi fragmente*, III, p. 39. După opinia lui N. Iorga, această „*dispercio Velladi*" s-ar referi poate la împrăştierea oastei lui Ţepeş în urma unei ciocniri cu armata lui Ştefan cel Mare (*Studii şi doc.*, III, p. XXXI).

[23] *The itineraries of W. Wey*, p. 101. La ştirea despre victorie se adaugă şi o alta, fantezistă: anume că Radu ar fi fost prins, tras în ţeapă şi „expus la soare"!

[24] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 622.

[25] *Ibidem*. Cf. *Istoria României*, II, p. 475—476.

[26] N. Stoicescu, *Două războaie cu pronunţat caracter popular: 1462 şi 1476*, în *România şi tradiţiile luptei armate a întregului popor*, Buc., 1972, p. 63—64.

[27] *Călători străini*, I, p. 128. Ienicerul plasează greşit această părăsire a lui Vlad Ţepeş înainte de plecarea sultanului, care ar fi avut loc numai după ce Radu cel Frumos ar fi ocupat tronul.

www.dacoromanica.ro

Este greu de fixat cu precizie ordinea în care diversele categorii sociale l-au părăsit pe viteazul domn [28], ca și ordinea și numărul boierilor care au trecut de partea lui Radu cel Frumos [29].

La începutul lunii octombrie [30], părăsit de cea mai mare parte a boierilor, dar avînd încă o oaste destul de numeroasă [31], Vlad Țepeș a fost nevoit să treacă în Transilvania, unde ajunsese în sfîrșit ruda sa Matei Corvin. „La această dată Vlad Țepeș încetase de a mai fi singura garanție a independenței față de turci, iar stăpînirea lui în țară atîrna doar de amintirea unei victorii, o amintire glorioasă firește, dar mai străină de practica imediată a lucrurilor decît măsurile sîngerosului autocrat" [32].

◇

Ce făcuse în tot acest timp de dramatice încleștări regele Ungariei, Matei Corvin, aliatul și ruda lui Vlad Țepeș, cel căruia domnul Țării Românești îi ceruse în repetate rînduri ajutor împotriva turcilor încă din primăvară și care apărea în lumea apuseană drept campionul luptei antiotomane? [33]. „Matei se urnia foarte greu. Ca să se suie pe calul său de război, el aștepta vestea sigură că Mohamed, cu care nu ținea deloc să se lupte, a și trecut Dunărea îndărăt. Încă la 15 iulie, cînd nu se știa de întorsul turcilor, el era tot la Buda, de unde se lăuda că vine îndată. La 10 august, îl vedem la Seghedin pe Tisa, unde fuseseră chemate puterile de luptă ale Ungariei. Pînă la Turda, în Ardeal, el făcu cinci săptămîni de drum. De la

[28] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 615, consideră că „cei dintîi care par a-l fi părăsit pe Țepeș după zdrobirea finală a turcilor sînt elementele anarhice din rîndul curtenilor săi străini". El face această constatare pe baza afirmației lui Beheim, ed. Gr. Conduratu, p. 52, că între oștenii „de limbi și moravuri diferite" ai lui Țepeș s-ar fi ivit „dezbinări și circoteli". Remarcăm însă că acești mercenari străini nu făceau parte din rîndurile curtenilor, care erau autohtoni.

[29] O parte a boierilor a rămas alături de Țepeș, fugind apoi de teama lui Radu cel Frumos în Transilvania; dintre aceștia sînt amintiți în documente ca „necredincioși" ai noului domn: Mihail, Stan, Mircea, Stoica și Mînzea sau Manzila, ruda lui Vlad Țepeș (I. Bogdan, *Relațiile*, p. 175). Acești boieri sînt greu de identificat; încercarea făcută de Pavel Chihaia este destul de nesigură (*Pagini de veche artă românească*, I, Buc., 1970, p. 144—148).

Alți boieri au trecut — nu știm însă cînd — de partea lui Radu cel Frumos, care i-a păstrat sau i-a numit mai tîrziu în sfatul domnesc; dintre aceștia amintim pe Cazan al lui Sahac și Duca (prezenți în sfatul lui Radu începînd din 1463) și pe Voico Dobrița, citat ca membru al sfatului începînd din 1464. La numele trădătorilor lui Țepeș, G. Ghibănescu adaugă pe Dragomir Udriște („Arhiva", 1897, p. 506).

[30] Opinia lui N. Iorga, *Studii și doc.*, III, p. XXXII, că Țepeș ar fi trecut în Transilvania încă din luna august este nefondată; la această dată luptele din Țara Românească erau în plină desfășurare.

Ținînd seama de faptul că M. Beheim (ed. Conduratu, p. 54) susține că Vlad Țepeș ar fi avut cinci săptămîni de conversații politice („*fünf wochen oder sy also pei einander waren*") cu Matei Corvin, după ce acesta a ajuns în sudul Transilvaniei, B. T. Câmpina afirmă că domnul Țării Românești ar fi venit la Sibiu la începutul lunii octombrie, de unde — după cele cinci săptămîni — s-ar fi întors în țară (*op. cit.*, p. 623).

[31] După cum arată M. Beheim, Vlad Țepeș a mers în întîmpinarea lui Matei Corvin, „cu multă oaste" (*ed. cit.*, p. 96, vers 1 024—1 025).

[32] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 617. După opinia lui N. Iorga, boierii „siliră, ei mai mult decît turcii, pe Vlad să treacă în Ardeal" (*Istoria armatei*, ed. a II-a, vol. I, Buc., 1929, p. 109).

[33] Despre subsidiile primite de regele maghiar, vezi mai sus p. 88.

www.dacoromanica.ro

Turda ajunse la Braşov, sub munte, numai la sfîrşitul lui novembre" [34] (de fapt, la începutul lui noiembrie— N.S.).

În acest lung marş militar, regele maghiar era însoţit dePetru de Thomasiis, care avea misiunea să anunţe Senatul veneţian despre evoluţia conflictului şi succesele obţinute („*dando nobis notitiam per litteras tuas quanto diligentius poteris de successibus Majestatis suae in illis partibus Valachiae et de omnibus que occurent*") [35].

Înaintarea înceată a regelui, căruia i-au trebuit mai mult de trei luni pentru a parcurge distanţa Buda — Braşov, „aruncă o puternică îndoială asupra sincerităţii intenţiei regelui Matei de a intra într-adevăr în război cu turcii printr-o campanie de restaurare în Ţara Românească" [36].

Dacă Matei Corvin ar fi dorit să-l ajute într-adevăr pe Vlad Ţepeş, el ar fi putut să o facă fie dînd dispoziţii categorice trupelor voievodului Transilvaniei să treacă munţii la începutul campaniei sultanului — aşa cum ceruse domnul Ţării Româneşti—, fie grăbind marşul armatei sale. Singura scuză a regelui Ungariei este teama sa de a nu fi atacat dinspre apus de împăratul Frederic al III-lea, care — susţinut de o parte a magnaţilor maghiari şi de saşi — revendica coroana regatului. Cei doi suverani s-au împăcat de-abia în anul 1463 datorită intervenţiei papei Pius al II-lea, care-l dorea pe Matei Corvin eliberat de alte griji în vederea pregătirii cruciadei [37].

Cînd regele Ungariei a ajuns la Braşov, trecuseră mai bine de două luni de cînd autorităţile locale recunoscuseră ca domn pe Radu cel Frumos. Cum regele nu venise nici pregătit, nici hotărît pentru luptă, cum, pe de altă parte, nici oştile Transilvaniei nu arătau prea mare dorinţă de a se bate pentru un domn atît de incomod ca Vlad Ţepeş, regele s-a hotărît destul de repede să-şi schimbe planul iniţial, să recunoască situaţia existentă şi să renunţe de a-l mai sprijini pe Ţepeş, în ajutorul căruia venise de fapt.

[34] N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 98—99. La 10 septembrie regele era la Seghedin, la 17 septembrie la Turda, în drum spre Sibiu, unde ajunge înainte de 30 septembrie; de aici se îndreaptă spre Braşov, unde rămîne toată luna noiembrie. Despre itinerariul străbătut de regele maghiar vezi: I. Teleky, *op. cit.* III, p. 277; W. Fraknoi, *Mátyás király elete*, p. 124; B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 623. Vezi şi documentele din 1 noiembrie şi 2 decembrie 1462 date de regele maghiar la Braşov (*Székely oklevéltár* [Documente secuieşti], I, Cluj, 1872, p. 192—193); la 9 decembrie regele era la Mediaş (*ibidem*, p. 194—195).

[35] *Acta extera*, IV, p. 181.

[36] Şerban Papacostea, *Cu privire la geneza şi răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Ţepeş* („Romanoslavica", XIII, 1966, p. 160—161).

[37] Aeneas Sylvius, *Historia rerum Friderici III Imperatoris*, Helmstad, 1700; A. Theiner, *op. cit.*, II, p. 382—391; A. Hoffmann, *Kaiser Friedrichs III. Beziehungen zu Ungarn in dem Jahren 1458—1464*, Breslau, 1887; W. Fraknoi, *Mathias Corvinus König von Ungarn 1458—1490*, Budapesta, 1891, p. 95, iar mai nou Karl Nehring, *Mathias Corvinus, Kaiser Friedrich III. und das Reich. Zum hunyadisch — habsburgischen Gegensatz im Donauraum*, München, 1975 (cu o bogată bibliografie).

Vezi şi A. Bonfini, *Rerum Hungaricarum decades IV*, Lipsiae, 1771, p. 531—532, care arată că în această vreme (1462) „*Boemi vastant Ungariam, Turcae bella minantur Ungariae.... et Friedric Imp. ab aliquibus Ung. proceribus instigatus...*". De aceea regele Matei s-a pregătit pentru trei războaie (p. 532), lăsînd pe cel cu turcii la urmă.

www.dacoromanica.ro

În luarea și motivarea acestei hotărîri regele a fost „ajutat" și de negustorii sași din Brașov, care i s-au plîns împotriva actelor de cruzime săvîrșite de Vlad Țepeș, oferindu-i materiale scrise despre aceste excese; tot ei, foarte probabil, i-au pus la dispoziție o falsă scrisoare de trădare atribuită lui Vlad Țepeș.

„Împrejurările imediate ale acestui conflict, care în decurs de cîteva luni a transformat o legătură de colaborare politică și militară, adusă și la cunoștința unora dintre puterile europene și sprijinită de ele, într-o dușmănie tot atît de notorie, ne rămîn încă necunoscute din pricina sărăciei izvoarelor de care dispunem în stadiul actual al documentației" [38]. Cu toate acestea, ele pot fi reconstituite în linii mari, folosind și unele ipoteze în lipsa certitudinilor.

Așa-zisa scrisoare de „trădare" — publicată mai întîi de G. Ghibănescu [39] și apoi de N. Iorga [40] după *Comentariile* lui Pius al II-lea, între care s-a păstrat [41] — este redactată la „Rothel" (probabil Cisnădie) [42] la 7 noiembrie 1462. În textul ei, cu o umilință ce nu-l caracterizează, Vlad Țepeș se adresează sultanului, „împăratul împăraților și domnul domnilor", rugîndu-l cu stăruință să-i ierte faptele cu care a păcătuit contra sa și a țării sale și să-i primească solii („*Ideo Magnitudinem tuam supplex oro ne meum errorem et peccatum magnum meum inspicias, quoniam imprudenter in te peccavi et malum feci in terra tua, sed misereatur mei tua clementia atque indulgeat ut legatos ad te mittere possim*").

Întrucît Țepeș cunoștea bine Transilvania și Ungaria, promite mai departe lui Mahomed că, dacă-l iartă, ca răscumpărare a greșelii, îi „predă" toată Transilvania, de unde apoi îi va fi ușor sultanului să supună întreaga Ungarie („*Mihi nota est ominis transylvana regio et omnis Hungaria et conditiones locorum rerumque calleo. Si placuerit Imperii tui Magnitudini, possum pro redemptione delicti mei totam regionem transylvanam tuis manibus tradere. Cuius posessionem adeptus, poteris omnem Hungariam tuae potestate subiicere*").

În încheiere, Vlad Țepeș promite sultanului că-i va fi „rob credincios" cît timp va trăi și-l anunță că solii săi îi vor spune mai multe. Într-un text adăugat la aceeași scrisoare se arată că s-au mai trimis scrisori pașei (adică vizirului) și domnului Moldovei, pentru ca aceștia să intervină în favoarea lui Țepeș; textul acestor scrisori nu ne este cunoscut.

[38] Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 161. Despre aceste împrejurări vezi și I. Ursu, *Ștefan cel Mare*, p. 32—33; B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 623.

[39] „Arhiva", 1897, p. 510; vezi traducerea la A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 30.

[40] *Studii și doc.*, III, p. XXXI. Scrisoarea s-a păstrat în limba latină, în care se spune că s-a tradus din slavonă.

[41] Gobellini, *Pii II, pontifici maximi, comentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt*, Frankfurt, 1614, liber II, p. 296—297.

[42] Nu poate fi Rucăr, cum credea la început N. Iorga, deoarece Țepeș se găsea în afara hotarelor țării; el declara în scrisoare: „azi plec în țara mea cu oastea" (*hodie ad terram meam proficisci cum exercitu*). I. Bogdan (*Vlad Țepeș*, p. 29) considera că poate fi Turnu Roșu (Rothenthurm). Singurul nume de localitate mai apropiat de Rothel este cel al Cisnădiei, numită în această vreme Rivetel, Riutel, Ruetel etc. (vezi C. Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I, s.v.).

www.dacoromanica.ro

Ioan Bogdan a fost primul istoric care a supus scrisoarea unei atente analize [43]. Severul judecător al lui Vlad Ţepeş se întreba : „ar fi putut (Ţepeş) face imprudenţa să scrie, stînd în Ungaria (de fapt în Transilvania —N.S.), o scrisoare prin care să se ofere a trăda pe unguri sultanului?". Mai departe, I. Bogdan constata : „una din două : sau că scrisoarea către sultan este un falsificat — s-ar putea presupune că regele unguresc a voit să justifice prin ea încarcerarea lui Vlad Ţepeş ... — sau că, dacă scrisoarea a fost scrisă de Ţepeş, acesta îşi pierduse cu totul minţile ; ea ar fi în acest caz un act de nebunie şi nimic mai mult. O lipsă de consecvenţă politică aşa de mare, cum presupune această scrisoare, nu se poate explica decît printr-o deprimare completă a inteligenţii". Ţinînd seama de părerea exagerat de nefavorabilă pe care o avea despre Ţepeş, I. Bogdan era înclinat să dea crezare celei de-a doua ipoteze, considerînd că Matei Corvin nu avea motive să inventeze o asemenea scrisoare.

După Ioan Bogdan părerile istoricilor despre această faimoasă scrisoare au rămas împărţite, cei mai mulţi considerînd-o un fals [44].

Alţi istorici, ca N. Iorga,[45] A. D. Xenopol[46], F. Babinger[47] etc., s-au pronunţat pentru autenticitatea scrisorii. Cînd a publicat scrisoarea, N. Iorga a găsit şi explicaţia : „în lumea turcească se minţea mult şi se primeau multe minciuni pînă la ceasul potrivit pentru răzbunare". Cunoscînd bine pe turci, Ţepeş ar fi încercat să utilizeze mijloacele obişnuite pentru a se împăca cu sultanul ; dacă scrisoarea ar fi fost primită, Ţepeş ar fi putut domni mai departe, fiind în pace cu Poarta. Scrisoarea fiind autentică după opinia lui N. Iorga, ea ar fi ajuns în mîna lui Matei Corvin prin intermediul lui Radu cel Frumos, care a considerat-o „o armă care nimicea pe fratele duşman".

Mai tîrziu N. Iorga şi-a revizuit poziţia, considerînd şi el scrisoarea un fals. Referindu-se la arestarea lui Vlad Ţepeş, marele istoric afirma : „Trebuia o îndreptăţire pentru această nedreptate ... Se născociră astfel scrisori, pe care le-ar fi adresat, în noiembrie, Vlad din Ardeal, de la Cisnădie ... sultanului ca şi marelui vizir şi domnului Moldovei". Iorga considera forma scrisorii „absurdă" [48].

[43] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 29—30.

[44] După I. Minea, *Din trecutul*, p. 69, întrucît pentru Vlad Ţepeş o asemenea scrisoare era inutilă, ea ar fi fost plăsmuită fie de Radu cel Frumos pentru a-l discredita pe Ţepeş, fie de Matei Corvin pentru a-şi justifica „neîmplinirea datoriei" faţă de creştinătate. I. Ursu, *op. cit.*, p. 32, susţine că scrisoarea a fost „fabricată" de saşi în complicitate cu Radu. După B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 623, scrisoarea este o plăsmuire a negustorilor braşoveni ; el a remarcat şi faptul că, în timp ce arestarea lui Ţepeş s-a hotărît la 1 noiembrie, scrisoarea e datată din 7 noiembrie. Vezi şi Gr. Conduratu, *op. cit.*, p. 154 ; C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, ed. a IV-a, p. 48 etc.

[45] N. Iorga, *Studii şi doc.*, III, p. XXIII ; idem, *Ştefan cel Mare*, p. 100.

[46] *Istoria românilor*, IV, p. 30—31. Pentru A. D. Xenopol scrisoarea era ea însăşi o dovadă că Vlad Ţepeş l-a învins pe Mahomed ; „căci dacă Vlad ar fi fost bătut chiar de Mahomed, scos din scaun şi înlocuit cu Radu, ce înţeles ar mai fi avut rugămintea lui?".

[47] *Maometto il Conquistatore e il suo tempo*, Torino, 1957, p. 312.

[48] N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 141.

www.dacoromanica.ro

În ce ne privește, cunoscînd hotărîrea cu care Vlad Țepeș a luptat împotriva turcilor, *considerăm scrisoarea un fals fie al sașilor din Transilvania, care doreau să-l convingă astfel pe regele Matei să nu-l ajute pe vechiul lor dușman, fie mai probabil chiar al anturajului regelui care căuta o justificare pentru gestul lui Matei* [49].

Dacă regele însuși ar fi fost convins de autenticitatea scrisorii și l-ar fi considerat pe Țepeș un „trădător", fără îndoială că l-ar fi ucis imediat. Mai mult încă, dacă l-ar fi considerat pe Țepeș trădător în 1462, nu-l mai putea lăuda în 1476, cînd — așa cum vom vedea — îl prezenta ca pe un luptător hotărît împotriva turcilor. *Este evident din această atitudine a regelui că a folosit scrisoarea — împreună cu celelalte materiale propagandistice — drept o justificare de moment, pe care el însuși a dat-o curînd uitării.*

„Trădarea" lui Țepeș din 1462 ne amintește un caz la fel de celebru, petrecut mai tîrziu cu Mihai Viteazul, un alt mare luptător împotriva turcilor, pentru motivarea asasinării căruia se va invoca de asemenea o pretinsă scrisoare de înțelegere cu turcii împotriva imperialilor, scrisoare ce s-a dovedit a fi un fals grosolan [50].

Nu știm dacă Matei Corvin l-a acuzat de „trădare" pe Vlad Țepeș cînd l-a arestat sau a folosit scrisoarea numai ca justificare față de aliații săi apuseni. Oricum, schimbarea atitudinii sale a născut multe discuții și nedumeriri : era greu de înțeles mai întîi de ce regele renunțase așa de ușor la o campanie pentru care făcuse atîta zarvă și, mai mult încă, primise și bani. Apoi era la fel de greu de înțeles și de crezut că un luptător hotărît împotriva turcilor, cum era Țepeș, putea deveni un trădător al cauzei pentru care luptase cu atîta ardoare.

Însuși cronicarul oficial al regelui Matei, italianul A. Bonfini, care cunoștea bine toate acțiunile patronului său, își mărturisea nedumerirea cînd scria : „Regele spunea că se duce în Țara Românească pentru a elibera din mîinile turcilor pe Dracula, căruia îi dăduse în căsătorie pe o rudă a sa de sînge (*cui mulierem, suam quoque consanguineam, legitimo matrimonio conjugarat*). Pornind într-acolo, nu știu din ce cauză, căci aceasta nimănui nu i-a fost destul de lămurit (*nescio qua causa, quando id nemini satis compertum est*), l-a luat prins pe Dracula în Transilvania. Cît despre celălalt Dracula (Radu cel Frumos — N.S.), orînduit de turci peste acea țară, l-a confirmat (adică l-a recunoscut — N.S.) împotriva părerii tuturor" [51].

◇

[49] Cum scrisoarea a rămas în traducere latină, nu în limba originalului — probabil slavonă — este greu de stabilit din ce mediu provenea. Analiza aceasta a fost posibilă în cazul scrisorii de așa-zisă „trădare" a lui Mihai Viteazul, scrisoare alcătuită și păstrată în limba slavonă.

[50] Vezi : N. Iorga, *Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul ?*, Buc., 1931 ; Silviu Dragomir, *Încă ceva despre scrisoarea apocrifă a lui Mihai Viteazul*, Cluj, 1931 (din vol. *Închinare lui N. Iorga*) ; A. Veress, *Scrisorile apocrife ale lui Mihai vodă Viteazul* („Revista istorică română", II, 1932, p. 382—384).

[51] A. Bonfini, *Rerum Hungaricarum decades IV*, Lipsiae, 1771, p. 544.

După cum presupune I. Minea, *op. cit.*, p. 68, Bonfini „și-a luat informațiile la curtea din Buda într-un timp cînd Mateiaș nu mai avea interes să ascundă adevărul". În schimb, G. Giraudo, *op. cit.*, p. 59, susține că tăcerea lui Bonfini se explică prin aceea că un cronicar oficial nu putea divulga unele fapte care aduceau prejudicii reputației lui Matei Corvin.

www.dacoromanica.ro

Asupra împrejurărilor capturării lui Vlad Țepeș dispunem de două izvoare principale : poemul lui Beheim și *Povestirile slavone* despre viața lui Țepeș. Primul [52], după ce amintește de scrisoarea de trădare, arată că Giskra [53] a fost însărcinat să-l prindă pe Vlad, iar această operație a avut loc după o luptă „pe teritoriu românesc”, lîngă Piatra Craiului, adică la

De la Bonfini știrea a trecut la un cronicar florentin, care a preluat-o aidoma : „*Appresso di questo il Re passato l'Alpi per liberare Dracula dalle molestie de Turchi, non so per che causa lo fece pegliare, e mandare prigione a Buda per X anni et un altro Dracula Capitano in quella provincia del Turco fuor dell'openione di tutti approvò per suo ministro in quei confini, esempio di severità e di giustizia per havere usato molte maniere di crudeltà...*” (Karl Nehring, *Vita del re Mattia Corvino. Aus einer florentinischen Handschrift des 16. Jahrhundert* în „Ungarn Jahrbuch”, V, 1973, p. 63—64 ; semnalat de colegul Șerban Papacostea. Cf. și cronica lui Brutus, după care prinderea lui Țepeș s-a făcut „fără ca motivul să fie cunoscut” („*de causis non traditur*”) (*Magyar historiaja*, în *Monumenta Hung. Hist.*, *Scriptores*, XIV, Budapesta, 1877, p. 20).

După opinia lui Dlugosz, Radu ar fi fost înscăunat după prinderea lui Vlad de către Matei Corvin : „După ce Vlad, domnul Moldovei superioare, a fost prins de Mateiaș, regele Ungariei, un frate al acestui Vlad, anume Radu, apropiindu-se de Mehmed,... s-a oferit acestuia ca vasal și tributar și a primit să conducă sus-numita Moldovă superioară cu condiția plății tributului” (*Historia Polonica*, ed. Leipzig, II, col. 344).

[52] M. Beheim, *ed. cit.*, p. 54—55 ; cf. I. Minea, *op. cit.*, p. 69 ; B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 624.

În versiunea compusă de M. Beheim sînt înfățișate ambele teze ale justificării lui Matei Corvin : primele 950 de versuri prezintă pe larg cruzimile lui Țepeș, iar ultima sută „trădarea” și arestarea fostului domn care ar fi urmărit să se împace cu sultanul, căruia i-a trimis o solie ; propunerea sa ar fi fost acceptată de Mohamed al II-lea, din partea căruia a obținut iertarea în schimbul prinderii și predării lui Matei Corvin :

„*Ich will versuchen, ob es döcht,*
das ich sein huld erwerben mocht,
also (ge)dacht der fraiser,
Er- schikt sein potschafft da zu hant
dar er denselben haiden vant,
disem turkischen kaiser
Liess er sagen die mere:
welt er in nemen zu genat
und im vergeben solche tat,
misshandelung und swere

Dy er wider in het getan,
daz welt er in er gegen schan
und alles pringen wider;
Knug Matiasch von Ungarn her
und auch sein pesten ret, welt er
pringen und richten nider
Und genen in sein hande,
der Türk im widerumb enpot;
tet er das, so het er genat.
seiner schuld allersande”.

(Beheim, *ed. cit.*, p. 53, versurile 971—990)

[53] După opinia lui N. Iorga, acest Ioan Giskra „căpetenia tîlharilor (boemi) războinici” care provocaseră multe pagube Ungariei și cu care regele se împăcase în vara lui 1462, fusese trimis inițial la Rucăr să-l ajute pe Vlad Țepeș ; după „descoperirea” scrisorii, „se porunci îndată lui Giskra să prindă pe nerușinatul trădător al creștinătății” (*Ștefan cel Mare*, p. 101). Despre împăcarea lui Giskra cu Matei Corvin, vezi Bonfini, ed. 1771, p. 542.

Menționăm aci că ultimele lupte date de Țepeș, precum și prinderea acestuia, constituie subiectul a numeroase legende păstrate în regiunea Argeș, legende ce vor fi prezentate în partea a IV-a a monografiei. Despre aceasta vezi și Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 104—107.

www.dacoromanica.ro

Rucăr [54]. Cel de-al doilea izvor cuprinde unele inexactități cînd susține: „odată craiul unguresc Mateiaș a pornit cu oaste împotriva lui. El (Vlad) a pornit împotriva lui și s-au ciocnit amîndoi și a prins pe Dracula viu, predat de ai săi după răscoală" [55]. Se știe însă că nu regele a venit să-l prindă pe Țepeș, ci a trimis un căpitan al său, astfel încît nu este vorba de o ciocnire între cei doi.

Data cînd a avut loc prinderea lui Țepeș rezultă din faptul că regele Matei a reținut rapoartele lui Thomasiis pînă la 26 noiembrie avînd în vedere „cazul nefast" al prinderii lui Țepeș, rezolvat la data amintită [56].

„Această întorsătură radicală a cursului politicii lui Matei Corvin nu putea rămîne un simplu episod al raporturilor dintre regele Ungariei și domnul Țării Românești. Interesul general cu care a fost urmărită în Europa lupta lui Vlad Țepeș împotriva turcilor și concursul pecuniar acordat lui Matei Corvin de Roma și Veneția pentru sprijinirea acestei lupte[57], a cărei însemnătate europeană era astfel recunoscută, impuneau o explicație publică subitei și radicalei modificări politice, care s-a încheiat nu numai cu întemnițarea lui Vlad Țepeș, dar și cu renunțarea la acțiunea militară antiotomană" [58]. Așa se face că regele Matei Corvin a ținut să-și justifice acțiunea prin diverse scrisori trimise papei și Veneției, în care le comunica motivele pentru care trebuise să renunțe la campania plănuită și să aresteze pe Vlad Țepeș; totdeodată, a trimis papei scrisoarea de așa-zisă trădare, ca și poveștile despre cruzimile lui Vlad Țepeș [59].

La 26 noiembrie 1462, solul venețian vestea Signoriei arestarea domnului Țării Românești, iar peste cîtva timp conducerea republicii italiene confirma atît primirea acestei scrisori, cît și pe aceea a regelui Ungariei despre „cazul " Vlad Țepeș [60].

Schimbul de scrisori pe același caz a continuat și în anul următor, cînd Vlad Țepeș se afla la Buda. La 15 ianuarie 1463, Senatul venețian confirma regelui maghiar primirea scrisorii prin care i se comunica „cazul dușmănos al fostului voievod muntean, care a încercat să săvîrșească o crimă

[54] Nu este vorba de Munții Piatra Craiului din Transilvania — cum s-ar putea crede —, ci de cetatea de la Rucăr (Orățiile), numită în acea vreme Piatra Craiului. Vorbind la 1598 de mijloacele de apărare ale Transilvaniei, italianul Pigafetta susținea că pe drumul care venea de la Brașov pe valea Dîmboviței se afla Piatra Craiului (Chiral Petra) „în vîrful căreia este un castel cu artilerie" (*Călători străini*, III, p. 561—562). Vezi și *ibidem*, IV, p. 98, 376 etc.

[55] *Cronicile slavo-române*, p. 212.

[56] *Acta extera*, IV, p. 171—172; B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 624; N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 98—99.

[57] Ținînd seama de dificultățile economice ale regatului maghiar, „*più che mai vitale per lui era la necessità di trovare fondi, non tanto per organizzare una anacronistica crociata, quanto per continuare la guerra in Boemia e per fronteggiare le minacce dell'imperatore Federico III*" (G. Giraudo, *op. cit.*, p. 59—60). Se pare deci că banii primiți pentru cruciadă căpătau altă destinație.

[58] Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 161.

[59] Despre aceasta vezi la noi cap. *Faima lui Dracula*.

[60] „*Casum retentionis Draguli olim voivode... circa quam rem idem serenissimus Rex etiam per suas litteras nobis scripsit*" (Nagy Iván — B. Nyáry Albert, *Magyar diplomacziai emlékek. Matyás király korabol, 1458—1490*, I, Budapesta, 1875, p. 172).

www.dacoromanica.ro

atît de mare împotriva majestăţii voastre şi a regatului" [61]. Regele era lăudat pentru că luase unele măsuri oportune *„tam in partibus transalpinis quam transilvanis"*.

Cu toate scrisorile şi „dovezile" de trădare trimise, Senatul veneţian nu a fost convins de vinovăţia lui Vlad Ţepeş; la cinci luni după arestarea fostului domn al Ţării Româneşti, la 18 aprilie 1463, Senatul cerea o nouă informare asupra împrejurărilor care duseseră la arestarea lui Vlad Ţepeş [62].

Campania de justificări a lui Matei Corvin coincide — aşa cum a arătat Şerban Papacostea în interesantul său studiu [63] — cu apariţia primelor înregistrări scrise ale naraţiunilor despre faptele lui Vlad Ţepeş, ceea ce l-a îndreptăţit pe acest bun cunoscător al epocii să susţină că aceste produse literare „nu constituie, aşadar, decît un aspect al campaniei propagandiste menite să acopere abandonarea de către regele Ungariei a acţiunii antiotomane la îndeplinirea căreia se angajase" [64]. În acest chip, *Matei Corvin a contribuit în cea mai largă măsură la crearea acelei triste faime de care a fost înconjurat numele lui Dracula în Europa încă de la data arestării lui*, problemă asupra căreia vom reveni în alt capitol.

◇

Istoricii români au căutat diverse explicaţii pentru căderea lui Ţepeş după ce biruise pe turci; unii le-au găsit în factorii externi, alţii în cei interni. Astfel, potrivit opiniei lui A.D. Xenopol, Ştefan cel Mare, nu Mahomed, ar fi fost vinovat de căderea domnului Ţării Româneşti, pe care l-ar fi învins şi silit să fugă în Transilvania [65]. În schimb, I. Ursu susţine că „toată vina căderii nefericitului Ţepeş o poartă regele Matiaş" [66]. După G. Ghibănescu, cauza căderii ar fi „trădarea boierilor şi trecerea lor de partea lui Radu" [67]. În sfîrşit, pornind de la *Povestirile slave* despre viaţa lui Ţepeş, B.T. Câmpina a mers mai departe pe aceeaşi linie, susţinînd că

[61] *Acta extera*, I, p. 171. Vezi şi B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 624.

[62] *„Studiosus eris intelligere conditiones regni illius, et in specie volumus quod nos advises qualiter se habuit negocium Dragulli Vallachiae, dando nobis advisationem de illo qui impresentiarum reperitur vayvoda in partibus illis"* (*Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, XXII, Zagreb, 1891, p. 241; Şerban Papacostea, *Venise et les pays roumains*, p. 611, nota 1; G. Giraudo, *op. cit.*, p. 59).

După acest ultim autor, Veneţia a refuzat la scurtă vreme să mai ofere ajutoare militare pentru expediţia susţinută de papă, iar pe cele economice le-a redus la 3 000 de ducaţi pe lună pentru un timp limitat de şase luni; este posibil ca aceste măsuri să fi fost luate ca urmare a suspiciunii veneţiene *„per la questione valacca"* (*op. cit.*, p. 81, nota 159). De fapt, în 1463 Veneţia începuse ea însăşi războiul cu turcii.

[63] *Cu privire la răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Ţepeş* („Romanoslavica", XIII, 1966, p. 159—167).

[64] *Ibidem*, p. 162.

[65] A. D. Xenopol, *op. cit.*, IV, p. 29—31.

[66] I. Ursu, *op. cit.*, p. 35.

[67] „Arhiva", 1897, p. 503. În lucrarea sa — destul de bine informată pentru acea epocă — G. Ghibănescu încearcă şi o explicaţie a părăsirii lui Ţepeş de către boieri: ei nu-l mai considerau domnul ţării din momentul în care sultanul numise un alt domn în locul său (*ibidem*, p. 504—506).

www.dacoromanica.ro

„principala cauză a alungării lui Țepeș a fost evenimentul caracterizat sumar (de *Povestiri*— N.S.) drept o răscoală" [68].

După opinia noastră, fiecare din aceste afirmații cuprinde o parte de adevăr, dar nu *fiecare* din aceste cauze a dus la căderea lui Țepeș, ci *toate* la un loc. *Principala cauză este, fără îndoială, părăsirea lui Țepeș de către supușii săi (inclusiv boierii), fără sprijinul cărora domnul nu se putea menține.* La slăbirea poziției sale a contribuit și Ștefan cel Mare care — avînd o altă orientare politică la 1462 — nu l-a sprijinit în lupta cu turcii. Dar cum Țepeș nu aștepta ajutorul lui Ștefan cel Mare, ci pe acela al lui Matei Corvin — ruda și aliatul său — și cum acesta nu numai că nu l-a ajutat dar l-a și arestat, *regele maghiar este principalul vinovat extern de căderea lui Țepeș* [69].

Cît privește „răscoala" de care vorbește B.T. Câmpina, aceasta este actul final care a dus la prinderea domnului; chiar dacă ar fi avut loc o asemenea „răscoală" sau „complot" (textul este puțin cam ambiguu), trebuie subliniat faptul că nu „complotul" a jucat rolul hotărîtor; încă înainte de „răscoală", domnul era lipsit de sprijinul boierimii și al țării, care-l părăsiseră din motivele prezentate mai sus.

Analizînd cauzele căderii lui Țepeș, după înfrîngerea și retragerea turcilor, trebuie să spunem că *Vlad Țepeș a fost victorios atîta vreme cît a avut în jurul său oastea de țărani, forțele populare, decise să-și apere patria, și a fost înfrînt cînd acestea l-au părăsit.*

În împrejurări similare, în 1476, Ștefan cel Mare, deși învins în prima luptă, a reușit nu numai să-și păstreze tronul, dar și să transforme înfrîngerea în victorie, aceasta deoarece supușii săi au rămas alături de domnul lor. Aceasta dovedește în modul cel mai convingător cu putință *importanța decisivă a forțelor populare în obținerea marilor victorii în lupta pentru apărarea independenței patriei* [70]; ea dovedește, de asemenea, că un conducător de oaste, oricît ar fi de viteaz și priceput, nu poate păstra de partea sa victoria decît dacă oastea țării rămîne neclintită alături de el, în toate împrejurările [71].

[68] B. T. Câmpina, *op. cit.*, p. 600.

[69] N. Iorga îl acuză pe regele maghiar că, neajutîndu-l pe Țepeș în 1462 și pe Ștefan cel Mare la 1475, 1476 și 1484, a permis „*l'accomplissement de l'oeuvre entière de la conquête turque contre les Slaves du Sud sans autre intervention que la prise de Chabatz, l'occupation passagère de Jaice et la creation d'un ridicule roi de Bosnie*" (*Histoire des états balcaniques à l'époque moderne*, Buc., 1914, p. 89).

[70] Faptul acesta este subliniat de *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism*, Buc., 1975, p. 29, unde se spune că țărănimea a fost „factorul militar hotărîtor în bătăliile pe care poporul a trebuit să le ducă pentru apărarea entității naționale, a integrității patriei, a dreptului său sacru de a trăi liber".

[71] N. Stoicescu, *Două războaie...*, p. 64.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL I

PARTEA a III-a

Ţara Românească între 1462—1475

După cum am arătat în capitolul anterior, lupta condusă de Vlad Ţepeş împotriva turcilor nu a fost zadarnică : pe lîngă faptul deosebit de important că a obligat pe Mahomed al II-lea să renunţe la planul său de a transforma Ţara Românească în paşalîc — aşa cum făcuse sau va face cu cîteva state de la sud de Dunăre — această luptă grea a avut ca rezultat scăderea haraciului [1], precum şi obţinerea unei anumite libertăţi în cadrul regimului de dominaţie otomană, dominaţie pe care ţara lui Ţepeş a trebuit să o accepte după căderea acestuia.

◇

Ajuns domn în condiţiile prezentate pe larg în capitolul precedent, fratele şi urmaşul lui Vlad Ţepeş, Radu cel Frumos (1462—1475 cu întreruperi), a fost privit în trecut ca un domn prea supus turcilor[2]. În realitate, bizuindu-se pe rezultatele luptei amintite, noul domn al Ţării Româneşti s-a bucurat în prima parte a domniei sale de o anumită libertate de acţiune ; această libertate i-a permis să-şi respecte angajamentele luate în actul de omagiu prestat lui Matei Corvin în noiembrie 1462, cînd a fost recunoscut ca domn de regele maghiar, venit de fapt să-l ajute pe Vlad Ţepeş împotriva sa. După cum declara el însuşi, noul domn al Ţării Româneşti se considera „sluga craiului" Matei[3] (slugă în sens feudal). În această calitate, a adus unele servicii regelui Ungariei, precum şi locuitorilor Transilvaniei, cărora le amintea la <1474> că şi-a „pus capul" de multe ori ca să le fie bine „dinspre păgîni" [4].

Bunele relaţii întreţinute de Radu cel Frumos cu regele Ungariei erau determinate, foarte probabil, într-o anumită măsură de adversitatea

[1] M. Berza, *op. cit.*, p. 28, admite o scădere a haraciului mai mare de 2 000 de galbeni ; la începutul secolului al XVI-lea, „în urma unor urcări ulterioare", tributul Ţării Româneşti a ajuns la 8 000 de galbeni. Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 110, susţin însă că haraciul a scăzut după 1462 de la 10 000 la 8 000 de ducaţi.

[2] Al. Lapedatu, *Radu cel Frumos (iunie 1462 — ianuarie 1474)* („Transilvania", 1902, p. 13—39).

[3] Gr. Tocilescu, *534 documente*, p. 79. Acelaşi domn declara sibienilor : „ne-am învoit cu domnul craiul şi am jurat şi cu voi, de asemenea, ca eu să slujesc domnului craiului şi Ţării Ungureşti" (Silviu Dragomir, *Documente nouă*, p. 12).

[4] Scrisoarea a fost publicată de C. Stoide în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, istorie, VII, 1956, fasc. 1, p. 71—72.

www.dacoromanica.ro

lor comună împotriva lui Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, contra căruia vor întreprinde fiecare acţiunile duşmănoase cunoscute.

Aceste bune relaţii sînt ilustrate de încercarea regelui maghiar, în cursul tratativelor purtate cu Imperiul otoman, de a include printre vasalii săi, alături de Scanderbeg, cunoscutul luptător pentru libertatea Albaniei, pe Radu cel Frumos [5], deşi acesta — după toate probabilităţile — rămăsese în afara conflictului. Această nouă politică externă, de oarecare echilibru între Imperiul otoman şi regatul maghiar, diferită de aceea dusă de Ţepeş, pare a fi întrunit o largă adeziune a boierimii muntene, ceea ce explică stabilitatea domniei lui Radu cel Frumos. Văzut prin prisma acestei politici, fratele şi succesorul lui Vlad Ţepeş nu mai apare ca o simplă unealtă a turcilor, aşa cum a fost considerat pe baza celor petrecute în a doua parte a domniei [6], cînd a fost silit să-şi schimbe politica.

Nu ştim nimic despre relaţiile lui Radu cel Frumos cu Ştefan cel Mare pînă în anul 1465, cînd domnul Moldovei va reuşi să ocupe Chilia de unde fusese respins cu trei ani mai înainte. Asupra modului cum a intrat domnul Moldovei în stăpînirea acestei cetăţi dispunem de două relaţii ce se completează una pe alta. După cronica ţării, Ştefan cel Mare a împresurat Chilia în noaptea de 23 ianuarie 1465, cucerind-o în urma unui scurt asediu de o zi. După dobîndirea Chiliei, domnul a rămas trei zile în cetate timp în care a împăcat pe locuitori şi a luat măsuri de organizare a apărării numind doi pîrcălabi pe care „i-a învăţat să păzească cetatea de limbile necredincioase" [7], adică de turci, subliniind astfel caracterul antiotoman al acestei acţiuni.

Uşurinţa cu care Ştefan cel Mare a cucerit Chilia în 1465 ne este explicată de cronicarul I. Dlugosz pe baza unor ştiri primite de regele polon de la domnul Moldovei. Potrivit acestor ştiri, locuitorii oraşului de la Dunăre — nemulţumiţi de stăpînirea lui Radu cel Frumos care „ţinea Chilia pentru sultan" [8] — s-au adresat regelui Poloniei, cerîndu-i protecţia ; domnul Moldovei ar fi cucerit apoi oraşul „după sfatul şi porunca regelui Poloniei". În afară de această informaţie care exagerează rolul regelui Cazimir — suzeranul lui Ştefan cel Mare din acea vreme — cronicarul polon ne-a păstrat o ştire deosebit de preţioasă, şi anume că domnul Moldovei a cucerit oraşul în urma unei înţelegeri cu tîrgoveţii, care i-au

[5] *Istoria României*, II, p. 496. Cronicarul turc Enveri afirmă că la luptele duse de Matei Corvin în Bosnia în anul 1464 împotriva Imperiului otoman ar fi participat de partea primului — printre cei 350 de principi ! — „şi cel din Ţara Românească (Eflak)" (*Cronici turceşti*, I, p. 44). Ţinînd seama de relaţiile lui Radu cel Frumos cu Imperiul otoman, ştirea ni se pare greu de crezut (dealtfel, tot pasajul relativ la aceste lupte este plin de exagerări evidente).

[6] Citind două documente din 1470—1472, N. Iorga arată că regele maghiar şi ardelenii priveau din ce în ce mai mult „pe frumosul domn muntean ca o unealtă fără voinţă a turcilor — în sama cărora îl şi lăsau" (*Ştefan cel Mare*, p. 120).

[7] *Cronicile slavo-române*, p. 16 ; vezi şi p. 29 şi 178 (relatările cronicilor *moldo-germană* şi *moldo-polonă*).

[8] Cronicarul polon exagerează aici datorită faptului că extinde asupra întregii domnii a lui Radu cel Frumos trăsăturile ultimilor ani de stăpînire a acestuia (*Istoria României*, II, p. 496). Vezi şi I. Ursu, *op. cit.*, p. 40.

www.dacoromanica.ro

deschis porţile[9] după un simulacru de asediu de o zi, asediu de care vorbeşte cronica ţării (care nu aminteşte însă de o astfel de înţelegere).

Dîndu-şi seama că sultanul — care dorea Chilia pentru sine — va fi nemulţumit de acţiunea întreprinsă şi nefiind încă pregătit să-l înfrunte, Ştefan cel Mare i-a oferit „anumite satisfacţiuni pentru Chilia" [10],trimiţînd în acest scop o solie la Poartă. Paralel cu această acţiune diplomatică de reconciliere, în faţa mîniei sultanului care era incitat de domnul Ţării Româneşti, avea loc o ridicare în masă a locuitorilor Moldovei „atît oşteni, cît şi ţărani, astfel încît prin căminuri rămăseseră numai femeile şi copiii"; ţinînd seama de acest elan războinic al supuşilor săi [11], domnul Moldovei a declarat că este „pregătit fie să moară cu toţi ai lui, fie să învingă" [12]. Nu a fost nevoie însă de un asemenea gest eroic deoarece atît sultanul, cît şi domnul Ţării Româneşti s-au resemnat cu situaţia creată prin intrarea Chiliei sub stăpînirea Moldovei.

În anii ce au urmat după 1465, în relaţiile lui Ştefan cu Radu cel Frumos nu s-au înregistrat noi conflicte; în 1468 — în tratatul încheiat de domnul Moldovei cu regele Poloniei — domnul Ţării Româneşti nu figura printre duşmanii lui Ştefan cel Mare, care solicita suzeranului său sprijin numai împotriva turcilor, tătarilor şi ungurilor [13].

În anul următor însă domnul Moldovei comunica regelui Poloniei că nu putea veni să presteze omagiul personal ce-i datora deoarece era ameninţat de turci, unguri şi munteni („*At ille variis causis et impedimentis, et signanter, ne illo Prouincia egrediente, Turci illam, Hungari, vel Bessarabi occuparent, allegatis*") [14]. Că nu este vorba de o simplă manevră diplomatică ne-o dovedeşte faptul că, în acelaşi an, la 10 martie, Ioan Pongracz, voievodul Transilvaniei, cerea sibienilor ştiri cu privire la pregătirile de luptă ale celor doi domni, despre care auzise („*Ex intimatis certorum fide dignorum hominum nostrorum intelleximus Wayvodas parcium Moldavie et Transalpinarum se exercituando appromtuare. Ideo rogamus Dilecciones*

[9] I. Dlugosz, *op. cit.*, II, col. 344—345. Importanţa iniţiativei şi acţiunii tîrgoveţilor din Chilia — care au jucat rolul principal în întreprinderea de cucerire a lui Ştefan — a fost subliniată de: B.T. Câmpina, *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ştefan cel Mare*, în *Studii cu privire la Ştefan cel Mare*, Buc., 1956, p. 64—65; P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone...*, p. 111—112 şi de M. Berza în *Istoria României*, II, p. 495. N. Iorga, *Studii istorice*, p. 129, considera că povestirea lui Dlugosz „nu inspiră multă încredere", acesta exagerînd — din patriotism — rolul regelui Poloniei.

[10] I. Dlugosz, *op. cit.*, col. 345.

[11] Pornind de la faptul că I. Dlugosz prezintă faptele în această ordine, mai întîi ridicarea la arme a ţăranilor şi oştenilor şi apoi hotărîrea domnului de a lupta, B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 68, a susţinut că această chemare la arme „nu putea izvorî decît de sine stătător din satele şi tîrgurile Moldovei". Întrucît oastea ţării nu se ridica la luptă decît la porunca domnului, comandantul ei suprem, este greu de crezut să fi avut loc o asemenea mobilizare spontană.

[12] I. Dlugosz, *op. cit.*, *loc. cit.* Vezi şi B.T. Câmpina, *op. cit.*, p. 66. Probabil la aceste împrejurări din anul 1465 face aluzie Ştefan cel Mare în scrisoarea trimisă regelui Poloniei cu trei ani mai tîrziu, în 1468, unde se spune: „acum cîţiva ani, turcii au vrut să vie asupra noastră" (P. P. Panaitescu, *Contribuţii la istoria lui Ştefan cel Mare*, Buc., 1934, p. 6—7; vezi şi *Istoria României*, II, p. 498).

[13] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, p. 300—304.

[14] I. Dlugosz, *op. cit.*, col. 438 (sub anul 1469).

www.dacoromanica.ro

Vestras... certos homines vestros ad dictas partes Transalpinarum mittere debeatis, qui referant certissimas novitates") [15]. Fiind informat de pregătirile adversarului său şi urmărind să împiedice o acţiune războinică a lui Radu cel Frumos împotriva Moldovei, Ştefan cel Mare a căutat să distrugă mijloacele de acţiune ale acestuia, atacînd prin surprindere partea de răsărit a Ţării Româneşti a cărei importanţă economică îi era binecunoscută; la 27 februarie 1470 un corp de oaste moldovean a ars Brăila, Tîrgul de Floci şi regiunea Ialomiţei [16].

Întrucît în 1470 domnul Moldovei nu dorea încă să înceapă un război de mai lungă durată, după acţiunea din Ţara Românească a încercat să se împace cu Radu cel Frumos, apelînd în acest scop la bunele oficii ale regelui Poloniei [17]. Împăcarea nu a mai fost posibilă, astfel încît cei doi domni au continuat pregătirile de luptă.

La 11 octombrie 1470, aflat la Buzău, Radu cel Frumos reproşa braşovenilor că — deşi regele maghiar nu avea relaţii bune cu Ştefan — ei întreţineau asemenea relaţii şi, mai mult încă, vindeau arme moldovenilor („*Igitur dominus noster rex Sua Serenitas nullam pacem modo habet cum Moldaviensibus ac cum Sthephano woyvoda. Quia cognoscimus per homines*

[15] Hurmuzaki, XV/1, p. 70; N. Iorga, *Studii şi doc.*, III, p. XXXIV; idem, *Ştefan cel Mare*, p. 119.

[16] Cronica ţării aminteşte doar de arderea Brăilei (*Cronicile slavo-române*, p. 16,30); arderea Tîrgului de Floci şi a „Ialovniţei" este evocată de Ştefan cel Mare într-un document din 1471. Despre aceste împrejurări vezi pe larg M. Costăchescu, *Arderea Tîrgului Floci şi a Ialomiţei în 1470. Un fapt necunoscut din luptele lui Ştefan cel Mare cu muntenii*, Iaşi, 1935, p. 1—20.

Întrucît arderea celor două oraşe şi centre comerciale nu pare a fi avut un scop prea clar, istoricii români au căutat diverse explicaţii acestei acţiuni a lui Ştefan cel Mare; unii au considerat că motivele au fost de ordin politic, alţii economic, deşi o îmbinare a acestora nu ar trebui respinsă. Astfel, N. Iorga susţinea că Ştefan a vrut „să-şi răzbune împotriva lui Radu pentru punerea la cale a îndoitei lovituri păgîne (turco-tătare — N.S.) ce i se pregătise în 1469" (*Ştefan cel Mare*, p. 128); mai tîrziu, marele istoric afirma că prin arderea celor două tîrguri se aducea şi o pagubă Ardealului, „mai ales Braşovului", interesat în schimbul comercial pe piaţa celor două oraşe de la Dunăre (*Istoria românilor*, IV, p. 164); un motiv asemănător găsea P.P. Panaitescu, după opinia căruia Ştefan cel Mare slujea interesele negustorilor moldoveni, nimicind centrele comerciale muntene care le făceau concurenţă la Dunăre (*Interpretări româneşti*, Buc., 1947, p. 207—208); mai tîrziu, P. P. Panaitescu — exagerînd puţin — va caracteriza aceste acţiuni drept „un război economic, pentru distrugerea concurenţei muntene faţă de tîrgurile" din Moldova (*Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova*, Buc., 1957, p. 443); B.T. Câmpina considera — dimpotrivă — că expediţia urmărea „mai de grabă satisfacerea unor pofte de pradă feudală" ale boierimii (*op. cit.*, p. 85), deşi pradă se lua în toate expediţiile, indiferent de scopul lor; în sfîrşit, C.C. Giurescu vede în măsurile întreprinse de Ştefan împotriva Brăilei o pedeapsă pentru legăturile întreţinute cu complotul descoperit în Moldova, complot condus de vornicul Isaia (*Istoria oraşului Brăila din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*. Buc., 1968, p. 65—66); întrucît Isaia a fost ucis de-abia peste un an, în ianuarie 1471, o asemenea relaţie este greu de admis. Ni se pare mult mai logică legătura stabilită de N. Iorga între acest complot şi campania munteană din acelaşi an (*Ştefan cel Mare*, p. 129).

Dincolo de motivele politice mai greu de aflat, considerăm că la baza acţiunii lui Ştefan cel Mare stă în primul rînd o cauză economică, şi anume (după sugestia făcută de colegul Şerban Papacostea în referatul său) „o nouă răbufnire a vechii rivalităţi între două drumuri comerciale internaţionale, cel care venea din Europa centrală, trecea prin Ţara Românească şi avea ca punct final Brăila sau Chilia, şi cel care venea din regiunea Balticei sau Sileziei, trecea prin Polonia (pe la Lvov) şi ajungea la Cetatea Albă sau Chilia".

[17] I. Dlugosz, *op. cit.*, col. 458; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 15—16.

www.dacoromanica.ro

nostros, quomodo vos pacem et concordiam haberetis cum ipso Sthephano woyvoda... quia arma ipsis venditis Moldaviensibus")[18]. În ajutorul său domnul Ţării Româneşti a chemat se pare pe turci, a căror prezenţă în ţară este semnalată la începutul anului 1471[19].

La 7 martie, Radu cel Frumos, „văzînd atîta pradă în ţara sa, ce-i făcuse Ştefan vodă, nu vru să lase să cerce strîmbătatea sa". Dar cum „pururea se tîmplă, cela ce va să-şi întoarcă bătaia de două ori îl bat", aşa a păţit şi domnul Ţării Româneşti : Ştefan cel Mare, „ca un leu gata spre vînat, de sîrg s-au pornit şi la Soci le-au ieşit înainte ; şi dînd război vitejeşte, martie 7, nu mai puţin de vitejia moldovenilor, cari era gata au să moară au să izbîndească, de cît de meşterşugul lui Ştefan vodă, Radu vodă pierdu războiul cu multă pagubă de ai săi, ci pre toţi i-au tăiat şi toate steagurile Radului vodă le-au luat[20] şi pre mulţi viteji i-au prins vii şi pre toţi i-au tăiat, numai ce-au lăsat vii doi boieri de cei mari, pre Stan logofătul şi pre Mircea comisul"[21].

Asupra localizării acestei lupte s-au purtat în trecut o serie de discuţii, cei mai mulţi istorici considerînd că lupta ar fi avut loc pe teritoriul Moldovei, în ţinutul Bacău[22]. Pornind de la afirmaţia *Cronicii moldo-germane*, după care Ştefan cel Mare a intrat în Muntenia şi a dat lupta pe un cîmp lîngă tîrgul Soci[23], C. C. Giurescu a arătat că localitatea se află în fostul judeţ Rîmnicu Sărat, în apropierea hotarului cu Moldova[24].

[18] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 328—329 ; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 20—21 (datarea aparţine ultimului autor). În acelaşi an, în urma vizitei unei solii din partea regelui maghiar, Radu cel Frumos s-a „întocmit" după spusele craiului cu negustorii transilvăneni în privinţa relaţiilor comerciale: „să umble supuşii mei pe la voi slobod şi ai voştri prin ţara mea slobod, unde le place... să cumpere ce le place". Pentru garantarea libertăţii reciproce, domnul cere „carte" de la ardeleni (Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 77).

[19] Hurmuzaki, XV/1, p. 76. Este greu de spus dacă turcii au luat parte la luptele din 1471 ; Ştefan cel Mare nu-i aminteşte alături de Radu cel Frumos.

[20] *Letopiseţul anonim al Moldovei* — de unde este luată ştirea din cronica lui Ureche — adaugă „şi schiptrul cel mare" al lui Radu cel Frumos (*Cronicile slavo-române*, p. 17). După cum spune N. Iorga, *op. cit.*, p. 130, Radu cel Frumos ar fi pierdut buzduganul „fiindcă nu ştia ce să facă cu dînsul" !

[21] Gr. Ureche, *Letopiseţul ţării Moldovei*, ed. C. Giurescu, p. 52. După opinia lui N. Iorga, *op. cit.*, p. 131 şi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 75, cei doi boieri cruţaţi de Ştefan cel Mare vor fi fost probabil partizani ai lui Vlad Ţepeş. N. Iorga vede chiar în acest Mircea pe viitorul pretendent la tron susţinut de Ştefan, lucru greu de controlat.

[22] Vezi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 79—80 şi C. C. Giurescu, *Despre lupta de la Soci* (*Studii şi materiale de istorie medie*, IV, 1960, p. 424—425).

[23] *Cronicile slavo-române*, p. 30.

[24] C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 425—430.

Menţionăm că în secolul trecut se păstra încă în această regiune amintirea faptului că aici a avut loc lupta dintre Ştefan şi Radu. La 1872 învăţătorul din Hîngureşti—Rîmnicu Sărat declara : „în această moşie se găseşte un loc numit Soci, unde Radu cel Mare (în loc de cel Frumos — N.S.)... şi Ştefan cel Mare... au avut resbel între dînşii şi la care au fost paguba lui Radu şi izbînda contrariului, la anul 6980 de la facere, iar de Hristos 1472. Acest loc se află spre nord-estul comunei şi poartă tot numirea de Soci pînă în prezent" (Acad. R. S. România, ms. rom. 229, f. 25).

www.dacoromanica.ro

După luptă, la 13 iulie, Ştefan cel Mare s-a adresat din nou regelui Poloniei, căruia îi comunica: „chiar în aceste zile din urmă, magnificul Radu voievod a venit asupra ţării mele pentru ca, nimicind-o, să mă prade pe mine şi ţara mea" *(in hiis eciam proximis diebus elapsis magnificus Radul Woyewoda venit in regnum meum, ut idem anichilando devastaret me et regnum meum)* [25]. După ce-l anunţa pe rege că Radu cel Frumos ridica o cetate la hotar (probabil Crăciuna), Ştefan îi cerea din nou să medieze *„pax vera et concordia inter ipsum et nos"* [26].

Este foarte probabil că nu s-a ajuns la o înţelegere, astfel încît în anul 1472 — an relativ liniştit — pregătirile de luptă au continuat; Ştefan cel Mare găsise un înlocuitor pentru Radu cel Frumos în persoana lui Basarab cel Bătrîn sau Laiotă Basarab [27].

Îngrijorat de pregătirile lui Ştefan cel Mare, Radu cel Frumos cerea *„ex castro Thabor"* braşovenilor ştiri „despre cele ce face Ştefan voievod, duşmanul nostru, şi despre Laiotă, dacă vor să vină cu oaste să prade ţara noastră; tot astfel despre secuii din cele două scaune, anume al Odorheiului şi al Ciucului, precum şi din alte scaune, dacă oamenii lor au dat dijma către duşmanul nostru [28], în ce parte îi va duce" *(„de statu Stephani Wayvode hostily nostro et de Layota si voluerint exercituali venire ad desolandum regni nostri; tum eciam de Sic<u>lis duorum sedis videlicet Odwarhel et Cykh, idem eciam de aliis sedibus, si decimam homines suorum dederunt hosty nostro, qua parte voluerit eisdem transferre")* [29]. Temerile lui Radu cel Frumos nu erau zadarnice; anul 1473 avea să-i aducă înlocuirea temporară de pe tronul Ţării Româneşti.

◇

Anul 1473 reprezintă o cotitură nu numai în relaţiile lui Ştefan cel Mare cu Imperiul otoman, dar şi în acelea cu Ţara Românească: odată cu adoptarea unei atitudini făţiş antiotomane, prin refuzul plăţii haraciului [30], *domnul Moldovei a început în acest an şi greaua sa încercare de scoatere a Ţării Româneşti de sub influenţa Porţii şi de aducere a ei în frontul*

[25] După opinia lui C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 430, Radu cel Frumos a vrut să intre în Moldova, dar Ştefan i-a luat-o înainte; în *Istoria României*, II, p. 504, se admite o expediţie munteană în Moldova după lupta de la Soci. N. Iorga, *op. cit.*, p. 138, afirmă că Ştefan invoca aceste prădăciuni pentru a refuza trimiterea a 1 000 de oameni în Boemia, la cererea Poloniei.

[26] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 312—313; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 82—83.

[27] *Ibidem*, p. 99—105; N. Iorga, *op. cit.*, p. 137—138.

[28] Este vorba, foarte probabil, de un om din zece, cum se lua în caz de război. Vezi N. Iorga, *op. cit.*, p. 138.

[29] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 329—330; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 110—111. În acelaşi an, Radu cel Frumos scria sibienilor că „acum a venit acolo în Ardeal, de la moldoveni, Stoica al lui Laiotă", ceea ce arată intensitatea pregătirilor (S. Dragomir, *Documente nouă*, p. 11—12 şi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 111—112).

[30] Donado da Lezze, *ed. cit.*, p. 46; *Istoria României*, II, p. 504.

www.dacoromanica.ro

antiotoman pe care urmărea să-l organizeze [31]. Cele două acţiuni sînt strîns legate între ele : ca şi Iancu de Hunedoara, Ştefan ştia prea bine că pentru a putea duce cu succes lupta împotriva Imperiului otoman, avea nevoie de aliaţi de nădejde. Domnul Moldovei considera că va găsi mai uşor asemenea aliaţi în cei de aceeaşi origine cu el (în „*l'altra Valachia*", cum va spune domnul) decît în regatele vecine, Polonia şi Ungaria, ce-şi urmăreau fiecare propriile lor interese şi care tindeau la înfeudarea Moldovei. De aici strădaniile mereu reînnoite ale marelui domn de a avea în Ţara Românească un voievod credincios care să-l ajute în lupta ce ducea pentru libertatea Moldovei. Din nefericire însă domnii puşi de Ştefan în Ţara Românească (mai întîi Basarab Laiotă, apoi Basarab Ţepeluş), vor trece pe rînd de partea turcilor, care erau prea aproape de ei şi prea puternici pentru a li se putea rezista [32].

Anul 1473 a adus o agravare a dominaţiei otomane asupra Ţării Româneşti, agravare ilustrată printre altele de trimiterea — la ordinul Porţii — a unui contingent de trupe ca să participe la luptele cu Uzum Hasan [33]. Ştefan cel Mare va constata el însuşi mai tîrziu că nu mai era posibilă o împăcare cu domnul Ţării Româneşti, deoarece Radu cel Frumos se dăduse pe sine şi cetăţile ţării în mîinile turcilor şi nu mai putea să hotărască singur într-un fel sau altul („*intelligunt illius mentem ad pacem cum Radulone ineundam qualificatam non esse, non quod aequas conditiones acceptare nollte, sed quoniam Radul Turcorum manibus, omnibus Castris suis consignatis, ex eorum arbitrio et nutu dependens, nihil ex suo agere poterat, aut audebat, in alieno iure consistens*") [34]. În asemenea condiţii, este de înţeles motivul pentru care Ştefan cel Mare — ameninţat acum direct — va lua măsuri de înlocuire a lui Radu cel Frumos.

Începutul ostilităţilor a avut loc la 8 noiembrie, cînd Ştefan cu cele 48 de steaguri ale oastei sale a ajuns la Milcov, împreună cu Laiotă Basarab ce urma a fi înscăunat domn [35]. După ce şi-a organizat armata în 12 cete,

[31] Este meritul lui B.T. Câmpina de a fi arătat că Ştefan „ a urmărit înscăunarea altui domn în locul lui Radu *numai* începînd din 1473" (*op. cit.*, p. 85). Vezi şi *Istoria României*, II, p. 504, unde anul 1473 este considerat începutul războiului antiotoman pentru asigurarea libertăţii Moldovei.

În schimb, N. Iorga deschide capitolul *Lupta pentru unitatea politică a celor două Ţări Româneşti* din domnia lui Ştefan cel Mare cu anul 1470 (arderea Brăilei), considerînd că încă de atunci a început strădania domnului Moldovei pentru realizarea acestei unităţi (*Istoria românilor*, IV, p. 164).

[32] După expresia lui I. Ursu, *op. cit.*, p. 78, domnii făceau aceasta „prin legea de fier a necesităţii conservării".

[33] *Istoria României*, II, p. 505. Vezi şi N. Iorga, *Studii istorice*, p. 133—134.

[34] I. Dlugosz, *op. cit.*, II, col. 508 ; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 134.

Pentru situaţia grea în care ajunsese ţara în ultimii ani ai domniei lui Radu cel Frumos vezi scrisoarea acestuia către sibieni prin care le arată că, pentru diverse datorii, „turcii vin şi sugrumă pe oamenii mei" (S. Dragomir, *op. cit.*, p. 13). Era o situaţie pe care un domn ca Vlad Ţepeş nu ar fi tolerat-o.

[35] Izvoarele principale pentru această campanie sînt *Letopiseţul anonim al Moldovei* şi *Cronica moldo-germană*, ale căror informaţii sînt puţin diferite ; după prima, lupta a durat trei zile (18—20 noiembrie), în timp ce a doua susţine că acestea au fost zile de aşteptare lîngă gîrla Potoc, lupta avînd loc la 21 noiembrie, înainte de răsăritul soarelui ; ultima cronică indică

www.dacoromanica.ro

Ştefan cel Mare a înaintat în Ţara Românească pînă la rîul Vodna sau pîrîul Potoc [36], unde a fost întîmpinat de oştile lui Radu cel Frumos şi unde a avut loc lupta în zilele de 18—20 noiembrie; învins după o grea bătălie, domnul Ţării Româneşti a fugit în noaptea de 21 noiembrie în cetatea Dîmboviţei (Bucureşti), unde a fost ajuns de Ştefan peste două zile şi asediat. Văzînd că nu poate scăpa altfel, în noaptea de 23 noiembrie, Radu cel Frumos a fugit din nou la turci, la Giurgiu, iar Ştefan cel Mare a intrat în Bucureşti în ziua de 24 noiembrie, luînd din capitala domnului învins multe comori, giuvaeruri, toate steagurile, precum şi familia lui Radu, a cărui fiică, Maria-Voichiţa, avea să devină mai tîrziu soţia marelui domn al Moldovei.

Ştefan a rămas trei zile în Bucureşti, luînd şi măsuri de asigurare a apărării ţării contra turcilor; el nu s-a mulţumit să dea Ţării Româneşti un nou domn, pe Laiotă Basarab, ci a numit pîrcălabi *(praefecti castrorum)* în cetăţile cucerite [37].

La cîteva zile după fuga sa, la 28 noiembrie, Radu cel Frumos s-a întors de la Giurgiu cu 13 000 de turci şi 6 000 de munteni, oferindu-i lui Ştefan cel Mare prilejul de a obţine o nouă biruinţă şi de a trage în ţeapă pe cei prinşi [38]. După această victorie, celebrată printr-o „veselie” ce a ţinut trei zile, domnul Moldovei s-a întors în ţara sa, lăsîndu-l pe Laiotă Basarab domn al Ţării Româneşti.

Prima domnie a protejatului lui Ştefan cel Mare avea să dureze doar o lună de zile; la 23 decembrie 1473 Radu cel Frumos a revenit în ţară cu o oaste de 15 000 sau 29 000 de turci şi munteni şi l-a silit pe Laiotă Basarab să fugă în Moldova [39], la „stăpînu-său, la Ştefan vodă”, cum va spune Gr. Ureche [40].

o pierdere exagerat de mare (64 000 de oameni) pentru oastea lui Radu. Vezi *Cronicile slavo-române*, p. 17, 31. Pentru aceste evenimente a se vedea : N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 143; I. Ursu, *op. cit.*, p. 72—74; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 118—124; N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 170—171; C. Cihodaru, *Observaţii pe marginea izvoarelor privind unele evenimente din istoria Moldovei între anii 1467—1474* („Studii şi cercetări ştiinţifice”, Iaşi, istorie, 1957, fasc. 1, p. 26—28); P. P. Panaitescu, *Ştefan cel Mare şi oraşul Bucureşti* („Studii”, 1959, nr. 5, p. 9—21) etc.

[36] Bătălia e cunoscută în istorie sub numele de lupta de la Cursul Apei. Pentru localizarea ei s-au purtat unele discuţii în istoriografia noastră, cei mai mulţi istorici din trecut pronunţîndu-se pentru regiunea Rîmnicu Sărat (vezi prezentarea făcută de M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 122 şi C. Cihodaru, *op. cit.*, p. 24—26). După opinia ultimului autor, Cursul Apei sau Pîrîul Apei ar fi un „ram al Milcovului”, situat la sud de Focşani (*op. cit.*, p. 26—28). O opinie asemănătoare la N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 170.

Ni se pare mult mai probabilă localizarea propusă de P. P. Panaitescu, care, studiind cu atenţie traseul drumului ce unea Moldova de Bucureşti şi ţinînd seama că lupta a avut loc doar la două zile distanţă de acest oraş, susţine că ostilităţile s-au desfăşurat la Vodnău sau Vodna în Prahova, lîngă Gherghiţa, pe unde trecea drumul spre capitala Ţării Româneşti (*op. cit.*, p. 13—14); această opinie este acceptată în general de istorici.

[37] I. Dlugosz, *op. cit.*, II, col. 508.

[38] *Cronicile slavo-române*, p. 31.

[39] *Ibidem*, p. 17, 32; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 129—130.

[40] *Letopiseţul ţării Moldovei*, *ed. cit.*, p. 55.

www.dacoromanica.ro

Urmărindu-l pe Laiotă şi ca să se răzbune pe Ştefan cel Mare, turcii pătrund în Moldova pînă la Bîrlad, slobozind năvrapii la pradă; „şi de aici s-au întors prin Ţara Muntenească şi s-au dus înapoi" [41], siliţi de oştile lui Ştefan cel Mare care se găsea la Vaslui [42].

La 15 ianuarie 1474, solii domnului Moldovei vesteau regelui polon victoria din Ţara Românească, în termeni apropiaţi de aceia folosiţi de cronicile moldovene [43]. Peste cîteva zile o altă solie anunţa regelui trista veste că Radu cel Frumos, cu ajutor turcesc, şi-a redobîndit ţara şi, cucerind cetăţile, a ucis pîrcălabii puşi de Ştefan, după care a ars mare parte din Moldova; în faţa acestei situaţii, domnul Moldovei cerea ajutor regelui Poloniei (... *„Radulonem Bessarabiae Voieuodam, auxiliantibus sibi Turcis, et Bessarabiam recuperasse, et Praefectos castrorum, quos Stephanus instituerat, Castris conquisitis trucidasse, et agrum Valachicum in magna parte igne populasse: petens, vt Stephanum Voieuodam, rebus suis diffidentem, Polonici exercitus auxilio reficeret")* [44].

În anul următor, 1474 [45], Ştefan va relua eforturile sale de a înscăuna în Ţara Românească pe Laiotă Basarab, în care scop se vor întreprinde trei expediţii [46]. Prima dintre acestea a avut loc în martie 1474; se pare că ea nu a dus la un rezultat prea strălucit în afară de unele acţiuni de distrugere a mijloacelor de apărare, înregistrate de cronica ţării [47].

În vara aceluiaşi an, înainte de 10 august, a avut loc o nouă expediţie, cunoscută datorită unei scrisori a lui Radu cel Frumos, descoperită de C. Stoide [48]. În această scrisoare, domnul Ţării Româneşti arăta braşovenilor că Ştefan cel Mare, aflînd că este bolnav, a trimis împotriva lui pe Laiotă Basarab care l-a silit să-şi caute adăpost, cu curtea şi boierii săi, în cetatea Giurgiu, la turci. La data amintită, Radu cel Frumos anunţa că, reuşind să-şi adune oastea, pornea împotriva duşmanului şi ruga pe ardeleni, în virtutea vechilor relaţii de prietenie şi a serviciilor ce le făcuse, să nu-l ajute cu arme pe Laiotă. Nu ştim ce rezultat vor fi avut aceste demersuri, după cum nu ştim cum se va fi desfăşurat lupta dintre Radu

[41] *Ibidem*; vezi şi I. Ursu, *op. cit.*, p. 74.

[42] Ultima informaţie la I. Dlugosz, *op. cit.*, II, col. 508: *„Stephanus Voievoda, cum omnium gentium suarum copiis, apud praefatam curiam Waszzwli, ...ne Turci cum Radulone terras suas irrumperent, forti resistentia prouidebat"*. Vezi şi N. Iorga, *op. cit.*, p. 145.

După această expediţie, Radu cel Frumos anunţa cu satisfacţie sibienilor: „îmi dete Dumnezeu pe duşmani sub picioarele mele" (Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 13).

[43] I. Dlugosz, *op. cit.*, col. 508.

[44] *Ibidem*. Vezi şi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 132—133.

[45] Vezi I. Minea, *Evenimentele moldoveneşti din anul 1474* („Cercetări istorice", 1932—1934, nr. 1, p. 686—690).

[46] O importantă contribuţie la lămurirea evenimentelor petrecute în acest timp a adus C. Stoide, *Legăturile dintre Moldova şi Ţara Românească în a doua jumătate a secolului al XV-lea* („Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, istorie, VII, 1956, fasc. 1, p. 59—72).

[47] *Cronicile slavo-române*, p. 32. Se admite totuşi o scurtă domnie a lui Laiotă Basarab în primăvara anului 1474 (I. Ursu, *op. cit.*, p. 77).

[48] C. Stoide, *op. cit.*, p. 71—72.

www.dacoromanica.ro

cel Frumos şi Laiotă Basarab care ocupa probabil tronul în septembrie 1474[49].

Din această vreme datează, foarte probabil, o scrisoare pe care Laiotă o adresează braşovenilor, rugîndu-i să-i trimită în ajutor „voinici" înarmaţi şi promiţîndu-le în schimb că nu vor mai avea frică de turci ca pînă acum; totodată, îi anunţa că „fratele" său Ştefan cel Mare îi trimisese în solie pe Vulpaş logofătul ca să-i comunice că domnul Moldovei „vine cu toate oştile sale în ajutorul nostru"[50].

Întrucît — cum vom vedea îndată — ardelenii susţineau un alt pretendent, pe Basarab cel Tînăr (Ţepeluş), este foarte probabil că nu l-au ajutat pe Laiotă, care a fost silit să se retragă din nou.

În toamna anului 1474 se vor înfrunta în Ţara Românească nu mai puţin de trei pretendenţi la domnie: Radu cel Frumos, susţinut de turci, Laiotă Basarab, sprijinit de Ştefan cel Mare, şi Basarab Ţepeluş, candidatul lui Ştefan Báthory[51].

La 1 octombrie 1474, cu o oaste mare şi avînd din nou alături pe Laiotă Basarab, Ştefan cel Mare pătrunde iar în Ţara Românească, cucereşte şi arde cetatea Teleajen[52], pedepseşte boierii „neascultători" şi pune din nou domn pe protejatul său[53].

Peste cîteva zile intră în luptă şi Basarab Ţepeluş, sprijinit de ardeleni, care e înfrînt însă într-o primă bătălie la 5 octombrie. După plecarea lui Ştefan cel Mare din Ţara Românească, Ţepeluş se întoarce şi reuşeşte să învingă pe Laiotă Basarab, la 20 octombrie[54]; acesta fuge din nou în Moldova. În aceste împrejurări destul de neclare, după opinia lui Dlugosz intervin turcii care ocupă Ţara Românească[55], pregătind atacul împotriva Moldovei, iar Radu cel Frumos este repus pe tron.

[49] Ni s-a păstrat rezumatul unui document din 4 septembrie 1474 eliberat de Basarab voievod (DRH, B, I, p. 243).

[50] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 112—114; Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 81—82. Scrisoarea a fost datată în mod diferit de istorici: primăvara anului 1474 (I. Bogdan, *op. cit.*, *loc. cit.* şi I. Ursu, *op. cit.*, p. 78); între 24 noiembrie şi 23 decembrie 1473, adică din prima domnie a lui Laiotă (M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 128) sau de la începutul anului 1475 (C. Stoide, *op. cit.*, p. 68). Am adoptat datarea propusă de M. Berza în *Istoria României*, II, p. 510.

[51] C. Stoide, *op. cit.*, p. 64—66. N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 148 susţine că Ţepeluş era şi candidatul la domnie al lui Ştefan, care se înţelesese cu voievodul Transilvaniei pentru înlocuirea lui Laiotă, trecut de partea turcilor încă din 1474; această trecere a avut loc cu un an mai tîrziu, astfel încît Ştefan nu avea motive să-l înlocuiască (dealtfel, Laiotă nici nu era domn). Cît priveşte pe Ţepeluş, acesta recunoştea că a avut „mult bine" de la „părintele" său Ştefan Báthory (S. Dragomir, *op. cit.*, p. 19).

[52] Despre această cetate vezi N. Stoicescu, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din Ţara Românească*, II, p. 631.

[53] *Cronicile slavo-române*, p. 17—18, 32; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 143—144.

[54] *Cronicile slavo-române*, p. 32. Despre părerile mai vechi ale istoriografiei române cu privire la aceste lupte vezi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 146—149.

[55] I. Dlugosz, *op. cit.*, col. 516: „*Caesar Mahumeth omnes arces et munitiones in Bessarabia, et Montania, tradente sibi ultronee Bessarabiae Voievoda Radulone, occupans, et in suam potestatem redigens*".

www.dacoromanica.ro

Ce a urmat se ştie: în noiembrie 1474 — aşteptîndu-se la atacul turcilor şi pregătindu-se de luptă — Ştefan cel Mare s-a adresat papei Sixt al IV-lea, cerîndu-i să fie ajutat de principii creştini, să nu rămînă singur în această grea confruntare: *„Ortamur itaque sanctitatem vestram, ut cum alijs potentissimis regibus et principibus taliter adopereretur, ne christianitas a perfidissimis infidelibus suppeditetur, et ut etiam nos non solli, ymo cum adjutorio eorum principum debellare valleamus"* [56].

Mai puţin clară este situaţia celor trei domni: a lui Laiotă Basarab, retras în Moldova [57], a lui Ţepeluş, care s-a întors în Transilvania [58] şi a lui Radu cel Frumos, care era domn al Ţării Româneşti în timpul bătăliei de la Vaslui şi care a dispărut după această luptă [59].

◇

În încheierea acestui capitol trebuie subliniate *eforturile lui Ştefan cel Mare de a readuce Ţara Românească în frontul antiotoman, eforturi reluate mereu datorită convingerii domnului că prezenţa acestei ţări alături de Moldova în lupta ce avea să se desfăşoare era absolut necesară pentru a asigura succesul luptei* [60].

Insistenţa cu care domnul Moldovei a urmărit să aibă un voievod credincios în Ţara Românească a fost interpretată de cronicari ca o stăpînire personală a acestuia în ţara de dincoace de Milcov. Referindu-se la

[56] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, p. 318—319. Despre luptă vezi cap. următor.

[57] După cum a arătat C. Stoide, *op. cit.*, p. 67 şi urm., Laiotă Basarab l-a ajutat pe Ştefan cel Mare în luptele din iarna anului 1475. Autorul amintit citează un document publicat de C. Esarcu în care se spune: *„ex alia parte Bazarad maior qui erat in quondam castro obsessus per Turchos videns fugam Turchorum, de castro posiluit et magna dampna Turcis fugientibus intulit"*, precum şi ştirea înregistrată de Unrest, potrivit căreia Laiotă ar fi bătut un voievod, venit de la turci cu 8 000 de oameni, pe care l-ar fi ucis; vezi „Columna lui Traian", VII, p. 422—423 şi N. Iorga, *Acte şi fragmente*, III, p. 96. După aceea, ajuns din nou domn al Ţării Româneşti, Laiotă a trecut de partea turcilor, în primăvara anului 1475, înainte de 26 iunie, cînd anunţa pe braşoveni că a fost la sultan şi a făcut pace (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 115).

[58] În anul 1475 era din nou pretendent la tron. Vezi cap. următor.

[59] Asupra împrejurărilor dispariţiei lui Radu cel Frumos lucrurile nu sînt prea clare; unii istorici (N. Iorga într-un timp, I. Minea) au susţinut că Radu a trecut în Transilvania, unde ar fi murit în 1474; după Al. Lapedatu, Radu ar fi fost predat de braşoveni lui Ştefan cel Mare, din ordinul căruia ar fi fost ucis (*op. cit.*, p. 32); I. Bogdan (*Relaţiile*, p. 105, 112, 114) şi N. Iorga (*Ştefan cel Mare*, p. 146) susţin că Radu a murit la începutul anului 1474 într-o luptă cu Laiotă Basarab. Vezi prezentarea acestor păreri la M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 141—142 şi C. Stoide, *op. cit.*, p. 60—63. După acest ultim autor, fostul domn, alungat de Laiotă în urma luptelor din ianuarie 1475 la care Radu participase alături de turci, s-ar fi refugiat în Transilvania şi a murit acolo, fiind bolnav (*op. cit.*, p. 70).

[60] Vezi şi *Istoria României*, II, p. 509. Pentru relaţiile lui Ştefan cu domnii puşi de el în Ţara Românească deosebit de grăitoare sînt afirmaţiile lui I. Dlugosz, care-l considera pe Basarab Ţepeluş un „guvernator" (*praefectus*) al domnului Moldovei (*op. cit.*, II, col. 562).

www.dacoromanica.ro

noile lupte din anul 1481, *Letopisețul Cantacuzinesc* susținea că Ștefan „au șăzut aicea în țară de au domnit ani 16"[61]. Mai realist, Basarab Țepeluș, trecut de partea turcilor, va afirma că lui Ștefan „nu-i place (nu iubește) nici un domn al Țării Românești; n-a vrut să trăiască (în relații bune — N. S.) nici cu Radu voievod, nici cu Basarab cel Bătrîn, nici cu mine"[62]. Domnul Țării Românești uita să amintească și motivele pentru care lui Ștefan nu-i „plăceau" domnii respectivi: pentru că acceptau dominația otomană împotriva căreia el lupta cu succes.

[61] *Istoria Țării Românești. Letopisețul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu — Dan Simonescu, p. 5. Luînd *ad litteram* afirmația cronicii, I. Georgian a admis o domnie efectivă a lui Ștefan în Țara Românească între 1477 și 1493 (*O pagină din viața marelui Ștefan*, Buc., 1894). Vezi și recenzia lui A. D. Xenopol, în „Arhiva", VI, 1895, p. 85—99, care arată că Ștefan „nu a domnit prin propria lui persoană nici o zi în Muntenia, ci s-a mulțămit, după sistemul timpului, ...a înlocui pe domnii detronați de el cu alții pe care îi credea că-i vor fi devotați". După opinia lui Xenopol, istoria Munteniei după 1462 „*nu este decît o răsfrîngere a celei a Moldovei, care sub conducerea lui Ștefan determina în totul soarta mai marei ei surori*".

[62] Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 17—19.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL al II-lea

A treia domnie și sfîrșitul lui Vlad Țepeș (1476)

Aflat în captivitate [1], Vlad Țepeș aștepta cu răbdare și speranță zile mai bune. Așteptarea i-a fost lungă — 12 ani — dar nu zadarnică; în 1475 [2] avea să fie eliberat de regele Ungariei, care — cunoscîndu-i vitejia și priceperea de luptător împotriva turcilor — dorea să-l folosească în expedițiile ce plănuia împotriva Imperiului otoman.

Din timpul captivității sale ni s-a păstrat singura descriere cunoscută a lui Vlad Țepeș; deși autorul ei — episcopul Nicolae de Modrussa — influențat de propaganda dușmănoasă a lui Matei Corvin, îl privește cu antipatie, recunoaștem în descrierea sa unele trăsături asemănătoare acelora din portretele (gravurile) ce ni-l înfățișează pe Vlad Țepeș (îndeosebi cu acela de la Ambras). Iată cum îl prezintă episcopul catolic: „Pe tiranul acestora (al valahilor) Dracul, nume cu care ei numesc diavolul, l-am văzut captiv, pe cînd îndeplineam funcția de legat al papei Pius al II-lea pe lîngă regele hunilor (maghiarilor — N.S.); nu foarte înalt de statură, dar foarte vînjos și puternic, cu înfățișarea crudă și înfiorătoare, cu nasul mare și acvilin, nările umflate, fața subțire și puțin roșiatică, în care genele foarte lungi înconjurau ochii verzi și larg deschiși, iar sprîncenele, negre și stufoase, îi arătau amenințători; fața și bărbia erau rase, cu excepția mustății. Tîmplele umflate sporeau volumul capului. Un gît ca de taur lega ceafa înaltă de umerii lați pe care cădeau plete negre și încîrlionțate" [3].

În acest portret destul de bine făcut, recunoaștem teama pe care o inspira Vlad Țepeș — numit de nedrept Dracul = diavolul — celor care

[1] Ianus Pannonius, „*De captivitate Dragulae Wajvodae Transalpini*" („Revista istorică" 1920, p. 180—181). Despre locul unde a fost deținut, condițiile detenției etc. — probleme secundare pentru lucrarea noastră — vezi Radu Florescu — R.T. Mc. Nally, *Dracula*, p. 111—113.

[2] Data eliberării este nesigură: după autorul unei relații cu privire la luptele de la Sabać, Țepeș ar fi fost pus în libertate în anul 1474 („Convorbiri literare", 1901, p. 156); știri despre Țepeș nu avem însă decît din anul 1475. Afirmația lui Matei Cazacu — care invocă o informație orală de la colegul Șerban Papacostea — că Țepeș ar fi fost eliberat în anul 1473 nu este întemeiată (*A propos du récit russe ...*, p. 291, nota 49).

După opinia lui G. Giraudo, *op. cit.*, p. 63, detenția lui Țepeș ar fi durat 14 ani (!) în ultima parte a ei fostul domn primind o pensiune de la regele maghiar (trimiterea la Grigore Ureche pentru această ultimă știre este, evident, greșită, la p. 83, nota 179).

[3] „Romanoslavica", XIII, 1966, p. 164.

www.dacoromanica.ro

luaseră cunoştinţă de materialul propagandistic furnizat de regele Matei Corvin şi de negustorii saşi.

În timp ce Ţepeş era reţinut în închisoarea din Buda, papa nu înceta să îndemne pe Matei Corvin şi pe ceilalţi suverani ai Europei la luptă împotriva primejdiei otomane. Aceste îndemnuri erau determinate şi de faptul că cea mai ameninţată parte a Europei era acum Italia, slăbită de luptele dintre Milano, Florenţa, Veneţia şi regatul Neapolului. Veneţia începuse în 1463 un lung război cu turcii [4], pe care nu ştia cum să-l termine mai repede pentru a putea face faţă luptelor din peninsulă şi concurenţei comerciale a celorlalte state italiene. În acest război Veneţia a pierdut o parte din Moreea, unde a păstrat doar Coron şi Modon; în 1468—1469, prădînd Dalmaţia şi Istria, turcii se aflau la hotarele Italiei [5].

Cînd turcii au cucerit, în 1470, Negroponte, Veneţia a cerut ajutor regelui Matei Corvin, aliatul ei încă din 1463; preocupat de obţinerea coroanei Boemiei, vacantă după moartea regelui Gheorghe Podiebrad, suveranul Ungariei nu manifesta prea mare interes pentru acţiuni antiotomane [6], chiar dacă, în anul următor, 1471, papa Paul al II-lea îi trimitea

[4] F. Thiriet, *Délibérations des Assemblées vénitiennes concernant la Romanie*, II, Paris, 1971, p. 238, 242; R. Lopez, *Il principio della guerra veneto-turca nel 1463* („Archivio veneto", seria V, anul XV, 1934, p. 45—131). Pentru cadrul general a se vedea Şerban Papacostea, *Venise et les Pays Roumains au Moyen Age*, Florenţa, 1973.

În tratatul încheiat între Veneţia şi regatul maghiar împotriva turcilor „*communes hostes*", în anul 1463, Signoria promitea să participe la luptă „*ex parte maris cum triremibus quadraginta optime instructis hominibus, armis et instrumentis bellicis necessariis*", precum şi „*cum omnibus gentibus suis et armigeris equestribus et pedestribus, quas habet in Peloponnesso ... ... et Dalmacie finitimas Turcis ...*" (Hurmuzaki, II/2, p. 150).

[5] *Istoria Romîniei*, II, p. 511. Este interesant de subliniat faptul că, în încercările ei de a făuri o alianţă de luptă împotriva turcilor, conducerea Veneţiei făcea apel la ideea unităţii Italiei: „căci toţi sîntem în aceeaşi corabie şi, făcîndu-se naufragiu, şi acei care sînt la pupă ori în mijlocul corabiei, cît şi cei de la proră, deşi aceştia s-ar părea (că sînt) mai aproape de stînci, obişnuiesc a se îneca în valuri şi a fi înghiţiţi de ele" (G. Berchet, *La guerre dei Veneti nell'Asia 1470—4*, Roma, 1816, p. 1).

[6] Şerban Papacostea, *op. cit.*, p. 612. Împăcat cu împăratul Frederic al III-lea, Matei Corvin organizase în 1468 o expediţie împotriva lui Gheorghe Podiebrad, care — ameninţat să-şi piardă tronul — intrase în legătură cu regele Poloniei şi cu Ştefan cel Mare, adversarii regelui maghiar. Despre aceste împrejurări, vezi V. Fraknoi, *La politique extérieure du roi Mathias de Hongrie (1464—1470)* „(Revue d'histoire diplomatique", V, 1891, p. 383—418); Fr. Papée, *Polytika polska w czasie upadku Jerzego z Podiebrad (1466—1471)* [Politica polonă în vremea lui Gheorghe Podiebrad, 1466—1471] („Rozprawy", Fil.-istorie, Cracovia, VIII, 1878, p. 345—454); *Fontes Rerum Austriacarum, Diplomataria et Acta*, vol. XLII, Viena, 1879 etc.

Susţinut de papalitate — care urmărea să lichideze erezia husită — Matei Corvin a continuat războiul în Boemia din martie 1468 pînă în martie 1471. După moartea regelui Gheorghe Podiebrad, acest război s-a transformat într-o confruntare militară cu Polonia regelui Cazimir, al cărui fiu, Vladislav, a fost ales rege al Boemiei în mai 1471. Preocupat de aceste războaie, regele Ungariei a renunţat la acţiunile sale antiotomane atît de mult trîmbiţate.

Observatorii politici ai vremii remarcau cu tristeţe consecinţele nefaste pentru coaliţia antiotomană a conflictului pentru obţinerea coroanei Boemiei: „*Et questa disceptatione che non sarà piccola venirà tutto a disturbo del impresa contra el Turco et per consequente in recente disfavore dei Venitiani*" (*Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera*, V, p. 212). Vezi şi Şerban Papacostea, *La guerre ajournée: les relations polono-moldaves en 1478. Réflexions en*

www.dacoromanica.ro

o nouă subvenție de 18 000 de galbeni pentru lupta împotriva turcilor și boemilor [7].

În anul 1473 papa Sixt al IV-lea lansa un nou apel către principii Europei, avertizîndu-i de primejdia ce amenința Italia : ,,*Turcus validissime invaluisset et intendit saciare sitim suam in sanguine nostro*" [8]. Într-adevăr, în același an, turcii devastau Istria și Friulul și înfrîngeau oastea venețiană pe rîul Isonzo, iar în anul următor, 1474, asediind Scodra, ienicerii strigau : ,,la Scodra ! la Roma !" [9].

La reactivarea acțiunilor antiotomane în această vreme un rol important a revenit Veneției ; inițiativele sale diplomatice au fost decisive pentru reintrarea în luptă a lui Uzun Hasan, ale cărui victorii erau sărbătorite în Italia. Prin stabilirea acestei alianțe îndepărtate, Veneția spera să atragă atenția turcilor în alte părți și să înlăture astfel primejdia în care se afla. Cînd Uzun a fost înfrînt, a cerut ajutor papei, regelui Ungariei și lui Ștefan cel Mare. La 29 noiembrie 1474 marele domn al Moldovei scria papei că este pregătit pentru luptă : ,,noi, împreună cu toată puterea pe care ne-a dat-o Dumnezeul cel atotputernic, sîntem veșnic și din toată inima pregătiți întru totul, avînd de gînd să ne batem pentru creștinătate din toate puterile" ; el cerea însă să nu fie lăsat singur în această luptă, ci papa ,,împreună cu ceilalți preaputernici regi și principi" să i se alăture [10].

Anul 1475 a început sub auspicii ceva mai favorabile pentru creștinătate : marea victorie obținută de Ștefan cel Mare, la 10 ianuarie, la Vaslui (Podul Înalt) arăta Europei dezbinate de mărunte certuri politice că turcii pot fi înfrînți de o țară mică, dar unită în jurul domnului ei și decisă să-și apere independența.

Deși, după această luptă glorioasă, viteazul domn al Moldovei a cerut unirea forțelor creștinătății amenințate de turci în vederea unei ofensive generale ,,pe mare și pe uscat" [11], această unire nu s-a realizat, Moldova rămînînd să ducă mai departe, aproape singură, greul luptei antiotomane în Europa.

marge d'un texte de Filippo Buonaccorsi — Callimachus (,,Revue roumaine d'histoire", XI, 1972, nr. 1, p. 6—7).

De aceea papa Sixt al VI-lea a încercat să împace pe suveranii Poloniei și Ungariei, pentru a-i uni într-o coaliție antiotomană ,,*pro deffensione fidei, pro salute patrie et propria*", deși regele Poloniei ducea o politică de menajare a turcilor (Hurmuzaki, II/2, p. 203—207).

[7] Hurmuzaki, II/2 p. 202. Regele maghiar fusese și în anii precedenți principalul beneficiar al așa-numitei ,,dijme a turcului", strînsă în Apus, care se cifra în anul 1465 la 137 500 ducați de aur (F. Babinger, *Mahomet II le Conquérant et son temps*, Paris, 1954, p. 321).

[8] N. Iorga, *Notes et extraits*, IV, p. 375—376. Despre dezbinarea în care se găsea Europa, vezi G. Lăzărescu — N. Stoicescu, *Țările române și Italia pînă la 1600*, Buc., 1972, p. 84—85.

[9] *Istoria României*, II, p. 511. La începutul anului 1475, manifestînd teama că turcii vor invada Italia, papa Sixt al IV-lea cerea Anconei să nu mai trimită mărfuri la Constantinopol (V. Makuscev, *Monumenta historica Slavorum meridionalium vicinorumque populorum a tabulariis et bibliothecis italicis*, I, Varșovia, 1874, p. 171).

[10] Vezi pe larg G. Lăzărescu — N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 84—87.

[11] *Istoria României*, II, p. 516.

www.dacoromanica.ro

În acelaşi an 1475, Ştefan — sătul de schimbarea domnilor din Ţara Românească, care nu-l ajutau în rezistenţa sa împotriva Porţii [12] şi care erau pentru el „ca şi turcii" [13] — s-a înţeles cu Matei Corvin să-l elibereze pe Vlad Ţepeş, cunoscut ca un viteaz luptător şi în care vedea un aliat de nădejde în lupta împotriva turcilor. Că iniţiativa în această privinţă a aparţinut domnului Moldovei o mărturiseşte chiar acesta prin solul său Ioan Ţamblac: „Eu cerusem ca voievodul Basaraba să fie alungat din cealaltă ţară românească *(l'altra Valachia)* şi să fie pus acolo un alt domn creştin, anume Drăculea, cu care să ne putem înţelege împreună; am înduplecat chiar la acest lucru pe măria sa craiul unguresc ca să se îngrijească şi el, din partea sa, ca Vlad Drăculea să ajungă domn" [14]. Era, într-un fel, un gest firesc, mai ales dacă ţinem seama că, la 1457, şi Vlad Ţepeş îl ajutase pe Ştefan să ocupe tronul Moldovei.

Despre înţelegerea dintre regele maghiar şi domnul Moldovei în privinţa eliberării lui Vlad Ţepeş şi a înscăunării lui în Ţara Românească este vorba şi într-o scrisoare din 25 iunie 1475, în care solul lui Matei confirma primirea unei alte scrisori de la regele maghiar „*in facto inmissionis vajvodae Draculia, quas post earum lectionem comunicavi cum bojaronibus, qui post acceptas has novitates dicunt laudando, quod Majestas Vestra creaverit eum in vajvodam, suplicantes quod Majestas Vestra dignetur eum celerime mittere cum potentia*" [15].

[12] *Ibidem*, p. 515 şi urm.

[13] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, p. 327, 341. Să nu uităm că, în campania din 1475, Laiotă Basarab însoţise pe turci în Moldova „*con tutta sua possanza*", după cum declara Ştefan cel Mare (A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 9), astfel încît era firesc ca domnul Moldovei să-i dorească alungarea de pe tronul Ţării Româneşti.

[14] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 349.

[15] *Ibidem*, p. 328 şi A. Veress, *op. cit.*, p. 13.

Trebuie să amintim aici şi versiunea din *Povestirile slavone despre Vlad Ţepeş*, versiune care cuprinde unele inexactităţi. Într-una din aceste povestiri se afirmă că, după moartea voievodului (nu se spune care, dar este vorba probabil de Radu cel Frumos), Matei a trimis la Vlad propunîndu-i domnia în schimbul trecerii la catolicism; Ţepeş acceptînd această condiţie, Matei Corvin „nu numai că i-a dat domnia în Ţara Muntenească, dar şi pe sora lui i-a dat-o de soţie". După aceasta Vlad Ţepeş ar mai fi trăit „ca la 10 ani" (*Cronicile slavo-române*, p. 112). Inexactităţile sînt evidente: înrudirea cu Matei este mai veche, iar Vlad nu a mai trăit decît un an şi ceva după eliberarea din închisoare. Ţinînd seama de aceste inexactităţi, considerăm că şi afirmaţia despre trecerea la catolicism trebuie privită cu rezervă, deoarece locuitorii ortodocşi ai Ţării Româneşti nu ar fi acceptat un domn catolic.

Dealtfel, trebuie să spunem că între izvoarele care vorbesc despre trecerea la catolicism a lui Ţepeş există nepotriviri cu privire la data cînd această convertire ar fi avut loc; astfel, unele izvoare apusene susţin — ca şi *Povestirile* amintite — că Vlad Ţepeş ar fi trecut la catolicism după eliberarea sa din detenţie şi înainte de reocuparea tronului (vezi N. Iorga *Încă ceva despre Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare*, în „Convorbiri literare", 1904, p. 382). În schimb, potrivit naraţiunilor săseşti, Ţepeş ar fi fost convertit la catolicism încă de la 1456, cînd a ocupat tronul cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara (I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 9). După cum a observat I. Bogdan, această ultimă datare este întărită de textul jurămîntului lui Ţepeş către regele Ladislau din 7 septembrie 1456, din care reiese că la acea dată domnul era catolic (deşi afirmaţia din acest document putea fi o simplă manevră politică). I. Bogdan — care a acceptat ideea trecerii la catolicism a lui Ţepeş — nu s-a pronunţat asupra datei cînd a avut loc; el susţine că domnul a acceptat catolicismul „fie înainte sau în timpul

www.dacoromanica.ro

Din această scrisoare rezultă că nu numai Ștefan cel Mare, dar și boierii moldoveni așteptau ca Matei Corvin să grăbească înscăunarea lui Vlad Țepeș în Țara Românească, aceasta ținînd seama, fără îndoială, de pericolul otoman ce amenința Moldova, pericol de care se vorbește în scrisoarea lui Ștefan cel Mare citată mai jos (vezi nota 17).

Ca urmare a acestei înțelegeri, în tratatul încheiat de Ștefan cel Mare cu Matei Corvin, la 12 iulie 1475, se prevedea, printre altele, că dacă regele va merge în persoană sau va trimite un căpitan al său împotriva turcilor prin Țara Românească *(per Maiorem Walachiam)*, va merge și Ștefan cel Mare *„personaliter et cum omni potentia"* [16].

În vara anului 1475 — datorită inițiativei lui Ștefan cel Mare, care găsise un aliat de încredere în lupta împotriva primejdiei otomane ce amenința Moldova [17] — existau deci speranțe în înscăunarea lui Vlad Țepeș. Aceste speranțe sînt înregistrate la 18 iulie 1475 de Florius Roverella, solul ducelui de Ferrara la Buda care — vorbind despre planurile lui Matei Corvin ce „restituise" lui Vlad Țepeș demnitatea avută *(ha restituito Ladislao Dragula alle protine sue dignità in Valachia, factolo vai-*

primei sale domnii ..., fie că s-a lăpădat de legea lui cea strămoșească numai în timpul prinsorii sale la Buda" (*ibidem*, p. 31).

Despre această problemă, vezi mai nou Radu Florescu — R.T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 114—116, care admit — ca și I. Bogdan — convertirea la catolicism a lui Țepeș, despre care se spune: *„Dracula 's religious convictions were not particularly profound"*, ceea ce ni se pare perfect adevărat; de aceea *problema dacă a trecut la catolicism sau și-a păstrat credința ortodoxă ni se pare secundară.*

Bazat pe faptul că Țepeș a fost îngropat într-o biserică ortodoxă, G. Ghibănescu a pus la îndoială aserțiunea povestirii slavone, considerînd-o „o informație exagerată scoasă din sorginți catolice" („Arhiva", 1897, p. 382).

[16] I. Bogdan, *Relațiile*, p. 332. Vezi și I. Ursu, *op. cit.*, p. 105 și actul din 15 august 1475, dat de regele Ungariei, unde se spune că Ștefan a promis că-l va ajuta pe Matei împotriva păgînilor *„cum propria persoana et tota provincia sua"*. Documentul este important pentru că *regele recunoaște ca domn al Țării Românești pe Vlad Țepeș*; în paragraful relativ la hotarul dintre Moldova și Țara Românească se spune: *„Super metis etiam provinciae Moldaviae cum provincia Transalpina secundum antiquos terminos et consuetudines per praedecessores wayvodas possessos et tentos utrumque vayvodam, tam scilicet Stephanum Moldaviensem quam Vlad Transalpinum, secundum privilegia Alexandri et Mirczae utriusque partis vayvodarum concordamus"* (I. Bogdan, *op. cit.*, II, p. 334—335; Hurmuzaki, II/I, p. 9). Hotarele dintre cele două țări se stabileau deci conform vechii înțelegeri intervenite între Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun.

După opinia lui N. Iorga, prin acest tratat, Vlad Țepeș renunța la Chilia — disputată în 1462 cu moldovenii — așa cum va fi renunțat probabil și Mircea cel Bătrîn (*Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, p. 145).

După cum a arătat I. Ursu, *op. cit.*, p. 110, expresia întîlnită într-o scrisoare din iulie 1475: *„uterque princeps tam Stephanus ... quam Bozorad Transalpinus medio nostri ... una cum tota patria juramentum fidelitatis ... Regiae Majestatis solemniter praestiterunt"*(Hurmuzaki, II/1, p. 13) „trebuie interpretată în sensul că Ștefan și Vlad au depus jurămînt de credință regelui Matiaș" (deși Bozorad i se spunea lui Laiotă Basarab — N.S.). Se spera că cele două țări vor putea furniza 60 000 de oșteni „pentru expediția contra turcilor".

[17] La 20 iunie 1475, Ștefan anunța că „turcii vin împotriva noastră și contra țării noastre pe apă și pe uscat ... o flotă puternică, cu cele mai mari tunuri și muniții, e trimisă înainte ca să bombardeze Chilia și Cetatea Albă ..., iar pe uscat vine sultanul însuși în persoană cu toată armata sa și cu toată puterea Munteniei" (I. Ursu, *Ștefan cel Mare*, p. 99 și I. Bogdan, *op. cit.*, II, p. 327).

www.dacoromanica.ro

voda...) — afirma : „se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut şi altă dată, *cînd le-a dat o straşnică bătaie în părţile Ţării Româneşti* (subl. ns. — N.S.) înainte de a fi fost prizonierul măriei sale" *(se especta el dicto Dragula farà gran facto contra li Turchi, come altrevolte fece, dandoli più rotte circa la parte de Valachia avanti che fosse prigione della Maestà de questo Signore Re).*

După acelaşi izvor, Matei Corvin i-a încredinţat lui Vlad Ţepeş oşteni, bani şi scrisori şi a trimis comisari în Transilvania ca să pregătească ţara în favoarea lui „Drăculea" şi înscăunarea fostului domn[18]. Această înscăunare avea să întîrzie însă un an şi jumătate şi ea nu se va face decît în urma alungării turcilor din Moldova de către Ştefan cel Mare.

Începînd din vara anului 1475— cînd Ţepeş, eliberat din închisoare, a fost recunoscut voievod al Ţării Româneşti — ştirile despre el devin tot mai numeroase şi mai sigure. Astfel, în iulie 1475, prepozitul Dominic, *„prothonotarius Apostolicus"*, care fusese în solie la Ştefan cel Mare — unde aflase trista veste a căderii Caffei — vorbeşte de domnul Ţării Româneşti care se găsea prin acele părţi „din porunca principelui nostru" *(„se recepisse a voivoda Transalpino, qui et ipse tunc iussu Principis nostri, in illis partibus pari legatione fungebatur")*[19].

La 8 august 1475, *„Wladislaus Dragulya, Wayvoda parcium Transalpinarum"*, aflat în Transilvania, la Arghişu[20], în comuna Şimlău, lîngă Cluj, cerea saşilor din Sibiu să îngăduie lui Cristian pîrcălab, *„noster boyar specialis"*, să-i clădească o casă în oraşul lor[21], unde avea probabil de gînd să se stabilească.

Peste mai bine de o lună, la 21 septembrie 1475, regele Matei Corvin porunceşte lui Thomas *„magister civium civitatis Cibiniensis"* să înmîneze „credinciosului său Dracula" *(fideli nostri Drakwlye)* 200 de florini din veniturile Băii de Arieş[22]. Aceşti bani au fost primiţi la 13 octombrie 1475, de cînd datează confirmarea lui Vlad Ţepeş, aflat atunci la Bălcaci, pe Tîrnava Mică[23]. Precum se vede, în această vreme Vlad Ţepeş se afla departe de hotarele Ţării Româneşti.

[18] A. Veress, *op. cit.*, p. 15. Vezi şi scrisoarea lui Matei către papă, prin care-i confirmă, la 16 august 1475, solia lui Florius Roverella în vederea pregătirii campaniei împotriva turcilor (N. Iorga, *Notes et extraits*, IV, p. 376.)

[19] Hurmuzaki, II/1, p. 13. După opinia lui N. Iorga, ar fi vorba de Laiotă Basarab, împăcat cu Matei Corvin (*ibidem*, XV, p. 85, nota 1).

[20] În document este „Argyas", formă sub care era cunoscut în acea vreme satul Arghişu (vezi Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, I, p. 44).

I. Ursu, *op. cit.*, p. 113, confundă acest „Argyas" cu Curtea de Argeş; din această cauză susţine că Vlad Ţepeş a intrat în 1475 în Ţara Românească dar „nu s-a putut menţinea", fiind silit să se retragă din nou în Transilvania, unde se afla în luna octombrie 1475; în realitate, Ţepeş nu a părăsit Transilvania în această vreme, astfel încît *nu poate fi vorba de două campanii în Ţara Românească*. În această vreme, dealtfel, capitala ţării nici nu mai era la Argeş, ci la Tîrgovişte şi Bucureşti (vezi DRH, B, vol. I, p. 246—253).

[21] Hurmuzaki, XV/1, p. 84—85.

[22] *Ibidem*, p. 86.

[23] *Ibidem*. Vezi şi I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 322—323 şi idem, *Vlad Ţepeş*, p. 32—33.

www.dacoromanica.ro

În aceeaşi lună, Matei Corvin cerea Veneţiei să nu încheie pace cu turcii deoarece — aşa cum scrisese şi papei — avea de gînd să pornească la luptă contra turcilor cu o mare armată *(„mettere grande et validissimo exercito alle offese del Turco")* [24]. Ca de obicei, mîndrul rege al Ungariei îşi exagera intenţiile în scop propagandistic.

Într-adevăr, regele a plecat în campanie la scurtă vreme, dar realizările obţinute nu justifică speranţele puse în acţiunea sa. La 3 noiembrie, Matei Corvin se afla la Petrovaradin, de unde scria din nou papei că a pregătit flotă şi armată împotriva sultanului, care — impresionat de aceste pregătiri — şi-a suspendat campania. Mîndrul rege declara din nou cu emfază : „voi apăra de pustiirile nelegiuiţilor nu numai pe domnul Moldovei, pe care sînt obligat să-l protejez, fiindu-mi supus, ci oricare alte provincii creştine" *(„ut non solum Moldavum, cui cum sit mihi subditus, teneor, sed et quascunque possum christianas provincias a nefando vastatore defendam")* [25].

Singura realizare notabilă a fost cucerirea oraşului Sabać, de unde turcii produceau multe neplăceri locuitorilor Belgradului. După o lună de asediu (16 ianuarie — 16 februarie 1476), regele anunţa papei cucerirea cetăţii [26].

La această expediţie a participat şi Vlad Ţepeş, alături de Vuk, despotul Serbiei, şi de alţi căpitani. Dintr-o foarte interesantă relatare ce ni s-a păstrat despre această luptă [27], rezultă că meritul cuceririi oraşului Sabać revine în mare parte domnului Ţării Româneşti, care a aplicat din nou şi cu acelaşi succes metodele sale cunoscute de luptă împotriva turcilor.

După cum rezultă din această relatare, trupele aliate au trecut pe furiş rîul Sava şi au atacat cetatea prin surprindere; mai întîi, înainte de a se lumina de ziuă, au fost introduşi în oraş o parte din oşteni îmbrăcaţi turceşte, după care, la un semnal, au pătruns şi restul oştenilor. În zăpăceala care s-a iscat, fiind atacaţi atît din interior, cît şi din exterior, turcii au fost învinşi şi s-a capturat o pradă bogată. Recunoaştem cu uşurinţă din această relatare tactica aplicată de Vlad Ţepeş la atacarea şi cucerirea cetăţii Giurgiu în 1461.

Din aceeaşi relatare mai aflăm că Vlad Ţepeş nu uitase metoda tragerii în ţeapă, utilizată cu succes împotriva turcilor şi în anul 1462 : el a pus în ţeapă trupurile celor ucişi, făcînd „păduri de oameni traşi în ţeapă..., pentru ca turcii, venind, să se înspăimînte de această groaznică

[24] *Acta extera*, IV, p. 278 (*Magyar diplomacziai emlékek Mátyás kiraly korából*).

[25] A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 16—17 şi I. Ursu, *op. cit.*, p. 110.

[26] *Ibidem*, p. 113. În scrisoarea trimisă lui Ernest, ducele Saxoniei, la 15 noiembrie 1476, descria astfel asediul cetăţii : *„in Turcos descendimus, ferventissimo animo civitatem Sabacz cum arce munitissima tribus et triginta diebus obsessam expugnavimus, omnemque circumcirca regionem gladio et igne compsumpsimus"* (V. Fraknoi, *Mátyás király levelei*, I, Budapesta, 1893, p. 354). Vezi şi p. 334.

[27] N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Ţepeş* („Convorbiri literare", 1901, p. 155—156). Pentru comparaţie, vezi şi modul cum este prezentată cucerirea cetăţii în cronica lui Heltai *Historia inclyti Mathiae Hunnyadis Regis Hungariae augustissimi, ex Antonij Bonfinij, Historici diversi, libris, Decadis primum Tertiae deinde Quartae* ... Claudiopoli, 1565, sub anul 1475 (nepaginată).

www.dacoromanica.ro

Fig. 8. — Ştefan cel Mare (copie după *Evangheliarul* de la Humor aflată la Muzeul de istorie a municipiului Bucureşti).

www.dacoromanica.ro

Fig. 9. — Matei Corvin (după *Magyarorszag törtenéte képckben*, Budapesta, 1973, p. 125).

priveliște". Trăgînd în țeapă pe turcii prinși în luptă, Vlad Țepeș declara : „Cînd vor veni turcii și vor vedea acestea, de spaimă vor fugi". El nu uitase deci efectul psihologic al pădurii de țepi cu care-l întîmpinase pe Mahomed lîngă Tîrgoviște în anul 1462. De aceea — pe bună dreptate — autorul relatării declara că turcii „au mare spaimă" de Țepeș.

În timp ce avea loc asediul cetății Sabać, la 29 ianuarie 1476, Matei Corvin arăta regelui Poloniei că era hotărît să reia lupta împotriva turcilor. În această luptă, declara regele Ungariei, putea să conteze pe *2 000 de români din Transilvania, „lăudați mai mult decît oricare în lupta contra turcilor"*, apoi pe 20 000 de pedestrași și 12 000 de călăreți pe care urma să-i dea Ștefan cel Mare și, în sfîrșit, pe 8 000 de călăreți și 30 000 de pedestrași din Țara Românească, *„care au stat totdeauna și stau și acum la hotarele turcilor și sînt acum 100 de ani de cînd turcii se bat cu acea*

www.dacoromanica.ro

ţară şi pînă acum nu i-au stricat deloc (nu au învins-o) şi numai Dunărea îi desparte" [28] (subl. ns. — N.S.).

Această scrisoare — deosebit de preţioasă pentru modul în care regele maghiar recunoaşte vitejia românilor şi eficacitatea luptei lor împotriva primejdiei otomane — dovedea că *Matei Corvin nu conta atît pe forţele regatului său, cît pe acelea ale ţărilor române, care luptaseră în atîtea rînduri singure împotriva turcilor*; ea este deosebit de grăitoare pentru politica de „apărător al creştinătăţii" cu care se împăuna falnicul rege.

Matei Corvin nu a reuşit să strîngă o asemenea armată sub ordinele sale, astfel încît a trebuit să se mulţumească cu acţiuni de mai mică amploare.

La 15 martie 1476, regele Ungariei s-a întors din zgomotoasa sa campanie împotriva turcilor, în care priceperea lui Ţepeş îi asigurase succesul de la Sabać [29]. După cum arată I. Ursu, această campanie „se poate considera mai mult o piesă de teatru", menită să-i ofere regelui posibilitatea de a fi recunoscut „apărător al creştinătăţii". Ea a dat regelui Ungariei „prilejul ca să acumuleze toate sumele adunate de principii creştini pentru apărarea contra pericolului turcesc" [30].

Ajuns în capitala sa, la 27 martie, Matei Corvin scria papei — care-l subvenţiona şi-l încuraja la luptă: „Tulbur pe duşman într-una şi, prin trupele mele, cărora îndurarea lui Dumnezeu pare că le prieşte îndeosebi, nu contenesc a le aduce pagube mai grele pe zi ce trece, ca unul ce am de gînd să mă întorc însumi împotriva lor peste cîteva zile" [31].

◇

Între timp, deşi recunoscuse pe Vlad Ţepeş ca domn al Ţării Româneşti, la începutul anului 1476, Matei Corvin s-a împăcat cu Basarab Laiotă, amînînd astfel înscăunarea lui Vlad. La 10 ianuarie 1476, Ioan Pongracz, voievodul Transilvaniei, porunceşte braşovenilor să îngăduie muntenilor partizani ai lui Vlad Ţepeş, cu femeile şi copiii lor, să plece împreună cu acesta [32], în afară de aceia pe care îi va lăsa Ţepeş la Braşov. Toţi ceilalţi urmau să-l însoţească pe fostul domn ca să servească pe rege („*ut serviant domino nostro regi*", desigur în luptele contra turcilor). Pongracz le cere aceasta braşovenilor deoarece regele se împăcase cu Basarab („*dominus noster rex cum Bassarab Waywoda transalpinensi unionem*

[28] Această importantă scrisoare a fost publicată de mai multe ori de N. Iorga în „Convorbiri literare", 1901, p. 154; *Studii şi doc.*, XVI, p. 118—119 şi „Revue historique du sud-est européen", 1926, p. 21. Vezi şi Ovary Lipot, *Mátyas király szárasföldi s vizi haderejének leirása az 1479 — iki hadjáratból* ([Descrierea oştilor de uscat şi de apă ale regelui Matei din timpul campaniei din 1479] („Történelmi Tar", 1885, p. 762—764) care cuprinde şi efectivele oştilor din Ţara Românească şi Moldova.

[29] I. Ursu, *op. cit.*, 113.

[30] *Ibidem*, p. 114.

[31] *Acta extera*, VI, p. 317 şi V. Fraknoi, *op. cit.*, p. 337.

[32] Cum Vlad Ţepeş mergea la luptă, se înţelege că nu putea lua cu el femeile şi copiii; de aceea este vorba, probabil, de găsirea unui nou adăpost pentru familiile partizanilor săi.

www.dacoromanica.ro

habet"); ca urmare, și brașovenii erau datori să păstreze pacea cu domnul Țării Românești [33].

La scurtă vreme după căderea Sabaćului, Vlad Țepeș s-a întors în Transilvania, unde — încurajat de Ștefan cel Mare, care se aștepta la un atac din partea turcilor — provoca multă neliniște lui Laiotă Basarab, ai cărui boieri începuseră să-l părăsească.

Domnul Țării Românești, a cărei înlocuire o pregătea Vlad Țepeș, s-a plîns în mai multe rînduri de prezența incomodă a adversarului său în Transilvania și de sprijinul pe care acesta îl primea de la locuitori. Astfel, la 22 februarie 1476, Laiotă scria sașilor din Sibiu — unde auzise că se află Vlad Țepeș — că nu se mai poate considera prietenul lor de îndată ce sprijină pe adversarul său [34].

Un protest asemănător a fost adresat peste cîteva zile și brașovenilor, cărora domnul le reproșează că — în timp ce el îi apără de turci și se află în bune raporturi cu Ștefan Báthory, voievodul Transilvaniei — „vrăjmașii noștri se ridică din mijlocul vostru și se duc în Moldova împreună cu secuii și-mi pradă țara și se întorc iarăși între voi și beau și mănîncă în casele voastre". Le cere să nu mai îngăduie asemenea fapte și să îndemne pe Ștefan Báthory „să pedepsească pe acei secui..., precum și pe pribegii ce se ridică din mijlocul vostru" [35].

De aceste acțiuni nu era străin Ștefan cel Mare, care căuta prin aceste hărțuieli să slăbească forța lui Basarab Laiotă, omul turcilor. Pregătindu-se pentru marea confruntare cu sultanul, la 11 iunie 1476, domnul Moldovei cerea brașovenilor să nu mai trimită provizii *(triticum vel alia comestibilia)* în Țara Românească, supusă turcilor [36].

[33] Hurmuzaki, XV/1, p. 87; vezi și *ibidem*, II/1, p. 13.

Publicînd numai o parte din această scrisoare, fără pasajul despre împăcarea cu Basarab Laiotă, I. Bogdan conchidea că scrisoarea este o dovadă a hotărîrii regelui Matei de a reinstala pe Țepeș (*Vlad Țepeș*, p. 33). Din text ni se pare că rezultă tocmai contrariul: amînarea acestei hotărîri.

Judecînd cu multă asprime împăcarea lui Matei Corvin cu Laiotă, I. Ursu considera că aceasta „e în conformitate cu sistemul politic al regelui, care n-avea scrupul să sacrifice un aliat îndată ce nu izbutea să realizeze scopul urmărit. Țepeș, care n-a izbutit să se afirme în Muntenia, a fost sacrificat, iar Laiotă, care s-a menținut, a izbutit să obțină prin pace recunoașterea de la unguri" (*op. cit.*, p. 113).

În realitate, Țepeș nu încercase să ocupe tronul (vezi mai sus nota 20), astfel încît nu e vorba de „sacrificarea" lui, ci doar de amînarea înscăunării sale. Întrucît regele își schimbase planul și plecase în campania din Bosnia, este probabil că a vrut să-și asigure în acest fel liniștea la hotarul de sud al Transilvaniei, rămasă fără apărare.

Să nu uităm, de asemenea, că în tratatul încheiat în februarie 1474 între Ungaria și Polonia se prevedea, printre altele, menținerea păcii între cele două regate, pe de o parte, și Moldova și Valahia, pe de alta, pe timp de doi ani: „*Item de provincia Walachiae et Moldaviae deliberatum et conclusum est, quod dicta provincia et voivoda eius habeat veram treugam ab istis regibus et regnis usque ad duos annos integros a die praesentium*" (A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 7; *Codex epistolaris saeculi XV. Monumenta Poloniae Illustrantia*, XIV, p. 185).

[34] I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 34.

[35] Idem, *Relațiile*, p. 127.

[36] Hurmuzaki, XV/1, p. 91.

www.dacoromanica.ro

Paralel cu protestele înaintate braşovenilor şi sibienilor, Laiotă căuta să slăbească tabăra lui Vlad Ţepeş, încercînd să determine pe boierii pribegi să se întoarcă în ţară. Într-o scrisoare datată de I. Bogdan din <1475—1476> — dar alcătuită mai probabil în prima jumătate a anului 1476 — Laiotă Basarab solicita braşovenilor să îndepărteze pe pribegii aflaţi acolo, care-i cauzaseră mult rău; totdeodată cerea celor ce vor voi să se întoarcă în ţară, să vină la „bucatele" lor, iar cine nu are „bucate", „acela îmi va sluji iar eu îl voi milui" [37]. Nu ştim ce ecou va fi avut acest apel în rîndurile boierilor pribegi.

Apelurile lui Laiotă nefiind ascultate de braşoveni, domnul Ţării Româneşti le-a adresat noi plîngeri, la 15 aprilie şi 9 mai 1476 [38], cerîndu-le să-i alunge pe duşmanii săi din oraş. În ultima scrisoare se arată că se găseau acolo Oprea logofătul şi Voico Tatul [39] cu alţi pribegi, partizani ai lui Ţepeş, fugiţi din Ţara Românească, unde cauzaseră multe pagube (*„qui dabunt fugam de regno nostro et is partibus nostris multa damna et pericula faciunt"*).

Pacea încheiată cu Matei Corvin nu l-a împiedicat pe Laiotă Basarab să treacă curînd de partea turcilor, împotriva lui Ştefan, aliatul regelui Ungariei. La 25 iunie 1476, sibienii anunţau pe braşoveni că „după răvaşele lui Basarab, domnul muntean, şi din arătările unor oameni vrednici de credinţă, s-a aflat că acel Basarab nu are gînduri bune asupra dvs. şi se asigură că orice va putea face împotriva voastră va face". Trebuiau deci luate măsuri „pentru a împiedica uneltirile lui Basarab" [40].

Ce va fi făcut în acest timp Vlad Ţepeş nu este greu de presupus; aşteptînd reîntoarcerea în Ţara Românească, prin boierii pribegi, el va fi luat legătură cu restul boierimii muntene pentru a-şi asigura sprijinul acesteia.

◇

În vara anului 1476, evenimentele aveau să se precipite ca urmare a înfrîngerii trupelor turceşti în marea campanie din Moldova. Urmărind să sperie pe turci cu un eventual ajutor dat domnului Moldovei, Matei Corvin a luat măsuri de strîngere a armatei în timpul cînd oastea sultanului se afla încă în Moldova [41]; în planurile regelui un rol important îl avea Vlad Ţepeş, pentru care se apropia, în sfîrşit, vremea să fie înscăunat domn al Ţării Româneşti.

[37] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 120.

[38] Hurmuzaki, XV/1, p. 89.

[39] Primul a fost logofăt în anii 1457—1459 (DRH, B, I, p. 200, 204); cel de-al doilea, Voicu al lui Tatul, era un boier mai tînăr, ajuns în sfatul ţării în anii 1480—1481 (*ibidem*, p. 285, 287). Este însă posibil ca cel de-al doilea să fie, în realitate, Voico Dobriţa, unul din principalii sfetnici ai lui Vlad Ţepeş, amintit în sfat între anii 1457—1466 (*ibidem*, p. 200—223). Despre aceşti doi boieri vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 106; N. Iorga, *Ştefan cel Mare*, p. 175 şi Al. Lapedatu, *Vlad vodă Călugărul*, p. 60.

[40] Hurmuzaki, XV/1, p. 92; N. Iorga, *Îndreptări şi întregiri*, p. 18.

[41] Deşi aceste măsuri au fost cam tardive faţă de cererile adresate de Ştefan, regele Matei l-a acuzat pe viteazul domn că „s-a prea încrezut în forţele sale proprii şi a dat lupta fără să aştepte armata noastră" (I. Ursu, *op. cit.*, p. 125).

www.dacoromanica.ro

Fig. 10. — Papa Pius al II-lea la Ancona în 1464 (după Wilhelm Fraknói, *Mathias Corvinus*, Freiburg, 1891, pl. p. 106).

www.dacoromanica.ro

La 21 iulie 1476, Ştefan Erdely de Somkerek, vicevoievodul Transilvaniei, anunţa pe braşoveni că a convocat la 25 iulie (cu o zi înainte de lupta de la Valea Albă !) congregaţia comitatelor la Turda, unde Ştefan Báthory urma să se întîlnească cu Vlad Ţepeş şi cu trupele regale *(„quia magnifici Stephanus de Bathor et Ladislaus Dracula una cum exercitibus regis hic ad dictum terminum constituuntur")*[42].

Dintr-o informaţie din aceeaşi vreme rezultă că Matei Corvin trimisese în Transilvania pe Vlad Ţepeş şi pe Basarab cel Tînăr *„cum multis gentibus et populis"*. Din aceeaşi relaţie rezultă că atît braşovenii, cît şi Ştefan cel Mare ar fi preferat ca domn pe Ţepeluş [43].

Báthory şi Ţepeş s-au întîlnit, într-adevăr, spre sfîrşitul lunii iulie, luînd împreună măsuri de pregătire a expediţiei. Aflăm aceasta dintr-o preţioasă relaţie rămasă de la Ladislau, slujitorul lui Vlad Ţepeş [44]. La 7 august 1476 se spunea că Ladislau plecase de 8 zile (deci la 31 iulie) din Mediaş, unde se aflau Ştefan Báthory, căpitanul regesc, şi Draculea, stăpînul său. Cu patru zile în urmă (adică la 27 iulie) „toate trupele din provincia Transilvania, despre care se zvonea că erau peste treizeci de mii de oameni, erau pornite şi se aflau pe drum" (spre Mediaş — N.S.).

După informaţiile date de Ladislau, Báthory şi Ţepeş urmau să ajute pe Ştefan cel Mare, căruia i-au trimis vorbă „să nu pornească nici o luptă cu turcul pînă ce nu vor fi uniţi cu el cu toate trupele", fapt ce urma să se întîmple la cel mult şase zile după plecarea lui Ladislau (deci la 5 august).

Trupele celor doi aliaţi nu au avut însă prilejul să intre în Moldova, deoarece la 10 august — aflînd probabil despre apropierea lor de hotarul Moldovei — sultanul a dat ordin de retragere [45]. La 8 septembrie se ştia la Buda că „sultanul a plecat din Moldova şi a trecut în dezordine Dunărea" [46].

[42] Hurmuzaki, XV/1, p. 92—93.

[43] *Ibidem*, p. 93. Vezi şi N. Iorga, *op. cit.*, p. 19. Comentînd ştirea, N. Iorga afirma că Ştefan cel Mare dorea domn pe Ţepeluş deoarece se temea de răzbunarea lui Ţepeş pentru întîmplările din 1462. Cum Ştefan însuşi declara că dorise domn pe Vlad Ţepeş, afirmaţia nu ni se pare întemeiată. Dealtfel, însuşi N. Iorga şi-a revizuit această opinie în 1904, cînd scria : „Ştefan dorea din toată inima să aibă de vecin în Ţara Românească pe Vlad Ţepeş ..., care ar fi pus iarăşi întreaga Dunăre în mîna creştinilor şi le-ar fi dat măcar tăria ce o aveau la 1462" (*Ştefan cel Mare*, p. 184).

[44] Publicată de A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 21—22 şi în traducere în *Călători străini*, I, p. 143.

[45] Aceasta este interpretarea dată de Matei Corvin, care scria : „îndată ce el (sultanul — N.S.) a aflat că ei (Báthory şi Ţepeş — N.S.) se apropie, a ridicat asediul (cetăţilor moldovene — N.S.) şi, lăsînd în părăsire tunurile, s-a pus pe fugă ruşinoasă şi nu s-a odihnit timp de trei zile cît a ţinut drumul, care la intrarea în Moldova a durat mai multe săptămîni, şi pînă nu s-a văzut înapoi la Dunăre" (V. Fraknoi, *Mátyás király levelei*, I, p. 354; apud I. Ursu, *op. cit.*, p. 148). Într-o altă scrisoare regele Ungariei a denaturat cu totul adevărul, susţinînd că „sultanul a fost pus pe fugă de oamenii mei" (Levicki, *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*, III, p .249). Vezi şi A. Veress, *op. cit.*, p. 23—24.

După cum a arătat I. Ursu, „graba retragerii sultanului se explică prin înfrîngerea sa sub zidurile cetăţilor" şi într-o mai mică măsură prin vestea apropierii trupelor trimise de Matei Corvin, care nu au intrat în Moldova (*op. cit.*, p. 148—149).

[46] A. Veress, *op. cit.*, p. 24—25.

www.dacoromanica.ro

Victoria obţinută de trupele lui Ştefan cel Mare a asigurat independenţa Moldovei. Ea trebuia însă completată prin alungarea lui Laiotă Basarab din Ţara Românească şi prin scoaterea acesteia de sub influenţa otomană. După victoria obţinută de Ştefan a urmat deci în mod firesc campania de eliberare a Ţării Româneşti, unde urma să fie înscăunat Vlad Ţepeş.

Deşi la 6 septembrie regele Matei Corvin cerea braşovenilor să-l ajute pe Ştefan Báthory în expediţia ce acesta urma să întreprindă în Ţara Românească [47], expediţia nu a avut loc decît în luna noiembrie. Ea ne este relatată de numeroase scrisori ale participanţilor la campanie, Vlad Ţepeş, Ştefan Báthory, Ştefan cel Mare, ca şi ale lui Matei Corvin [48].

Din scrisorile rămase de la Vlad Ţepeş ştim că la 7 octombrie acesta se afla la Braşov [49], unde elibera negustorilor saşi un privilegiu comercial, pe care l-am analizat în alt capitol. Peste o lună, la 8 noiembrie, el anunţa cu bucurie din Tîrgovişte : „am răsturnat pe vrăjmaşul nostru Laiotă şi a fugit la turci". Totdeodată, le cere braşovenilor să vină cu pîine şi cu marfă *„căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură ţară"* [50] (subl. ns. — N.S.).

Într-o altă scrisoare nedatată, dar apropiată ca dată de precedenta, noul domn anunţa din nou pe braşoveni de progresele făcute : „mi s-au închinat toată Ţara Românească şi toţi boierii" [51].

La rîndul său, la 11 noiembrie 1476, Ştefan Báthory, comandantul suprem al trupelor maghiare aflate în Ţara Românească, care se găsea la acea dată în tabără lîngă Bucureşti (*„ex castris gentium regalium prope ipsam Bokoryschya"*) anunţa pe sibieni că a ocupat Tîrgoviştea, de unde a alungat pe Basarab, şi că se afla în apropiere de Bucureşti. Aproape toată ţara era în mîinile trupelor sale, iar boierii s-au închinat cu toţii, în afară de doi care erau aşteptaţi să se prezinte curînd [52].

[47] Hurmuzaki, XV/1, p. 94 şi I. Teleki, *Huniadiak kora Magyarországon*, XI, Pesta, 1857, p. 563—564.

[48] I. Ursu, *op. cit.*, p. 151, atribuie toate meritele acestei campanii lui Ştefan cel Mare; „văzînd oastea condusă de Bathori şi Ţepeş la Oituz şi nemaiavînd nevoie de ea pentru apărarea Moldovei, căci sultanul plecase, Ştefan a ţinut să-i dea altă destinaţie. El s-a grăbit să propună regelui ca oastea ungurească să coopereze cu el pentru readucerea Munteniei în sfera creştinilor, prin înlocuirea lui Basaraba Laiotă cu Vlad Ţepeş".

Fără să amintească de o asemenea propunere, regele Matei Corvin susţine că — după alungarea turcilor din Moldova — a dat dispoziţii lui Ştefan Báthory şi trupelor sale să gonească pe „perfidul" Basarab : *„Tandem vero fugato et expulso de Moldavia ipso Turcorum imperatore, de nostra commissione et speciali mandato se et gentes suas adversus praedictum perfidum Bozorad vaivodam et provinciam Transalpinam convertit ibique ipsum Bozorad, simul cum reliquis Turcorum, quos imperator ipse pro praesidio et defensione ipsius Bozorad et provinciae illius Transalpinae locaverit"* ... (A. Veress, *op. cit.*, p. 31). Vezi şi V. Fraknoi, *op. cit.*, p. 355.

[49] I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 97.

[50] *Ibidem*, p. 97—98.

[51] *Ibidem*, p. 98. Vezi şi I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 35.

[52] Hurmuzaki, XV/1, p. 95 şi I. Teleki, *op. cit.*, XI, p. 575—576. Vezi şi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 35.

www.dacoromanica.ro

Bucureştii au fost cuceriţi după un scurt asediu la 16 noiembrie 1476 [53]; a doua zi, Cîrstian pîrcălabul de Tîrgovişte [54] anunţa vestea braşovenilor, cărora le cerea să aducă laude lui Dumnezeu pentru această frumoasă victorie. El aprecia că această expediţie făcea ca cele două ţări să fie una singură (*„provincia nostra, tam vestra"*) [55], „veche formulă care părea menită, la acest sfîrşit de an 1476, să reprezinte iarăşi o realitate politică, în cadrul luptei antiotomane" [56].

Cea mai completă descriere a campaniei de eliberare a Ţării Româneşti ne-o oferă un raport către ducele de Milan, trimis din Buda la 4 decembrie 1476 şi bazat pe ştirile primite de la căpitanul regelui Matei Corvin din „Transalpina". Din acest raport aflăm că Laiotă Basarab avusese 18 000 de turci ca ajutor. Lupta dată cu această oaste de Vlad Ţepeş şi Ştefan Báthory (care dispuneau de 25 000 de oameni) a fost crîncenă, pe cîmpul de luptă rămînînd 10 000 de morţi, printre care şi comandantul turcilor; au fost capturaţi în luptă „căpitanul" (vornicul?) şi „secretarul" (logofătul) [57] lui Laiotă, 8 000 de steaguri turceşti şi o infinită pradă.

După această confruntare (care pare să fi avut loc în regiunea de nord a ţării), oastea a ajuns la capitala ţării (*„castello della terra"*) [58], care a fost cucerită după un asediu de 15 zile şi de unde s-a luat din nou o pradă bogată, steagurile trimise de la Poartă lui Laiotă şi cai turceşti de rasă.

După cum rezultă din scrisorile citate, trupele ce însoţeau pe Vlad Ţepeş — venind din nord, probabil pe la Rucăr — Dragoslavele — au eliberat mai întîi Tîrgoviştea (la începutul lui noiembrie) [59] şi apoi Bucureştii (la 16 noiembrie). Campania pare să nu fi durat mai mult de trei săptămîni.

[53] La o cetate foarte puternică (*castrum fortissimum*) se referă o relaţie din 4 decembrie; cetatea ar fi fost cucerită după un asediu de două săptămîni (*Acta extera*, V, p. 335).

[54] Acest Cîrstian este probabil acelaşi cu Cîrstian portar din vremea domniei lui Basarab Laiotă, de la care a trecut în slujba lui Vlad Ţepeş (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 116). În 1475, el era în Transilvania, unde Vlad Ţepeş îi spunea *„noster bojar specialis"* (vezi mai sus p. 154).

[55] Hurmuzaki, XV/1, p. 95.

[56] *Istoria României*, II, p. 524.

[57] Este vorba probabil de marele vornic Dan Durduca, membru al sfatului domnesc în 1475—1478 (DHR, B, I, p. 245—268) şi de Tudor din Orboeşti mare logofăt, menţionat în sfat în anii 1475—1476, care trăia şi el la 1480 (*ibidem*, p. 246, 256, 284); ambii au supravieţuit luptelor din 1476.

[58] Acesta este probabil acel *„castrum fortissimum"* amintit mai sus la nota 53, căruia Matei Corvin îi spune *„castrum quod caput est regni munitissimum"*, adică Bucureşti, noua capitală a lui Ţepeş (A. Veress, *op. cit.*, p. 27).

[59] Este foarte probabil că, în cursul luptelor de la Tîrgoviste, au fost avariate construcţiile curţii domneşti. Aşa s-ar explica cererea lui Cîrstian pîrcălabul din scrisoarea amintită de a i se trimite doi dulgheri cu cîte trei ajutoare (*„duos carpentarios et quilibet debet habere tres famulos"*) pentru a ridica o casă domnească la Tîrgovişte. La rîndul său, Ştefan Bathory declara că ridicase tot acolo o bună întăritură (*sicque erecto uno bono castello in Thergavischia*). După opinia lui Paul Cernovodeanu, lucrările de refacere iniţiate de Vlad Ţepeş ar fi fost reluate la 1494 de Vlad Călugărul (*Un meşter constructor sas la Tîrgovişte in 1494*, în „Studia Valachica", 1970, p. 231).

www.dacoromanica.ro

Fig. 11. — Tîrgoviștenii lucrînd la cetatea Poenari, desen de Teodor Aman (Biblioteca Academiei, Stampe).

www.dacoromanica.ro

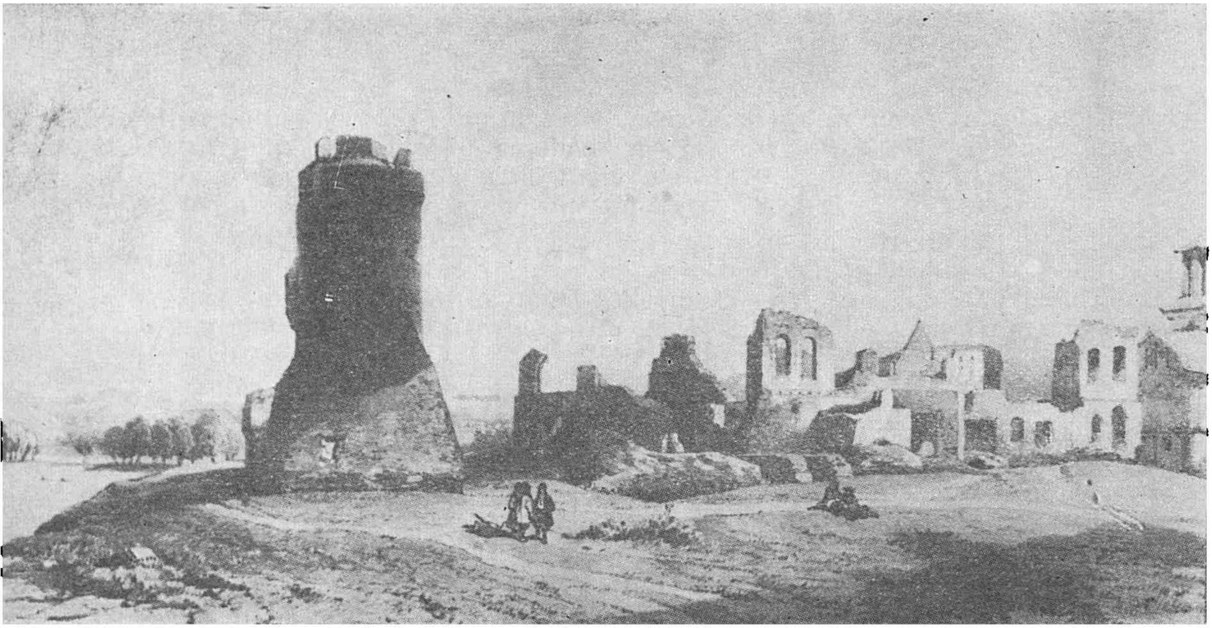

Fig. 12. — Ruinele curții domnești din Tîrgoviște la mijlocul secolului XIX-lea (Biblioteca Academiei, Stampe).

La 26 noiembrie — ca odinioară la Direptate — a avut loc o mare adunare a „țării" pentru alegerea noului domn ce urma să înlocuiască pe Laiotă Basarab, fugit la turci : „Marțea trecută, toată Țara Românească, în chip unanim, l-a așezat pe Dracula ca domn al ei cu mare cinste".

Între timp a venit și Ștefan cel Mare cu cei 15 000 de călăreți ai săi cu care curățase partea de nord-est a țării: *„Și a voit poporul (li populi) ca amîndoi voievozii* (Țepeș și Ștefan) *să-și jure între ei dragoste și alianță, astfel că întreaga acea țară s-a asigurat că turcul nu-i va mai face griji"*[60] (subl. ns. — N.S.).

Imediat după biruința din Țara Românească, regele Matei Corvin a anunțat-o în Apus, arogîndu-și ca de obicei toate meritele victoriei. La 15 noiembrie 1476 — deci înainte de terminarea campaniei și alegerea ca domn a lui Țepeș — fălosul rege scria ducelui Ernest al Saxoniei că trupele sale goniseră pe „necredinciosul" Basarab din Țara Românească, unde puseseră domn pe „Dragulia", considerat *„virum armorum et Turcis infestissimum"*. Laiotă Basarab fugise în Bulgaria după ajutor (*„Fugit Bozorad, regnoque pulsus, in regno Bulgariae, omnes, quos potuit Turcos in subsidium adduxit"*). În lupta dată, turcii pierduseră circa 18 000 de oameni, prinși sau uciși (*„ut solum Turcorum occisi et capti sint circiter*

[60] N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 58—59.

www.dacoromanica.ro

decem et octo milia"). Fusese cucerită apoi, după un asediu de două săptămîni, capitala țării *(„castrum quod caput est regni munitissimum")* [61].

În scrisoarea trimisă papei la 8 decembrie 1476 [62], Matei Corvin susținea că trupele sale (evaluate în mod exagerat la 60 000 de oameni) săvîrșiseră toate isprăvile *„antequam Wayvoda Moldawiae supervenisset"*. Scrisoarea are un cuprins asemănător cu raportul către ducele de Milan despre care am vorbit mai înainte : Laiotă Basarab — care avea un ajutor turcesc de circa 18 000 de oameni — fusese învins, oștenii săi fiind uciși sau prinși ; după această luptă, Basarab s-a închis într-o cetate (București) „întărită de artă și de natură" *(quae in regno illo et arte et natura munitior erat)*, de unde, urmărit, a fugit la turci.

Regele maghiar arată mai departe — exagerînd — că el a pus domn pe Țepeș : „Dracula, căpitanul meu [63], întru toate dușman turcilor și foarte războinic, prin voința și dispoziția mea, a fost primit voievod de locuitorii țării transalpine" *(Dragula, capitaneus meus, vir imprimis Thurcis infestissimus et admodum bellicosus, de mea voluntate et dispositione per incolas regni illius Transalpini in vayvodam cum solita solemnitate est assumptus)*.

Citind această scrisoare, nu putem remarca schimbarea intervenită în atitudinea lui Matei Corvin față de Vlad Țepeș : *același rege care-l acuzase pe viteazul domn de trădare și de înțelegere cu turcii la 1462, îl considera acum (și tot într-o scrisoare către papă!) „întru toate dușman turcilor și foarte războinic"* ! Aceasta dovedește cît de serioasă a fost „convingerea" regelui maghiar că Țepeș era un „trădător".

Cît privește alegerea (sau mai bine zis recunoașterea) lui Vlad Țepeș ca domn al țării prin „voința și dispoziția" regelui maghiar, și aceasta este o exagerare a lui Matei Corvin ținînd seama de relatarea privind modul cum s-a făcut alegerea din 26 noiembrie.

Deși Matei Corvin susținea că lupta din Țara Românească se terminase „înainte de a ajunge voievodul Moldovei", nu putem da crezare spuselor sale ținînd seama de modul cunoscut în care își exagera meritele. El uită în mod voit aportul lui Ștefan cel Mare. Acesta — mult mai modest — arată și partea sa de contribuție de care nu avem nici un motiv să

[61] A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 27 ; V. Fraknoi, *op. cit.*, p. 355.

[62] A. Veress, *op. cit.*, p. 28—29 ; V. Fraknoi, *op. cit.*, p. 359 ; C. Esarcu, *Ștefan cel Mare. Documente*, Buc., 1874, p. 80 și *Monumenta Vaticana Hungariae. Mathiae Corvini Epistolae ad Romanos pontifices datae et ab eis acceptae, 1458—1490*, Budapesta, 1891, p. 123.

Expediția din Țara Românească este evocată și într-un document din 5 iunie 1477, prin care Matei Corvin răsplătește meritele lui Ștefan Báthory în această campanie. În acest document se spune că scopul expediției lui Ștefan Báthory în Țara Românească a fost acela de a pune un domn ales de Matei Corvin (*„alterum vaivodam, quem nos elegeramus, in eadem provincia fideliter reliquit"*) (I. Teleki, *op. cit.*, XII, Pesta, 1857, p. 23 și A. Veress, *op. cit.*, p. 30—31).

[63] Este și aceasta o exagerare a regelui maghiar căreia unii istorici ca G. Giraudo, *op. cit.*, p. 64, i-au acordat un credit total. Fără îndoială că Vlad Țepeș depindea *atunci* de ajutorul trimis din Transilvania și Moldova, dar odată ajuns domn al Țării Românești el a încetat a mai fi un „căpitan" al regelui. Mîndrul rege al Ungariei considera un „supus" sau „căpitan" al său și pe Ștefan cel Mare (N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 172—173).

www.dacoromanica.ro

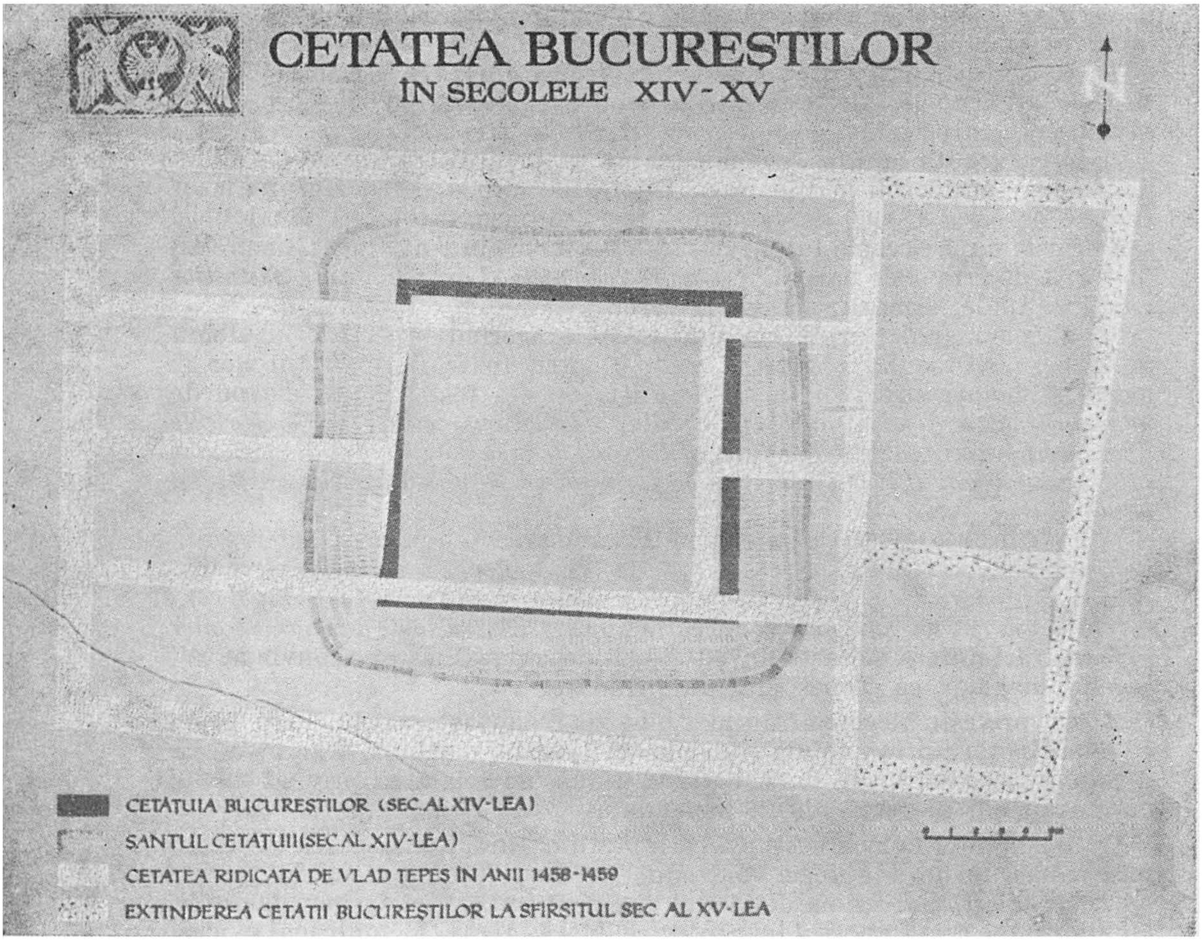

Fig. 13. — Planul curții domnești din București în secolele XIV—XV
(Muzeul de istorie a municipiului București).

ne îndoim : „Am mers eu într-o parte și căpitanul regelui Matei din cealaltă și, unindu-ne, am pus în domnie pe zisul Drăculea" [64]. Chiar dacă prima luptă s-a dat înainte de sosirea lui Ștefan, trebuie să presupunem că — pînă în momentul joncțiunii — trupele moldovene nu au înaintat prin Țara Românească fără să întîmpine rezistență ; nu putem admite că trupele lui Laiotă se vor fi grupat toate pentru a rezista numai oastei ardelene.

[64] I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, p. 349 Cf. și cronica lui I. Dlugosz, ed. 1712, vol. II, col. 551, după care Matei și Ștefan, „unindu-și oștile", l-au pus domn pe Dracul.

www.dacoromanica.ro

Cunoscîndu-i prea bine pe boieri, Vlad Țepeș nu s-a încrezut în jurămintele lor de credință; de aceea i-a cerut lui Ștefan cel Mare să-i lase un corp de pază, iar domnul Moldovei i-a lăsat 200 de curteni [65]. „Precau-

Fig. 14. — Porțiune din zidul curții domnești din București din vremea lui Vlad Țepeș.

țiunea nu era inutilă, dar, din păcate, s-a dovedit ineficace. Curînd, într-adevăr, această domnie dătătoare de nădejdi avea să se încheie, odată cu viața vechiului luptător" [66].

◇

Asupra împrejurărilor morții lui Vlad Țepeș există mai multe versiuni; deși diferite ca formulare, ele au același fond: *Țepeș a fost ucis de turci cu ajutorul trădării boierești.*

[65] I. Bogdan, *op. cit.*, *loc. cit.*
[66] *Istoria României*, II, p. 524.

www.dacoromanica.ro

În relatarea lui Ştefan cel Mare — utilizată şi mai sus — se spune că „îndată (după plecarea oştilor moldovene — N.S.) acel necredincios Basarab se întoarse (se înţelege : de la turci, unde fugise — N.S.) şi-l găsi singur (adică părăsit de boieri — N.S.) şi-l omorî ; şi împreună cu el fură omorîţi toţi oamenii mei, afară de zece” [67]. Întrucît ştirea îi fusese adusă lui Ştefan de cei zece supravieţuitori ai acestui măcel, avem toate motivele să credem că lucrurile s-au petrecut aproximativ aşa cum i-au fost povestite domnului Moldovei.

Această versiune ne este confirmată şi de o scrisoare trimisă ducelui de Milan la 1 februarie 1477, după care turcii, recucerind Ţara Românească (se înţelege după retragerea oştilor moldovene şi transilvănene) „au tăiat în bucăţi pe Drăculea, căpitanul regelui maghiar, împreună cu circa 4 000 de oameni” *(„li Turchi sono etiam corsi nella Valachia Maggiore, et di novo le hanno riacquistata tutta et hanno tagliato a pezzi Dracuglia capitaneo del dicto re con circa quatro mille persone”)*. Ştirea era considerată *„molto sinistra et pernitiosa per li christiani”* [68].

Povestirea despre Dracula voievod — scrisă la cîţiva ani după moartea eroului — pune sfîrşitul domnului în legătură cu o luptă cu turcii, în care Ţepeş a fost învingător. „Sfîrşitul lui a fost aşa : trăia în Ţara Muntenească şi au venit turcii asupra ţării lui şi au început să jefuiască. El s-a ciocnit cu dînşii şi turcii au fugit. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă şi i-a gonit. Dracula, de bucurie, s-a urcat pe un deal să vadă cum taie pe turci şi s-a depărtat de oaste. Apropiaţii lui, luîndu-l drept turc, unul l-a lovit cu o suliţă. El, văzînd că este ucis de ai lui, îndată a ucis cu sabia lui pe cinci dintre ucigaşii lui. Pe el l-au străpuns cu multe suliţe şi astfel a fost omorît” [69].

Este evident din această curioasă povestire că nu poate fi vorba de o „confuzie” făcută de „apropiaţii” lui Ţepeş ; faptul că, după ce a fost lovit prima oară şi s-a apărat, cei din jurul său nu l-au recunoscut, ci s-au repezit „cu multe suliţe” asupra lui şi l-au ucis dovedeşte că este vorba de un complot boieresc, complot la care au luat parte „apropiaţii” lui Ţepeş.

O versiune asemănătoare, în care domnul este ucis prin viclenia boierilor, înregistra, la începutul secolului al XVI-lea, Mihail Bocignoli. În faţa insistenţelor boierilor de a se înţelege cu turcii (confuzie cu împrejurările din 1462), Ţepeş susţinuse răspicat că acest lucru nu se va face cît timp va fi el în viaţă ; „persistînd el în această părere, a fost ucis în chip viclean de boierii munteni” [70]. Chiar dacă mută sfîrşitul viteazului

[67] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 349.

[68] *Acta extera*, II, p. 340 şi A. Veress, *Acta et epistolae*, p. 30.

[69] *Cronicile slavo-române*, p. 213. După opinia lui I. Bogdan, autorul povestirii combină tradiţia potrivit căreia Ţepeş a fost ucis „de ai săi” cu faptul istoric că a fost omorît de turci (*Vlad Ţepeş*, p. 37, nota 2).

[70] A. Veress, *op. cit.* p. 130 şi *Călători străini*, I, p. 177. O informaţie asemănătoare în *Chronicon Mellicense*, după care Ţepeş ar fi fost ucis de „ai săi” (*„restitutus regno a suis interficitur”*). Vezi N. Iorga, *Încă ceva despre Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare* („Convorbiri literare”, 1904, p. 382).

www.dacoromanica.ro

domn în 1462, Bocignoli înregistrează tradiția că *Țepeș a fost ucis prin viclenie de boieri*[71].

Mai amintim, în sfîrșit, și o știre înregistrată de cronicarul austriac Unrest, după care Țepeș a fost ucis prin trădare[72], dar de un turc. Iată textul lui Unrest : „Acolo Dracula vodă, pe care regele Ungariei l-a ținut mult timp închis și despre care, cu timp în urmă, s-au scris și s-au spus multe minuni ale vieții sale, dar care între timp devenise căpitanul regelui, a fost ucis printr-o mare trădare pe care i-au pregătit-o turcii din marea dușmănie pe care o aveau față de el datorită pagubelor pe care le cauzase turcilor. Căci un turc a fost pus slugă pe lîngă el ca să-l ucidă în timp ce el și-ar ține sfatul; din acest motiv a fost el angajat de către turci. S-a întîmplat însă așa că el i-a tăiat capul pe la spate pe cînd călăreau împreună și pe loc s-a refugiat la stăpînul turcilor. Regele (Matei) a fost tare necăjit din această pricină pentru că, prin pierderea lui, el a pierdut ajutorul (pe care Țepeș îl da — N.S.) împotriva turcilor "[73].

Ni se par demne de subliniat din această interesantă relatare cîteva aspecte : mai întîi, turcii nu uitaseră nici în 1476 marile pagube ce le pricinuise Țepeș (desigur la 1462); apoi, faptul că turcul trădător urma să-l ucidă în timpul sfatului, ceea ce denotă o înțelegere cu boierii membrii ai sfatului și, în sfîrșit, regretul lui Matei Corvin pentru pierderea unui

[71] Aceasta este și concluzia lui A. D Xenopol, *op. cit.*, IV, p. 422; I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 37, susține că a fost ucis de Laiotă cu ajutorul turcilor. Mai amintim aici și opinia cronicarului turc Orudj, care — confundînd pe Laiotă Basarab cu Basarab cel Tînăr (Țepeluș) — susține că acesta din urmă l-ar fi ucis pe Vlad Țepeș : „Țepeș și Țepeluș (Cepeluș) s-au războit între ei ; în cele din urmă norocul a fost de partea lui Țepeluș, care, găsind prilejul, i-a tăiat capul" (*Cronici turcești*, *ed. cit.*, I, p. 60).

[72] După opinia lui G. Giraudo, *op. cit.*, p. 64, faptul că tradiția populară acceptă numai ideea uciderii prin trădare se datorește faimei de invincibil pe care și-o cucerise Vlad Țepeș, pe care „*solo una fraudes o una tragica fatalità riesce a piegare*". *Fără să negăm o atare faimă, nu putem să nu remarcăm că trădarea a jucat totuși un rol de seamă în uciderea lui Vlad Țepeș.*

[73] Jakob Unrest, *Österreichische Chronik*, în *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores Rerum Germanicarum*, XI, Wimariae, 1957, p. 68. Vezi și N. Iorga, *Acte și fragmente*, III, p. 99 și idem, *Istoria românilor*, IV, p. 193 (o altă traducere a textului). Iată textul în limba germană : („*Daselbs wardt der Trackel weyda, den der Kunig von Ungern lanng in vanckhnus gehabt het und davon man vor lang und vil grosse Wunder sein lebens geshryben und gesagt hat und die zeyt des Kunigs veldhawbtman, erschlagen mit grosser unntrew, dye die Turckhen von sunder veindtschaft wegen, die sy zu im hetten umb die schaden, die sy von im namen, zwrichten. Wann eyn Turckn was darumt sein Knecht, das er in umb sein leben pracht, wann er sein stat hyet. Darumb wardt er von den Turckhen bestelldt. Als dan das geschach, wan er im an dem reytten das hawbt hinder wertz abschlueg und ranndt von stund an zw der Turkhem herr. Darumb im der Kunig vast unnmet nam, wann er vil an im verboren hett wider die Turkhen*"). Despre originea și valoarea informațiilor strînse de Unrest vezi N. Iorga, *O cronică munteană în grecește pentru secolul al XV-lea*, Buc., <1937>(din „Analele Acad. Rom., Mem. Secției istorice", s. III, t. XIX, 1937, mem. 10); Iorga consideră că teologul din Carintia ar fi avut la dispoziție „niște expuneri ... cu caracter de cronică munteană". Vezi de asemenea Wilhelm Neumann, *Bemerkungen zu Jakob Unrest und zur Ausgabe seiner „Österreichischen Chronik"* („Südostdeutsches Archiv", II, 1959, p. 12—17.

O legendă similară a fost înregistrată și de cronicarii poloni I. Dlugosz și M. Miechowski, după care Țepeș ar fi fost ucis de o slugă a lui pe cînd călăreau împreună (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 36). În cronica lui M. Miechowski se spune : „*fraude servi sui, currendo in equis velocibus decapitatus occubuit*" (*Chronicon Regni Poloniae*, Cracovia, 1524, p. 342).

www.dacoromanica.ro

mare luptător împotriva turcilor. Cît priveşte „minunile" despre Ţepeş, acestea vor fi fost, desigur, cele cuprinse în naraţiunile săseşti, cunoscute în Apus.

După unele izvoare, capul i-a fost trimis în dar sultanului [74]. Trupul lui Ţepeş a fost îngropat la mănăstirea Snagov, ctitoria sa, în preajma căreia se va fi produs probabil tragedia. Rămăşiţele sale au fost descoperite prin săpăturile executate de arheologul Dinu Rosetti [75]; acesta a găsit nişte oase măcinate de vreme, acoperite de un giulgiu de mătase din care s-au păstrat bucăţi de culoarea purpurei, avînd ornamente din fîşii de aur. Îmbrăcămintea era din catifea groasă, galben-brună. Mînecile se încheiau în nasturi mari de argint, cu chiotori din şnur de mătase. Costumul era împodobit cu flori, avînd petalele din foi de granat. S-a mai găsit o cunună formată din nasturi de faianţă, străpunşi orizontal, prin care trecea un şnur din fir de aur. Florile alternează pe acest şnur cu peruzele, prinse în ghiare de metal aurit.

Asupra datei cînd a fost asasinat Vlad Ţepeş sîntem înclinaţi să acceptăm sfîrşitul anului 1476 [76] sau începutul anului 1477, aceasta pe baza unei scrisori a lui Ştefan cel Mare, care nu aflase încă de moartea prietenului său la 5 ianuarie 1477 ; la această dată, aflat la Hîrlău, temîndu-se de viaţa lui Ţepeş, domnul Moldovei mulţumea braşovenilor pentru ştirile transmise cu privire la „fratele" său Vlad Ţepeş din „Magna Walahya" despre care auzise că este sănătos („*sane et perfecte intelleximus*") şi-i ruga să-l înştiinţeze repede dacă i se va întîmpla vre-un rău („*petimus eciam vestras amicicias per presentes multum diligentissime, quatenus quod si aliqua contingerint auribus vestris resonare de predicto fratre magnifico Ladislao aliquod malum, quanto cicius nobis per vestrum nuncium potestis intimare, tanto cicius nobis intimetis*")[77].

[74] A. Bonfini, *Rerum Hungaricarum decades, IV*, Lipsiae, 1771, p. 544. Vezi şi Karl Nehring, *Vita del re Mattia Corvino. Aus einer florentinischer Handschrift des 16. Jahrhundert* („Ungarn Jahrbuch", V, 1973, p. 64).

[75] *Săpăturile arheologice de la Snagov*, Bucureşti, 1935, p. 39. Despre această problemă mult discutată vezi şi : G. Dumitriu, *Pe urmele unor săpături* („Amvonul", 1942, nr. 4—6, p. 9—14); Paul Anghel, *Un episod shakesperean din istoria naţională*: *Ţepeş* („Gazeta literară", 12 ianuarie 1967, p. 1); Dinu V. Rosetti, *Unde este mormîntul teribilului domnitor*? („Tribuna României", 1 februarie 1973, p. 4—5); Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 125—127 etc.

Pornind de la faptul că osemintele pe care Dinu Rosetti le atribuie cu destule dovezi lui Vlad Ţepeş nu s-au găsit în mormîntul care era după tradiţie al fostului domn, unii autori susţin că acesta nu ar fi fost îngropat la Snagov. Vezi N. Şerbănescu, *Istoria mănăstirii Snagov*, Buc., 1944, p. 33.

[76] Paralel cu acţiunea din Ţara Românească, regele Matei Corvin întreprindea o alta în direcţia Semendriei, ceea ce explică probabil retragerea rapidă a trupelor transilvănene din Muntenia. În decembrie 1476, cînd regele Ungariei era preocupat de pregătirea serbărilor organizate în cinstea căsătoriei sale cu Beatrice de Neapole, sultanul a atacat cele trei cetăţi clădite de maghiari şi le-a dărîmat (Donado da Lezze, *Historia Turchesca*, ed. I. Ursu, p. 93—96). Vezi şi G. Heltai, *op. cit.*, sub anul 1476.

După opinia lui N. Iorga, „greşala cea mare fu a ungurilor care se întoarseră prea repede, cu toate că nu-i chemau în Ardeal griji aşa de mari ca acelea care făcură pe Ştefan să se întoarcă îndată în Moldova" (*Ştefan cel Mare*, p. 185).

[77] I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, p. 341—342.

www.dacoromanica.ro

Nu știm cînd a aflat Ștefan de moartea marelui său prieten și „frate" în lupta antiotomană, dar sîntem convinși că această știre l-a afectat în mod deosebit [78].

După moartea lui Țepeș, Țara Românească intra din nou în orbita otomană, iar Ștefan cel Mare trebuia să reia lupta pentru eliberarea ei. Boierimea din Țara Românească dovedise prin asasinarea lui Țepeș (sau prin participarea la acest act) că nu renunța la programul colaborării cu turcii, formulat la 1462, program pe care „primejdia unei noi domnii autoritare, ca aceea ...a lui Vlad Țepeș, îl făcuse să-i apară mai necesar decît oricînd" [79].

[78] După opinia lui N. Iorga (*op. cit., p. 186*), „dacă această nenorocire (moartea lui Țepeș — N.S.) n-ar fi luat creștinătății și neamului nostru pe strașnicul domn al vitejiei sîngeroase, Ștefan s-ar fi simțit altfel față de turci..., încercările turcilor împotriva lui n-ar fi izbutit și niciodată cetățile de la Dunărea de Jos n-ar fi ajuns în mîna sultanului".

[79] *Istoria României*, II, p. 525.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL I

PARTEA a IV-a

Faima lui Dracula

„Faima europeană de care s-a bucurat personalitatea lui Vlad Ţepeş în veacul al XV-lea, manifestată printr-o producţie literară abundentă şi răspîndită aproape în întreaga Europă centrală şi răsăriteană, a dat naştere în istoriografia contemporană unor ample controverse în cadrul cărora au fost şi sînt discutate originea, răspîndirea, limba şi, în mai mică măsură, veracitatea istorică a povestirilor despre faptele domnului Ţării Româneşti"[1].

Într-adevăr, începînd cu lucrarea lui J. Christian Engel, *Geschichte der Moldau und Walachey*, apărută în 1804, şi pînă în vremea noastră s-au editat numeroase lucrări în care specialişti — români şi străini — în istoria şi filologia medievală au supus unei atente analize diverse aspecte ale reflectării personalităţii lui Vlad Ţepeş în producţia literară a secolului al XV-lea, fără ca vreuna din soluţiile la care au ajuns să fi întrunit adeziunea tuturor. O prezentare sumară a acestor cercetări ni se pare absolut necesară pentru înţelegerea problemelor în discuţie.

Cercetătorii acestor probleme au stabilit trei produse literare de bază : *naraţiunile germane* (la care se adaugă poemul lui Michael Beheim „*Despre o fiară pe nume Dracul vodă*"), *povestirile slavone*[2] *(sau ruse) despre Dracula* şi relatările din *cronica lui Anton Bonfini*[3].

O primă problemă căreia i s-a căutat rezolvarea a fost aceea a relaţiilor dintre aceste trei importante izvoare.

[1] Şerban Papacostea, *Cu privire la geneza şi răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Ţepeş* („Romanoslavica", XIII, 1966, p. 159).

[2] Titlul este *Skazanie o Drakule voevode*, adică *Povestire despre Dracula voievod*; am folosit pluralul *Povestiri*, deoarece nu este vorba de o singură naraţiune, coerentă, ci de 18 scurte episoade fragmentare, fără legătură între ele, plus un epilog despre urmaşii lui Vlad Ţepeş.

Despre ediţiile acestor povestiri vezi: I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*. p. 107—110; G. Giraudo, *Drakula*, p. 27, nota 49 şi introducerea lui P. P. Panaitescu, în *Cronicile slavo-române*, p. 197, 199—200.

[3] *Rerum Hungaricarum decades IV*, ed. Leipzig, 1771, p. 544. Textul lui Bonfini a fost reluat apoi de *Cosmografia* lui Sebastian Münster în secolul al XVI-lea (vezi textul în *Călători străini*, I, p. 506), precum şi de cronicarul maghiar G. Heltai, *Magyar Kronika* (vezi ed. Nagy-Gyorben, 1789, vol. II, p. 58—59). Despre Münster, I. Bogdan afirmă: „cunoştea de bună seamă naraţiunea germană; el mai cunoştea însă şi pe istoricii unguri, d.p. pe Bonfinius, din care împrumută multe lucruri" (*op. cit.*, p. 109; tot aici şi lista episoadelor povestite de Münster după Bonfini, aceleaşi cu cele redate de Heltai).

www.dacoromanica.ro

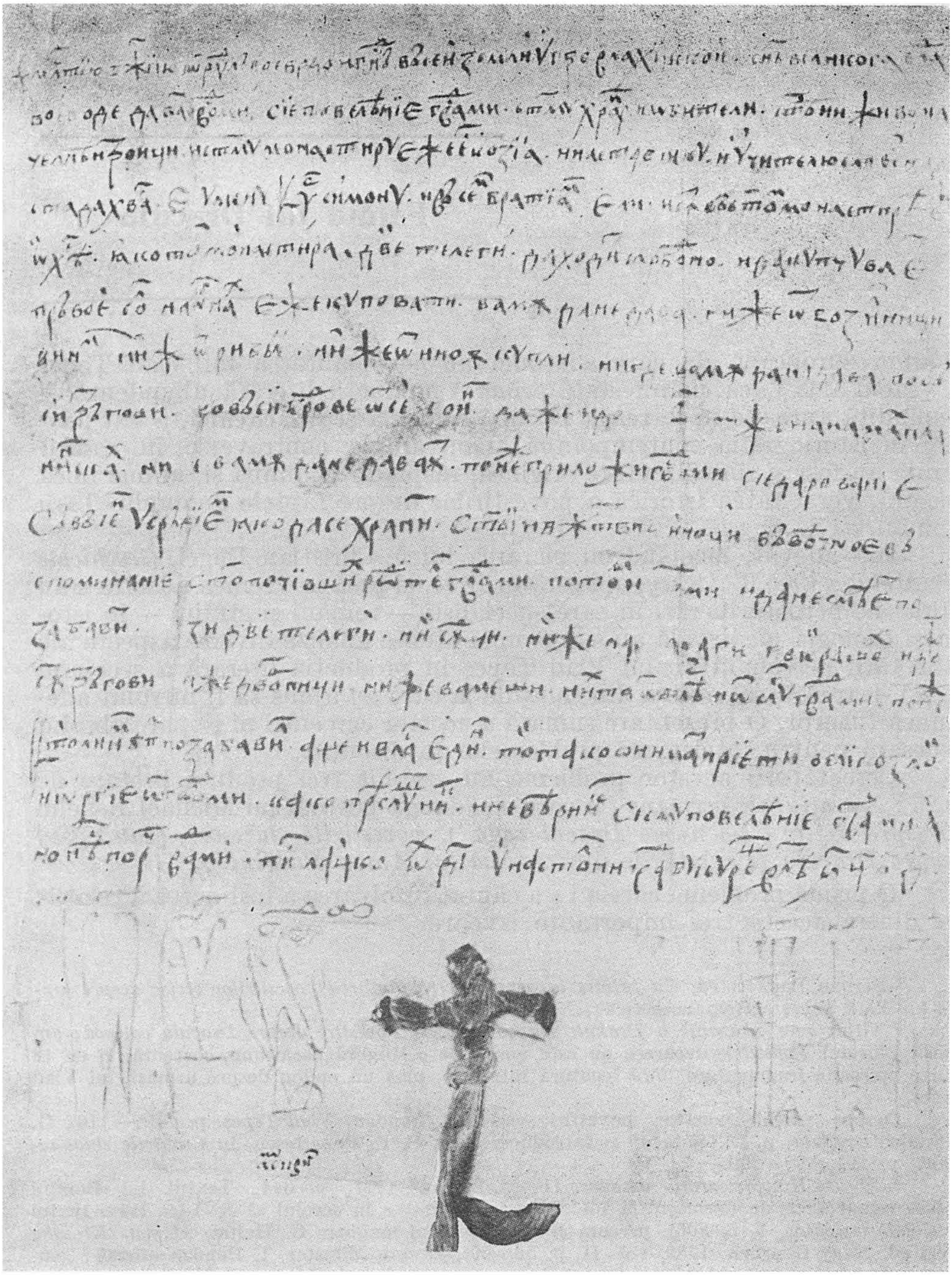

Fig. 15. — Document din 1465 octombrie 14 amintind pentru prima dată Bucureştii ca oraş-capitală a Ţării Româneşti (facsimil la Muzeul de istorie a municipiului Bucureşti).

www.dacoromanica.ro

Fig. 16. — Vlad Țepeș primind solii turci, pictură de Teodor Aman (Biblioteca Academiei, Stampe).

Primul care a abordat această problemă a studiului compaiativ a fost slavistul *Ioan Bogdan*, după opinia căruia „*Povestea despre Dracula*" este „independentă de orice izvor occidental" [4].

O comparație atentă a variantelor germane — atît a celor tipărite, cît și a celor manuscrise, pe care le-a studiat cu competență — cu *Povestirile*

[4] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 119. La data cînd și-a alcătuit lucrarea I. Bogdan (1896), poemul lui Beheim nu era încă cunoscut, astfel încît marele savant nu l-a pus în discuție; el a fost publicat în 1903 de Gr. Conduratu, *Michael Beheim's Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul*, fiind republicat de Hans Gille — Ingeborg Spriewald, *Die Gedichte des Michel Beheim*, Berlin, 1968.

www.dacoromanica.ro

slavone despre Dracula a întreprins *J. Striedter*, care a reuşit să determine atît pasajele specifice fiecăreia dintre ele, cît şi deosebirile existente [5]. J. Striedter a arătat astfel că unele ştiri se găsesc numai în naraţiunile germane (mai numeroase decît cele slavone) ; este vorba în primul rînd de povestirea tristelor întîmplări ale negustorilor şi tinerilor saşi în Ţara Românească, de represaliile lui Vlad Ţepeş în Făgăraş şi Ţara Bîrsei, apoi de ştirile cu privire la relaţiile lui Iancu de Hunedoara cu Vlad Dracul — pe care l-a executat — şi cu Vlad Ţepeş, ajuns domn cu ajutorul bătrînului guvernator, de uciderea lui Dan pretendentul, a boierilor opozanţi etc., precum şi de numeroase detalii despre cruzimile lui Dracula.

În general, ştirile din naraţiunile germane care nu se găsesc în *Povestirile slavone* se referă la evenimente din Transilvania şi privesc acţiunile lui Vlad Ţepeş prin prisma locuitorilor saşi din provincia de peste munţi care s-au găsit uneori în conflict cu aprigul domn al Ţării Româneşti.

În schimb, în versiunea germană lipsesc o serie de ştiri despre evenimentele de după 1461 : luptele lui Vlad Ţepeş cu turcii, prinderea domnului de către regele Ungariei, întemniţarea lui, viaţa sa la Buda şi Vişegrad, eliberarea şi reocuparea tronului, moartea viteazului domn şi despre urmaşii acestuia.

Tot J. Striedter a pus în lumină şi fondul folcloric comun al celor două versiuni, între care există numeroase puncte de contact (primirea solilor, expediţia la sudul Dunării, uciderea săracilor şi a femeii leneşe, discuţia cu cei doi călugări despre spiritul de dreptate al domnului, povestea negustorului căruia i s-a furat averea, sluga trasă în ţeapă pentru că nu putea suporta mirosul cadavrelor, uciderea meşterilor care au făcut butiile de fier pentru aur etc.).

S-a ajuns astfel să se constate *existenţa unui nucleu folcloric, a unei tradiţii orale despre Dracula voievod*, tradiţie care a fost utilizată în mod diferit de cele două versiuni care adoptă poziţii opuse faţă de fostul domn al Ţării Româneşti. După părerea lui J. Striedter, aceste tradiţii sau anecdote despre Ţepeş au circulat oral îndeosebi în Transilvania (după opinia autorului, în Ţara Românească nu a existat o producţie folclorică cu privire la Vlad Ţepeş).

Menţionăm că — spre deosebire de I. Bogdan — cercetătorii ruşi şi sovietici mai vechi — dinainte de 1945 — considerau povestirea rusă o traducere după naraţiunile germane. Vezi G. Giraudo, *Drakula*, p. 120—121 şi p. 137, notele 73—74.

[5] J. Striedter, *Die Erzählung vom Walachischen Voyevoden Drakula in der russischen und deutschen Uberlieferung* („Zeitschrift für slavische Philologie", 1961, p. 398—427). Vezi şi recenzia lui P. P. Panaitescu, „Revue roumaine d'histoire", II, 1963, nr. 1, p. 253—259, care arată că Vlad Ţepeş a constituit, într-adevăr, modelul suveranului autoritar.

O comparaţie asemănătoare a povestirilor a întreprins Matei Cazacu, *A propos du récit russe Skazanie o Drakule voevode* („Cahiers du Monde russe et soviétique", XV, 1974, nr. 3—4, p. 287 — 292).

Ţinînd seama de lucrările existente, o nouă comparaţie între povestirile germane şi cele slavone ni s-a părut inutilă. Foarte instructivă pentru relaţia dintre diversele redactări ale povestirilor cu privire la Vlad Ţepeş este schema publicată de I. S. Lurie, în „Romanoslavica", 1964, pl. de la p. 8—9.

www.dacoromanica.ro

Pe bună dreptate, J. Striedter — analizînd povestirile germane şi slavone — constată nu numai o deosebire cantitativă între aceste două categorii, dar şi una, mai importantă, privind tendinţele politice faţă de domnul Ţării Româneşti [6]: în timp ce ***naraţiunile germane sînt net ostile lui Ţepeş, urmărind compromiterea lui încă din timpul cînd era domn***, prezentîndu-l ca un tiran, ca pe un om de o cruzime diabolică, sadic şi sălbatic, ***povestirile slavone sînt favorabile lui Dracula, pe care-l prezintă ca pe un „mare stăpînitor"***, care — utilizînd teroarea — a făcut să domnească în ţară cinstea şi dreptatea, motiv pentru care poate fi considerat drept modelul unui monarh autoritar.

La cîţiva ani după analiza întreprinsă de J. Striedter, studiul povestirilor a fost reluat de cercetătorul sovietic *I. S. Lurie* într-o lucrare substanţială [7], în care s-a străduit să fixeze ordinea în care au apărut povestirile despre Vlad Ţepeş, întrucît numai astfel se poate stabili un teren solid pentru discuţia cu privire la originea şi întîietatea unora dintre aceste variante în raport cu celelalte.

Citînd pe J. Striedter, el a arătat că „cea mai veche dintre povestirile despre Dracula din secolul al XV-lea este povestirea germană, păstrată în manuscris. Ea este compusă la începutul deceniului al 7-lea al secolului al XV-lea, mai precis în 1462", înainte de prinderea lui Vlad Ţepeş, despre care nu vorbeşte [8]. Ea nu a fost utilizată ca izvor nici de Bonfini şi nici de naraţiunile slavone (numite de Lurie povestirea rusă), deoarece în prima lipsesc unele motive comune ultimelor două, şi anume „tema cruzimii şi dreptăţii lui Dracula, episodul cu negustorul care şi-a lăsat banii pe uliţă . . . În afară de aceasta, broşurile nu au apărut înainte de povestirea rusă", primele broşuri fiind tipărite la sfîrşitul deceniului al 9-lea

[6] Confruntînd şi el cele două grupe de naraţiuni — cele slavone şi cele germane — G. Giraudo a constatat şi unele deosebiri de stil; „*Una differenza più sostanziale discende dalla diversa impostazione, stilistica et ideologica insieme, dei due gruppi di narrazioni. Nel testo russo, il principe valacco interviene sempre, o quasi sempre, in prima persona a dare una spiegazione «convincente» del proprio operato; nel testo tedesco le «atrocità» di Drakula sono «raccontate» dall'autore, che soltanto saltuariamente ne sottolinea la crudeltà con una formula incentrata sugli aggettivi «unkristenlich, unmenschlich» (Drakula*, p. 114—115).

[7] I. S. Lurie, *Povesti o Drakule*, Moscova — Leningrad, 1964, 212 p. Vezi şi recenziile lui L. Demény, „Studii", t. 18, 1965, nr. 1, p. 227—228 şi Şerban Papacostea, „Revista de referate şi recenzii", II, 1965, p. 122—131. Concluziile lucrării lui Lurie au fost traduse în limba română: *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula* (*Vlad Ţepeş*) („Romanoslavica", X, 1964, p. 5—18). În discuţia noastră am utilizat textul acestor concluzii.

Menţionăm că această lucrare a lui I. S. Lurie a fost precedată de o alta, apărută în 1960, în care autorul a analizat tendinţele politice şi sociale ale *Povestirilor* care-l prezintă pe Dracula ca pe un mare prinţ care luptă împotriva anarhiei feudale (*Ideologhiceskaia borìba v russkoi publiţistike konţa XV-naciala XVI veka*, p. 410—412).

[8] Sfîrşitul domniei lui Vlad Ţepeş este necunoscut naraţiunilor germane. Iată cum prezintă cea mai veche ediţie a acestor naraţiuni (Nürnberg, 1488) ultimii ani ai lui Dracula: „*Pald darnach fieng in der Kuenig in Ungern und behielt in vil Zeit hertigklich gefangen. Darnach liess er sich zu Ofen taufen und thet grosse Puess. Darnach machet der Kuenig den Dracole Wayda wider zu einem Herren als vor. Und Man sagt et deth vil guter Sach*".

www.dacoromanica.ro

al secolului al XV-lea (aşa cum a arătat J. Striedter), în timp ce *Povestirile slavone* au fost compuse între 1481—1486 [9].

Nici povestirea lui Bonfini nu putea fi izvorul celorlalte două, nu numai pentru că ea a apărut mai tîrziu (cronica se opreşte la 1490), „dar şi pentru că în ea nu aflăm multe episoade despre care se vorbeşte în textele germane şi în cel rus”.

Cît priveşte *Povestirile slavone*, deşi cuprind „toate episoadele comune celorlalte două tipuri” (Bonfini şi naraţiunile germane), ele nu au putut sluji de izvor acestora atît datorită faptului că erau scrise într-o limbă inaccesibilă, cît şi aceluia că naraţiunea germană manuscrisă este mai veche. De aceea, conchide Lurie, *este imposibil ca unul din cele trei tipuri principale de povestiri despre Dracula să fi constituit izvorul celorlalte două.*

După opinia lui Lurie, înrudirile şi deosebirile dintre cele trei tipuri de povestiri nu se pot explica decît prin aceea că ele au folosit un izvor comun, care nu este un document scris, ci „o serie de mărturii sau anecdote care s-au închegat încă pe vremea cînd Ţepeş era în viaţă . . ., au circulat în Europa Centrală şi de Sud-Est, în a doua jumătate a secolului al XV-lea şi au fost scrise şi interpretate diferit de către autorii germani, autorul rus şi autorul maghiaro-italian” [10].

După cum se vede din această prezentare, studiile lui Striedter şi Lurie, care au unele puncte comune, au reuşit să determine ordinea producţiunilor literare din secolul al XV-lea relative la Vlad Ţepeş şi relaţiile dintre ele, amîndoi autorii susţinînd existenţa unor bogate tradiţii folclorice orale relative la faptele fostului domn al Ţării Româneşti, care au fost larg răspîndite în Europa Centrală şi de Sud-Est, sub diverse variante.

O altă contribuţie importantă la lămurirea originii acestor povestiri a adus *Şerban Papacostea* [11]. Pornind de la faptul cunoscut că „primele înregistrări scrise ale povestirilor despre Vlad Ţepeş aparţin anilor 1462—1463, deci perioadei cînd domnul muntean . . . şi-a pierdut tronul şi a intrat într-o lungă perioadă de captivitate”, Şerban Papacostea a stabilit o legătură logică între cele două împrejurări istorice, susţinînd că „apariţia, la sfîrşitul anului 1462 şi în cursul anului 1463, a primelor texte cu relatarea faptelor lui Vlad Ţepeş : *manuscrisul de la Viena*, încorporat în cronica lui Thomas Ebendorfer [12], *Comentariile* lui Enea Silvio Piccolomini şi *Povestirea în versuri* a lui Michael Beheim, *nu constituie*

[9] Această constatare infirmă opinia lui At. Raab, care — susţinînd că prima naraţiune germană ar fi apărut în 1483 — explica apariţia *Povestirilor slavone* prin relaţiile tipografului german A. Gotham, editorul uneia din publicaţiile germane despre Dracula, cu literatura rusă a vremii (*Zu einigen niederdeutschen Quellen des altrussischen Schrifttums*, în „Zeitschrift für Slavistik”, II, 1958, nr. 2—3, p. 334—336).

[10] „Romanoslavica”, 1964, p. 9—10. La p. 11 Lurie dă şi cîteva exemple de modificări (prelucrări) ale anecdotelor provenite din textul manuscris german, făcute de Beheim, precum şi în ediţiile mai tîrzii ale naraţiunilor germane. La exemplele citate s-ar putea adăuga episodul privind uciderea boierilor, mult mai bine relatat de Beheim (vezi mai sus p. 44).

[11] Şerban Papacostea, *op. cit.*

[12] Este vorba de *Chronica rerum Romanorum*, ed. de A. F. Pribram, în „Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtforschung”, III, 1890—1894, p. 202—205.

www.dacoromanica.ro

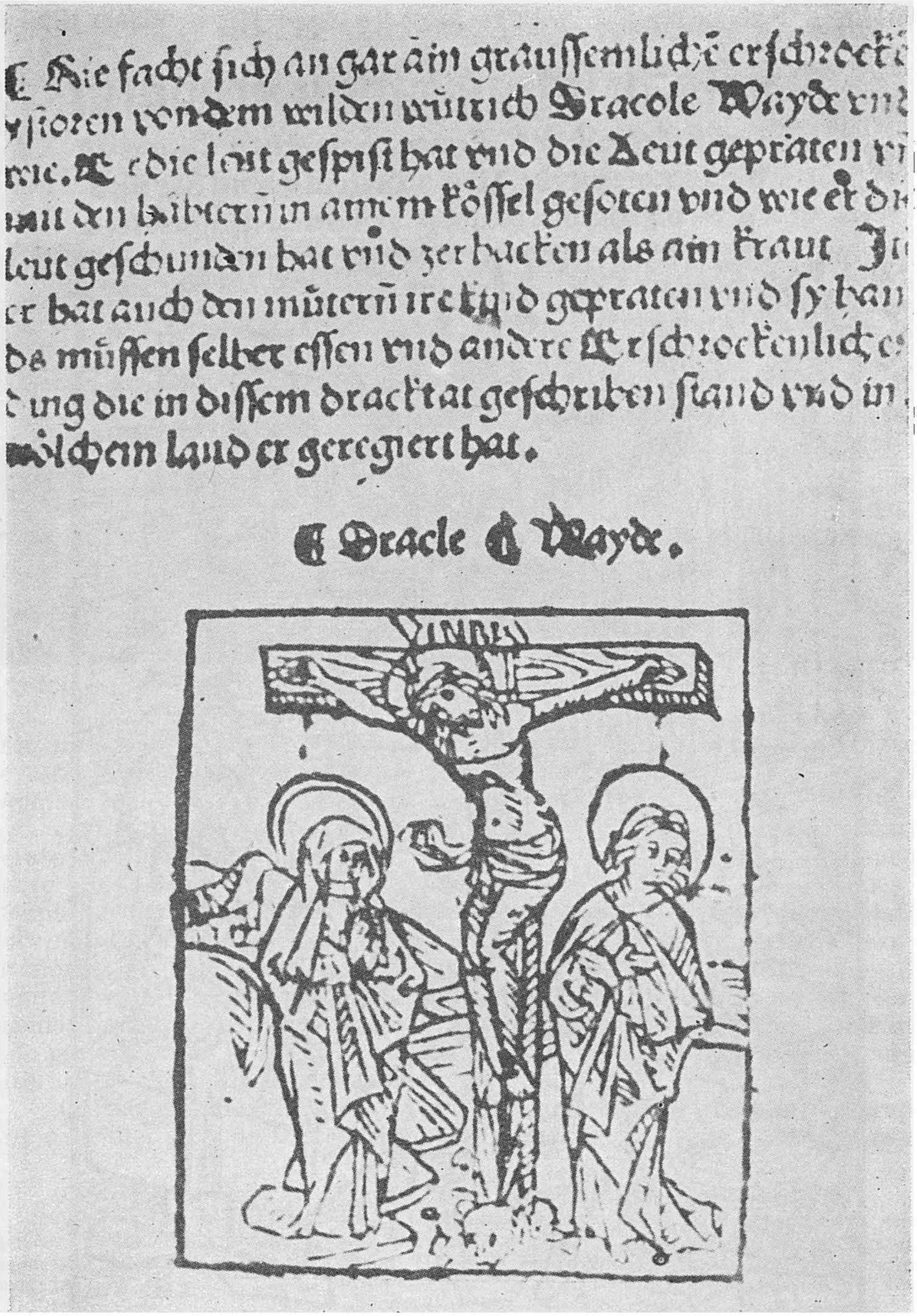

Hie facht sich an gar ain graussemliche erschröcke-
lichen hystorien von dem wilden wüttrich Dracole Wayde wie
er die leüt gespist hat vnd die leut gepraten vn̄
mit den haubtern in ainem kessel gesoten vnd wie er die
leut geschunden hat vnd zerhacken als ain kraut. Item
er hat auch den müttern ire kind gepraten vnd sy habn
das müssen selber essen vnd andre erschröckenliche
ding die in dissem tractat geschriben stand vnd in
welchem land er geregiert hat.

Dracle Wayde.

Fig. 17. — Pagină din broşura germană tipărită la Augsburg, 1494 (după C. I. Karadja, *Incunabule*, p. 200).

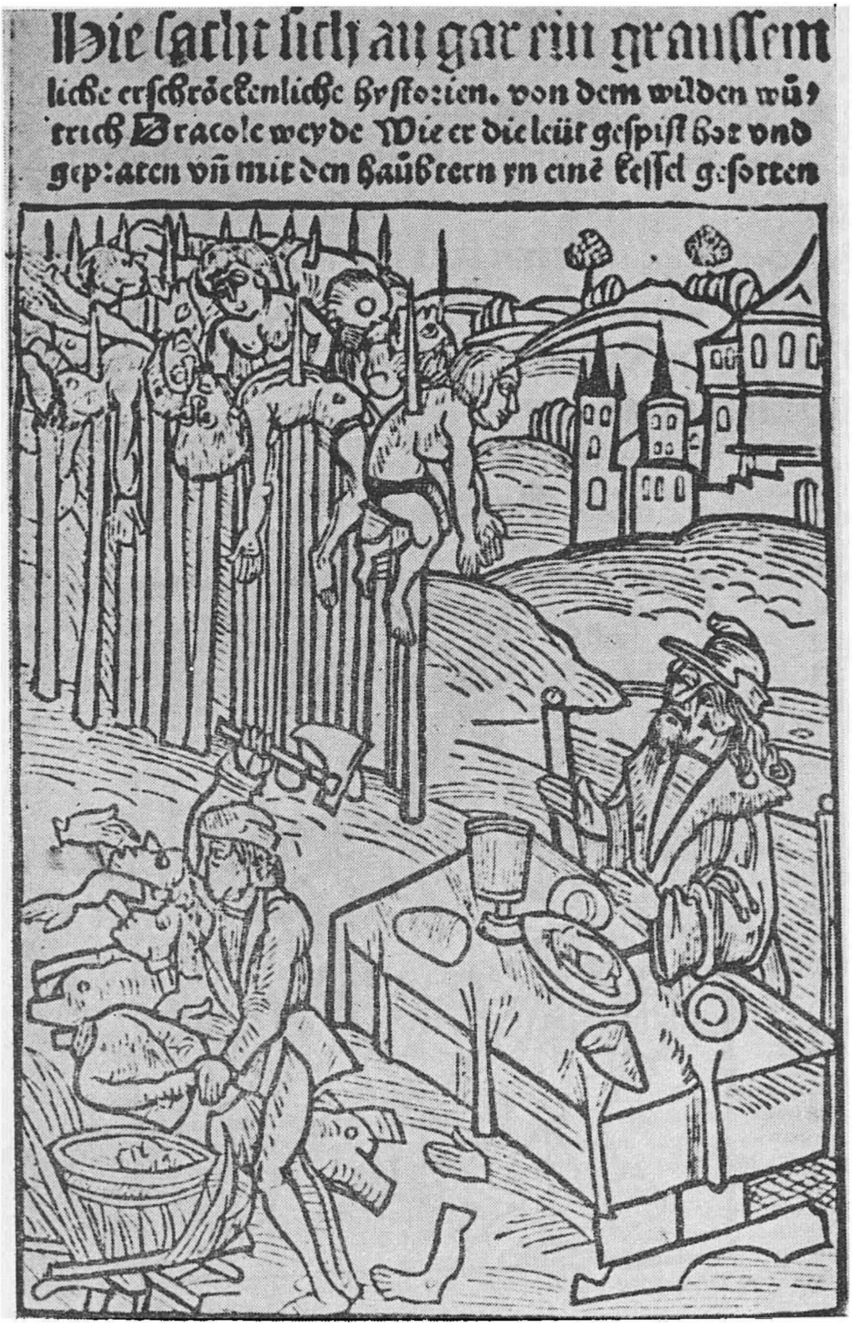

Fig. 18. — Pagină din broșura germană tipărită la Strassburg, 1500 (după C. I. Karadja, *Incunabule*, p. 201).

www.dacoromanica.ro

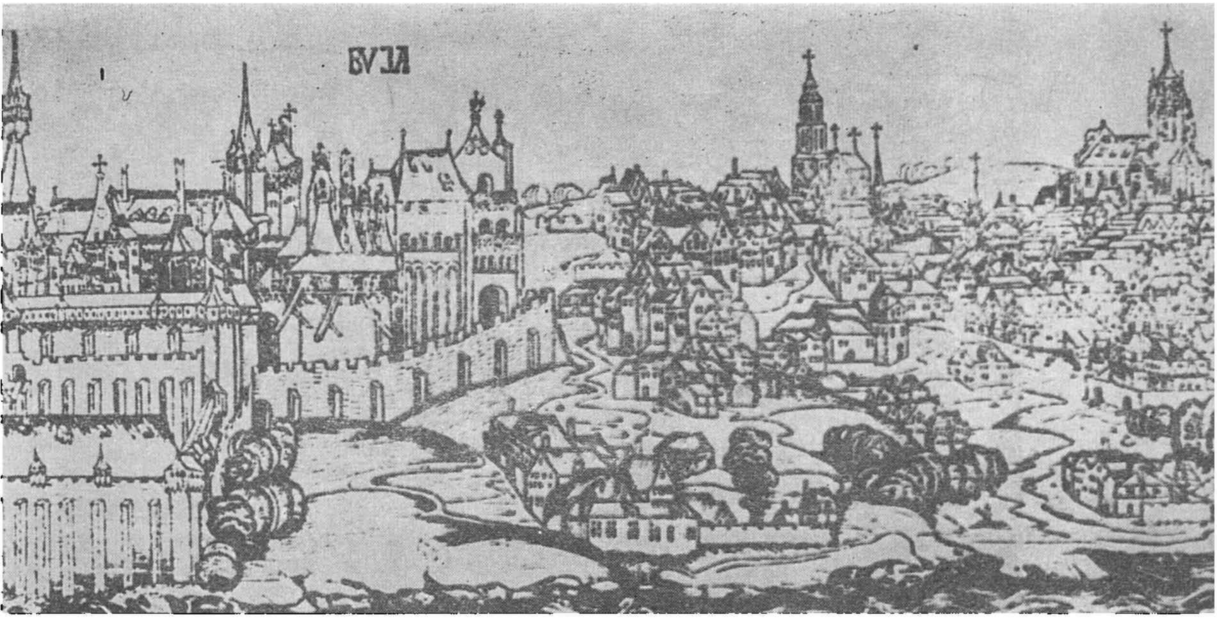

Fig. 19. — Cetatea și orașul Buda la 1470 (după *Magyarorszag törtėnete képekben*, p. 91).

decît un aspect al campaniei propagandistice menite să acopere abandonarea de către regele Ungariei a acțiunii antiotomane la îndeplinirea căreia se angajase" [13].

„În concluzie, povestirile scrise despre Vlad Țepeș nu pot fi considerate o cronică internă a Țării Românești [14] și nici înregistrări independente ale tradiției orale [15]. Tradiția orală despre faptele lui Vlad Țepeș a început să fie consemnată în scris în anii 1462—1463, la curtea lui Matei Corvin și din inițiativa lui. Tot regelui Ungariei, căruia povestirile despre cruzimile lui Vlad Țepeș i-au slujit ca material propagandistic complimentar pe lîngă « scrisoarea de trădare » a lui Vlad Țepeș [16], i se datorează rapida difuzare europeană a acestui text, care a fost integrat în *Comentariile* papei Pius al II-lea și în manuscrisul german de la Viena, încorporat ulterior cronicii lui Ebendorfer.

Curtea regală din Buda a fost așadar centrul de iradiere în Europa atît a primei serii de texte privitoare la faptele lui Vlad Țepeș, puse în

[13] Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 162. Despre aceasta vezi mai sus p. 128—129.
Amintim aici și opinia lui B. P. Hasdeu, după care „totul ne face a crede că acest opuscul (incunabulul *Van deme quaden tyranne Dracole* — N.S.), scris de un sas din Transilvania, s-a alcătuit la curtea lui Corvin" (*Filosofia portretului lui Țepeș. Schiță iconografică*, Buc., 1864, p. 45).

[14] Cum susține P. P. Panaitescu (*Cronicile slavo-române*, p. 199).

[15] Cum susține Lurie (vezi mai sus p. 179—180). La p. 165, nota 2, Șerban Papacostea consideră ipoteza lui Lurie ca „puțin probabilă".

[16] Vezi mai sus p. 129—131.

www.dacoromanica.ro

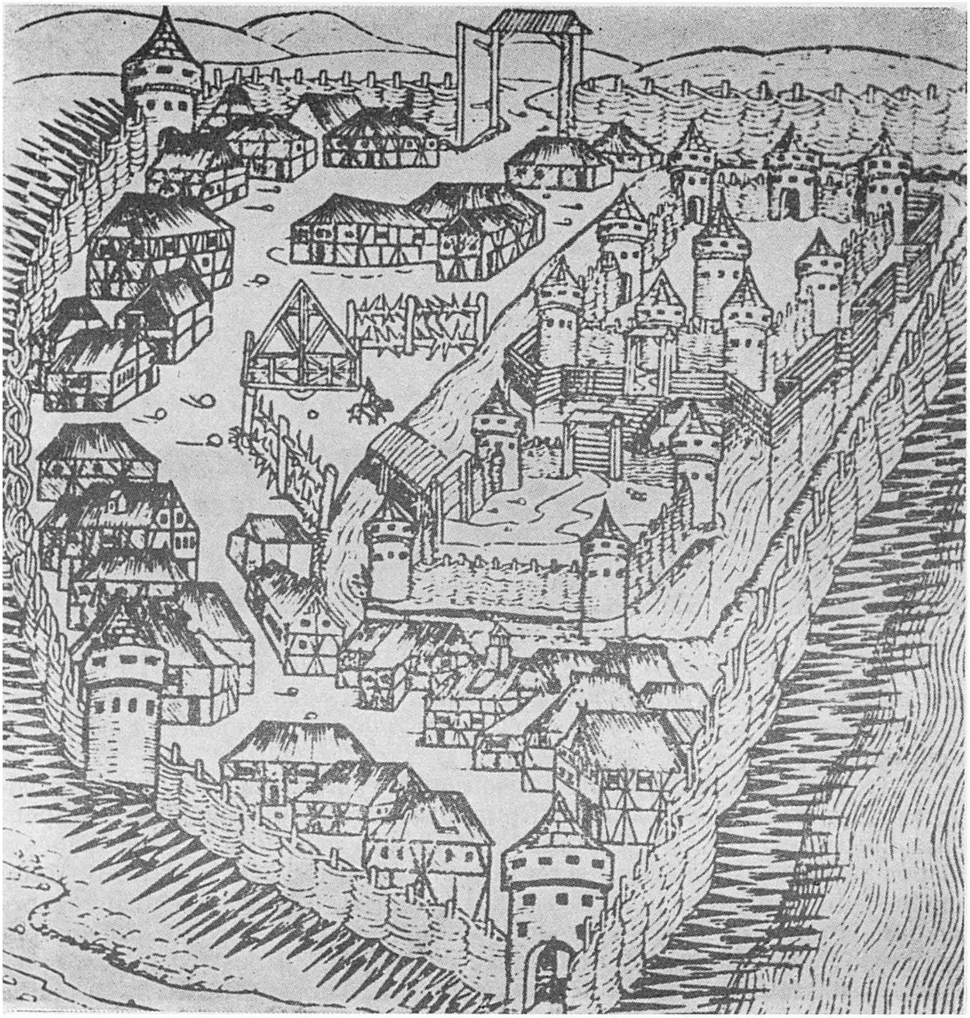

Fig. 20. — *Asediul cetății Sabač la 15 februarie 1476*, gravură contemporană (după *Magyarorszag története képekben*, p. 95).

circulaţie în anii 1462—1463, cît şi a celei de-a doua, adaptată la modificările petrecute între timp şi alcătuită din broşurile tipărite în limba germană în deceniul 1480—1490 şi din versiunea rusă, care aparţine aceleiaşi perioade"[17].

[17] Şerban Papacostea, *op. cit.*, p. 165. Cf. în acest sens şi Hubay Ilona, *Egykorú ujságlap Drakula Vajdáról* [Foaie contemporană despre voievodul Dracula], Budapesta, 1948, care susţine şi ea că în spatele publicării uneia din „relatările germane cele mai căutate din veacul al XV-lea" — povestirile despre Dracula — „se află probabil mîna lui Matei Corvin".

www.dacoromanica.ro

Ca dovadă evidentă a interesului manifestat de regele Matei Corvin pentru difuzarea povestirilor despre cruzimile lui Dracula, Şerban Papacostea pune în circulaţie un izvor foarte important (pe care l-am mai utilizat în monografia noastră), şi anume lucrarea episcopului Nicolae de Modrussa, *Historia de bellis Gothorum*, „rămasă pînă în zilele noastre inedită, cu excepţia cîtorva fragmente reduse"[18]. Episcopul amintit, fost legat papal la Buda, în anii 1462—1463, unde l-a văzut pe Vlad Ţepeş captiv[19], a avut prilejul să audă chiar din gura regelui povestea cruzimilor lui Dracula, aşa cum era ea cunoscută la curtea maghiară în acea vreme : „Povestea regele, confirmat fiind de secretarii care asistau la descriere, că patruzeci de mii de oameni de ambele sexe şi de vîrste diferite, care aparţineau facţiunii potrivnice, au fost cu puţin timp înainte ucişi din porunca acestuia (a lui Vlad Ţepeş — N.S.) prin cele mai rafinate suplicii. Pe unii i-a ucis frîngîndu-i sub roţile carelor, pe alţii despuiaţi, jupuindu-le pielea pînă la măruntaie, pe alţii aşezaţi în ţepe şi fripţi pe cărbuni încinşi puşi sub ei, pe alţii străpungîndu-i cu ţepe prin cap, prin piept, prin ombilic sau, ceea ce e josnic chiar şi numai de povestit, prin şezut şi prin mijlocul măruntaielor pînă sus în gură ; şi, pentru ca nici o formă de cruzime să nu lipsească, împlînta în ambii sîni ai mamelor ţepe şi înfigea în acestea pe copiii lor ; în sfîrşit, pe alţii îi ucidea prin alte chipuri, cît se poate de cumplite, torturîndu-i mai înainte cu felurite cazne, pe care cruzimea atroce a celui mai groaznic tiran a putut să le născocească" (*Narrabat rex, fidem notariis facientibus qui descriptioni intenderant, quadraginta hominum milia promiscui sexus atque aetatis, qui contrarie factionis essent, iussu ipsius per exquisita supplicia paulo ante necata. Hos carrorum confractios rotis, illos detracta pelle viscere nudatos, alios verubus impositos subiectisque assatos prunis, alios trans caput, trans pectus, alios, nonnullos per umbilicum, aliquos ab immo sedis (quod dictu quoque faedum est) per media viscera ad summum os stipitibus transfixos, et ne ullum deesset feritatis argumentum, matribus utroque in ubere infixos palos atque in illis natos impositos, aliosque aliis dirissimis enctos exemplis per varia prius tormenta excruciatos, quecumque immanissmi tyranni seva crudelitas potuit excogitare*).

Recunoaştem cu uşurinţă în povestea regelui maghiar unele elemente comune cu naraţiunile germane, cu exagerările lor despre oameni jupuiţi de vii, despre femeile cărora li se fixau copii prin tăierea sînilor etc.[20]. Cît priveşte pe cei 40 000 de oameni din „facţiunea potrivnică" distrusă de Vlad Ţepeş, aceştia par a fi cei 20 000 de boieri cu familiile şi slujitorii lor, despre uciderea cărora vorbeşte L. Chalcocondil[21].

Opinia lui Şerban Papacostea a fost acceptată de G. Giraudo, *Drakula*, p. 59, după care „*la ricostruzioni dei fatti proposta dal Papacostea ha precisi meriti*".

[18] Şerban Papacostea, *op. cit.*, p. 163. Vezi şi recenzia aceluiaşi la lucrarea lui I. S. Lurie în „Revista de referate şi recenzii", II, 1965, p. 122—131, unde afirmă că „nucleul rezumativ" al povestirilor despre Dracula se află în *De bellis Gothorum* a lui N. de Modrussa.

[19] Vezi descrierea acestuia făcută de N. de Modrussa la noi p. 149.

[20] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 96, 101.

[21] Vezi mai sus p. 44.

www.dacoromanica.ro

Sîntem puşi deci în faţa a două puncte de vedere diferite : pe de o parte, *teza Lurie* care neagă existenţa unui document scris, susţinînd că izvorul comun au fost povestirile orale, pe de alta *teza Papacostea*, care susţine că tradiţia orală despre Ţepeş a fost consemnată în scris la curtea lui Matei Corvin în anii 1462—1463.

După opinia noastră, *existenţa unui izvor scris din porunca sau la inspiraţia regelui Matei Corvin nu exclude posibilitatea existenţei şi a unor povestiri orale despre isprăvile lui Vlad Ţepeş*, din care regele maghiar sau cei din anturajul său au ales pe acelea care le slujeau interesele.

Existenţa unor astfel de povestiri orale concomitent cu cele scrise despre care vorbeşte Şerban Papacostea ne este atestată de acelaşi Nicolae de Modrussa, care declară mai departe că „cercetîndu-i pe cei care au participat la această luptă" (a lui Ţepeş cu turcii — N.S.) aflase o seamă de amănunte despre faimosul atac de noapte, în care Ţepeş „a provocat un măcel de necrezut" în tabăra turcilor, determinînd pe sultan „să se întoarcă de unde venise" [22], afirmaţie asemănătoare cu aceea făcută de autorul *Povestirilor slavone.*

Rezultă de aici că, după căderea lui Ţepeş, *existau deja două categorii de povestiri despre faptele fostului domn al Ţării Româneşti : unele — ca cele auzite de N. de Modrussa de la Matei Corvin — care urmăreau să ponegrească pe domn şi altele — de genul celor aflate de acelaşi episcop de la foştii ostaşi ai lui Vlad Ţepeş — care erau favorabile viteazului domn, ale cărui fapte de arme le preamăreau.* Ni se pare că numai prin acceptarea acestor două categorii distincte de povestiri se poate explica atitudinea lor net diferită faţă de Vlad Ţepeş [23].

Marele învăţat care a fost P. P. Panaitescu a susţinut că *Povestirile slavone despre Dracula* constituiau o replică, un răspuns polemic dat naraţiunilor germane, că aveau deci un alt conţinut[24]. De fapt nu este vorba de o replică, ce nu avea cum să fie cunoscută mediului german, ci de *două moduri diferite de a prezenta viaţa şi isprăvile lui Vlad Ţepeş* : fiecare autor a preluat şi prelucrat din acest subiect, în jurul căruia s-au creat numeroase anecdote şi legende, laturile care îl interesau mai mult sau care-i slujeau interesele din acel moment : naraţiunile germane urmăreau să-l compromită pe Vlad Ţepeş, în primul rînd faţă de Matei Corvin [25] şi de aceea au ales şi dezvoltat (cu exagerările cuvenite pentru a convinge şi emoţiona) numai faptele de cruzime ale voievodului, pe care le-au prezentat fără

[22] „Romanoslavica", 1966, p. 165. Vezi şi mai sus p. 115.

[23] Cf. în acest sens Ştefan Andreescu, *Un nou punct de vedere în discuţia asupra versiunii slave a „Povestirii despre Dracula voievod"* („Glasul bisericii", 1975, nr. 1—2, p. 128), care — comparînd textul *Povestirilor slavone despre Dracula* cu relatările din cronica lui L. Chalcocondil — susţine „ideea unei tradiţii orale pozitive asupra lui Vlad Ţepeş răspîndite pe întreaga arie a sud-estului Europei" şi—am adăuga noi — chiar şi în Ungaria şi în Moldova, de unde şi-a cules informaţiile autorul *Povestirilor* amintite. Vezi şi idem, *Premières formes de la littérature historique roumaine en Transylvanie. Autor de la version slave des récits sur le voievode Dracula* („Revue des études sud-est européennes", XIII, 1975, nr. 4, p. 511—524).

[24] „Revue roumaine d'histoire", II, 1963, nr. 1, p. 259.

[25] Asupra motivelor, vezi mai sus p. 74—76.

www.dacoromanica.ro

a le da explicaţia cuvenită ; *astfel înfăţişate, fără cauza care le-a generat* [26], *asemenea fapte nu puteau fi înţelese decît ca manifestări ale unui om crud, care nu urmărea alt scop decît satisfacerea instinctelor sale bolnave*. Preluate în parte de regele Matei, aceste naraţiuni au devenit un eficace instrument propagandistic pentru a explica întemniţarea lui Vlad Ţepeş, „crudul tiran”.

Ţinînd seama de cele spuse mai sus, ni se pare că explicaţia dată de Şerban Papacostea este valabilă *numai* pentru acele povestiri, existente deja la 1462, care urmăreau ponegrirea voievodului şi care slujeau în acel moment interesele regelui maghiar ce trebuia să justifice întemniţarea fostului său aliat ; în acest scop, Matei Corvin a încurajat răspîndirea lor în scris în anumite cercuri din Europa unde regele avea interesul ca ele să ajungă (îndeosebi la Roma şi la Veneţia, de unde primise subsidii pentru campania antiotomană).

Mai tîrziu, naraţiunile germane, de care se slujise şi regele în scop propagandistic, aveau să cunoască o largă difuzare în Europa Centrală, unde au stîrnit un mare interes prin cuprinsul lor [27].

Paralel şi independent de aceste producţii utilizate în scop propagandistic, existau şi alte tradiţii şi legende în jurul vieţii viteazului domn al Ţării Româneşti, care circulau nu numai în Ungaria şi în ţările române, ce trăiau încă sub impresia puternică a faptelor săvîrşite de Ţepeş, dar

[26] Vezi mai sus p. 74—76.

[27] După cum a stabilit J. Striedter, prima ediţie a acestor naraţiuni s-a tipărit în anul 1488 la Nürnberg (*op. cit.*, p. 404). Pînă în anul 1530 au apărut în diverse oraşe din Germania (Bamberg, Augsburg, Strasburg, Leipzig, Hamburg şi Lübeck) nu mai puţin de 13 ediţii de broşuri de 4—6 pagini, unele din acestea ornate cu portretul lui Vlad Ţepeş sau cu scene de cruzime. Titlurile acestor broşuri difereau, după cum mai mult sau mai puţin diferit era şi conţinutul lor. Iată cîteva din aceste titluri : *Van deme quaden thyrane Dracole Wyda* (Despre tiranul cel rău Drăculea vodă), *Dracole Waida*, *Von dem Dracole wayda dem grossen Thyrannen*, *Ein wunderliche und erschröckenlliche hystori von einem grossen wüttrich genant Dracole wayda* (O istorie minunată şi grozavă despre un mare tiran numit Drăculea vodă) etc. Vezi lista acestora la I. Bogdan, *op. cit.*, p. 86—89; Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *Dracula*, p. 218—220 ; C. I. Karadja, *Die ältesten gedruckten Quellen zur Geschichte der Rumänen* („Gutenberg Jahrbuch”, 1934, p. 114—136); idem, *Incunabule povestind despre cruzimile lui Vlad Ţepeş*, Cluj, 1931 (extras din *Închinare lui N. Iorga*, Cluj, 1931, p. 196—206).

În această ultimă lucrare autorul reproduce din broşura *Hie facht sich au gar ein graussemliche und erschröckenliche hystorien von dem wilden wütrich Dracole weyde Wie er die leüt gespist hat und gepraten und mit den haubtern yn einen Kessel gessoten*, apărută la Strasburg în 1500, povestirea cu negustorii pe care Ţepeş îi silea să-şi lase prăvăliile deschise noaptea pentru ca să le încerce cinstea ; la unii punea bani, la alţii lua, iar pe negustorii care nu recunoşteau că au găsit bani în plus îi trăgea în ţeapă. Această anecdotă care arată lupta lui Ţepeş împotriva necinstei — temă cultivată şi de autorul *Povestirilor slavone* — se găseşte numai în această broşură. Un studiu comparativ al *tuturor* ediţiilor acestor naraţiuni îşi aşteaptă încă autorul.

Nu putem să nu amintim aici opinia lui N. Iorga care a remarcat anumite asemănări între „naraţiunea populară” şi unele „ştiri autentice” („Convorbiri literare”, 1901, p. 151). Asemenea ştiri relative la cruzimea lui Ţepeş se găsesc în unele scrisori ale duşmanilor săi, de pildă în acelea ale lui Dan pretendentul, care a trăit şi el în mediul saşilor din Braşov, de unde scria : „Vlad îşi arăta turbarea necredinţei sale cu cruzime şi nu se mulţumea numai cu răpirea bunurilor, dar şi ucidea pe acei negustori cu moarte cruntă şi mişelească, trăgîndu-i în ţeapă” (I. Bogdan, *Relaţiile*, p. 101—102; vezi şi A. D. Xenopol, *op. cit.*, IV, p. 18). Vezi şi mai jos nota 30.

www.dacoromanica.ro

şi la sud de Dunăre, unde au fost înregistrate de L. Chalcocondil sau de cronicarul turc Tursun-bei.

După moartea viteazului domn în împrejurările prezentate în capitolul precedent, în jurul anului 1480, are loc o nouă fază în istoria producţiunilor literare legate de figura voievodului dispărut, o „nouă ediţie revizuită", cum a numit-o Şerban Papacostea[28], sau o fază de reabilitare postumă a viteazului domn *„nel contesto di nuovi ideali politici ormai chiaramente delineate"*, după opinia lui G. Giraudo [29].

În aceste producţiuni literar-istorice — care nu mai au nici o legătură cu Matei Corvin şi cu politica sa [30] — figura lui Vlad Ţepeş capătă alte trăsături; aşa cum este ea prezentată de Bonfini şi L. Chalcocondil, două din izvoarele importante ale epocii [31], *„si bilancia tra due principi opposti : « Inaudite crudelitatis et iustitiae Draculam fuisse memorant »"* [32]. *Cruzimea lui Ţepeş nu mai este nemotivată — ca în naraţiunile germane —, ci este pusă în slujba unui scop : întronarea dreptăţii.*

În această atmosferă în care nu se mai urmărea ponegrirea lui Vlad Ţepeş, ci prezentarea lui aşa cum rămăsese în amintirea celor care-l cunoscuseră, se încadrează şi *Povestirile slavone despre Dracula voievod* [33], a căror cea mai veche copie cunoscută datează din anul 1486.

◇

Printre problemele cele mai discutate în istoriografia română şi străină se află şi acelea privind limba în care au fost scrise aceste *Povestiri*, autorul lor şi scopul urmărit de acesta, probleme în care s-au emis opinii diferite.

Primul savant care a supus unei atente analize aceste probleme a fost *Ioan Bogdan*, editorul *Povestirilor* după manuscrisul Rumianţev de la sfîrşitul secolului al XV-lea — începutul secolului al XVI-lea şi după alte trei versiuni din secolul al XVII-lea (marele slavist nu cunoştea cel

[28] Şerban Papacostea. *op. cit.*, p. 166.

[29] G. Giraudo. *Drakula*, p. 62.

[30] O dovadă convingătoare în acest sens este aceea că — vorbind de evenimentele din 1462 — cronicarul său oficial A. Bonfini nici nu mai aminteşte de aşa-zisa scrisoare de trădare de care regele făcuse caz la arestarea lui Ţepeş, ci afirmă că nu cunoaşte pricina pentru care domnul a fost reţinut (vezi mai sus p. 131).

De asemenea. naraţiunile germane ce încep să fie tipărite la 1488 (vezi nota 27) nu mai aveau nici o legătură cu justificările invocate de regele Ungariei cu 26 ani mai devreme; ele răspundeau acum doar dorinţei cititorilor de a cunoaşte istoriile „minunate şi grozave despre un mare tiran". cum spuneau unele titluri ademenitoare ale acestor broşuri. Vezi şi Radu Florescu-R.T. Mc Nally, *Dracula*. p. 148. unde se spune: *"the circulation of those German pamphlets by means of the coincidental invention of the printing press. which made them « best sellers » by the standard of the times, was largely confined to the immediate period before and after Dracula's death"*. Vezi şi *ibidem*, p. 8. unde broşurile germane sînt considerate *„the first best-sellers in history"*.

[31] Pentru datarea operei lui L. Chalcocondil în această epocă, vezi Gy Moravscik, *Byzantinoturcica*. Berlin, 1958, p. 393.

[32] G. Giraudo, *op. cit.*, p. 62.

[33] *Ibidem*, p. 63. după opinia căruia *„la fonte dell'autore di questa (Povesti o Drakule — N.S.) può essere una tradizione orale, già formatasi negli anni 80 del Quatrocento"* şi că autorul *„abbia dato di questa tradizione un'interpretazione assai simile a quella di Bonfini e Callimaco"*.

www.dacoromanica.ro

mai vechi manuscris, publicat mai tîrziu de Sedelnikov); după opinia lui I. Bogdan, este vorba de o „producţiune rusească..., scrisă în limba slavă bisericească", care era pe atunci limba literară atît a slavilor ortodocşi, cît şi a românilor [34].

Opinia lui I. Bogdan despre originea rusă a *Povestirilor* a fost susţinută apoi de o serie de alţi cercetători, români şi străini, dintre care vom aminti pe : *A. D. Sedelnikov* [35], *J. Striedter* [36], *I. S. Lurie* [37], *Emil Vrabie* [38], *G. Mihăilă* [39], *G. Giraudo* [40], *M. Cazacu* [41] etc.

Această teză a fost respinsă însă de alţi învăţaţi români ca *N. Smochină*, *P. P. Panaitescu*, *A. Balotă* şi *Pandele Olteanu*.

Primul dintre aceştia [42] susţine că autorul *Povestirilor* este un român ardelean care a compus lucrarea în vremea lui Vlad Călugărul (amintit într-una din *Povestiri*), dată după care originalul a fost trimis în Rusia), probabil ca dar de nuntă cu prilejul căsătoriei Elenei, fiica lui Ştefan cel Mare, cu fiul cneazului Moscovei; în Rusia a fost apoi copiat de Eufrosin, cel care semnează la sfîrşitul *Povestirilor*, în anul 1490.

Pe o poziţie asemănătoare s-a situat P. P. Panaitescu [43]; ţinînd seama de faptul că în textul *Povestirilor* se întîlnesc numeroşi termeni

[34] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 119–120.

[35] A. D. Sedelnikov, *Literaturnaia istoriia povesti o Drakule* („Izvestiia Akademii Nauk po russkomu iaziku i slovesnosti", vol. II, cartea II-a, 1929, p. 636–639). Autorul leagă *Povestirile* — pe care le consideră un monument al „beletristicii velicoruse" — de „fondul comun de povestiri despre voievodul valah, vrednic de amintire, (povestiri — N.S.) încă preponderent orale în primii ani de după moartea lui". Povestirile au fost culese de la „persoanele care-şi aminteau de Dracula din timpul domniei şi captivităţii sale". Această informaţie este deosebit de importantă deoarece arată că *Povestirile* au fost culese dintr-un mediu românesc, pentru că numai *români* puteau fi cei din preajma lui Ţepeş; de îndată ce recunoaşte că sînt creaţii româneşti, este greu de înţeles de ce acelaşi autor consideră *Povestirile* un monument al beletristicii velicoruse; numai pentru că au circulat în Rusia?

[36] J. Striedter, *op. cit.*, p. 411–412.

[37] I. S. Lurie, *Povesti o Drakule*, 1964. Acest autor susţine: „părerea lui Ioan Bogdan despre povestirea slavă ca monument scris de un călător rus, pe baza povestirilor orale auzite în Ungaria şi Moldova, ni se pare invulnerabilă" (vezi „Romanoslavica", X, 1964, p. 15).

[38] Emil Vrabie, *Limba povestirilor slave despre Vlad Ţepeş* („Romanoslavica", XIII, 1966, p. 229–246).

[39] G. Mihăilă, studiu introductiv la I. Bogdan, *Scrieri alese*, Buc. 1968, p. 65–67. Cunoscutul slavist afirmă totuşi: „practic vorbind, aşa cum e pusă problema de către susţinătorii textului primordial de redacţie românească (în slavonă), ea este de nerezolvat".

[40] G. Giraudo, *op. cit.* şi idem, *La Povest'o Drakule e la vocazione centralizatrice ed antiottomana della politica moscovita nel sec. XV* („Annali dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli", N.S., 1969, nr. 4, p. 480–486).

[41] M. Cazacu, *op. cit.*, p. 286, unde afirmă că Fedor Kuriţin, aflat la Buda, a cunoscut textul original al povestirilor despre Ţepeş, *„duquel il a extrait à peu près la moitié"*; aici este vorba de un text scris, nu de tradiţii orale! Cum textul scris era nefavorabil lui Ţepeş, este greu de crezut că el a intrat în *Povestirile slavone*.

[42] N. Smochină, *Elemente româneşti* in *naraţiunile slave asupra lui Vlad Ţepeş*, Iaşi, 1939 (extras din „Moldova nouă", V, 1939, nr. 5, p. 119–145).

[43] P. P. Panaitescu, introducere la *Povestire despre Dracula voievod*, în *Cronicile slavo-române*, p. 198–199. El a revenit la această problemă în recenzia amintită la lucrarea lui J. Striedter (vezi mai sus nota 5), precum şi în *Istoria literaturii române*, I, Buc., 1964, p. 290–291

www.dacoromanica.ro

neruşi (siromah, pristav, ducat, viteaz, poclisar, hraniti, boiarin etc.)[44] şi că autorul are cunoştinţe de istoria şi de realităţile româneşti ale epocii, marele învăţat a susţinut că autorul este un „român ardelean ştiutor de slavoneşte[45], care a trăit la curtea lui Matei Corvin, poate în serviciul lui"; opera a fost cunoscută apoi unor soli ruşi aflaţi în Ungaria care au dus-o în Rusia, unde a fost tradusă şi răspîndită.

Opinia lui P. P. Panaitescu a fost susţinută şi de Anton Balotă, care a arătat că *Povestirile* prezintă „fenomene lingvistice neîndoielnic specifice sud-slave"[46].

O părere oarecum diferită a susţinut Pandele Olteanu, care — studiind limba *Povestirilor*[47] — a exprimat ideea că acestea ar fi fost alcătuite în regatul Ungariei, fie de un rus sud-carpatic care ştia româneşte, fie de un român ortodox din nordul Transilvaniei[48].

După cum rezultă din această sumară prezentare, *argumentele filologice nu sînt suficient de convingătoare nici pentru limba originală rusă, nici pentru cea slavă a Povestirilor*[49], astfel încît problema limbii originale rămîne a fi dezbătută mai departe de specialişti pînă ce aceştia vor reuşi să convingă pe toţi partizanii uneia sau alteia dintre tezele exprimate; lucrul acesta e greu de făcut deoarece *Povestirile* nu s-au păstrat în original, ci în copii transcrise în Rusia, într-o limbă rusificată.

În lipsa acestui original, lucrurile s-ar putea lămuri dacă am cunoaşte autorul, dar şi acesta e necunoscut. Pe baza unei simple presupuneri, fără a aduce o dovadă în spijinul acestei identificări, partizanii originii ruse a *Povestirilor* au susţinut că autorul lor trebuie să fie un rus care în

[44] Vezi observaţiile lui I. Lurie despre aceşti termeni, care ar fi fost introduşi pentru a da „colorit local" („Romanoslavica", X, 1964, p. 13).

[45] Argumentele lui I. Lurie împotriva originii transilvănene a autorului *Povestirilor* nu ni se par convingătoare. El afirmă că „numai un autor rus independent de Matei Corvin putea (fără să manifeste nici un fel de duşmănie faţă de acest rege) să-l condamne pentru că acesta l-a silit pe voievodul Ţării Româneşti să renunţe la « adevărul » ortodoxiei şi să primească « amăgirea latină » (*ibidem*, p. 7). Lurie nu ştie desigur că în Transilvania în acea vreme românii ortodocşi duceau o luptă grea împotriva reprezentanţilor catolicismului care încercau să-i convertească cu forţa şi că deci nu puteau privi cu ochi buni trecerea unuia dintre ai lor la catolicism. Nici „lipsa totală a informaţiilor referitoare la Transilvania" nu poate constitui un argument. Întrucît conflictele lui Ţepeş cu negustorii saşi din sudul Transilvaniei nu loveau în interesele unui român din nordul provinciei, era normal ca pe el să nu-l intereseze asemenea conflicte; de aceea, este de presupus că, deşi în capitala regatului maghiar se mai păstrau încă ştiri despre aceste conflicte, autorul nu le-a înglobat în povestirile sale, lăsîndu-le pe seama naraţiunilor germane.

[46] „Studii şi cercetări lingvistice", XIII, 1962, nr. 1, p. 90—97.

[47] Pandele Olteanu, *Lexicul povestirilor slave despre Vlad Ţepeş* („Revista Universităţii C. I. Parhon", filologie, 1955, nr. 2—3, p. 227—250) şi idem, *Limba povestirilor slave despre Vlad Ţepeş*, Buc., 1961.

[48] Pentru originea transilvăneană a autorului s-a pronunţat şi Ştefan Andreescu, care susţine — fără dovezi însă — că biserica ortodoxă din Transilvania putea constitui „singurul mediu capabil să genereze un asemenea produs cultural major" (*Un nou punct de vedere...*, p. 130).

[49] Amintim aci opinia lui Emil Vrabie care susţine că aderenţii tezei originii sud-slave nu au ţinut seama de specificul limbii ruse din secolul al XV-lea şi că ceea ce au crezut aceştia a fi sud-slav sau carpatic exista în limba literară rusă din această vreme (*op. cit.*, p. 246).

www.dacoromanica.ro

anii 1481—1484 se găsea la Buda şi l-au identificat cu diacul Fedor Kuriţîn, aflat în solie la regele maghiar în această vreme [50]. *Simpla prezenţă la Buda lui Kuriţîn nu poate constitui o dovadă că el a fost şi autorul Povestirilor*, ci cel mult că le-a putut transporta în Rusia, unde au fost apoi copiate.

Paternitatea lui Kuriţîn asupra *Povestirilor* a fost contestată de unii autori cu argumente de care trebue să se ţină seama. Astfel, A. D. Sedelnikov a arătat că acesta nu putea ajunge în Rusia înainte de 1486 (cînd s-au copiat *Povestirile*) deoarece a fost reţinut de turci la Cetatea Albă [51]. La acest argument de ordin cronologic, s-a adăugat unul de ordin ideologic, şi anume că fostul sol la Buda, care era un liber cugetător recunoscut, nu putea judeca cu asprime părăsirea ortodoxiei de către Vlad Ţepeş [52].

Autorii care au susţinut teza originii româneşti a autorului *Povestirilor* nu au putut nici ei să-l descopere ; singurul care a încercat să-l identifice a fost *Alexandru Boldur*, după opinia căruia autorul ar putea fi Martin (Martînco), un român adus din Ungaria la Moscova de Fedor Kuriţîn, iar inspiratoarea *Povestirilor* ar fi Elena, fiica lui Ştefan cel Mare şi soţia fiului lui Ivan al III-lea, care era — ca şi tatăl său — partizana centralizării statului. *Povestirile* au apărut în toiul luptelor politice din vremea domniei lui Ivan al III-lea, cînd cercul moscovit al „ereticilor" lupta împotriva boierilor feudali, pentru instaurarea autocraţiei ; în această luptă s-a simţit nevoia unui model străin, care să fie exemplu de cruzime şi severitate, dar şi de dreptate, aşa cum era Ţepeş [53].

[50] A. N. Vostokov, *Opisanie slavianskih i russkih rukopisei Rumianţevskogo muzeuma*, St. Petersburg, 1842, p. 502—503 ; I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 119—120 ; I. S. Lurie, *op. cit.*, p. 15 etc. ; pentru istoriografia problemei, vezi G. Giraudo, *Drakula*, p. 119—121 ; pentru atmosfera culturală a epocii în care s-ar încadra *Povestirile*, vezi *ibidem*, p. 1—37 (cu o bogată bibliografie).

[51] A. D. Sedelnikov, *op. cit.*, p. 637—639. Vezi şi G. Bazilievici, *Politica externă a statului centralizat rus în a doua jumătate a secolului al XV-lea*, Buc., 1955, p. 213—214, care afirmă că diacul a fost reţinut „vreme îndelungată" la Cetatea Albă, ajungînd în Rusia la sfîrşitul anului 1486 sau începutul lui 1487. După opinia lui I. S. Lurie, Kuriţîn s-ar fi întors în Rusia „înainte de august 1485" („Romanoslavica", 1964, p. 16).

[52] E. V. Petuhov, *Russkaia literatura*, I, St. Petersburg, 1916, p. 139—140. După I. Lurie însă Kuriţîn avea o atitudine net duşmănoasă faţă de catolici („Romanoslavica", 1964, p. 16). Vezi şi G. Giraudo, *op. cit.*, p. 124, care susţine că diacul Kuriţîn a inspirat anumite tendinţe *Povestirilor*.

[53] Al. Boldur, *Un român transilvănean — autor presupus al „Povestirii ruse despre Dracula"* („Apulum", VIII, 1970, p. 67—78).

Indiferent cine va fi fost autorul, el şi-a cules unele informaţii şi din Moldova, unde va fi întîlnit încă pe unii din boierii care-l cunoscuseră pe Vlad Ţepeş (vezi Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 287). În afară de aceasta, tot o influenţă moldovească pare a fi şi numele de Ţara Muntenească dat Ţării Româneşti ; *moldovenii — ştiind că şi ei locuesc intr-o „ţară românească" — nu dădeau acest nume provinciei de peste Milcov, ci o numeau Ţara Muntenească.*

Este posibil ca şi atitudinea antiotomată a autorului să nu fie străină de atmosfera de luptă împotriva turcilor, luptă pe care o conducea cu succes Ştefan cel Mare, într-o vreme cînd atît în Ţara Românească, după moartea lui Ţepeş, cît şi în Rusia nu exista nici un fel de interes pentru o asemenea luptă. După cum a arătat P. P. Panaitescu, atitudinea antiturcă a lui Vlad

www.dacoromanica.ro

Cu aceasta am ajuns la o altă problemă importantă : aceea a scopului urmărit de autorul *Povestirilor*. Dacă pentru autorul (sau autorii) narațiunilor germane scopul este clar — compromiterea lui Țepeș prin exagerarea cruzimilor sale nemotivate — mai greu de explicat ni se pare acela urmărit de autorul (necunoscut încă) al *Povestirilor slavone*.

Istoricii care au susținut originea românească a autorului nu au motivat prea convingător scopul urmărit de acesta. După opinia lui P. P. Panaitescu, „ea (lucrarea — N.S.) era destinată probabil propagandei în favoarea urcării în scaunul Țării Românești a lui Mihnea (cel Rău), fiul lui Țepeș, care se afla la Buda, arătîndu-se meritele tatălui său" [54]. Dar aici nu-i vorba numai de merite (să nu amintim decît de acuzația că în închisoare Țepeș chinuia șoareci și păsări) [55] și nici de propagandă în favoarea vreunui descendent al domnului.

Ni se pare mai degrabă că prin înregistrarea faptelor lui Țepeș în limba slavonă — limbă în care scriau și românii în acea vreme — autorul dorea să păstreze amintirea unui mare domn față de care nutrea o admirație deosebită. După cum a arătat G. Giraudo [56], citînd pe R. Picchio, „*la sua crudeltà può assumere le forme più assurde, come infierire su piccoli animali, ma il rispetto per la sua autorità non puo venire meno . . . sopra ogni intendimento moralistico, dalle pagine della* Skazanie o Drakule voevode *sembra diffondersi un sentimento di ammirazione, una terrificata estasi di fronte alla forza ed all'indomita volontà dell'autocrate*" [57].

Istoricii care au susținut — fără dovezi — originea rusă a autorului [58] au justificat interesul pentru aceste *Povestiri* prin politica de întărire a autorității centrale promovată de Ivan al III-lea. Fără îndoială că o asemenea politică putea găsi unele exemple demne de urmat în politica dusă de Vlad Țepeș [59], în primul rînd în concepția sa despre „marele stăpînitor"

Țepeș nu interesa pe ruși, care întrețineau atunci relații bune cu tătarii („Revue roumaine d'histoire", 1963, nr. 1, p. 257—259).

O opinie asemănătoare la G. Nandriș, care susține că *Povestirile* au putut fi scrise chiar în Moldova pentru a servi ca instrument de propagandă în favoarea lui Ștefan cel Mare : „*In view of this effort of Stefan to inform the West and the East about his country and his enemies, and to unite the Christian powers in a league against the common danger, one is inclined to see in the* Povest *another instrument of information and propaganda for Stefan's aims in the context of that historical period*" (*The historical Dracula. The theme of his Legend in the Western and in the Eastern literatures of Europe*, în „Comparative Literature Studies", III, 1966, nr. 4, p. 367—396 + 4 pl.).

Această opinie ni se pare greu de acceptat ; Ștefan nu ar fi făcut o asemenea propagandă în care să vorbească de cruzimile fostului său aliat sau în care să nu amintească nimic despre campania de reînscăunare a lui Țepeș la care luase parte în 1476 (vezi mai sus p. 167—168). Textul *Povestirilor* nu pare a pleda nici pentru unire împotriva turcilor datorită faptului că lupta antiotomană a lui Țepeș ocupă un loc modest în aceste *Povestiri*.

[54] *Cronicile slavo-române*, p. 199.

[55] Confirmată și de episcopul de Erlau la 1475, care auzise de la nobili unguri că fostul domn prindea șoareci și-i punea în bețișoare de lemn, așa cum pusese înainte pe oameni („Convorbiri literare", 1901, p. 156).

[56] G. Giraudo, *op. cit.*, p. 126.

[57] R. Picchio, *La letteratura russa antica*, Milano—Firenze, 1962, p. 158—159.

[58] Îndeosebi I. S. Lurie, *op.cit.*, p. 16.

[59] Vezi mai sus p. 40 și urm.

www.dacoromanica.ro

autocrat căruia toţi trebuie să i se supună, despre egalitatea oamenilor — indiferent de condiţie socială — în faţa justiţiei autorităţii centrale, despre dreptul suveranului de a utiliza orice mijloc pentru a instaura dreptatea şi cinstea etc. [60].

Dacă autorul ar fi avut de scop numai să prezinte un „model" demn de urmat, este greu de înţeles de ce a omis din povestirea sa unele acţiuni ale fostului domn al Ţării Româneşti similare celor întreprinse de Ivan al III-lea ca, de pildă, uciderea boierilor povestită de naraţiunile germane, de Beheim şi de Chalcocondil (ultimul adăugînd explicaţia că domnul făcuse aceasta pentru a-şi întări domnia) [61] sau conflictul domnului cu oraşele Braşov şi Sibiu, conflict asemănător aceluia ce a opus oraşul Novgorod lui Ivan al III-lea.

Din aceste motive credem că *autorul nu s-a gîndit iniţial să ofere un „model" nimănui; Vlad Ţepeş a devenit „model" pentru cneazul Rusiei numai după ce Povestirile au ajuns în Rusia* [62]. Dealtfel, nu este singurul caz în care un domn român este luat ca model de un ţar rus; peste cîteva decenii, un alt domn român, Petru Rareş, va fi oferit de Ivan Peresvetov ca model lui Ivan cel Groaznic; în acest din urmă caz însă autorul declară că face această operaţie în mod conştient [63], spre deosebire de cel care a dus în Rusia *Povestirile*, ale cărui scopuri doar le presupunem.

Indiferent de ţelul urmărit de autorul (sau traducătorul în limba rusă) al *Povestirilor*, acestea s-au bucurat de un mare interes în Rusia, unde au circulat intens în manuscris (se cunosc 22 de copii alcătuite pînă în secolul al XVIII-lea).

[60] Vezi şi G. Giraudo, *op. cit.*, p. 113 şi mai sus p. 50–51.

Discutînd originea legendei cu pungile de aur lăsate pe uliţă, G. Bogdan-Duică a arătat că ea se întîlneşte şi la alte popoare şi consideră — citînd pe O. L. Jiriczek, *Deutsche Heldensagen*, I, Strassburg, 1898, p. 142 — că ea a fost atribuită lui Vlad Ţepeş prin intermediul foilor volante cu naraţiunile germane (*Două legende... Hoţii lui Ţepeş*, în „Cele trei Crişuri", 1920, nr. 9, p. 18–19).

[61] Vezi mai sus p. 44.

[62] Ar trebui să amintim aici şi opinia lui N. Iorga — neglijată în general de cercetătorii problemei — după care *Povestirile* sînt un produs popular în continuă dezvoltare, avînd la bază un raport care a existat la Moscova, privind viaţa lui Vlad Ţepeş; „cineva dintre cărturarii de la curtea lui Ivan cel Groaznic s-a servit de ea pentru o prefacere cu aluzii la împrejurările contemporane". După opinia marelui nostru istoric, un sol nu ar fi putut prezenta, aşa cum o face autorul *Povestirilor*, luptele cu turcii care interesau atunci toată creştinătatea (*Contribuţii la legăturile literare româneşti cu ruşii şi ungurii. I. Ceva nou despre povestirea rusească a isprăvilor lui Vlad Ţepeş*, Buc., 1939; extras din *Analele Acad. Rom., Mem. Secţiei istorice*, s. III, t. XXI, 1939, p. 195–202). Vezi, de asemenea, observaţiile lui P. P. Panaitescu în recenzia apărută în „Revue roumaine d'histoire", II, 1963, nr. 1, p. 257–259, care arată că textul a fost tradus în limba rusă de un diplomat care l-a adaptat realităţilor din Rusia.

[63] Ori de cîte ori vroia să sublinieze o idee de importanţă politică, Peresvetov declara: „şi aşa spune Petru, domnul Moldovei" sau „şi aşa spune voievodul Moldovei" în cutare sau cutare problemă (vezi textul în *Călători străini*, I, p. 452–463). Ideea de model este slujită la Peresvetov şi de laudele directe pe care autorul le aduce domnului Moldovei, considerat un filozof şi un mare înţelept.

www.dacoromanica.ro

Unii autori au explicat popularitatea acestor *Povestiri* prin asemănările evidente dintre Dracula şi Ivan cel Groaznic [64]. După opinia lui Adam Mickiewicz, acesta din urmă l-ar fi depăşit pe primul; în persoana lui Ivan cel Groaznic *„réellement le peuple russe trouva un monarque qui répondit parfaitement à l'idée de Dragula, mais qui le surpassa par la cruauté et par la puissance des moyens qu'il à appliqué à son pays"* [65].

◇

În timp ce *Povestirile slavone* răspîndeau în răsăritul Europei faima unui Dracula luat ca model de suveran autoritar, care folosea măsurile cele mai aspre pentru stîrpirea abuzurilor, pentru întărirea autorităţii centrale, intronarea ordinei, dreptăţii şi cinstei, naraţiunile germane şi producţiunile literare inspirate din acestea sau din mediul ostil lui Vlad Ţepeş făceau să circule în apus imaginea unui alt Dracula, tiran crud şi sîngeros [66].

Nu ştim cît timp au circulat broşurile germane despre Dracula, apărute pînă în anul 1530. Cert este că ele au avut o puternică influenţă asupra cititorilor; numeroşi oameni de cultură din Apus l-au cunoscut pe Vlad Ţepeş după aceste broşuri. Aşa se face că unele opere scrise sau tipărite în secolele XV—XVII au păstrat amintirea faptelor lui Ţepeş aşa cum circulau ele în Apus prin intermediul naraţiunilor germane.

[64] De pildă, R. Picchio explică marea popularitate a lucrării *„probabilmente in virtù di possibili accostamenti tra le persone del crudelissimo Drakula... e quella di Ivan il Terrible"* (*op. cit.*, p. 157—158).

Constatarea aceasta este mult mai veche; ea a fost făcută de unii istorici ruşi din secolul trecut, ca şi de I. Bogdan (*Vlad Ţepeş*, p. 122); în secolul al XVII-lea, Samuel Collins, doctorul lui Alexei Mihailovici, punea pe seama lui Ivan cel Groaznic baterea în cuie a pălăriilor unor soli (*The present state of Russia*, Londra, 1671, p. 10). După opinia lui I. Bogdan, „poate că din povestea despre Ţepeş a trecut în tradiţia rusească istoria cu solul francez şi englez păstrată de Collins" (*op. cit.*, p. 122). Cf. şi Pipin, după care, începînd din aceeaşi epocă a lui Ivan cel Groaznic, *Povestirile* au stîrnit un mare interes pentru asemănările dintre cele două personaje (apud G. Giraudo, *op. cit.*, p. 133). Pentru comparaţia *Povestirilor* cu *Principele* lui Machiavelli, *ibidem*, p. 111.

[65] A. Mickiewicz, *Cours de littérature slave professé au collège de France, 1841—1842*, II, Paris, 1860, p. 83—84, apud „Arhiva", 1897, p. 396.

În schimb, un alt autor, Nicolae de Gerebtzoff, susţine că *Povestirile* serveau ca să atace regimul sîngeros al lui Ivan cel Groaznic: „on se servit de son nom pour peindre les fureurs du farouche Tsar". După opinia aceluiaşi autor, cei doi monahi din anecdota cunoscută sînt doi călugări din această epocă: cel ucis este Silvestru, duhovnicul credincios al lui Ivan, iar celălalt este Vasian, care, prin sfaturile sale, l-a împins la tiranie pe ţar (*Essai sur l'histoire de la civilisation en Russie*, I, Paris, 1858, p. 457). Literatura despre acest subiect este foarte bogată, dar nu o putem prezenta aici.

[66] Vezi analiza făcută de Grigore Nandriş, *The historical Dracula*, care arată: *„The history of the Dracula theme in the European literatures is a typical example of the interplay of history, imagination, psychology, and the creative ability of a writer who tries to transform rough material into a literary work"*.

Nu ni se pare lipsită de interes nici opinia lui G. Ghibănescu, susţinută în 1897, anul în care apărea romanul *Dracula* al lui Bram Stoker, pe care nu l-a cunoscut: „naraţiunea primitivă a fost mărită prin închipuire; ura a ajutat şi hrănit fantasia şi a dat acestor istorisiri acea faţă exagerată de poveşti ce le-a uşurat răspîndirea lor în lume" („Arhiva", 1897, p. 394).

www.dacoromanica.ro

De pildă, cronicarul austriac *Unrest* îl considera pe Ţepeş „tiranul tiranilor" *(tyrannorum tyrannus)* şi înregistra, printre altele, faptul că domnul ucisese 25 000 de bărbaţi, femei şi copii *(„demptis pluribus vicibus... transfixit palis 25 000 hominum, viros, mulieres ac parvulos")* [67].

Se înţelege că nu toate producţiunile literare apărute în Ungaria sau în alte părţi ale Europei au trebuit să fie influenţate neapărat de naraţiunile germane.

În epoca în care apăreau aceste naraţiuni a trăit poetul *Ianus Pannonius* (Johannes Ungheretus, 1434 — 1472), *„poetarum sui saeculi facile princeps"*, după cum i se spune în ediţia Utrecht, 1784, a operelor sale; acest învăţat episcop de Peč a cîntat în versuri „victoriile" regelui Matei Corvin asupra lui Ţepeş şi Ştefan cel Mare. Iată cum prezintă captivitatea lui „Dragul", voievodul transalpin, pe care-l califică de tiran:

„Dicite, Io Paean! captus fert vincla tyrannus,
Si modo non falsum publica fama sonat.
Dicite versus, Io Paean!, et carmina festis,
Pierides Nimphae, iungite festa choris.
At tu, cui nullo decus hoc cum sanguine venit,
Ut quid iam medio frigore victor abes?
Hoc unum cuncti te supplice voce rogamus,
Redde tuis vultus, rex venerande, tuis.
Sin populi nil mota movent, hoc sponsa precatur,
Hoc genitrix; an et his, dure negare potes?" [68]

În secolul al XVI-lea — pe lîngă influenţa lui Bonfini care-l prezintă pe Vlad Ţepeş ca pe un suveran aspru dar drept, influenţă ce se resimte în *Cosmografia* lui *Sebastian Münster* (1544) [69] — se păstrează încă amintirea lui Dracula cel crud. La 1573, un poet german, *Fischart*, publicînd

[67] „Convorbiri literare", 1904, p. 382. Că Unrest cunoscuse naraţiunile germane despre Ţepeş rezultă chiar din textul său în care spune: „cu timp în urmă s-au scris şi s-au spus multe minuni ale vieţii sale" (vezi mai sus p. 171).

Despre cruzimile lui Dracula vezi şi H. Spondanus, *Anallium ecclesiasticorum*, II, Lugduni, 1678, p. 88. Ele nu sînt însă amintite în cele mai cunoscute istorii din secolul al XVII-lea, cum sînt acelea ale lui Calvisius sau Petavius.

[68] V. Bogrea, *Un umanist ungur despre noi* („Revista istorică", VI, 1920, p. 180—181); citează din ed. 1784, vol. I, p. 453 şi urm.

Pentru amintirea lui Ţepeş cu numele de *„naterspan"* (de la natter = viperă, năpîrcă şi span sau ispan) în poemul alegoric-erotic *Die Mörin* al poetului german din secolul al XV-lea Hermann von Sachsenheim, vezi V. Bogrea, *Încă o pomenire germană a lui Ţepeş* („Anuarul Inst. de istorie naţională", Cluj, 1923, p. 359). Termenul de *natter* aminteşte desigur dragonul, emblemă a ordinului cu care fusese decorat Vlad Dracul (vezi mai jos nota 88).

[69] S. Münster aminteşte şi el cîteva scene cunoscute şi din alte părţi (baterea turbanelor solilor, arderea cerşetorilor etc.) sau scene de cruzime excesivă (prizonierilor turci li se jupuia pielea picioarelor după care li se dădea cu sare şi erau puse caprele să-i lingă pentru a le mări durerea); tot el spune însă că asprimea lui Ţepeş a urmărit intronarea cinstei, că putea să stea oricine cu avuţia în mijlocul pădurii în cea mai mare siguranţă (*Călători străini*, I, p. 506).

Vezi şi Grigore Nandriş, *op. cit.*, p. 383—384, unde — după ce se analizează textul lui Münster — se spune: *„His cruelty is not condemned in the Cosmographia, because it was directed toward the attainment of justice, against the Turks, and against the disorders in his country. The episodes are not intended to disgrace Dracula as do the incunabula newsletters writen by Transylvanian Saxons as propaganda against him"*.

www.dacoromanica.ro

scrierea *Flöhhatz*, amintea printre altele de o scenă întîlnită în narațiunile germane. Iată versurile [70]:

„Bei Wein und Brot, die man ehren muss
Und nicht verschimpfen durch Blutverguss:
Da dacht'ich an den Traculam,
Der unter Todten sein Mahl nahm",

adică: „au ucis un purice lîngă vin și pîine, pe care trebuie să le cinstim, iar nu să le batjocorim prin vărsare de sînge. Atunci m-am gîndit la Dracula care a stat la masă între morți" [71].

◇

O altă latură a personalității lui Țepeș pe care au pus-o puternic în lumină diverse opere apărute după moartea sa este vitejia fostului domn al Țării Românești, cunoscut ca unul din marii luptători împotriva expansiunii otomane și ca un apărător hotărît al independenței țării sale.

Oricît ar părea de curios, la crearea acestei faime a contribuit și Matei Corvin, cel care la 1462 urmărise compromiterea lui Țepeș; dacă în anul căderii domnului Țării Românești, regele Ungariei contribuise substanțial la răspîndirea tristei faime creată de narațiunile germane, peste 13 ani, la 1475, cînd relua lupta împotriva turcilor și avea nevoie din nou de Vlad Țepeș a cărui înscăunare o pregătea, regele a „descoperit" meritele de luptător împotriva turcilor ale fostului domn și a început să le laude în Apus [72].

Se înțelege că nu toate operele care-l prezintă pe Țepeș ca pe un domn viteaz au fost influențate de regele Ungariei; vitejia lui fusese recunoscută și înainte și chiar de adversarul său cel mai redutabil, sultanul Mahomed al II-lea, în cursul campaniei din 1462, cînd îi adusese poate unul din cele mai sincere omagii, afirmînd că nu poate lua țara unui domn așa cum era Țepeș [73].

Această faimă de viteaz s-a răspîndit îndeosebi în partea de sud-est a Europei [74], mai expusă primejdiei otomane, iar faptele lui Țepeș vor fi evocate — după cum vom vedea — ca un îndemn la luptă împotriva expansiunii turcești la începutul secolului al XVI-lea.

[70] G. Bogdan-Duică, *Varietăți* („Gazeta Bucovinei", 1893, nr. 31, p. 1).

[71] Scena se găsește și în *Povestirile slavone*, unde se spune că Țepeș „se ospăta sub trupurile oamenilor morți" sau că domnul a cerut unui sol „să stea cu el la masă între leșurile acelea" (*Cronicile slavo-române*, p. 211).

După opinia — greu de controlat — a lui R. Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 74, Vlad Țepeș ar fi prînzit printre cadavre cu prilejul expediției de pedeapsă din Țara Bîrsei. În cazul acesta faptul este mai ușor de înțeles: fiind în campanie, deci printre morți, și preocupat de pedepsirea vinovaților, aprigul domn nu va fi avut timpul și nici condițiile necesare pentru a lua masa altfel.

[72] Vezi mai sus p. 167.

[73] Vezi mai sus p. 118.

[74] Să nu uităm că biserica răsăriteană a preamărit faptele de arme ale lui Vlad Țepeș ca pe ale unui erou; cînd au aflat de victoria din septembrie 1462, călugării din insula Rhodos „au tras clopotele în semn de bucurie și au cîntat *Te Deum* spre lauda și gloria domnului" (*The itineraries of W. Wey*, p. 101).

www.dacoromanica.ro

Fără îndoială că unul dintre cele mai frumoase omagii din cîte i s-au adus lui Vlad Ţepeş este cel datorat umanistului italian *Filippo Buonaccorsi — Callimachus*, ajuns la curtea regelui polon Cazimir al IV-lea Iagiello, contemporanul lui Ştefan cel Mare.

Întrucît regele Poloniei şi predecesorii săi nu nutriseră — ca Matei Corvin — resentimente faţă de viteazul domn al Ţării Româneşti, Callimachus nu a avut — ca Bonfini, de pildă — motive să privească cu unele rezerve pe Ţepeş. El nu aminteşte nimic despre cruzimea domnului Ţării Româneşti, ci doar de *vitejia sa, comparabilă cu a unui alt mare luptător antiotoman, vestitul Scanderbeg: „caesi a magno etiam illo Epirota Scandrabeo nec a minori aut viro aut imperatore Dracula valacho"*. Deplîngînd moartea acestui mare luptător, Callimachus îl califica drept *„maximum illum Imperatorem, et Ducem suum Vladislaus Draculam"*. Potrivit opiniei lui Buonaccorsi, era surprinzător că — după moartea lui Dracula, datorată unor lupte interne crîncene — Ţara Românească nu a sucombat cu totul şi a reuşit să-şi păstreze „toate aşezămintele ... şi pînă aproape şi libertatea" [75].

Vizitînd Ţara Românească la începutul secolului al XVI-lea, raguzanul *M. Bocignoli* culegea de aici preţioase relaţii despre trecutul acestei ţări; scrisoarea cuprinzînd aceste ştiri a fost publicată la scurtă vreme ca material de propagandă în vederea pregătirii unei cruciade împotriva turcilor. Bocignoli a înregistrat una din cele mai preţioase relatări despre lupta lui Vlad Ţepeş, considerat *„bărbat ager şi cît se poate de priceput în treburile ostăşeşti"*, care-şi apăra „deosebit de bine ţara sa". După ce povesteşte luptele cu turcii şi arată că sultanul a fost învins, Bocignoli ne relatează lupta hotărîtă a domnului cu partizanii înţelegerii cu Poarta, pe care căuta „să-i convingă să trăiască în libertate", susţinînd răspicat că „nu va îngădui niciodată cît va trăi ca Ţara Românească să ajungă tributară turcilor" [76]. *La începutul secolului al XVI-lea se păstra deci despre Ţepeş amintirea unui luptător hotărît împotriva turcilor, ale cărui fapte de arme Bocignoli le înregistra ca pe un exemplu de urmat în lupta ce se plănuia pentru stăvilirea expansiunii otomane.*

Aceeaşi imagine o regăsim ceva mai tîrziu în opera unui umanist *A. Verancsics*, după opinia căruia apusenii numeau pe munteni „draguli" *„de la prea viteazul lor principe Dragula"* care se arătase mare şi vrednic de preţuire datorită virtuţii sale [77]. Chiar dacă explicaţia numelui este greşită (este vorba probabil de Dăneşti şi Drăculeşti, despre care vorbeşte şi Nicolaus Olahus), reţinem faptul că şi Verancsis recunoştea vitejia lui „Dragula" şi virtuţile acestuia.

Din aceste cîteva exemple rezultă că, în faţa vitejiei lui Vlad Ţepeş, păleau învinuirile de cruzime pe care i le aduceau adversarii săi; pe cei care

[75] Philippi Callimachi *Ad Innocentium VIII de bello Turcis inferendo oratio*, ed. Irmina Lichonska — Thaddeus Kowlewski, Varşovia, 1962, p. 50. Vezi şi traducerea lui Şerban Papacostea în „Revista de istorie", 1975, nr. 1, p. 16.

[76] *Călători străini*, I, p. 176. Vezi şi mai sus p. 122.

[77] *Ibidem*, p. 399.

www.dacoromanica.ro

vorbeau despre vitejia legendară a fostului domn al Țării Românești nu-i impresiona nimic altceva din viața lui Dracula.

În secolul al XVIII-lea specialiștii de istorie militară l-au considerat pe Vlad Țepeș „*un des plus grands Capitaines de son siècle, comparable à Sertorius*”, aceasta datorită atacului de noapte „*très mémorable*”. Povestind faimosul atac de noapte, *M. de Follard* scria : „*Vladus n'avoit pour toute ressource contre une puissance si terrible, que neuf mille chevaux, et cependant ces neuf mille chevaux ofèrent bien attaquer deux cents cinquante mille hommes, qu'on peut bien réduire à la moitié, sans que l'historien de Mahomet s'en plaigne. Le Voïvode donc, profitant de la faveur des ténèbres, et du mépris de son ennemi, ... il vint fondre avec toutes ses troupes sur le camp de Mahomed pendant l'obscurité de la nuit*”. În concluzie, Follard considera atacul de noapte „*très remarquable, et tel que je ne vois rien de mieux conduit et de plus hardi*”. Dacă Vlad ar fi avut un număr mai mare de osteni, ar fi putut distruge armata sultanului [78].

◇

La începutul secolului al XIX-lea, *Johann Christian Engel* a redescoperit narațiunile germane pe care le-a pus din nou în circulație în cartea sa *Geschichte der Moldau und Walachey* (1804). Această operă a avut o puternică influență asupra celor care au citit-o ; pentru aceștia Vlad Țepeș a devenit iarăși crudul tiran de care vorbeau narațiunile publicate de Engel. Această influență se resimte atît asupra unor oameni de știință sau literați străini, cît și asupra unora din țara noastră (M. Kogălniceanu, de pildă) [79].

Unul dintre cei care au acordat un credit total narațiunilor repuse în circulație de Engel a fost marele orientalist *J. Hammer*, care-l prezintă pe Țepeș în lumina acestor narațiuni : „*Ce tyran, encore plus astucieux et plus sanguinaire que Mohammed, est justement flétri par l'histoire. Les annales de Hongrie, de Valachie et de Turquie, le désignent sous trois noms qui révèlent suffisamment son caractère. Le premier, sous lequel il était plus généralement connu, est celui de Drakul (diable) ; les Valaques l'appelérent Tshepelusch (bourreau), et les Turcs Kaziklü-Woda (le voïévode empaleur). Quelques traits pris au hasard suffiront pour donner une idée de son extravagante férocité*”. După ce redă cîteva din narațiunile germane (citînd pe Engel) pentru a dovedi cruzimea domnului și prezintă (după Chalcocondil) luptele sale cu turcii, subliniind vitejia românilor, Hammer consideră

[78] *Histoire de Polybe*, avec un commentaire... de M. de Follard, II, Paris, 1727, p. 49—50. În schimb, în alte lucrări care acordă credit izvoarelor otomane, se afirmă că Vlad Țepeș a fost înfrînt. Iată ce spune, de pildă, Seth Calvisius, autorul unui foarte răspîndit *Opus chronologicum* (ed. 1650, p. 891) : „*Muhamed iterum expeditionem suspicit in Walachiam, et Weivodam Walachia Draculam magno cum exercitu petiit; Dracula vero fugit, et Muhamed Walachiam sibi adjungit*”. Despre un alt autor din această vreme, Cuspinianus, vezi mai sus p. 118.

Vezi, de asemenea, cronica lui Carion, unde se spune : „*Terra adortus Draculam Walachorum principem, ed ab hoc improuiso nō magna manu militu et pari propemodum equitum numero circumuentus in castris atque conclusus, in tantum venit discrimen, vt pereundum fuerit exercitui, nisi maturo consilio, et ingenti ausu, exitu patefacto, perrupisset Mahometes Bassa... Magnam tamen partem exercitus amisit*” (ed. Gaspar Peucer, 1576, p. 999).

[79] Vezi mai jos p. 218.

www.dacoromanica.ro

că Ţepeş a fost „un *monstre, la honte et le fléau de l'humanité*", subliniind însă faptul că sultanul s-a putut considera stăpînul Valahiei numai după moartea domnului [80].

Paralel cu repunerea în circulaţie a acestor naraţiuni care au răspîndit faima de cruzime a lui Dracula, Apusul Europei lua cunoştinţă şi de o altă imagine a lui Ţepeş, aceea cunoscută numai în Rusia după *Povestirile slavone*; această imagine era prezentată de revoluţionarul democrat polon *Adam Mickiewicz* în cursul sau de literatură slavă ţinut al Paris în anii 1841—1842. Iată cum îl înfăţişa el pe Dracula: „*On trouve un conte populaire qui, de même que celui de Chemiaka résume une epoque de l'histoire. Chemiaka est l'idéal du mauvais juge; Dragula est l'idéal d'un despote. Ce Dragula est un prince, un Woievode de Valachie. Il y a eu réellement des princes de ce nom, mais c'est un conte idéal, dans laquel, sous ce nom suppose, sont exprimés l'état du pays et les souffrances du peuple. Ce prince Dragula, puissant, révéré, veut corriger ses sujéts, les rendre heureux, riches. Il voyage sous des noms supposés; il pénètre partout dans les maisons. Il ecoute. Il cherche à rédresser les torts; mais le seul moyen qu'il emploie c'est la mort. Ainsi, si'l trouve un juge inique, il le fait écorcher; s'il rencontre une femme paresseuse, il lui fait les crever les yeux, la fait enchaîner et l'oblige a tourner la meule. Une femme qui porte du linge sale est jetée dans l'eau par ses ordres, et le conteur russe trouve cette manière de punir très juste et très spirituelle. Enfin, ce Dragula, qui est économiste, est effrayé des progres du paupérisme; il voit dans ce pays un grand nombre de malades, de mendiants, il cherche le moyen d'y remédier. Il fait réunir un jour tous les mendiants, tous les malades, et même tous les hommes malheureux et tristes; il les fait enfermer dans un vaste édifice et les fait brûler, délivrant ainsi son pays de toute espèce de malheureux. Pourquoi, dit le conteur rusee, conserver des hommes, qui ne sont bons ni a eux-mêmes ni à la societé?*" [81].

La mijlocul secolului al XIX-lea figura lui Vlad Ţepeş a intrat în literatura universală prin pana unuia din cei mai scriitori ai epocii: *Victor Hugo*, care îl invocă în cîteva versuri din *La légende des siècles*:

„*Vlad, boyard de Tarvis, appelé Belzebuth,*
Refuse de payer au sultan son tribut,
Prend l'ambassade turque et la fait périr toute
Sur trente pals, plantés aux deux bords d'une route" [82].

[80] J. Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, III, Paris, 1836, p. 83—91. Trebuie să nu uităm că, în general, în opera sa Hammer nu este prea favorabil românilor.

Într-un mod asemănător este prezentat Vlad Ţepeş, numit „*Roi des pals* ou *Diable de la Valachie*", şi în istoria universală a lui Cesar Cantu. După ce povesteşte o serie de cruzimi puse pe seama domnului de naraţiunile germane (cîteva din ele cu unele modificări faţă de original), istoricul italian îşi exprimă opinia că acestea trebue să fie exagerate. Relatînd luptele cu turcii, în faţa cărora românii au opus „*une résistance opiniâtre*", Cantu reproduce după Chalcocondil omagiul adus de sultan domnului Ţării Româneşti: „*Comment serait-il possible de vaincre un homme qui fait un si bon usage de ses sujets et de son pouvoir*"? (*Histoire universelle*, ed. a III-a, vol. XII, Paris, 1867, p. 99—100).

[81] A. Mickiewicz, *op. cit.*, p. 83—84; vezi şi „Arhiva", 1897, p. 395—396.

[82] I. C. Bistriţeanu, *Pe marginea poemului „Sultan Murad" de Victor Hugo*, Lugoj, 1941.

www.dacoromanica.ro

Dar celebritatea lui Vlad Țepeș nu avea să o aducă marele poet francez, ci un modest scriitor englez, *Bram Stocker*, autorul romanului de mare popularitate *Dracula*, apărut în 1897 care a cunoscut apoi nenumărate ediții [83]. În acest roman *fostul domn al Țării Românești nu mai are nimic din trăsăturile cunoscute, fiind transformat într-un vampir* [84], deși dracul și strigoiul sînt două noțiuni diferite în folclorul românesc [85]. Putem spune deci, împreună cu I. S. Lurie, că „*Dracula cel real nu poate suporta un Dracula literar*" [86].

Cu figura lui Vlad Țepeș s-a petrecut în secolul trecut un proces asemănător aceluia prin care a trecut amintirea lui Ludovic al XI-lea, regele Franței, contemporan cu Dracula : diverși romancieri și dramaturgi din această vreme „*se sont plus à dèpeindre les sinistres tortures imaginées par Louis XI, mais leurs descriptions ne répondent en rien à la realité*" [87].

◇

Înainte de a încheia acest capitol va trebui să arătăm *în ce măsură Vlad Țepeș merită numele de Dracula (cu sensul de diavol) sub care este cunoscut în cele mai multe producțiuni literare.*

[83] Vezi G. Giraudo, *op. cit.*, p. 67, nota 21 și Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 150 și urm. Lucrarea lui B. Stoker a fost analizată de Ștefan Csabay, care a arătat că, după apariția narațiunilor săsești, figura lui Țepeș a devenit „*more and more terrible*" (*The real Dracula*, în „The Hungarian Quartely", VII, 1941, nr. 2, p. 327—332 + 2 pl.) și de Grigore Nandriș, după opinia căruia „*The folkloric backround of Dracula is built up by elements available in the geographical region of his origin. These elements are used haphazardly and are distorted in the same way as the historical ones, in order to suit the author's intention of creating an exotic atmosphere of terror. The material was collected in the then available literature about folklore in eastern Europe. It would be a rather farfetched assumption to state that Bram Stoker had in mind, as well, the Thraco-Phrygian Bacchanalia which penetrated from the Lower Danube into Roman mythology*" (*op. cit.*, p. 380). Vezi și nota 84.

Romanul lui Bram Stoker a constituit subiectul a numeroase filme, precum și al unei piese de teatru (Hamilton Deane—John Balderston, *Dracula, the Vampire. Play in three Acts*, New York, 1933); el a fost tradus în limbile rusă (1913), franceză (1946), italiană (1962) etc., fiind adaptat și în limba turcă de Ali Riza Seifi, *Kazikli Voyvoda*, Istanbul, 1928 și M. Turhan-Tan, *Aknidan Akina*, Istanbul, 1936. Despre aceste ultime două opere, vezi F. Brînzeu, *Vlad l'Empaleur dans la littérature turque* („Revista istorică română", XVI, 1946, fasc. 1, p. 68—71).

[84] Despre împrejurările în care s-a născut ideea romanului, vezi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 159. Cei doi autori arată că Stoker era preocupat de subiecte din domeniul supranaturalului, el însuși fiind membru al unei societăți oculte și că a fost influențat în mod deosebit de două evenimente petrecute înainte de a-și scrie faimoasa operă : „*the terror of Jack the Ripper in London from August to November 1888 which was similar to the Dracula terror*" (!) *și* „*the Oscar Wilde scandal in London society may also have excited Stoker's imagination in his presentation of an aspect of Dracula's character*". *Au oare aceste împrejurări vreo legătură cu viața și personalitatea lui Vlad Țepeș? Fără îndoială că nu*, dar acest subiect depășește sfera preocupărilor noastre.

Amintim și opinia lui G. Giraudo, *op. cit.*, p. 42, după care „*è verosimile che Stoker avuta da fonte imprecisabile qualche incerta notizia sul voevoda valacco, abbia confuso, o volontariamente contaminat queste notizie, con figure letterarie di vampiri, creando cosi la nuova figura del « conte »* [!] *Dr ula*".

[85] Gr. Nand ș, *op. cit.*, p. 369.

[86] I. S. Lu ie, *Povesti o Drakule*, p. 71.

[87] P. M. Kendall, *op. cit.*, p. X.

www.dacoromanica.ro

Cu privire la originea numelui Dracula sînt trei teorii, dintre care două sînt mai importante.

După J. Ch. Engel — cel care a reintrodus în circulaţie naraţiunile germane — „numele Dracul l-a primit, probabil, mai întîi de la insignele ordinului Dragonului" cu care-l decorase Sigismund de Luxemburg (pe Vlad Dracul); „apoi şi-a binemeritat numele prin cruzimea sa" [88].Această opinie a fost primită de numeroşi istorici români sau străini ale căror nume au fost deja amintite în paginile acestei lucrări.

Împotriva derivării numelui Dracul de la Dragon (*draco-nis*) s-a ridicat însă marele învăţat Vasile Bogrea, care consideră că cele două nume nu au nici o legătură şi că „numele în chestie (Dracul, Drăculea — N.S.) — ca epitet satiric sau ca simplu nume ca oricare altul — e unul din cele mai răspîndite în onomastica universală". El arăta că Ţepeş a moştenit porecla de la tatăl său, schimbînd-o apoi în renume european [89].

Amintim, în sfîrşit, şi opinia lui A. Verancsics, care — lăudînd vitejia lui Vlad Ţepeş, al cărui nume nu-l putea asocia cu Dracul — afirma că „Dracula e un nume de mîngîiere de la Drago, ceea ce înseamnă cel drag" [90]. Această explicaţie nu are însă nici o legătură cu numele de Dracula.

Porecla dată lui Vlad Ţepeş apare sub diferite forme: Trakle, Trakel, Trakole, Drakol, Drakole (în naraţiunile germane şi la Beheim), Dracula (la Callimachus, Bonfini, Dlugosz, Fr. Roverella, N. Olahus), Dragulla (în scrisoarea către Veneţia din 1462), Dragul (Dragulus) (la Bocignoli), Drăculea sau Drakulya (cum îşi spunea uneori chiar Vlad Ţepeş) [91], Dragulia (în scrisorile lui Matei Corvin) sau Dracul (cum îi spune Dan pretendentul, duşmanul său, la 1459—1460 [92], precum şi Nicolae de Modrussa).

În unele din aceste izvoare se precizează că Vlad este fiul lui Dracul. Astfel, Iancu de Hunedoara îl numeşte „*illustris principis Vlad*, *filius*

[88] J. Ch. Engel, *op. cit.*, p. 167. Într-adevăr, ordinul Dragonului (sau balaurului în româneşte) avea ca insemn un dragon, atîrnat de o cruce, de-a lungul căreia scria: „*O quam misericors est Deus*", completat pe latul ei cu „*Pius et iustus*". Aşa se explică faptul că în poemul deja amintit *Die Mörin* al lui Hermann von Sachsenheim lui Vlad (Ţepeş sau Dracul?) i se spune *naterspan*, *natter* însemnînd viperă, de la dragonul emblemă a ordinului (vezi nota 68).

La Curtea de Argeş, unde a clădit o biserică ce va fi refăcută apoi de Neagoe Basarab, Vlad Dracul a aşezat pe clopotniţă un basorelief reprezentînd dragonul aflat în luptă cu un animal fantastic (un gen de ghepard), scenă care — după unii cercetători — ar fi o aluzie la lupta Ţării Româneşti cu Imperiul otoman (Pavel Chihaia, *Deux armoires sculptées appartenant aux voïvodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab*, în „Revue roumaine d'histoire de l'art", I, 1964, nr. 1, p. 151—166).

[89] *Anuarul Institutului de istorie naţională*, Cluj, II, 1923, p. 361.

Studiind şi el problema numelui Dracul, I. Minea susţinea: „Noi credem că această poreclă a eternizat-o mai mult Vlad Ţepeş, fără a se putea da însă o soluţie satisfăcătoare originei poreclei" (*Principatele române şi politica orientală a împăratului Sigismund*, Buc., 1919, p. 205). Despre originea numelui, vezi şi G. Giraudo, *op. cit.*, p. 42—46.

[90] *Călători străini*, I, p. 400.

[91] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 61. Nu mai facem trimiteri pentru toate numele şi lucrările care au fost deja amintite în paginile precedente.

[92] Hurmuzaki, XV/1, p. 50, 53.

www.dacoromanica.ro

condam Drakul Wayvoda" [93], iar unii cronicari turci îi spun Dracul-oglu (fiul lui Dracul) [94]. Cînd sînt amintiţi tatăl şi fiul, se specifică *„den alten Dracol"* şi *„den Dracol"* [95].

Că este vorba de un nume moştenit de la tatăl său, Vlad Dracul, o mai dovedeşte şi faptul că uneori este numit Drăculea sau „celălalt Drăculea" şi Radu cel Frumos, fratele lui Ţepeş (aşa îi spun Chalcocondil şi Bonfini) [96]. Astfel stînd lucrurile, nu putem să nu subscriem la concluzia lui G. Giraudo : *„qualunque sia l'origine dell'epiteto Dracul, e comunque esso sia stato successivamente inteso, il fatto che esso si sia transmesso dal padre al figlio ci pare fuor di dubbio"* [97].

Această problemă a fost studiată din punct de vedere filologic de Grigore Nandriş care a arătat că Dracula este forma genetică slavonă şi înseamnă fiul lui Dracul; el a declarat însă că nu se poate explica prezenţa acestui termen slav în textul german anterior *Povestirilor slavone* [98]. Tot Nandriş a mai atras atenţia asupra cîtorva probleme relative la acest nume, dintre care amintim : 1) este foarte puţin probabil ca un „tiran" să apară în viaţa publică purtînd deja numele de „Dracul" (cu sensul de diavol) şi 2) morfologic este imposibil de confruntat rusescul Drakula cu românescul dracul în sensul de diavol.

Cu aceasta am ajuns la o altă problemă : *cum s-a acordat numelui Dracula, moştenit de Vlad Ţepeş de la tatăl său, sensul de drac sau diavol?* După cîte ştim, primul care a tradus astfel porecla moştenită a lui Ţepeş a fost episcopul Nicolae de Modrussa, care l-a văzut pe fostul domn la scurtă vreme după întemniţarea sa la Buda, în 1462 ; el spune : „tiranul acestora (= românilor — N. S.) Dracul, nume cu care ei numesc pe diavol" *(horum tyrannum Draculum nomine, quo ipsi demonem appellant)* [99]. Este evident că episcopul — care nu ştia româneşte — aflase traducerea ter-

[93] *Ibidem*, p. 37. După opinia lui I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 61, Drăculea era forma populară, în timp ce Dracul era cea literară.

[94] *Cronici turceşti*, I, p. 185.

[95] M. Conduratu, *op. cit.*, p. 100, 106, 110, 114. Vezi şi I. Leunclavius, *Pandectes Historiae Turcicae*, Veneţia, 1729, p. 341, unde se spune : *„Hic Valachiae Vaiuoda, qui Turcis Dracol nominatur, Laonico Bladus dicitur, Callimachus integre Vladislaum Draculam scripsit"*.

[96] G. Giraudo, *op. cit.*, p. 44.

[97] *Ibidem*.

[98] Gr. Nandriş, *A Philological Analysis of Dracula and Rumanian Placesnames and Masculine Personal Name* („The Slavonic and East European Review", 1959, p. 370—377).

După G. Giraudo, *op. cit.*, p. 46, *„la conclusione del Nandriş, che cioè la forma Dracula è un patronimico derivato dal suprannome del padre di Vlad Ţepeş, è, sul piano di un'analisi strettamente linguistica e in forza dell'ampio materiale di confronto proposto, sufficientamente giustificata, ma è improbabile storicamente"*.

După opinia aceluiaşi, autorul *Povestirilor* putea folosi forma erudită, greco-latină, Drakula, nume care *„inoltre, ci pare contenere una reminiscenza classica, quella del più o meno mitico legislatore ateniese Dracone"* şi dă un alt exemplu cunoscut, al lui Constantin al XIII-lea, ultimul împărat bizantin, numit şi el Dracone pentru cruzimea sa împotriva turcilor. Ni se pare puţin probabilă această explicaţie ţinînd seama de faptul că numele Dracul (Dracula) a fost tradus prin diavol chiar de către contemporani ; este greu de presupus că cei care-i spuneau Dracula sau Drăculea auziseră de legile draconice.

[99] G. Mercati, *Notizie varie sopra Niccolo Modrusiense*, în *Opere minori*, IV, Vatican, 1937, p. 247.

www.dacoromanica.ro

menului Dracul de la oameni din anturajul domnului. Acelaşi sens îl atribuie şi autorul sau traducătorul *Povestirilor slavone*, care arată că Ţepeş se numea Dracula „pe limba românească, iar pe a noastră (rusă) diavol", explicînd că purta acest nume deoarece era rău[100].

O explicaţie asemănătoare despre numele lui Vlad Dracul (tatăl lui Vlad Ţepeş) dădea la începutul secolului al XVII-lea raguzanul Luccari, care arăta că acesta era poreclit diavol datorită felului său straniu de a a se purta (*„cognominato dallo suo strano proceder Dragula, cioè diauolo"*)[101].

„Dracula" fiind considerat sinonim cu diavol, se înţelege că pe seama unei persoane ce purta un asemenea nume se puteau pune toate faptele urîte, inclusiv cruzimea sălbatică.

Ca să înţelegem pînă unde se poate merge cu exagerările în ce-l priveşte pe Dracula (= dracul), vom aminti aci un singur fapt: în anul 1968 un reporter italian, venit din Transilvania în căutarea lui „Dracula", a văzut între Vatra Dornei şi Bistriţa o cruce cu inscripţia: „Doamne, apără-mă de dracul"; înlocuind pe dracul (= diavol) cu Dracula, reporterul respectiv "*aferma che la già citata croce è l'unica traccia da lui trovata della sopravvivenza in Transilvania di credenze popolari relative ai vampiri*" (!!)[102]. Asemenea „probe", care ne fac să zîmbim pe noi cei ce cunoaştem realitatea, sînt însă luate în serios chiar de unii oameni de ştiinţă ca G. Giraudio care consideră inscripţia "*l'unica prova, per quanto indiretta, e, comunque, assai dubbia, di un supposto legame tra i due gruppi di tradizioni, quelle relative ai vampiri e a Vlad Ţepeş — Drakula*"[103]. Dispărînd această unică „probă", creată de reporter, ce legătură se mai poate stabili între Dracula şi vampir? Niciuna, pentru că *Vlad Ţepeş nu a lăsat poporului nostru amintirea unui vampir, aceasta fiind creaţia unor oameni aflaţi mereu în căutare de senzaţional*[104].

[100] *Cronicile slavo-române*, p. 207.

Este interesant să arătăm că mai tîrziu, în secolul al XIX-lea, s-a căutat o altă explicaţie acestui nume, susţinîndu-se că primeau acest epitet cei care săvîrşeau fapte ieşite din comun. *„Dracula, en langage valaque, signifie Diable. Les Valaques avaient coutume, à cette époque comme ils ont encore à présent, de donner ce surnom à toutes les personnes qui se font distinguer par leur courage, leurs actions cruelles ou leur habilité"*, scria W. Wilkinson, după informaţii primite probabil din Ţara Românească (*Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie*, Paris, 1821, p. 17).

De la Wilkinson această idee a trecut şi la M. Kogălniceanu, care afirmă acelaşi lucru: *„Le surnom de Dracul* (al lui Vlad Dracul — N.S.) *qu'on lui donna changea l'acception; depuis lui, les Valaques appelèrent diables tous ceux qui se faisaient distinguer par leur courage, leurs grandes qualités et quelquefois leurs actions cruelles"* (*Histoire de la Valachie*, în *Opere*, ed. A. Oţetea, Buc., 1946, p. 154). Cît priveşte originea numelui, M. Kogălniceanu admitea (ca şi A. Verancsics) că tatăl lui Vlad Ţepeş se numise Dragu, dar *„les partisans de Denis (=Dan — N.S.) changèrent son nom d'Aimé en Diable ou Dracu, pour montrer combien il était méchant"* (*ibidem*, p. 147). Este important de subliniat că în secolul al XIX-lea se credea că numele de Dracula era dat persoanelor care săvîrşeau fapte extraordinare, aşa cum săvîrşise Vlad Ţepeş.

[101] Giacomo di Pietro Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Rausa*, Veneţia, 1605, p. 95.

[102] F. Patellani, *Nel paese di Dracula* („Atlante", 1968, nr. 39, p. 74—78), apud G. Giraudo, *op. cit.*, p. 67, nota 22.

[103] *Ibidem*, p. 67—68.

[104] Dealtfel, însuşi reporterul respectiv mărturisea, dezamăgit, că nici un profesor universitar român nu-i putuse spune nimic despre „*Dracula il vampiro*"!

www.dacoromanica.ro

Dealtfel, românii nu i-au spus Dracula, ci Țepeș, datorită faptului că tragerea în țeapă era pedeapsa preferată a domnului. Prima oară e menționat cu acest nume în vremea domniei lui Radu cel Mare, la 21 ianuarie <1506>, cînd este evocată vremea lui „Vladul voievod cel numit Țeapeș" (ЦѢПЕШ)[105]. În aceeași vreme (sfîrșitul secolului al XV-lea — începutul secolului al XVI-lea), cronicarii turci îl numesc și ei Kazîkli (Țepeș)[106], aceasta desigur în amintirea pădurilor de țepi care-i întîmpinaseră în timpul expediției din 1462.

◇

O ultimă problemă pe care trebuie să o discutăm în acest capitol este aceea a *cruzimii lui Vlad Țepeș*, cruzime de care l-au acuzat adversarii săi și care a constituit subiectul a numeroase producțiuni literare deja amintite, creîndu-i acea tristă faimă care-i umbrește încă amintirea.

Fără îndoială *nimeni nu poate nega că Țepeș a fost un domn crud*; *majoritatea izvoarelor cercetate mărturisesc aceasta, astfel încît cruzimea sa nu poate fi negată. Dar această cruzime nu poate fi înțeleasă decît în raport cu epoca în care a trăit Vlad Țepeș și cu scopurile pe care le-a urmărit*; cu alte cuvinte, trebuie să vedem dacă domnul Țării Românești a fost mai crud decît contemporanii săi și dacă a folosit cruzimea doar pentru a-și satisface pornirile bolnave (așa cum s-a afirmat) sau a urmărit alte scopuri.

Cu toții trebuie să fim de acord asupra faptului că *evul mediu a fost o epocă de mare cruzime, nu numai în țările noastre, dar pretutindeni în lumea cunoscută atunci, din Asia pînă în apusul Europei*[107]. Sintetizînd vechiul sistem de pedepse, autorii *Enciclopediei* franceze din 1789 arătau: „*un dictionnaire des diverses supplices pratiqués chez tous les peuples du monde feroit frémir le nature*; *c'est un phénomène inexplicable que l'étendue de l'imagination des hommes en fait de barbarie et de cruauté*"[108].

[105] D.R.H., B, vol. II, p. 92—93. Cu un nume apropiat, Chypelles, este amintit de regele maghiar la 6 aprilie 1508 (I. Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 69—70). Fiul lui Vlad Țepeș, Mihnea cel Rău, îi spunea tatălui său Vlad, marele voievod (D.R.H., B, vol. II, p. 116—120, 128—135).

Vezi și G. Giraudo, *op. cit.*, p. 93, unde se arată că în tradiția populară „*l'eroe nazionale prende il nome dall'unico strumento con cui esercitava la vendetta contro i « nemici », siano essi turchi o mercanti sassoni*".

Cît privește pe Vlad Dracul, documentele de la începutul secolului al XVI-lea îl amintesc cu numele de „marele Vlad voievod", „Vlad voievod cel Bun" sau „bătrînul Vlad voievod Drăculea" (D.R.H. B, vol. II, p. 47, 316, 370).

[106] *Cronici turcești*, I, p. 59, 66, 185. Unele din aceste cronici adaugă la acest nume și pe acela de Dracul-Oglu sau Drakula (ultimul probabil după narațiunile germane).

[107] Lucrările relative la această problemă sînt foarte numeroase; iată cîteva dintre acestea; I. Milleus, *Practica criminalis*, Venetiis, 1549; T. Deciani, *Tractatus criminalis*, Venetiis, 1612; J. Döpleri, *Theatrum poenarum, suppliciorum et executionum criminalium*, Sondershausen, 1693; J. C. H. Dreyer, *Sammlung vermischer Abhandlungen zur Erleuterung der teutschen Rechte und Alterthümer*, Rostok—Wismar, 1754; J. Loiseleur, *Les crimes et les peines dans l'antiquité et dans les temps modernes*, Paris, 1863; O. Jodogne, *A propos de la cruauté judiciaire du XV-e siècle* („Les lettres romanes", VII, 1953, p. 237—241); M. Laurence, *Le pene capitali*, Milano, 1962; G. Giraudo, *op. cit.*, p. 85—107 etc.

[108] *L'encyclopédie*, XXXII, Genève, 1789, p. 94.

www.dacoromanica.ro

Istorici de mare renume au arătat că pînă în secolul al XVIII-lea cei care aplicau pedepsele, obişnuiţi cu cruzimea şi cu suferinţele victimelor lor, erau străini de sentimente omeneşti[109].

Se înţelege că nu vom putea întocmi aici un repertoriu al pedepselor obişnuite în acea epocă; nu putem să nu amintim însă cîteva din pedepsele aplicate de contemporanii lui Ţepeş, aceasta pentru a înţelege mai bine mentalitatea epocii în care a trăit domnul Ţării Româneşti.

Contemporanul lui Vlad Ţepeş în Franţa a fost Ludovic al XI-lea, considerat un mare rege. Iată cîteva din pedepsele aplicate în timpul domniei sale: trădătorul de condiţie socială inferioară: „*pendu, il était ecorché vif, éventré, châtré puis decupé en quatre morceaux, eviscerè et écartelé*"; falsificatorii de monedă şi cei vinovaţi de inversiune sexuală „*etaient condamnés à pèrir dans l'huile bouillante*"; răufăcătorilor „*on leur crevait les yeux, on leur coupait une oreille ou le nez, on leur tranchait une main*" etc. Aplicînd aceste pedepse şi altele la fel de crude, regele Franţei nu făcea de cît să respecte practicile obişnuite: „*le roi Louis appliquait les méthodes en vigueur à son époque, sans faire preuve d'aucune originalité*"[110]. Şi despre acest suveran s-a spus — ca şi despre Vlad Ţepeş — „*se délectait à entendre les cris des ses victimes*"[111], dar el nu a devenit simbolul cruzimii, ci a rămas mai departe un rege mare.

De asemenea şi alţi suverani în afară de regele Franţei aplicau pedepse la fel de crude; este prea cunoscută cruzimea lui Ivan al III-lea sau Richard al III-lea pentru a mai fi nevoie să aducem noi exemple[112]. Ce să mai spunem de inchiziţia din secolul următor care a devenit vestită prin metodele rafinate de tortură şi prin cruzimea lipsită de orice urmă de omenie?[113].

În această epocă de cruzime excesivă, nici ţările române nu puteau face excepţie. Despre Ştefan cel Mare se spune, de pildă, că, cu prilejul expediţiei din 1470, „a vărsat mare şi mult sînge... şi nu a lăsat în viaţă nici copiii din mame şi a despicat sînul mamelor şi a scos copiii din el"[114]. Cît priveşte pedepsele aplicate de urmaşii lui Ştefan cel Mare, iată ce ne spune G. Reicherstorffer: „domnul pedepseşte cu toată asprimea pe răufăcători şi în aşa fel că se dau pedepse aspre chiar şi pentru cele mai mici abateri pentru ca prin aceasta să fie aduse la mai multă ascultare sufle-

[109] Léon Halkin, *La cruauté dans les supplices*, în *Initiation à la critique historique*, Paris, 1963, p. 159–175.

[110] P. M. Kendall, *op. cit.*, p. X–XI.

[111] *Ibidem*, p. XXV.

[112] După cum s-a arătat, secolul al XV-lea a adus o agravare a pedepselor: „*E proprio a partire dal XV sec. che la pena di morte si viene fissando nei codici e il suo impiego diviene sempre più frequente, parallelamente all' aumento costante del numero di delitti punibili con essa*" (G. Giraudo, *op. cit.*, p. 90, care citează pe Loiseleur, *op. cit.*, p. 207 şi urm.).

[113] Nicolau Eymerich — Francisco Pena, *Le Manuel des inquisiteurs*, Paris, 1973. Pentru metodele utilizate de justiţie vezi Michel Foucault, *Surveiller et punir. Naissance de la prison*, Paris, 1975.

[114] *Cronicile slavo-române*, p. 30. Mai tîrziu, în condiţii asemănătoare de război, se spune despre Ştefan Petriceicu vodă că „tăiè tătarcele cele burduhoasă, le spintecа şi punè copiii prin pari" (I. Neculce, *Letopiseţul ţării Moldovei*, ed. I. Iordan, p. 76).

www.dacoromanica.ro

tele lor pline de îndărătnicie. O dovadă a acestui fapt se poate vedea în mulţimea de orbi, cărora li s-au scos ochii, sau cei cărora li s-au tăiat mîinile pentru faptele săvîrşite"[115].

După cum s-a arătat, judecătorii din această epocă erau călăuziţi de două principii: pedeapsa să fie exemplară, iar judecătorul — lipsit de omenie — să „teatralizeze" pedeapsa. Referindu-se la primul principiu, G. Galino arăta: „*executio Iustitiae, regulariter debet fieri in loco consueto; praeterquam in delictis enormissimis, et famosis latronibus, isti enim suspendi debent, in loco ubi grassati sunt: Ad hoc ut sint solatio consanguineis occissorum, et aliis terrori*"[116].

Cu privire la cel de-a doilea principiu, iată ce spune un alt specialist, J. Loiseleur: „*point d'entrailles, nulle, humanité chez le juge. Son premier devoir est l'impassibilité..., sa plus grande préocupation d'épouvanter le malfaiteur...; il lui faut des supplices qui parlent aux yeux, qui énbranlent fortement les imaginations, qui répondent par l'effroyables combinations aux atroces intentions du crime. Ces supplices, il les étale à la lumière; il s'y complaît; il les dramatise*"[117]. *Acestea fiind „principiile" vremii în materie penală, putem condamna doar pe unul dintre cei care le-au aplicat?*

Cît priveşte tragerea în ţeapă, nici aceasta nu a fost o invenţie a lui Vlad Ţepeş, ci un obicei foarte vechi, amintit de Herodot la popoarele „barbare"[118]. După cum arată G. Giraudo, care a studiat problema: „*l'area geografica dell'uso del palo è piuttosto ampia per un'epoca che va dall'alto Medioevo, se non dall'età romana, a tutto il XVIII sec... E abbastanza evidente che, per l'eccezionale intensità dei tormenti che la morte sul palo comporta ... essa era riservata alla repressione di crimini considerati particolarmente odiosi*"[119].

Într-adevăr, tragerea în ţeapă a cunoscut o largă arie de răspîndire, din Marea Caraibilor în Africa, în Imperiul otoman şi în aproape întreaga Europă, pînă în secolul al XVIII-lea, cînd în Imperiul austriac erau pedepsite astfel mamele care-şi ucideau copiii[120].

În ţările române, tragerea în ţeapă a fost utilizată şi în Moldova de către Ştefan cel Mare[121], în Transilvania la pedepsirea ţăranilor răsculaţi la 1437 şi 1514[122], iar în Ţara Românească nu numai de Vlad Ţepeş, dar şi de un urmaş al său poreclit Ţepeluş (Basarab cel Tînăr.)

[115] *Călători străini*, I, p. 221. Răufăcătorii erau pedepsiţi cu aceeaşi asprime şi în secolul următor; ca staroste de Putna, Miron Costin a poruncit să fie ucişi 40 de tîlhari care au fost tăiaţi în cîte patru bucăţi, ce au fost puse apoi în prepeleac, ca pildă (I. Neculce, *op. cit.*, p. 99).

[116] G. Galino, *Compendium totius practicae criminalis... ex libro quinto Iulii Clari selectum*, Mediolani, 1622, p. 338 (apud G. Giraudo, *op. cit.*, p. 90).

[117] J. Loiseleur, *op. cit.*, p. 151.

[118] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 62.

[119] G. Giraudo, *op. cit.*, p. 86.

[120] *Ibidem*, p. 86—88.

[121] Se spune că cei prinşi în luptele din 1473, în număr de 2 300, au fost traşi în ţeapă „prin buric, cruciş, unul peste altul" (*Cronicile slavo-române*, p. 31).

[122] Hurmuzaki, I/2, p. 636 şi G. Giraudo, *op. cit.*, p. 87.

www.dacoromanica.ro

Ținînd seama de cele de mai sus, ni se pare că G. Giraudo are perfectă dreptate cînd afirmă :„*il problema non è di stabilire quali dei piccoli e grandi sovrani europei del XV al XVIII sec. abbia dato maggiori prove di « ingiustizia » o crudeltà*"[123], *aceasta deoarece întreaga epocă e dominată de cruzime, iar Vlad Țepeș a fost un om al acestei epoci.*

Cu privire la scopul spre care tindeau măsurile aspre luate de domn, așa cum am mai arătat în paginile acestei lucrări[124], ele urmăreau instaurarea ordinei și cinstei în țară, precum și pedepsirea tuturor celor care nu respectau legile și libertatea țării, fie ei negustori sași sau oșteni turci; toți aceștia cunoșteau o singură pedeapsă: moartea. Ținînd seama de faptul că aceste pedepse aspre urmăreau îndreptarea stării de lucruri din interiorul țării și înspăimîntarea dușmanilor externi, că ele nu loveau de regulă de cît în vinovați, nu putem să nu fim de acord cu A. D. Xenopol, G. Ghibănescu sau C. C. Giurescu, care au arătat că cruzimea lui Vlad Țepeș avea rațiuni politice, rațiuni de stat, nu izvora dintr-o pornire bolnăvicioasă. Fără îndoială că asemenea pedepse aspre nu erau de natură să-l facă iubit pe aprigul domn; ele au dus la îndepărtarea treptată a unei părți din populație de domn și au creat în jurul numelui său acea tristă faimă pe care au răspîndit-o narațiunile germane.

[123] *Ibidem*, p. 92.
[124] Vezi mai sus p. 44 și urm.

www.dacoromanica.ro

Vlad Ţepeş în amintirea poporului român

Studiind imaginea lui Vlad Ţepeş în literatura română şi străină, Radu Florescu şi R. T. Mc Nally remarcau deosebirea netă dintre modul cum este reprezentat domnul în cele două literaturi : „*The Dracula image followed two distinct, opposite paths — one within Romania and the other beyond the frontiers of that country. The literary representation of Dracula in the West from the fifteenth-century German pamphlets on Dracula progressively amplified the horror theme, until Dracula became a vampire in Stoker's late-nineteenth-century English novel. But in Romania, subject to varying qualifications, such as the image of Dracula as buffoon, the heroic trait prevailed*"[1]. Semnificativ pentru această poziţie diferită faţă de domnul Ţării Româneşti este însuşi faptul că cele două literaturi utilizează nume diferite : Vlad Ţepeş şi Dracula.

◇

Deoarece *Povestirile slavone*, alcătuite pe baza amintirilor despre Ţepeş, au fost duse în Rusia unde au cunoscut o largă circulaţie, *literatura română a fost lipsită de legendele şi anecdotele puse pe seama aprigului domn*. În lipsa acestora, în Ţara Românească s-a păstrat amintirea unui domn viteaz, care a luptat cu hotărîre pentru apărarea independenţei ţării sale. Această amintire era destul de puternică la începutul secolului al XVI-lea, cînd raguzanul M. Bocignoli — vizitînd Ţara Românească — înregistra aici, din spusele unui localnic, ştiri despre luptele lui Ţepeş cu turcii, despre dorinţa domnului de a nu încheia pace cu sultanul şi de a apăra cu orice preţ libertatea ţării [2].

Aceeaşi imagine de domn viteaz era încă vie în secolul al XVIII-lea, cînd Jean Louis Carra, fost secretar al lui Grigore al III-lea Ghica, prezentînd istoria Moldovei şi a Ţării Româneşti, după informaţii locale, susţinea că cele două ţări au avut un domn independent de turci numit Dragul şi că după moartea sa şi a urmaşilor săi — nemaiavînd cine să le apere independenţa împotriva turcilor — cele două ţări ar fi trecut „*volontierement sous la domination de Corvin roi d'Hongrie, qui les protegea*

[1] Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 137.

[2] Vezi mai sus p. 197.

www.dacoromanica.ro

contre les Turcs"[3]. Este interesant de subliniat că în vremea lui Carra amintirea lui Vlad Țepeș ca luptător pentru independența țării era chiar mai puternică decît aceea a lui Ștefan cel Mare pe care scriitorul francez nu-l amintește.

Din același secol al XVIII-lea avem și prima înregistrare scrisă a unei legende locale despre Vlad Țepeș (în afară de aceea cu tîrgoviștenii care este mai veche)[4]. Vizitînd regiunea Argeș la 1746, mitropolitul Țării Românești Neofit a trecut și pe la cetatea Poenari, atît de legată de amintirea lui Țepeș. Iată ce a aflat el de la locuitori : „Zic oamenii că această cetate s-a făcut cu tîrgoviștenii și zic că la zidirea cetății au fost un Manole vătaf și, surpîndu-se zidul, și-ar fi zidit muierea lui în zid ca să stea în zid. Și în zilele acestui domn Vlad vodă au fost venit tătarii și turcii și au bătut cetatea cu tunuri dintr-alt munte dinspre răsărit, unde păzesc plăiașii, ce se chiamă posadă. Și după ce au bătut cetatea, pe nimeni n-au găsit într-însa că domnul și-au fost potcovit caii îndărăt și au fugit pe alt plai în Țara Ungurească"[5].

În povestea înregistrată de mitropolitul Neofit se găsesc trei subiecte diferite : primul, cu tîrgoviștenii, este cel din cronica țării ; cel de-al doilea este faimoasa legendă a meșterului Manole transplantată de la Curtea de Argeș la Poenari, iar ultimul, atacul turcesc și fuga lui Țepeș, este o producție locală originală, neconfirmată de alte izvoare.

Această ultimă legendă a asediului cetății Poenari și a fugii lui Țepeș s-a păstrat într-o formă foarte apropiată și în secolul trecut. La 1871, învățătorul din Berindești-Corbeni-Argeș — răspunzînd unei anchete întreprinse de Ministerul Cultelor — arăta că în satul său exista legenda că Țepeș, fiind „persecutat" de turci și „coprins de frică ca să nu cadă în mîinile lor", a fugit în cetatea Poenari. Cînd turcii au ajuns aici, un prieten din tabăra otomană l-a înștiințat pe domn să fugă, trimițîndu-i un bilet înfășurat pe o săgeată. Domnul a fugit în Transilvania, după ce a poruncit să se potcovească invers caii pentru ca dușmanii să creadă că a luat-o în altă direcție[6].

La începutul secolului nostru, C. Rădulescu-Codin înregistra și el cîteva legende relative la domnia lui Țepeș existente la acea dată în regiunea Muscel; după spusele sale, satul Vlădaia și-ar fi luat numele de la Vlad Țepeș, iar lîngă satul Beleți ar fi existat o casă pentru judecățile domnești, terminate cu trageri în țeapă ; tot Rădulescu-Codin a înregistrat

[3] J. L. Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, Jassy, 1777, p. 3. Despre autor vezi V. Mihordea, *Contribuții la biografia lui Jean Louis Carra* („Revista istorică", 1939, p. 229—242). Despre modul cum prezintă un alt străin—W. Wilkinson—pe Vlad Țepeș vezi mai sus p. 203, nota 100.

[4] Vezi mai sus p. 49.

[5] Ms. în curs de publicare de M. Carataşu, Paul Cernovodeanu și N. Stoicescu.

[6] Acad. R. S. România, ms. rom. 223, f. 309. Tot în legătură cu aceste evenimente, învățătorul din Băbuești-Argeș declara că în satul său existau niște gropi făcute de regele Matei în căutare de comori (*ibidem*, f. 263).

www.dacoromanica.ro

şi o scurtă legendă despre uciderea boierilor la un ospăţ[7] (legendă asemănătoare cu aceea din naraţiunile germane şi din poemul lui Beheim).

Cu cîţiva ani în urmă, cercetătoarea Georgeta Ene a strîns un număr de 20 de legende relative la Vlad Ţepeş, existente încă în comuna Arefu-Argeş, în zona cetăţii Poenari. Unele din aceste povestiri reiau în variante diferite cîteva din legendele cunoscute fie din cronica ţării, fie din *Povestirile slavone*. De pildă, legenda cetăţii Poenari cunoaşte trei variante : după un povestitor, cetatea ar fi fost construită de tîrgovişteni (ca în cronică), după al doilea, de boierii care nu-l iubeau pe domn, iar după al treilea, de cei „fără ocupaţii".

Tot astfel, o povestire intitulată *Pe timpul lui Vlad Ţepeş* strînge la un loc alte trei legende cunoscute (omul cu cămaşă scurtă, arderea leneşilor — nu cerşetorilor — şi uciderea unui episcop — nu boier — care s-ar fi plîns domnului de mirosul cadavrelor arse).

Legenda cu negustorul străin care şi-a lăsat banii pe uliţă cunoaşte şi ea trei variante asemănătoare, în cea de-a treia negustorul fiind înlocuit cu un boier „cu bănet". În aceste povestiri se subliniază faptul că „se dusese vestea în lume că în ţara lui (Ţepeş) toţi respectă legile şi nimeni nu fură".

În afară de aceste povestiri care puteau fi aflate din literatura cultă sau de la şcoală, în Arefu s-au mai păstrat şi cîteva legende neîntîlnite în literatură. În toate aceste legende Tepeş este privit cu simpatie şi înţelegere.

Două din aceste legende (*Lunca Floarei* şi *Doamna lui Vlad Ţepeş*) se referă la relaţiile lui Ţepeş cu soţia sa care s-ar fi înţeles cu turcii şi l-ar fi trădat, motiv pentru care domnul i-ar fi tăiat capul.

Într-o altă legendă (*De unde se trage Vlad Ţepeş*), se spune că viitorul domn, copil fiind, ar fi fost trimis în Turcia cu contingentul de copii datorat sultanului ; acolo s-ar fi remarcat prin calităţile sale, a ajuns apoi căpitan şi domn, situaţie în care ar fi luat o serie de măsuri drepte.

O altă poveste (*Legenda satului Arefu*) are ceva din legenda cu cei şapte fii ai Vrîncioaei : se spune că şapte fraţi fierari cu numele Dobrin l-ar fi ajutat pe Ţepeş să fugă, potcovindu-i caii invers (leit-motivul şi al altor legende) ; pentru ajutorul dat, domnul le-ar fi dăruit celor şapte munţii pînă la Făgăraş. Urmaşii celor împroprietăriţi de Ţepeş ar constitui neamul Dobrineştilor.

În sfîrşit, o ultimă legendă vorbeşte de un rob turc numit Caraşol care l-ar fi salvat pe Ţepeş tot cu caii potcoviţi invers.

Trebuie subliniat faptul că, în timpul anchetei întreprinse la Arefu, pentru a se convinge dacă există vreo legătură între Vlad Ţepeş şi vampiri sau strigoi, cercetătorul american R. T. Mc Nally, coautorul volumului *Dracula*, a cerut sătenilor chestionaţi să-i povestească ce cred despre strigoi ; *nici unul din cei întrebaţi nu a legat credinţele populare despre strigoi*

[7] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice adunate din Oltenia şi din Muscel*, Buc., 1910, p. 64—65.

www.dacoromanica.ro

de amintirea lui Vlad Țepeș, ceea ce arată că o asemenea relație a fost creată dincolo de hotarele țării, poporul nostru păstrînd o cu totul altă amintire despre viața și faptele lui Vlad Țepeș.

Cam la atît se rezumă producțiunile literare mai vechi păstrate despre Vlad Țepeș, cunoscute nouă. Cît privește povestirile strînse de Petre Ispirescu [8], ne alăturăm opiniei lui A. Balotă că acestea sînt creații culte, fiind preluate din *Povestirile slavone* sau din narațiunile germane [9] (arderea leneșilor și calicilor, negustorul florentin cu comoara, discuția domnului cu cei doi călugări, din care unul îi laudă, iar celălalt îi condamnă faptele, despre țiitoarea lui Țepeș, pedepsirea femeii leneșe etc.).

◇

În *literatura cultă*, Vlad Țepeș și faptele sale au constituit obiectul a numeroase poezii, piese de teatru, romane sau narațiuni istorice, începînd încă din primii ani ai secolului trecut și pînă în vremea noastră. În aceste producțiuni literare Țepeș este înfățișat în ipostaze diferite, după unghiul din care este privit, după epoca în care sînt alcătuite operele respective și după concepția autorilor lor : unii au văzut numai omul crud sau tiranul, alții pe împărțitorul dreptății sau pe viteazul apărător al independenței țării ; *puțini scriitori — ca și istorici, dealtfel — l-au prezentat pe Țepeș în toată complexitatea personalității și epocii sale* [10].

Un loc deosebit de important ocupă figura lui Vlad Țepeș în opera lui *Ion Budai-Deleanu*, cunoscutul poet transilvănean, autorul faimoasei *Țiganiade*. Se știe că poetul a avut și preocupări de istorie ; lucrările sale din acest domeniu — rămase în manuscris — dovedesc un spirit de largă erudiție [11]. Printre aceste opere se află și *De originibus populorum Transylvaniae commentantiuncula, cum observationibus historico-criticis*, în care „Țepeș e singurul personaj asupra căruia el se oprește întrucîtva mai insistent, apărîndu-l de faima rea care-i umbrește amintirea". Iată ce spune Budai-Deleanu despre Țepeș : *„Ambigua de eo fama est, aliqui namque illum insolitae crudelitatis arguunt, sed quantum coniectare licet*

[8] Petre Ispirescu, *Viața și faptele lui Vlad vodă Țepeș* („Făt-Frumos", IX, 1934, nr. 5—6, p. 113—116 ; X, 1935, nr. 1—2, p. 83—87 ; XI, 1936, p. 233—234, 299—300 ; XIV, 1939, nr. 4, p. 87—93) ; idem, *Povestiri despre Vlad vodă Țepeș. Operă postumă*, Cernăuți, 1935 ; idem, *Povestiri despre Vlad vodă Țepeș. Operă postumă*, Cernăuți, 1936 ; idem, *Viața și faptele lui Vlad vodă Țepeș*, Buc., 1939 ; Leca Morariu, *Viața și faptele lui Vlad vodă Țepeș. Operă postumă de P. Ispirescu*, Cernăuți, 1942 (din „Candela", 1939—1941, p. 372—385) etc.

Unele din aceste legende au fost republicate de V. Adăscăliței, *De la Dragoș vodă la Cuza vodă. Legende populare*, Buc., 1966, p. 51—59, 87—92, care a reprodus și legenda cu fuga lui Țepeș peste munți, auzită la Șuici.

[9] „Studii și cercetări de lingvistică", 1962, nr. 1, p. 96—97.

Amintim aici că și în Transilvania s-au păstrat unele legende legate de viața lui Vlad Țepeș ; de pildă, că cetatea Ciceu — fostă în stăpînirea lui Ștefan cel Mare — ar fi fost construită de Dracula vodă. Vezi Jakab Elek, *Levéltöredékek* [Crîmpeie de scrisori] („Mulattató", Brașov, 1839, p. 129—130). Pentru operele apărute în limba maghiară, vezi A. Veress, *Bibliografia româno-maghiară*, II, p. 46, 84 și III, p. 173, 253.

[10] Vezi și Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 137 și urm.

[11] Al. Ciorănescu, *Opera istorică a lui Budai-Deleanu*, Buc., 1936 (extras din „Cercetări literare", II, p. 102—128).

www.dacoromanica.ro

eum quidem severi ingenii strictaeque disciplinae ad irrogandas poenas in facinorosos prontissimum et inexorabilem fuisse reor, propterea a quibusdam (atque ut puto ab adversariis) tyranni nomen tulit, ab aliis vero praestantis principis meruit laudem"[12].

În poemul său celebru *Ţiganiada* — a cărei acţiune este plasată în timpul domniei lui Vlad Ţepeş — I. Budai-Deleanu se dovedeşte nu numai un admirator al marelui domn, dar şi un bun cunoscător al faptelor acestuia pe care le aflase cercetînd izvoarele epocii. Iată cîteva din versurile *Ţiganiadei* în care se prezintă măsurile luate de Vlad Ţepeş [13] :

„Iar din ce oară Vlad vodă stete
Dregătoriu trebilor muntene,
Frunţile vrajbii fură tăiate,
Politice rînduieli ş-oştene
După firea ţării măsurate,
În scurtă vreme fură — aşezate

Cei care legilor întocmite
Dintre boieri nu voia să-urmeze
Cădea la pedepse prea cumplite,
Zicînd că ei sînt să lumineze
Celor alalţi cu — obiceaiuri bune
Şi-întîi legilor a să supune

. . . .

Deci aprig pedepsea pe cei care
Asupra patrii făcea sfaturi
Ş-avea cu turcii vr-o mestecare,
Sau veri cu ce străine staturi,
Împărţindu-le averi şi moşii
La-ai patrii-apărători şi fii

Prin asta rînd nou el introdusă
Pe tîlharii şi mari fapte rele,
Prin aşezate pravile, pusă
Deosăbite pedepse şi grele
Din care cea mai obicinuită
Era ţapa cu moarte cumplită

Apoi din toată ţara ş-aleasă
Pe cei mai harnici şi cu vărtute
Voinici, din care o gardă frumoasă
Făcu spre paza sa, de cinci sute,
Pe care în arme-atîta deprinsă,
Cît o numim oaste neînvinsă".

Aceste măsuri înţelepte, care urmăreau redresarea ţării, nu au fost bine privite de boieri :

„Căci, precum să tîmplă totdeauna
Că cel ce va să scoată la cale
Pre-un popor şi-apucă să-l pună
La rînduială, pentru ale sale
Ostăneli, bun scopos şi mari trude,
El mai mult rău decît bine-aude

Aşa fu ş-a lui Vlad soarte-amară :
Pismaşii zic că-i tiran şi multe
Asupra lui scornit-au de-ocară,
Şi vor ca ţara să nu-l asculte
Zicu-i şi Ţăpeluş, că nu iartă
Tîlhării, ci cu ţapa le ceartă".

Sînt povestite apoi luptele cu turcii, lupte în care Vlad Ţepeş are şi o oaste de ţigani, cărora domnul le „dete slobozie, arme ş-olaturi de moşie". Nu vom insista asupra povestirii în care intervine fantezia autorului[14]. Luptătorii erau hotărîţi să îşi apere patria, după cum spune tînărul Romândor :

„Du-ne... măcar în ce parte
Ori la slobozie, sau la moarte !"

[12] *Ibidem*, p. 109, nota 2.
[13] I. Budai-Deleanu, *Opere*, I, *Ţiganiada*, ed. Florea Fugariu, Buc., 1974, p. 88 şi urm.
[14] În această povestire intervine şi o strigoaică care este duşmana lui Vlad Ţepeş. Vezi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 139.

www.dacoromanica.ro

Vlad este înlăturat însă de la domnie prin uneltirile boierilor trădători.

Pentru I. Budai-Deleanu, „Vlad Țepeș nu este un tiran, ci un legislator și un educator. Politica sa drastică nu izvorăște din motive arbitrare, nu e un abuz de putere ; oricît de aspre, sancțiunile domnitorului sînt drepte și ele urmăresc să înfăptuiască un program necesar de raționalizare a unei societăți haotice, anarhice. În interpretarea Florescului, Vlad primește dimensiunile unui principe luminat, care și-a început domnia așezînd «legi drepte și creștine» și și-a continuat-o veghind la respectarea și aplicarea lor". În acest fel, pentru I. Budai-Deleanu „Vlad se apropie de imaginea principelui luminat".

Poetul ardelean a mai pus în lumină și o altă latură pozitivă a lui Vlad Țepeș și anume „lupta de eliberare națională" ; în interpretarea lui I. Budai-Deleanu, domnul Țării Românești devine „purtătorul unor idei politice care depășesc gîndirea medievală și se înscriu în coordonatele ideologiei iluministe".

Pe lîngă aceste două laturi pozitive — instaurarea dreptății și apărarea independenței țării, care la Țepeș ilustrează caracterul său de înțelept activ și de erou — I. Budai-Deleanu ni-l prezintă pe fostul domn ca pe „un spirit contemplativ filosofic, a cărui privire se fixează asupra omenirii din afara ei, din înălțimi ce presupun izolare, solitudine"[15].

Ținînd seama de calitățile lui Țepeș din *Țiganiada* — calități care în epoca lui Budai-Deleanu erau atribuite în parte suveranilor luminați — unii autori au identificat pe Vlad din *Țiganiada* cu Iosif al II-lea[16].

Printre producțiunile romantice ale generației de la mijlocul secolului trecut se numără și drama istorică *Vladu-Tzepeshŭ*, de *G. Mavrodollu* (1858), în care — transfigurat în spiritul epocii — domnul Țării Românești este prezentat ca un democrat ce dorea să se sprijine pe popor [17]. Declarînd că urăște clasa boierilor, „căci drepturile ei politice sînt o amenințare perpetuă pentru tron", Țepeș considera exterminarea boierimii drept o necesitate istorică ; în locul ei domnul voia să ridice „din popor" o nouă aristocrație, care să-i fie devotată. Amenințați, boierii se strîng în jurul pretendentului Dan. Sînt povestite cu un cald patriotism luptele cu turcii, inclusiv celebrul atac de noapte.

Pînă la urmă însă Vlad este învins de Mahomed al II-lea și de Ștefan cel Mare și, „abandonat chiar de soldații săi", a fost silit să plece în Transilvania, unde Matei Corvin i-a promis sprijin. „Atunci întreagă populația din ținuturile mărginașă se mișcă" și, ducîndu-se la rege, „arătară cruzimile neauzite ce Vlad săvîrșise în două rînduri, pustiind cu fer și foc acel pămînt, unde acum venea să reclame un azil" ; convins de „povestirea

[15] Ioana Em. Petrescu, *Ion Budai-Deleanu și eposul comic*, Cluj, 1974, p. 206—207.

[16] G. Bogdan-Duică, *Despre Țiganiada lui Budai-Deleanu. Înrîuririle germane*, Buc., 1902 (extras din „Convorbiri literare", 1901, p. 438—461 și 483—498).

[17] Înainte de piesa lui Mavrodollu, revoluționarul Ioan Catina (1828—1851) scrisese și el o dramă cu același subiect (G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, Buc., 1969, p. 484 și Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p 139).

www.dacoromanica.ro

acestor cruzimi şi de lacrămile supuşilor săi", regele l-a trimis pe Vlad în temniţa de la Buda.

Pe lîngă cîteva fapte reale, cunoscute probabil din lucrările lui A. Treboniu-Laurian, M. Kogălniceanu şi alţii, autorul brodează numeroase conflicte create de el şi introduce o serie de personaje inexistente (Ana, doamna „României", Mina, confesorul doamnei, Radu al III-lea, fiul lui Dan etc.). Demn de reţinut este rolul important ce se acordă marelui armaş, cel care duce la realizare planurile lui Ţepeş.

În anul 1862, vizitînd mănăstirea Snagov, *Alexandru Odobescu* culegea la faţa locului unele legende despre aprigul domn, pe care el însuşi îl definea drept „asprul asupritor..., neîmblînzit şi însetat de sînge". După părerea sa, Ţepeş îşi „căuta mîntuirea într-o danie cuvioasă" (numai astfel îşi explica Odobescu cum a putut Ţepeş să ridice biserici !) „Ca toţi tiranii, el credea, cu un act de pietoasă dărnicie, să poată şterge din cărţile providenţei divine urgia ce-şi meritase prin alte fapte ce răspîndeau jale şi teroare"[18].

Aici la Snagov a înregistrat Odobescu legenda despre existenţa unei camere de tortură din care osîndiţii, după ce erau chinuiţi, erau aruncaţi cu un scripete în lac. Odobescu a mai aflat de la călugări că piatra de mormînt fostă a unui „domn crunt şi nelegiuit" (cum îl considerau călugării pe Ţepeş) a fost mutată de la locul ei după ce i s-au şters literele, fiind pusă pe locul unde şedea preotul cînd ieşea din altar ; această operaţie ar fi avut loc în timpul păstoriei mitropolitului Filaret (1792—1794). După opinia lui Al. Odobescu, aceeaşi părere faţă de amintirea lui Vlad Ţepeş au dovedit şi alţi reprezentanţi ai bisericii, ca episcopul Ilarion al Argeşului (1820—1823, 1828—1845), care ar fi pus să se şteargă chipul voievodului din biserica episcopală din Curtea de Argeş[19].

Cu privire la legenda cu camera de tortură de la Snagov, este posibil ca ea să nu se lege de epoca lui Vlad Ţepeş, ci de o perioadă mai tîrzie (secolele XVI—XVII), cînd numeroşi boieri — printre care şi postelnicul Constantin Cantacuzino — au fost ucişi în această mănăstire, transformată mai tîrziu în închisoare[20].

Spre deosebire de Mavrodollu, *Dimitrie Bolintineanu* (1863) îl prezintă pe Vlad Ţepeş ca pe „cel mai mare tiran ce a trăit vreodată în lume"[21]. Cu toate acestea, el nu-l condamnă prea aspru, ţinînd seama de faptul că domnul a fost un „tiran revoluţionar" (!), care urmărea să reformeze societatea ; înţelegîndu-i scopul, Bolintineanu îi condamnă numai mijloacele utilizate şi excesele făcute care ar fi dus la dărîmarea aşeză-

[18] Al Odobescu, *Cîteva ore la Snagov*, în vol *Scene istorice*, Buc., 1973, p. 162.

[19] *Ibidem*, p. 166—167. Cît priveşte nuvela istorică a aceluiaşi autor, *Mihnea cel Rău*, aceasta nu are nici o legătură cu Vlad Ţepeş ; după Odobescu, Mihnea era fiul lui Drăcea armaşul, nu al lui Vlad Ţepeş. Vezi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 141.

[20] Vezi N. Şerbănescu, *Istoria mănăstirii Snagov*, Buc., 1944.

[21] D. Bolintineanu, *Viaţa lui Vlad Ţepeş vodă şi Mircea vodă cel Bătrîn*, Buc., 1863. Înainte de apariţia acestei naraţiuni istorice, Bolintineanu scrisese o poezie *Ţepeş şi solii* (1852). Vezi *Opere alese*, I, Buc., 1955, p. 167—168. Despre opera sa vezi G. Ivaşcu, *op. cit.*, p. 462—464 şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 140.

www.dacoromanica.ro

mîntelor și datinelor țării, acelea care „asigurau libertățile ei". După opinia sa, Țepeș „avea în caracterul său răutate și slăbiciune", precum și „un fel de nebunie". Totuși, poporul vedea în el un protector deoarece lovea în boieri și în abuzurile acestora.

Evocarea vieții și faptelor lui Țepeș — destul de naivă dealtfel — dă prilejul autorului să facă un lung excurs împotriva despotismului din epoca modernă. După opinia sa, „căderea românilor" fusese cauzată de lupta dintre privilegiați și domnii sprijiniți de popor, de „uciderile de boieri încuviințate de popor și săvîrșite de domnitori".

Utilizînd o destul de largă informație scrisă (narațiunile germane după Engel, cronicarii Chalcocondil, Ducas, Bonfini etc.), D. Bolintineanu prezintă diverse episoade și anecdote din viața lui Vlad Țepeș : luptele cu turcii, arderea săracilor, răzbunarea asupra tîrgoviștenilor, uciderea sașilor veniți să învețe limba „la școală" (!), discuția domnului cu cei doi călugări, uciderea „concubinei" etc.

Țepeș este prezent și într-o legendă a lui *Vasile Alecsandri*, intitulată *Vlad Țepeș și stejarul* (1874), în care, după ce evocă tragerea în țeapă a tîrgoviștenilor, poetul redă o convorbire imaginară între aprigul domn și un stejar secular din care Vlad dorea să-și facă țepi. Prin glasul stejarului, care simbolizează permanența neamului, este condamnată cu asprime cruzimea domnului, căruia i se spune :

> „Tu ai în loc de suflet o iazmă neagră, care
> Pe cruntul Satan însuși l-ar pune în mirare,
> Ear gîndul tău nu vede a tale fapte rele,
> Cum nu se vede noaptea orbită, fără stele !"[22].

După cum s-a arătat, V. Alecsandri este „dominat în *Legende* de cîteva idei democratice fundamentale : oroarea de crimă..., de tiranul sîngeros și prepotent"[23], ceea ce explică atitudinea sa severă față de Țepeș.

Vlad Țepeș a fost și eroul unor nuvele romantice de genul *Amor și răzbunare* a lui *Ion Al. Lapedatu* (1877)[24]. Autorul — fratele istoricului Alexandru Lapedatu — ni-l prezintă pe Țepeș în ipostaza de îndrăgostit ce vrea să se însoare cu frumoasa fată a lui Stanciu cel Orb „care se trăgea din neamul domnilor bătrîni" (este vorba, desigur, de acel Danciu orbit în luptele pentru tron). Stanciu însă, fiind dușman al domnului, urmărea să-l ucidă pe Țepeș în înțelegere cu mai mulți boieri, printre care și Vintilă, căruia bătrînul boier îi promisese fata de nevastă. Travestit în negustor, Țepeș descoperă complotul și trage în țeapă pe boieri ; pe Stanciu îl condamnă să fie îngropat de viu, iar pe fiica sa o trimite la mănăstire.

Vlad Țepeș este evocat și de marele poet *Mihai Eminescu* în faimoasa *Scrisoarea III-a* (1881), unde domnul apare în ipostaza de aspru

[22] V. Alecsandri, *Legende*, Buc., 1900, p. 96—99.

[23] G. Călinescu, *Vasile Alecsandri*, Buc., 1965, p. 76.

[24] Publicată în „Albina Carpaților", nr. 1—3, 1877. Vezi și Dimitrie Braharu, *Nuvela istorică în literatura română transilvană. Ion Al. Lăpĕdatu (1844—1878). Cu note bio- bibliografice*, Buc., 1936, p. 20—29 (extras din vol. *Omagiu fraților Alexandru și Ion Lăpĕdatu*).

www.dacoromanica.ro

pedepsitor. După ce prezintă societatea decăzută a vremii sale, poetul revoltat izbucneşte în celebrele versuri în care invocă prezenţa lui Ţepeş ca unic izbăvitor :

„Cum nu vii tu, Ţepeş doamne, ca punînd mîna pe ei,
Să-i împarţi în două cete : în sminţiţi şi în mişei,
Şi în două temniţi large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la puşcărie şi la casa de nebuni !"[25].

La începutul secolului nostru (1909), *Mihail Sorbul* a scris o comedie tragică intitulată *Praznicul calicilor* în care dezvoltă cunoscuta povestire despre arderea cerşetorilor. Alegîndu-şi principalele personaje dintre boierii vremii, M. Sorbul arată o anumită simpatie faţă de Ţepeş, care

„A curăţit cu grije şi dragoste norodul
De hoţi, de oameni leneşi şi soli a pironit
Că n-au ştiut pe domnul cum trebue cinstit".

Prin uciderea „calicilor", domnul ar fi urmărit „să scape moşia de boală şi ocară".

Sînt de reţinut şi alte cîteva versuri, ca :

„În ţara lui Drăculea jupîne nu se fură",

sau

„Drăculea nu gîndeşte la cel Atotputernic"[26].

După primul război mondial interesul pentru faptele lui Ţepeş a mai scăzut. Marele poet *Tudor Arghezi* i-a dedicat o poezie intitulată *Vodă-Ţepeş* în care laudă setea de dreptate a marelui domn care a întronat pacea în ţară, aplicînd aceleaşi pedepse tuturor :

„De bună seamă, vodă gînditorul
La curăţirea lumii-i hotărît
Îndeasă ţeapa-n oameni pînă-n gît,
Pentru-a întîlni şezutul omuşorul

Şi nu cunoşti cruţări şi amînări
De te arunci dreptăţii împotrivă
Dealtfel, creştin, cu ţepile, colivă
Îţi pregăteşte Vlad şi lumînări.

Cuviincios cu buna rînduială,
Pentru cei mari, fie munteni sau turci,
Avea mai mari şi osebite furci,
Ca treapta loc să nu dea la 'ndoială"[27].

După 1944 viaţa lui Vlad Ţepeş a continuat să preocupe pe scriitori[28]. Astfel, *Radu Teodoru* i-a consacrat una din nuvelele sale din ciclul *Strămoşii*, intitulată *Şoimul*. Pe lîngă unele fapte imaginare, nuvela prezintă domnia şi luptele lui Ţepeş ; pe alocuri se resimte influenţa exercitată de tratatul de *Istoria României*, vol. II, de unde autorul a luat unele idei şi expresii (despre monopolul armelor deţinut de marea boierime etc.). Pe

[25] M. Eminescu, *Poezii*, Buc., 1969, p. 542. Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 142—143.

[26] M. Sorbul, *Praznicul calicilor şi sărmanul popă*, Buc., 1916.

[27] Tudor Arghezi, *Versuri*, Buc., 1940, p. 105—106. Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 143.

[28] Vezi şi Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 144, care constată : „*During the last decade of the Socialist period, coinciding with the rebirth of interest on patriotic themes, Dracula like other Romanian legendary heroes has made a most remarkable comeback. A number of plays, poems, and novels commemorating Dracula's deeds of valor have enjoyed succes*".

www.dacoromanica.ro

bună dreptate, autorul arată că Ţepeş „trăieşte viu, crîncen şi neînduplecat în conştiinţa veşnic vie a poporului"[29].

Una din cele mai reuşite opere literare dedicate lui Vlad Ţepeş poate fi considerată romanul *Vlad, fiul Dracului*, de *Georgina Viorica Rogoz* (1970). "Written in the best tradition of Sadoveanu's historical novel"[30], romanul prezintă cu multă căldură şi utilizînd o largă informaţie viaţa tînărului Vlad, mai întîi ca ostatic în Imperiul otoman şi apoi ca domn al Ţării Româneşti. Un loc important în roman îl ocupă unul din boierii vremii, Stepan Turcul, pe lîngă care apar şi o serie de figuri imaginare (nişte italieni, de pildă).

Amintim, în sfîrşit, cele trei piese ale lui Mircea Lerian : *Ţepeş vodă*, *Ţepeş captiv* şi *Moartea lui Ţepeş*, apărute în titlul *Ţepeş* în anul 1973, în care autorul a prezentat trei din momentele mai de seamă din viaţa viteazului domn. Dintre aceste piese, doar prima se apropie întru cîtva de realitatea istorică cunoscută, cea de a doua este în întregime creaţia fanteziei autorului, iar a treia nu reuşeşte să prezinte prea bine nici ultima domnie, nici sfîrşitul lui Ţepeş.

În ultimul an viaţa lui Vlad Ţepeş a constituit obiectul a numeroase alte opere ce vor apare cu prilejul comemorării a 500 de ani de la moartea sa (un film, un roman etc.).

◇

În *istoriografia românească* din trecut opiniile asupra lui Vlad Ţepeş au fost foarte împărţite. După cum spunea G. Ghibănescu, „n-a fost domn a cărui personalitate să se fi apreciat în mod mai deosebit ca persoana lui Ţepeş vodă. De la povestirile legendare despre un Dracula voievod, care trecea în ochii ruşilor ca tipul domnului tiran şi inspirat de diavol, mai nu e istoric care să nu fi adăugat ceva nou asupra personalităţii sale. Unii l-au făcut erou, viteaz, patriot, reformator de moravuri. Alţii l-au văzut numai sub prisma de tiran"[31].

Primul istoric român care s-a ocupat de domnia lui Vlad Ţepeş a fost *Gheorghe Şincai*, după opinia căruia „nu se poate tăgădui" că domnul a fost „foarte mare tiran". După ce înşiră faptele crude ce se puneau în seama fostului domn, G. Şincai arată că toate acestea sînt „numai scorniturí, ca cu atîta mai groaznic să-l arate lumii"[32].

La începutul secolului al XIX-lea domnia lui Vlad Ţepeş avea să fie prezentată pentru prima oară mai pe larg de *Dionisie Fotino* în *Istoria generală a Daciei.* În lipsa unei cronologii sigure a domnilor, Fotino a confundat însă pe Vlad Ţepeş cu „Vlad Basarab zis Laiotă" (Laiotă Basarab), pe seama căruia pune faptele predecesorului său. Utilizînd foarte

[29] Radu Teodoru, *Strămoşii*, Buc., 1967, p. 279—326.
[30] Radu Florescu — R. T. Mc Nally, *op. cit.*, p. 144.
[31] G. Ghibănescu, *Vlad Ţepeş* („Arhiva", VIII, 1897, p. 513).
[32] G. Şincai, *Chronica românilor*, II, Buc., 1886, p. 66. Referindu-se la afirmaţia lui Tritemius că Ţepeş s-ar fi dus la Roma să se creştineze, G. Şincai arată că asemenea afirmaţii „numai de rîs sînt vrednice".

www.dacoromanica.ro

probabil pe L. Chalcocondil, Fotino povestește luptele cu turcii, inclusiv atacul de noapte, în urma căruia „sultanul s-a înturnat cu rușine peste Dunăre”. Tot lui Laiotă i se atribuie și închinarea țării la anul 1460, în urma încheierii unei înțelegeri cu Imperiul otoman. Tot greșit plasează D. Fotino și domnia lui Radu cel Frumos, care ar fi urmat după Vladislav al II-lea (în locul lui Vlad Țepeș)[33].

Acordînd un credit total povestirilor germane publicate de Engel, *Mihail Kogălniceanu* (1837) îl considera pe Țepeș un tiran [34] pe care îl compara cu Nero și Tiberiu [35]. Cu toate acestea, istoricul recunoaște că măsurile aspre luate de Țepeș au dat rezultate : *„sa justice était tellement sévère et cruelle que tout le monde pouvait voyager dans le pays sans avoir rien à craindre pour ses effets”*[36].

În aceeași vreme în care apărea opera lui M. Kogălniceanu, *Florian Aaron* făcea cunoscute publicului unele anecdote despre viața lui Vlad Țepeș după broșura germană *Despre un tiran rău, Dracul vodă*, dăruită de contele Széchenyi bibliotecii din Pesta ; Țepeș e descris de autor ca un om crud, dar patriot, care urăște lenea și hoția [37].

Anul 1848 aduce — odată cu schimbările cunoscute — și o atitudine nouă față de Vlad Țepeș. Această atitudine se încadrează în curentul general de reconsiderare a figurilor istorice din trecut care sînt privite într-o lumină nouă. În vremea în care Mihai Viteazul devine simbolul luptei pentru realizarea unității naționale [38], lui Vlad Țepeș i se descoperă virtuțile de luptător pentru apărarea independenței țării. În plus, revoluționarii de la 1848, apărînd drepturile românilor față de Înalta Poartă, încep să invoce în sprijinul acestor drepturi așa-zisul „tratat” încheiat de Vlad Țepeș cu Mohamed al II-lea.

Publicînd textul „tratatului”, *Nicolae Bălcescu* sublinia vitejia lui Vlad Țepeș, care a fost un demn continuator al lui Mircea cel Bătrîn. După părerea sa, domnul ar fi încheiat tratatul cu Poarta în 1460 „văzînd gumeroasele biruințe ale turcilor, cuprinderea Constantinopolului și uroaza ce numele lor răspîndea în toată Europa”[39].

[33] D. Fotino, *Istoria generală a Daciei*, Buc., 1859, p. 29—32.

[34] M. Kogălniceanu, *Opere, ed. cit.*, p. 157. Se recunoaște cu ușurință aici influența lui J. Ch. Engel, pentru care Țepeș era un monstru de cruzime, *„ein Abschaum der Menschheit durch Grausamkeit”* (*Geschichte der Moldau und Walachey*, p. 173).

[35] M. Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 168.

[36] *Ibidem*, p. 171.

Este interesant de subliniat faptul că N. Bălcescu — deși avea o altă opinie despre Vlad Țepeș — nu a făcut nici o observație citind opera lui M. Kogălniceanu. Vezi Virgil Cândea *Histoire de la Valachie de M. Kogălniceanu, adnotată de N. Bălcescu* („Studii și cercetări de bibliologie”, II, 1957, p. 71—136).

[37] „Muzeul național”, II, 1837—1838, p. 21—25. În aceeași revistă, la p. 53—56, vorbind de sultanul Mahomed al II-lea, probabil același autor amintea și de luptele duse de Vlad Țepeș. Vezi și Florian Aaron, *Idee repede de istoria prințipatului Țării Românești*, Buc., 1936, p. 107.

[38] Vezi Dan Berindei, *Mihai Viteazul în viziunea generației făuritorilor României moderne*, în vol. *Mihai Viteazul*, Buc., 1975, p. 37—50.

[39] N. Bălcescu, *Drepturile românilor către Înalta Poartă* („Poporul suveran”, II, 1848, p. 57—68, 63—64). Reprodus în N. Bălcescu, *Opere*, tom. I, partea I, ed. G. Zane, Buc., 1940,

www.dacoromanica.ro

În literatura istorică de după 1848 în prezentarea lui Vlad Țepeș domină cele două aspecte mai importante ale activității sale, și anume *întronarea dreptății în țară și lupta împotriva jugului străin.*

În manualul său de istoria românilor, după ce povestește faptele lui Țepeș, *A. T. Laurian* conchide : „El domni cu o rigoare necunoscută pînă atunci în principatele române ; insuflă teroare la toți locuitorii țării, încît aceștia se temeau mai tare de dînsul de cît de moarte. Despot în inima și în purtarea sa către alții însă amator de independență națională și curagios pînă la temeritate, Vlad determină să sacrifice tot spre mîntuirea țării de impunerea jugului străin. Spre acest scop el organiză tot statul militărește, pedepsi fără misericordie orice perfidie și cu modul acesta introduse în țară o securitate publică mai pînă la necrezute"[40].

O concluzie asemănătoare întîlnim la un alt revoluționar de la 1848, *I. Heliade-Rădulescu*, după opinia căruia Țepeș, „organizînd țara militărește, pedepsind cu rigoare și cu dreptate, neiertînd nici o faptă rea, ca un alt Dracon al Atenei, aplicînd pedeapsa cu moartea la cea mai mică abatere din legi, prin teroare ieși la căpătîi, de a moraliza țara și a stabili securitatea publică. Nici o tigresă nu și-a apărat puii mai cu furoare în contra inimicilor precît Vlad V și-a apărat românii în genere în contra turcilor și altor inamici din afară și din lăuntru"[41].

Studiind portretul lui Vlad Țepeș publicat de Engel, *B. P. Hasdeu* a schițat în cîteva pagini personalitatea domnului Țării Românești[42], pentru a dovedi că „fisiognomonia" poate servi iconografiei. După opinia sa, domnul a fost un om inteligent, calitate ce agrava acuzația de cruzime ce i se aducea : „O așa frunte nu putea aparteni de cît unui bărbat înzestrat cu cea mai viguroasă inteligență, încît dacă istoria acuză pe Țepeș de a fi fost un gîde al terii sale, un calău al străinilor, un monstru de cruzime, apoi ea trebuie să mai îngreuneze această învinovățire, constatînd că domnitoriul avea consciința faptelor sale, încruntîndu-se în sînge nu din instinctul brut al fiarelor, ci cu precugetare și cu sistemă". Comparîndu-i portretul cu acela al lui Cesare Borgia, B. P. Hasdeu susține mai departe că cei doi sînt „frați gemeni", nu numai prin asemănarea trăsăturilor, dar și prin faptele săvîrșite.

Cu toate acestea, B. P. Hasdeu îl consideră pe Vlad Țepeș un „om mare, fie prin inteligență, fie prin activitate, fie prin vițiuri", înzestrat cu o „voință de fier".

p. 263—267. Tratatul a mai fost publicat în „Poporul suveran", II, 1848, p. 42 ; „Foaie pentru minte", 1848, p. 342—343 ; „Buletinul Adunării Ad-Hoc a Moldovei", I, 1857, nr. 1, p. 1—2.

La 1848 se cerea ca noul comisar turc să procedeze pe temeiul dreptului de autonomie recunoscut de tratatele încheiate de Mircea cel Bătrîn și Vlad Țepeș.

O bună analiză a așa-numitelor „capitulații" la Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul*, Buc., 1970, p. 105 și urm.

[40] A. T. Laurian, *Istoria românilor din timpurile cele mai vechi pînă în zilele noastre*, Iași, 1853, partea a III-a, p. 2—3.

[41] I. Heliade-Rădulescu, *Prescurtare de historia românilor*, Buc., 1861, p. 127.

[42] B. P. Hasdeu, *Filosofia portretului lui Țepeș. Schiță iconografică*, Buc., 1864.

www.dacoromanica.ro

În ultimele decenii ale secolului trecut studiile asupra domniei şi personalităţii lui Vlad Ţepeş au făcut progrese însemnate îndeosebi prin contribuţiile lui A. D. Xenopol, I. Bogdan şi Gh. Ghibănescu.

Semnalînd în anul 1882 un manuscris despre cruzimile lui Vlad Ţepeş aflat la mănăstirea St. Gall, *Nicolae Ionescu* atrăgea atenţia asupra faptului că „scriitorii judicioşi" trebuie să ţină seama de faptul că „despre atrocităţile teribilului principe al Ţării Româneşti s-a format, încă fiind el în viaţă, o legendă interesată a răspîndi faima crudelor sale represalii, pentru a terifica pe inamici şi a împetri inimile acelor ce erau nevoiţi a respinge barbariele cu barbaria". Citînd pe Cesar Cantu, el explica cruzimea „regelui ţepei şi prin contagiunea venită la noi despre Turcia"[43].

A. D. Xenopol are meritul de a fi pus în circulaţie o serie de izvoare despre victoria lui Vlad Ţepeş împotriva turcilor la 1462 şi de a fi dat primul studiu serios asupra domniei acestuia. Iată concluzia marelui istoric cu privire la Ţepeş : „Crud pînă în măruntaie, străin de milă şi de îndurare, el puse cumplita lui fire în slujba ţării sale şi după ce o curăţi de relele lăuntrice, tăind şi acolo unde ar fi putut lecui, el puse piept în contra înjosirei în care căzuse. Aici se arătară celelalte ale sale însuşiri, curajul temerar şi dispreţul morţii, care-l puseră în stare să înfrîngă pe unul din cei mai mari cuceritori ai lumei. Nu poate fi rostită asupra lui o laudă mai mare decît aceea pe care Chalcocondila o pune în gura lui Mahomet II : Nu este cu putinţă a se răpi ţara de la un bărbat care face lucruri atît de mari, mai ales cînd dînsul ştie aşa de bine să întrebuinţeze şi puterea şi pe supuşii săi"[44].

A. D. Xenopol a mai subliniat faptul că cruzimea lui Ţepeş urmărea o „ţintă politică", aceea de a pune capăt anarhiei din ţară. „Atît cruzimile lui Vlad Ţepeş, cît şi apropierea lui de unguri ţinteau către un singur scop : mîntuirea ţării din robia păgînului"[45].

O altă contribuţie de seamă la cunoaşterea domniei lui Vlad Ţepeş a adus *I. Bogdan*, care a publicat în 1896 naraţiunile germane şi ruseşti despre viaţa domnului. El a însoţit aceste naraţiuni de un studiu în care a adus o serie de contribuţii la lămurirea cîtorva probleme neclare pînă atunci ; astfel, el a arătat că predecesorul lui Vlad Ţepeş a fost Vladislav-Dan (1448—1456), că Ţepeş a luat domnia cu sprijin din Transilvania, că Mihnea cel Rău este fiul lui Ţepeş [46] etc.

În acelaşi timp însă, acordînd un credit total naraţiunilor germane, pe care nu le-a confruntat cu alte izvoare demne de încredere, I. Bogdan l-a judecat cu prea multă asprime pe Vlad Ţepeş, considerînd că prezenta „diverse simptome de degenerare psihică"[47], că cruzimea lui nu avea nici o

[43] Nicolae Ionescu, *Manuscris despre cruzimile lui Vlad Dracul* (*Analele Acad. Române, Memorii*, s. II, t. V, 1882—1883, p. 11—14). Manuscrisul din codicele abaţiei de la Lambach a fost publicat cu titlul *Über den walachischen Woiwoden Wlad IV, 1456—1462*, în „Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde", XXVII, 1897, nr. 2, p. 331—343.

[44] A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, II, Iaşi, 1889, p. 293.

[45] Idem, *Istoria românilor*, ed. I. Vlădescu, IV, p. 19, 21.

[46] I. Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. XII—XIII.

[47] *Ibidem*, p. 3.

www.dacoromanica.ro

justificare. I. Bogdan a mers atît de departe încît a negat chiar vitejia recunoscută și de străini a marelui domn, care ar fi fost „un neprevăzător căpitan și un neconsecvent politic"[48].

În concluzie, după I. Bogdan : „o domnie de șase ani și cîteva luni, plină de sînge înlăuntru și de umilire în afară, la sfîrșit o luptă pierdută prin fugă — iată, dacă luăm lucrurile așa cum sînt, tot ce istoria nepărtinitoare va avea să înregistreze despre Vlad Țepeș"[49].

La data cînd a scris acest studiu, I. Bogdan — ca și N. Iorga — era un tînăr istoric care se ridica împotriva „școlii vechi" reprezentate de Gr. Tocilescu, A. D. Xenopol și alții, urmărind să dărîme unele teorii considerate învechite[50].

Împotriva modului cum a prezentat I. Bogdan pe Vlad Țepeș s-a ridicat chiar în anul următor (1897) *Gh. Ghibănescu*, care a arătat netemeinicia unor afirmații ale slavistului român și a reabilitat pe Țepeș într-un studiu scris cu multă măsură și cu o informație destul de bogată[51].

După ce descrie pe larg luptele cu turcii, susține — ca și A. D. Xenopol — că Țepeș a fost învingător, dar — spre deosebire de Xenopol — crede că a pierdut tronul din cauza trădării boierilor (idee reluată apoi de B. T. Câmpina).

Istoricul ieșean a arătat, de asemenea, că Vlad Țepeș nu a fost un monstru de cruzime sau un om bolnav, așa cum a încercat să-l prezinte I. Bogdan, ci un om al epocii sale care a folosit metodele vremii pentru îndreptarea țării : „Să ne coborîm cu mintea la acea societate, guvernată de (alte) legi morale și vom vedea că Țepeș nu apare ca un monstru, cum cată să (ne) apară nouă celor stăpîniți de alte principii morale, ci ca un domn plin de energie, rîvnitor de a domni, neîndurător cu toți ce nu-s pe placul său, fie aceia boieri, țărani, popi, turci sau sași. El pare a închega într-însul firea morală a secolului său"[52]. Gh. Ghibănescu nu neagă faptul că Țepeș a fost un om crud, dar — ca și A. D. Xenopol — susține că această cruzime avea o țintă politică.

Pentru Gh. Ghibănescu, domnul este un viteaz și un mare general : „Viteaz fost-a Țepeș și vitejia lui stătut-a în curajul neasemuit ce avu de a atăca pe turci în cuibul lor noaptea. Viteaz și ingenios fost-a Țepeș căci, ca orice mare general, folosit-a cu succes elementele naturii"[53].

[48] *Ibidem*, p. 37.

[49] *Ibidem*, p. 38.

[50] În edițiile următoare, refăcute, ale operii sale, A. D. Xenopol s-a ridicat la rîndu-i împotriva „școalei istorice mai tinere", care „a întreprins să dărîme una cîte una toate figurile mai mari ce au răsărit din trecutul nostru, precum și ideile luate din acel trecut ce ne-au susținut pînă acum". Potrivit acestei școli (este vorba de I. Bogdan), „Vlad Țepeș este un nebun și un nevropat sîngeros, ba încă și un laș care a fugit înaintea turcilor". După opinia lui A. D. Xenopol, cei care susțineau aceasta nu țineau seama de „mărturisile cele mai concordante și mai adevărate asupra lui Vlad Țepeș", dorind cu tot dinadinsul să-l dărîme (*Istoria românilor, ed. cit.*, vol. IV, p. 28—29).

[51] Gh. Ghibănescu, *Vlad Țepeș* (*Studiu critic*) („Arhiva", VIII, 1897, nr. 7—8, p. 373—417 și nr. 9—10, p. 497—520).

[52] *Ibidem*, p. 514.

[53] *Ibidem*, p. 416.

www.dacoromanica.ro

Cît privește pe *Nicolae Iorga*, acesta a avut două atitudini diferite față de Vlad Țepeș : într-o primă etapă, la începutul secolului, l-a acuzat de cruzime ; mai tîrziu, a arătat că, în realitate, Țepeș a fost un domn viteaz. Iată ce scria N. Iorga la 1904 : „În cugetul său de bolnav nu scăpăra nici o mustrare care să-i arate mărimea păcatelor ce săvîrșea aproape zilnic ... În adevăr, părea că Dracul, de la care-și luase numele părintelui său, întorcea spre rău însușirile de vitejie, de agerime și îndrăzneală care împodobiau pe Vlad ... ca pe puțini alții din vremea sa"[54].

Peste cîteva decenii, Vlad Țepeș a devenit pentru N. Iorga „unul din cei mai energici apărători" ai „românimii"[55], un „cumplit viteaz, căruia pentru truda și pofta lui spre apărarea țării i se poate ierta așa de mult ..., mai ales că de atîta timp și în creștinătate ... acestea erau moravurile"[56].

O preocupare deosebită a constituit Vlad Țepeș pentru istoricul ieșean *Ilie Minea*, autorul unor studii bine informate asupra acestei epoci. Într-unul din acestea s-a ocupat pe larg de domnia lui Țepeș, insistînd asupra relațiilor sale cu Transilvania și cu regele Matei Corvin [57]. După opinia sa, „căderea lui Vlad Țepeș e în legătură cu pierderea definitivă a Amlașului și Făgărașului" [58].

Domnia lui Țepeș este prezentată și în sinteza lui *C. C. Giurescu*, care subliniază cele două laturi cunoscute ale personalității marelui domn : cruzimea — folosită din rațiune de stat — și lupta pentru apărarea independenței țării ; referindu-se la prima latură, C. C. Giurescu atrage atenția asupra faptului că „în întreaga Europă, exista în vremea aceea o atmosferă de cruzime, că Vlad Țepeș n-a întrecut în privința aceasta pe alți monarhi ai veacurilor XV și XVI"[59].

După 1944, numeroși istorici, preocupați de studiul luptei pentru apărarea independenței patriei, s-au aplecat cu interes asupra domniei lui Vlad Țepeș, a cărui politică internă și externă a fost studiată pentru prima oară în conexiune.

O atenție deosebită a acordat viteazului domn *B. T. Câmpina* în trei din studiile sale [60], în care — cu unele exagerări semnalate pe parcursul

[54] N. Iorga, *Ștefan cel Mare*, p. 75—76. La p. 186 îi spune „strajnicul domn al vitejiei singeroase".

[55] N. Iorga, *Istoria românilor*, IV, p. 139.

[56] *Ibidem*, p. 193.

[57] Ilie Minea, *Din trecutul*, Buc., 1914.

[58] *Ibidem*, p. 69.

[59] C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II/1, ed. a III-a, Buc., 1940, p. 43.

Amintim aici și studiul lui P. P. Panaitescu, *Vlad Țepeș. O problemă psihologică* („Convorbiri literare", 1943, p. 331—348), în care, încercînd să explice firea lui Țepeș datorită împrejurărilor prin care a trecut în copilărie, autorul consideră că domnul a fost o figură din vechile vremuri viforoase în care predominau ca note majore : cruzimea, evlavia și vitejia.

[60] B. T. Câmpina, *Complotul*; idem, *Dezvoltarea economiei feudale și începuturile luptei pentru centralizarea statului în a doua jumătate a secolului al XV-lea în Moldova și Țara Românească*, Buc., 1950; idem, *Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mahomed al II-lea (Cu prilejul împlinirii a 500 de ani)* („Studii", XV, 1962, nr. 3, p. 533—556).

www.dacoromanica.ro

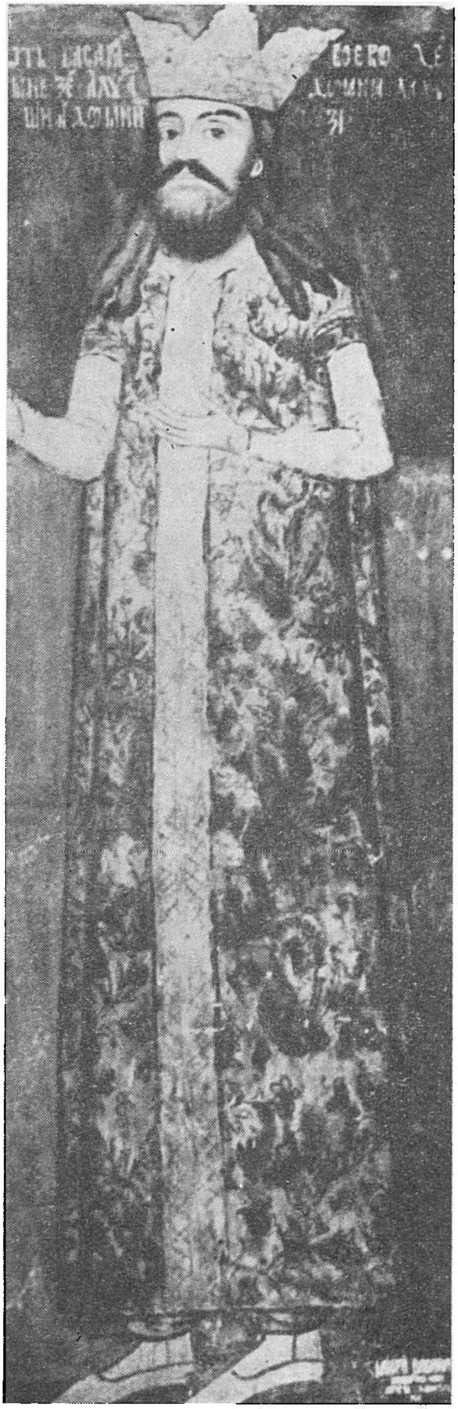

Fig. 21 — Laiotă Basarab, domnul Ţării Româneşti (după N. Iorga, *Portretele domnilor români*, pl. 26).

lucrării noastre — a pus într-o lumină nouă politică internă a domnului şi relaţiile sale cu Transilvania şi a analizat cu pertinenţă ivzoarele relative la luptele din 1462, izvoare ce nu lasă nici o îndoială asupra victoriei lui Vlad Ţepeş.

Utilizînd şi studiile lui B. T. Câmpina, *Ştefan Ştefănescu* a făcut în *Istoria României*, vol. II, o caldă prezentare a domniei lui Ţepeş, subliniind importanţa politicii sale interne, precum şi a luptei conduse de el împotriva turcilor. În concluzia paragrafului respectiv se spune : „Deşi a avut o domnie de scurtă durată, prin politica sa internă de întărire a puterii centrale, ca şi prin viguroasa rezistenţă pe care a opus-o agresiunii otomane, mobilizînd la luptă forţele populare, Vlad Ţepeş s-a bucurat de o extraodinară faimă în toată Europa. El a constituit pentru stăpînii feudali ai vremii — pentru cneazul Moscovei, de pildă — modelul adevăratului conducător de stat, reprezentantul demn de urmat al ideii de centralizare a puterii de stat ... Înţelegînd necesitatea luptei antiotomane, conducînd această luptă, dusă de masele populare, şi repurtînd strălucite victorii — care au slăbit puterea turcilor şi au amînat instaurarea dominaţiei otomane în ţările române—Vlad Ţepeş se înscrie printre personalităţile de seamă ale istoriei patriei noastre"[61].

[61] *Istoria României*, II, p. 477. Menţionăm aici şi broşura de popularizare a lui Grigore Popescu, *Vlad Ţepeş*, Buc., 1964, care nu aduce nimic nou la cunoaşterea faptelor marelui domn.

www.dacoromanica.ro

Fig. 22. — Uşa paraclisului mănăstirii Snagov, 1453 (Muzeul de artă al Republicii Socialiste România).

www.dacoromanica.ro

Fig. 23. — Emblema lui Vlad Dracul, reprezentînd ordinul Dragonul (după Pavel Chihaia, *De la „Negru vodă" la Neagoe Basarab*, Bucureşti, 1976.)

O opinie asemănătoare a exprimat Ştefan Ştefănescu în 1970: după ce arată că Ţepeş a devenit o „figură europeană" încă din timpul vieţii sale şi că „isprăvile de arme, energia şi severitatea cu care a reprimat orice opoziţie l-au aşezat printre personalităţile politice ale epocii", cunoscutul istoric consideră că domnul a fost pentru poporul român „un remarcabil om de stat şi conducător devotat al apărării independenţei ţării sale"[62].

[62] Ştefan Ştefănescu, *op. cit.*, p. 71.

www.dacoromanica.ro

Autorii *Compendiului de istoria Romănei* îl definesc pe Ţepeş ca pe o „personalitate complexă şi contradictorie", care „a fost denigrat de unii pentru caracterul său aspru şi temperamentul său nu îndeajuns de chibzuit. A fost elogiat de alţii pentru eroismul său în apărarea ţării şi pentru eforturile sale de a pune rînduială într-o societate cuprinsă de anarhie. Sînt fără îndoială merite ce nu pot fi contestate sau subestimate, deoarece acţiunile sale au întîrziat instaurarea dominaţiei otomane asupra ţărilor române cu peste trei sferturi de veac"[63].

În sfîrşit, în *Istoria poporului român* apărută sub redacţia lui A. Oţetea, după ce se subliniază celebritatea europeană a lui „Dracula", se spune : „În Vlad Ţepeş, poporul român a avut un remarcabil om de stat şi un conducător devotat al apărării independenţei ţării sale"[64], opinie cu care sîntem întru totul de acord.

◇

Concluziile noastre vor fi scurte, aceasta deoarece sperăm că cititorii vor fi tras ei înşişi asemenea concluzii din lectura lucrării. Aşa cum am arătat la începutul monografiei, scopul nostru a fost acela de a face o demarcaţie cît mai precisă între adevărul istoric — atît cît poate el fi cunoscut din documentele păstrate — şi legendă, care a creat în jurul numelui Dracula o faimă nemeritată de tiran crud şi sîngeros. Studiind cu atenţie toate mărturiile rămase despre epoca lui Vlad Ţepeş, sperăm să fi dovedit că acesta a fost un om al epocii sale, care a înţeles, ca şi alţi suverani ai epocii, că orice metodă este bună dacă urmăreşte întărirea ţării şi apărarea libertăţii ei, cele două idealuri ale politicii lui Vlad Ţepeş.

[63] Miron Constantinescu, Constantin Daicoviciu, Ştefan Pascu, *Istoria României. Compendiu*, Buc., 1969, p. 160. La acţiunile lui Ţepeş, trebuie adăugate cele ale lui Ştefan cel Mare pentru că altfel nu se poate înţelege întîrzierea instaurării dominaţiei otomane asupra Moldovei.

[64] *Istoria poporului român*, Buc., 1970, p. 144.

www.dacoromanica.ro

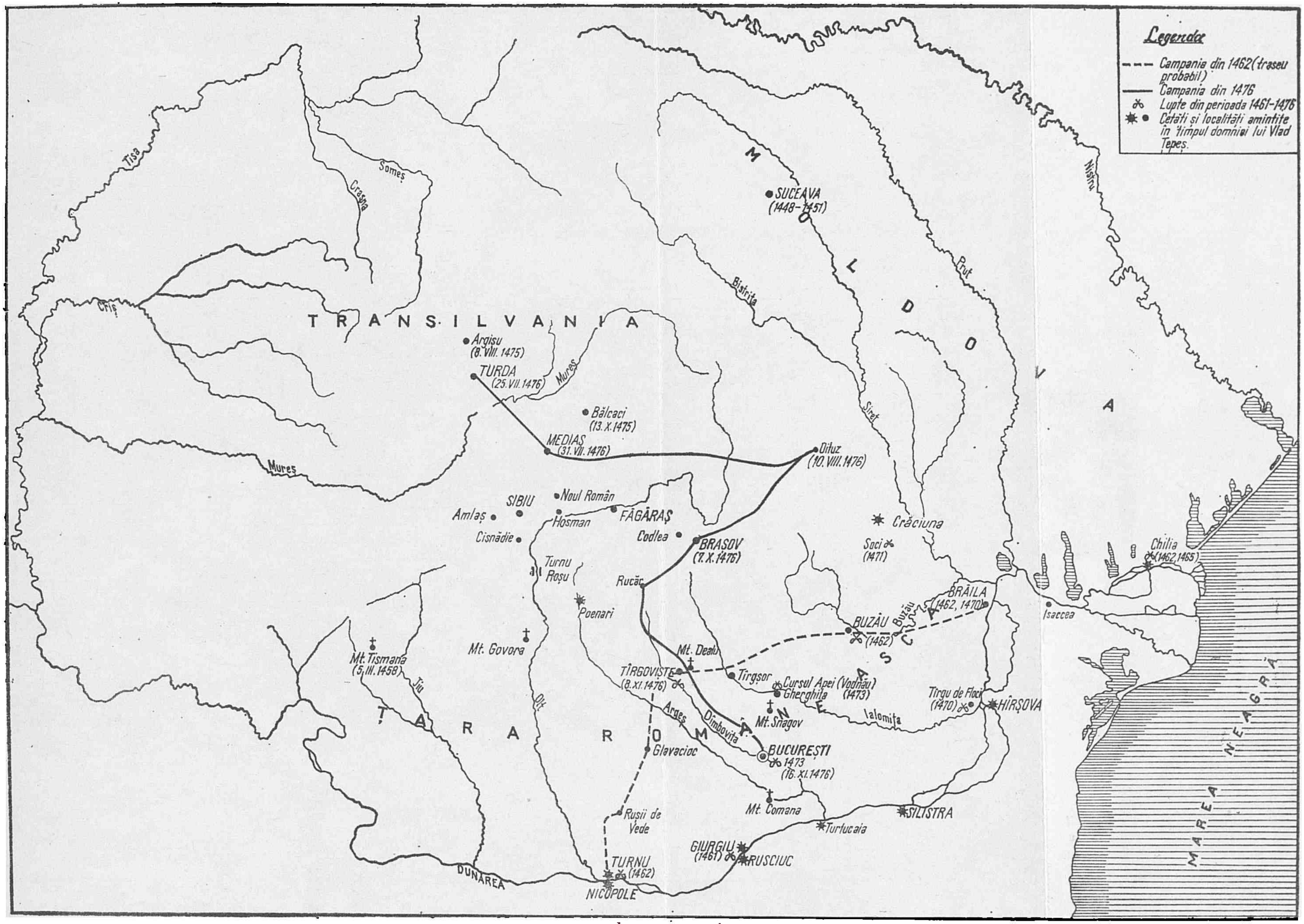

www.dacoromanica.ro

Fig. 24. — Țările române în timpul lui Vlad Țepeș

Cronologia evenimentelor din timpul vieţii şi domniilor lui Vlad Ţepeş

⟨c. 1431⟩. Naşterea viitorului domn Vlad Ţepeş, al doilea fiu al lui Vlad Dracul.
⟨1442—1448?⟩. Tînărul Vlad este trimis ostatec în Imperiul otoman.
⟨ante 4 decembrie 1447⟩. Moartea lui Vlad Dracul la Bălteni-Ilfov.
1448 octombrie 17. Lupta de la Kossovo.
1448 octombrie 31. Tîrgovişte. Vlad (Ţepeş) voievod scrie braşovenilor că nu poate veni în Transilvania (Prima domnie a lui Vlad Ţepeş).
1448 noiembrie. Vlad Ţepeş trece în Moldova, unde se stabileşte la Suceava.
1451 ⟨după octombrie 15⟩. După asasinarea lui Bogdan al II-lea, Vlad Ţepeş pleacă din Moldova în Transilvania.
1452 februarie 6. Aflat în sudul Transilvaniei, Vlad Ţepeş încearcă să reocupe tronul Ţării Româneşti; Iancu de Hunedoara cere braşovenilor să-l prindă şi să-l trimită în Moldova, de unde venise.
1452 septembrie 24. Vlad Ţepeş se găsea în sudul Transilvaniei.
1453 (sau 1456). Aflat în anturajul lui Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş este prezentat regelui Ladislau la Buda, după care se reîntoarce în Transilvania.
⟨c. 1456⟩. Doi locuitori, Gereb de Wingart şi Nicolae de Vizacna, încearcă să-l ucidă pe Vlad Ţepeş la Geoagiu, în Transilvania.
1456 iulie 3. Iancu de Hunedoara scrie Universităţii săseşti că a încredinţat paza hotarelor de sud ale Transilvaniei lui Vlad voievod (Ţepeş).
1456 ⟨iulie—ante 20 august⟩. Cu ajutor din Transilvania, Vlad Ţepeş ocupă tronul Ţării Româneşti.
1456 august 20. Moartea lui Vladislav al II-lea, fostul domn al Ţării Româneşti.
1456 septembrie 6, Tîrgovişte. Vlad Ţepeş promite braşovenilor să-i apere de turci şi încheie un tratat cu Ladislau, regele Ungariei, „de teama turcilor".
1456 septembrie 10, Tîrgovişte. Vlad Ţepeş anunţă pe braşoveni că a venit un sol turc care caută să-i impună „sarcini mari, aproape cu neputinţă de suportat".
1456 decembrie 16. Regele Ladislau al Ungariei cere braşovenilor să ajute pe Dan voievod să-l scoată din domnie pe Vlad Ţepeş, deoarece provocase daune în părţile transilvane. Cererea a rămas fără urmări.
1457 ⟨martie—aprilie⟩. Vlad Ţepeş ajută pe Ştefan cel Mare, vărul său, să ocupe tronul Moldovei.
1457 martie 14, Tîrgovişte. Vlad Ţepeş reproşează sibienilor că acordă adăpost pretendentului Vlad (Călugărul) şi le cere să înceteze acţiunile ostile contra sa.
1457 ⟨aprilie?⟩. La refuzul sibienilor, oştile lui Ţepeş trec în sudul Transilvaniei, unde au incendiat cîteva sate, ca represalii.
1457 aprilie 17, Tîrgovişte. Primul document intern păstrat de la Vlad Ţepeş.
1457 noiembrie 23. Prin intermediul lui Mihail Szilágyi, Vlad Ţepeş se împacă cu Braşovul.
1457 decembrie 1. Vlad Ţepeş scrie braşovenilor că pot veni cu mărfuri în Ţara Românească.
1458 ianuarie 24. Matei Corvin este ales rege al Ungariei.
1458 martie 3. Regele Matei Corvin cere sibienilor să respecte pacea cu Vlad Ţepeş, considerîndu-i vinovaţi de conflictul cu domnul Ţării Româneşti.
1458 martie 5, M-rea Tismana. Vlad Ţepeş întăreşte mănăstirii cu acelaşi nume toate proprietăţile avute în timpul domniei lui Vlad Dracul.
1458 mai 25, Gherghiţa. Vlad Ţepeş cere braşovenilor nişte meşteri.

www.dacoromanica.ro

1458 iunie 13. Vlad Țepeș scrie brașovenilor de lîngă rîul Dîmbovița („*iuxta fluvium acque Domboviche*"); considerată data începerii reconstruirii curții domnești din București.
1458 ⟨toamna⟩. Matei Corvin trimite o solie la Vlad Țepeș pentru reglementarea relațiilor dintre cei doi suverani.
1459 ⟨primăvara⟩. Vlad Țepeș interzice negustorilor ardeleni să mai achiziționeze mărfuri direct de la producători, obligîndu-i să facă schimbul de produse cu negustorii Țării Românești în tîrgurile de la hotar.
1459 ⟨ante 2 aprilie⟩. La refuzul negustorilor sași de a respecta dispoziția domnească, Vlad Țepeș pedepsește cu asprime pe cei prinși în interiorul Țării Românești; faptele sînt povestite într-o scrisoare a pretendentului Dan din această dată.
1459 aprilie 10 Regele Matei Corvin dă ordin brașovenilor să nu vîndă arme lui Vlad Țepeș.
1459 ⟨ante 23 aprilie⟩. Uciderea unui grup de boieri ostili lui Vlad Țepeș.
1459 ⟨după 23 aprilie?⟩. Ridicarea lui Albu cel Mare împotriva lui Vlad Țepeș, care-l prinde și-l ucide.
1459 ⟨după uciderea boierilor⟩. Vlad Țepeș refuză să mai plătească tribut turcilor.
1459 septembrie 20. Document eliberat de Vlad Țepeș din București; prima mențiune documentară a orașului.
⟨1459?⟩. Pedepsirea tîrgoviștenilor care luaseră parte la uciderea lui Mircea, fratele lui Vlad Țepeș.
1460 ianuarie 14. Încheierea conciliului de la Mantova care anunța începutul războiului contra turcilor.
1460 martie 2. Aflat la Brașov, pretendentul Dan se pregătea să vină în Țara Românească împotriva lui Vlad Țepeș.
1460 ⟨ante 22 aprilie⟩. Trecut în Țara Românească cu trupe din Transilvania, Dan (al III-lea) este bătut și ucis de oastea lui Vlad Țepeș.
1460 ⟨după 22 aprilie⟩. Ca represalii, trupele lui Vlad Țepeș trec în Țara Bîrsei, unde ard cîteva localități.
1460 iunie 4. Din cetatea Dîmboviței („*ex castro fluvii Dombovіche*"), Vlad Țepeș cere brașovenilor să-i restituie pribegii; la această dată curtea domnească din București fusese reconstruită.
1460 iulie 26. Împăcat cu brașovenii, Vlad Țepeș îi anunță că se va îndrepta împotriva Făgărașului, care adăpostea pe Vlad Călugărul.
1460 august 24. Expediția de pedeapsă în regiunea Făgărașului.
1460 octombrie 1. Vlad Țepeș încheie o înțelegere cu Brașovul, care se obliga să-i restituie pribegii și, împreună cu ceilalți locuitori ai Transilvaniei, să-l ajute pe domn cu 4 000 de oameni în lupta contra turcilor.
1461 februarie 10, București. Vlad Țepeș dă un privilegiu fraților Bira și Godea.
⟨1461⟩. Turcii cer lui Vlad Țepeș să renunțe la alianța cu Matei Corvin. La refuzul domnului, sultanul trimite în Țara Românească pe Hamza pașa și pe Catabolinos ca să-l prindă prin vicleșug pe Țepeș; cei doi sînt însă prinși și uciși.
1461 iunie 24 Data pisaniei bisericii din Tîrgșor, ctitorită de Vlad Țepeș.
⟨iarna 1461—1462⟩. Trupele lui Vlad Țepeș ocupă cetatea Giurgiu, după care are loc expediția la sudul Dunării, unde sînt arse numeroase localități.
1462 februarie 11. Vlad Țepeș anunță regelui Matei victoria obținută împotriva turcilor și-i cere sprijin în lupta ce începuse, știind că sultanul va veni cu toată puterea împotriva sa.
1462 martie 4. Regele Matei Corvin promite că va veni în Transilvania pentru a se uni cu trupele lui Țepeș, promisiune nerealizată.
1462 mai 15. Marea oaste a sultanului se apropie de Dunăre. Vlad Țepeș ia măsuri de organizare a apărării țării.
1462 iunie 4. Trupele turcești trec Dunărea lîngă Turnu și încep înaintarea în Țara Românească; oastea lui Țepeș urmărește și atacă prin surprindere trupele otomane.
1462 iunie 16—17. Atacul de noapte al trupelor conduse de Țepeș provoacă mari pierderi armatei otomane; sultanul ordonă retragerea.
1462 iunie 22. Asediul Chiliei, unde Ștefan cel Mare este rănit.
1462 iunie 23. Turcii suferă o nouă înfrîngere în regiunea Dunării.
1462 iulie—octombrie. Au loc lupte între trupele lui Vlad Țepeș și Radu cel Frumos, sprijinit de turci; boierii trec treptat de partea lui Radu, părăsindu-l pe Țepeș.
1462 august 10. Începe marșul lent al oștilor lui Matei Corvin spre Transilvania.

www.dacoromanica.ro

1462 august 15. Radu cel Frumos este recunoscut domn al Țării Românești de autoritățile transilvănene.
1462 ⟨septembrie⟩. Împăcat cu Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare îl sprijină împotriva lui Radu cel Frumos.
1462 ⟨începutul lunii octombrie⟩. Vlad Țepeș trece în Transilvania unde ajunsese, în sfîrșit, Matei Corvin
1462 ⟨ante 26 noiembrie⟩. Vlad Țepeș este arestat din ordinul lui Matei Corvin și întemnițat apoi la Buda, unde va rămîne 12 ani.
1465 ianuarie 23. Oastea lui Ștefan cel Mare ocupă Chilia cu largul concurs al tîrgoveților.
1470 februarie 27. Trupele lui Ștefan cel Mare ard Brăila și regiunea Ialomiței pentru a preîntîmpina un atac al lui Radu cel Frumos.
1471 martie 7. Radu cel Frumos este înfrînt de oastea lui Ștefan cel Mare la Soci.
1473 noiembrie 8—10. Radu cel Frumos este învins din nou de Ștefan cel Mare la Cursul Apei (Vodna, lîngă Gherghița).
1473 noiembrie 24. Ștefan cel Mare intră cu oastea sa în București, unde pune domn pe Laiotă Basarab.
1473 decembrie 23. Cu ajutor turcesc, Radu cel Frumos izgonește pe Laiotă Basarab.
1474 ⟨iulie⟩. Cu sprijinul lui Ștefan cel Mare, Laiotă Basarab ocupă din nou tronul Țării Românești; în august au loc noi lupte cu Radu cel Frumos.
1474 octombrie 1. Ștefan cel Mare intră din nou cu oastea în Țara Românească, unde pune iarăși domn pe Laiotă Basarab.
1474 octombrie 20. Laiotă Basarab este izgonit de Basarab Țepeluș, venit din Transilvania.
1474 noiembrie. Radu cel Frumos este repus pe tron de oștile turcești.
⟨1475⟩ La insistențele lui Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș este eliberat de Matei Corvin pentru a relua lupta contra turcilor împreună cu domnul Moldovei.
1475 ianuarie 10. Marea victorie obținută de oastea Moldovei împotriva trupelor turcești la Vaslui.
1475 iulie 25. Florius Roverella exprimă speranțele puse în Vlad Țepeș care „va face mari isprăvi împotriva turcilor".
1475 august 8. Aflat la Arghișu, lîngă Cluj, Vlad Țepeș cere sibienilor să-i îngăduie să-și facă o casă în orașul lor.
1475 octombrie 13. Aflat la Bălcaci pe Tîrnava Mică, Vlad Țepeș confirmă primirea unor bani de la primarul Sibiului.
1476 ianuarie 16 — februarie 16. Vlad Țepeș ia parte la asediul cetății Sabać alături de trupele maghiare.
1476 iulie 25. Aflat în Transilvania, Vlad Țepeș urma să se întîlnească la Turda cu Ștefan Báthory pentru a pleca împreună să-l ajute pe Ștefan cel Mare, atacat de turci.
1476 iulie 31. Vlad Țepeș se afla la Mediaș în drum spre Moldova.
1476 august 10. Vlad Țepeș cu trupele lui Ștefan Báthory ajung la Oituz de unde se întorc deoarece turcii începuseră retragerea din Moldova.
1476 septembrie 6. Matei Corvin anunță pregătirea expediției în Țara Românească pentru înscăunarea lui Vlad Țepeș.
1476 octombrie 7. Aflat la Brașov, Vlad Țepeș asigură pe negustorii locali că pot veni nestingheriți în Țara Românească, spre care se îndrepta.
1476 noiembrie 8. Vlad Țepeș și trupele venite din Transilvania ocupă Tîrgoviștea.
1476 noiembrie 16. După un scurt asediu, este ocupat orașul București.
1476 noiembrie 26. Vlad Țepeș este reales domn de „toată Țara Românească", jurînd „dragoste și alianță" lui Ștefan cel Mare, venit în sprijinul său.
⟨sfîrșitul anului 1476⟩. Vlad Țepeș este ucis de turci cu ajutorul boierilor și al lui Laiotă Basarab.

www.dacoromanica.ro

Summary

Vlad Ţepeş (The Impaler) was one of the greatest Romanian princes and his personality was presented with much diversity of views and contradictory appreciations by historians and literary minds : some of them have made him look like a hero, a patriot and a reformer of his country, while others saw him only as a pittyless and bloody tyrant. The aim of this monograph is to set back to history the true portrait of the valorous prince.

He lived an exceptional life as a youth when he stored up an extremely rich life experience which made him come quicklier to his political maturity. Vlad Ţepeş ruled no less than three reigns : autumn 1448, 1456—1462 and November—December 1476. During the same period he was a hostage to the Turks (1442—1448), a fugitive in Moldavia and Transylvania (1448—1456) and between 1462—1474 he was emprisoned at Buda. Without these intermezzos which cover over 26 years, Vlad Ţepeş could have lived a long reign (he died when only 46) and could have done as many marvellous things as his great contemporary Stephen the Great, his cousin.

His years of wander spent together with Iancu of Hunedoara, the glorious army commander who, for a time, succeeded in putting an end to the Ottoman expansion, were sufficient for Vlad to see with clearness the relationship between the home and foreign policy ; he could thus realize that only a strong reignhood within the country can set the fight for independence successful.

After a short presentation of home politics under Vlad Ţepeş, the cronicler L. Chalcocondil concluded : "*this man has completely changed the whole organization of Dacia*" (=Wallachia).

Most of the testimonies written on the great prince stress on the fact that the main aim of his politics was *the srengthening of central authority*, at a time when other European monarchs (Louis XI of France, Matei Corvin, King of Hungary, etc.) had the same aim in view. In order to be acknowledged as a "great ruler", Ţepeş had to provide the means necessary to make this authority respectable.

As he could realize that the main cause in the weakening of the State and central power lay in the fights for power between several groups

www.dacoromanica.ro

of boyards, Vlad tried to settle the central power first by removing the cause which led to this weakening. It is well-known that one of his first measures was the killing of a large group of boyards; however, he did not make this decision to please his cruelty; rather he did it with an outspoken political aim: before killing them, Vlad showed the boyards that their intrigues are the cause of the weakening of the state, and then he ordered the soldiers to impale them on a stake. Such measures — would further run the same text of Chalcocondil — were meant "*to strengthen the reignhood*".

Besides the killing of those boyards guilty of the weakening of the country and whom the Prince considered liable to treason, Vlad tried to put the great boyards at his orders and thus he punished those members of the priviledged class by death for any evil or unlawful thing. The Prince's punishments would fall equally on those guilty "be he a great boyar, a monk or a common man".

Those severe measures, as well as the fact that Vlad would usually appoint his high officials from among those faithful to him and not only from among the great boyards, have strained his relations with the boyards family and have unleashed a domestic war whereby the boyard Albu the Great "raised Prince over the Voivode Vlad Ţepeş". However, the Prince succeeded in defeating the opposing boyards.

The measures taken by Vlad against the great boyards did not alter the relationship between social classes, since this was unconceivable at that time. The peasantry might have had centain advantages by the limitation of the boyards' abuses but the Prince did not hover to punish severely the peasants and townsmen guilty of having disobeyed the law.

Those lazy were also severely punished — an illustration of this fact is provided by the woman who made her husband wear a torn-out shirt and who, at the Prince's orders, had her hands cut and was pierced through a pointed pale.

One of Vlad Ţepeş' chief merits lies in that he had realized the importance of trade for the development of his country; he protected the merchants in Wallachia against the monopoly exercised by the merchants of Braşov, whom he oblidged to purchase the goods not directly from producers, but by some local merchants. Those protective measures alongside of some drastic actions against the Saxon merchants that were not strict to law observance, had well contributed to the development of the trade in Wallachia but could foster on the name of "Dracula" (as Vlad used to be called) the pittyless fame which was so widespread in the Western narrations inspired by the Saxon merchants, who were bitterly at odds with these protective measures.

As a Prince, Vlad made himself famous by his drastic actions and by his resoluteness to set justice and honesty in his country. The result of these actions was the disappearance of thieves; thus, it is said that people became so honest that nobody would steal a big golden cup which the Prince had put near a fountain placed in a desert site.

www.dacoromanica.ro

Vlad took special care in *organizing the army* in order to secure the defence of the country's independence; in this respect, the decisions made by the Prince of Wallachia are comparable with those of Stephen the Great.

Taking over the traditional politics of his predecessors, Vlad would rely on "the great army" for the defence of the country; this army was made up of those "populi" who were frequently referred to in the sources relative to the fights of 1462.

Since this army could not be used but under exceptional circumstances, Vlad felt the need of an army available at any time and which would directly depend on the Prince; it was only by such means that the Prince could apply his politics of strengthening the Prince's authority. To this aim, the Prince has set up his personal guard which was always by him "and has enlisted a number of noble and faithful soldiers and foot soldiers whom he gave the money and the riches of those killed". Since Vlad lacked material means, he could not set up a large body of hirelings, the main part of his army being the so-called Prince's "servants" who were also used in the administration of the country in periods of peace.

Alongside of the increase in the number of the soldiers who were directly dependent on the Prince (hirelings, servants, valorous men and courtiers), Vlad Ţepeş has also introduced a severe discipline among his army and took drastic actions against those who did not observe orders.

Astonished by this severe discipline, the great vizier would declare in 1462 that if Vlad Ţepeş had a large army, "he would come to great power".

An important event that occurred during Vlad's reign is *the reconstruction of the Prince's court in Bucharest* — a town first mentioned in the documents of his time in September 20, 1459 — and the establishment of the capital of Wallachia in Bucharest. This event was of important consequences in the later development of the capital of our country.

Like Stephen the Great in Moldavia, Vlad Ţepeş has taken over several obligations to the Ottoman Porte. He had to make up for all these in his early years of reign — the same as his great contemporary in Moldavia — since he could not turn against the powerful Ottoman Empire, led then by Mahomed II, the conqueror of Constantinople.

The Prince decided to cut away his relations with the Porte only when he got sure of the stability of his reign and of the support from Matei Corvin who was made king of Hungary in 1458 and who would become related with Vlad by the latter's marriage.

The year 1459 should have marked an important event of the fight in Europe against the Turks; that year under the initiative of Pope Pius II, a council was held in Mantua in order to organize a new crusade against the Ottomans. Unfortunately, the council was of no practical consequences because the sovereigns of Europe did not show any desire to fight despite the Pope's urges.

A special part was to be played in this crusade by Matei Corvin, who had promised that he would personally participate in the fight toge-

www.dacoromanica.ro

ther with 40,000 men. However, he broke his word. Out of all the sovereigns of Europe who should have supported the fight against the Turks, *the only one to undertake a serious action was Vlad Ţepeş*, who was not assisted anyway though he had been promised support from the king of Hungary.

Vlad Ţepeş' refuse to pay the tribute in 1459 has raised the dissatisfaction of the Sultan, who tried to capture him by a villaneous trick ; however, the Prince found out of this plan and managed to overplay it. He captured and killed Hamza Pasha and Catabolios who were in charge of this murder.

The Prince answered by a flashing compaign South of the Danube which was meant to prevent another Ottoman offensive over Wallachia. In winter 1461—1462 he stroke and devastated the frontier areas of the Ottoman Empire from the mouth of the Danube to Zimnicea and be destroyed the Turkish garrisons, thereby devastating those areas. Thus, the Turks could no longer recruit spies or soldiers from those places and were no longer able to get supplies from there.

When asking for assistance against the Turks before facing the Sultan's armies, on the February 11, 1462, Vlad showed that his people's fight would contribute to the cause of the neighbouring countries too, first of all of Hungary, and declared himself ready to go to the end of this fight. Although these preparations and their aim were well known, *nobody took measures to help Wallachia although its Ruler had warned the King of Hungary of the danger that would menace the Kingdom if his country would be dominated by the Turks.*

In spring 1462, the Sultan with a great army — the second in number after the one that had conquered Constantinople — rashed to the Danube to punish the valorous Prince who deared to defy him. Faced with this great danger that menaced the country and deprived of external support, Vlad Ţepeş used traditional tactics under such circumstances: he sent under place of security the old men, the women and children, and rallied under his flags all the young and middle-aged men, from 12 years on, and ordered them to devastate everything before the invadors so that the latter may be deprived of means of supply.

As he could not prevent the Turks to pass over the Danube, Vlad and his soldiers let them advance in the devastated land and stroke unexpectedly the troops that would move away from the camps in search of food and water, thus completing by sword the destructive work of hunger.

Under these difficult circumstances, when the hungry and frightened Turkish troops advanced on the devastated land, Vlad made his great attack : *it was the famous, night attack on June 16—17, 1462, which was meant to demoralize the Ottoman army*. This attack was referred to under various forms in all the sources relative to the campaign of 1462.

This famous night attack under which many Turkish soldiers were killed (the sources indicate 50,000 or even 100,000 !) has reached its aim : the Sultan, "who lost that night all hope for his situation, secretly left the camp by shameful flight". As the Sultan got persuaded by his friends

www.dacoromanica.ro

to come back to the camp and seeing "the great loss suffered by his soldiers", he "hurried back where he came from" after he had ordered retreat.

What the Sultan and his great army could not realize in Wallachia was to be done by Radu cel Frumos (Radu the Handsome) and the boyards who would gradually part with the Prince after he had defeated the invading troops, and would side with Radu whom the Sultan had let "at the frontiers of Wallachia to tempt the Romanians abandon Dracula" — as one of the most serious and well informed contemporary witnesses, Balbi, the representative of Venice, would put it.

After the Sultan's retreat, there followed times of confusion in the history of Wallachia when the two brothers and enemies — Radu had also Turkish support — would each make his best to destroy his rival.

Alongside of these fights — where Vlad Ţepeş recorded a series of victories and killed a great number of Turks that supported Radu cel Frumos — another psychological fight took place in enlightening the boyards in Wallachia; this fight was less important than the proper war which was still going on.

While Vlad Ţepeş wanted to continue the fight against the Turks, victorious though he was, Radu cel Frumos promised the boyards peace and friendship with the Porte. As the well-informed Chalcocondil declared, Vlad's brother told the boyards that the sad situation at home (the devastated country) could have no better issue than by accepting friendly relations with the Porte, which he himself assigned to promote.

The boyards fell gradually convinced by Radu' arguments and acknowledged that the young man was better than Prince Vlad. Thereby most of them sided with Radu. By some information, Radu might have exerted some pressure on the boyards as he had managed to capture treacherously their families who had taken refuge under place of security.

In October 1462, Vlad, who was abandoned by most of the boyards but still had a numerous army, passed in Transylvania. Here he found his relative and ally, Matei Corvin who, after a long march of three months, came ostensibly to help him.

When the king of Hungary reached Braşov, two months had already elapsed since the local authorities had acknowledged Radu cel Frumos as a prince. As the King was not prepared and resolute to fight, as on the other hand, the army in Transylvania did not seem eager to fight for such a troublesome Prince as Vlad, the King readily decided to change his initial plan and acknowledge the situation as such. He gave up supporting Vlad Ţepeş and ordered the soldiers to put him under arrest.

In making this decision, the King was "supported" by the Saxon merchants in Braşov, who complained against Vlad's savage actions and provided written acts to prove those abuses; most probably, the Saxon merchants have also provided a false letter whereby the Prince appeared as a traitor.

The King Matei Corvin insisted in justifying his action by several letters addressed to the Pope and Venice, whereby he exposed the reasons

www.dacoromanica.ro

that have led him to give up the planned campaign and to arrest Vlad Ţepeş ; at the same time, he sent the Pope the lette-proof of the so-called "treason" together with the stories on Vlad's cruelties.

The proof that the King did not believe in Vlad's treason lies in the fact that in 1476, when he took over the fight against the Turks by secret agreement with Stephen the Great, Matei Corvin upheld Vlad's return in Wallachia and acknowledged his valour and resoluteness in the fight against the Turks. Shortly after his coming to power (the end of 1476), he would be killed by the Turks and the boyards.

Out of all the Romanian Princes, we could say that *Vlad Ţepeş enjoyed the greatest European fame*, which is mirrored into a huge literary production, beginning with the later 15th century in Central and Eastern Europe.

His complex and rather contradictory personality was famous while he was still alive, when King Matei Corvin made wide propaganda to justify his abandonment of the action he was in charge to complete. In this respect, the King of Hungary has encouraged the diffusion in Europe of the so-called Saxon narrations which were meant at discrediting the Prince of Wallachia for his severe actions against the Saxon merchants. In revenge, the author of these narrations has selected and presented from Vlad Ţepeş' life only far-fetched cruelties, and these facts could not have been understood but as manifestations of a cruel man who would act only by sick instincts.

The narrations enjoyed great popularity in Central Europe at the end of the 15th century and in the first decades of the following century when several German editions were printed. Those who took these narrations for granted — among whom some renowned historians as I. Ch. Engel, I. Hammer M. Kogălniceanu and Ion Bogdan — could see in Vlad Ţepeş but the image of unmotivated cruelty.

Alongside of these productions which have thrown on "Dracula" the fame of a cruel and bloody tyrant, there existed other traditions which praised his fight for justice and his incomparable valour.

In these literary-historical productions — which had not only a propaganda aim — Vlad's cruelty did no longer seem unmotivated, as in the Saxon narrations, but guided by a political ideal : to desire to set order, justice and honesty, as it was indeed.

With the exceptions of some foreign chroniclers as A. Bonfini and L. Chalcocondil, this side of Vlad's personality was revealed by the unknown author of the famous Slav (or Russian) stories on Dracula's life ; this author greatly admired the Prince and registered some legends on his life and actions and presented him as a severe and just Prince. The Slav stories have spread in the Eastern Europe the fame of Dracula who was considered as an ideal of authoritative sovereign that used the most severe actions in order to strengthen central authority, to do away with the boyards' abuses, to set order, justice and honesty in his country.

www.dacoromanica.ro

Another side of the Vlad's personality which has strongly impressed both his contemporaries and those to come, was *the valour* of the Prince in Wallachia, who was known as a great fighter against the Ottoman expansion and as a resolute defender of his country's independence. This fame of a valliant has especially spread in the South-Eastern part of Europe, which was more prone to Ottoman danger and where his fight would be made a worthy example in the early 16th century.

One of the most beautiful homage paid to Vlad Ţepeş is due to the Polish humanist of Italian origin, Filippo Buonaccorsi-Callimachus, who compares him with another valorous fighter of those times, the famous Scanderbeg, whom he called "maximum illum Imperatorem et Ducem suum Vladislaus Draculam".

In the early 16th century the Raguzan M. Bocignoli considered Vlad Ţepeş as a quick-mind man, and extremely keen on military problems, "and who would defend most fittingly his country".

The same image of Vlad is to be found later on in the works of another humanist, A. Vérancsics, in whose view those in Western Europe would call the Wallachians "draculi" by their most valorous Prince "Dracula", who turned out to be great and worthy of praise for his virtues.

In the 18th century, some experts in military history, among whom the French Follard, considered Vlad Ţepeş as "*un des plus grands capitaines de son siècles, comparable à Sertorius*". This appreciation was due to the night attack wich was "très mémorable".

In the early 19th century, Johann Christian Engel has "rediscovered" and put in circulation the Saxon narrations on Dracula, which he published in *Geschichte der Moldau und Wallachey* (1804). This work bore a great influence on those who read it and used it. Thereby Vlad "the Impaler" has once again become on false reasons a cruel and bloody tyrant.

At the middle of the same century, the personality of Vlad entered the world literature by the pen of one of the greatest writers of the century, Victor Hugo, who evoked his figure in some lines

"Vlad, boyard de Tarvis, appelé Belzebuth,
Réfuse de payer au sultan son tribut,
Prend l'ambassade turque et la fait périr toute
Sur trente pals, plantés aux deux bords d'une route".

However the fame of Vlad Ţepeş would not rest on Victor Hugo's lines but on the highly popular novel *Dracula*, written by a modest English writer, Bram Stoker. This novel was published in 1897 and was printed in several editions. In this novel, *the Prince of Wallachia has nothing of his famous traits and is turned into a vampire.*

In the Romanian folklore, "devil" (dracul = Dracula) and "ghost" are two notions completely different one from another, and Vlad Ţepeş is not present in the memory of the Romanian people as a ghost, but — as already shown — as a severe but a righteous ruler; as concerns the notion "vampire", it is completely alien to the Romanian folklore.

www.dacoromanica.ro

As pointed out by some critics, Stoker was concerned with subjects from the supernatural, he himself being a member of an occult society. In writing his novel, he was influenced by two events that occurred in London at that time : the terror spread by Jack the Ripper in August—November 1888, which Stoker compared with that exerted by Vlad Ţepeş (!), and the scandal provoked by Oscar Wilde's behaviour. However, those character traits and, of course, events, have no connection with Vlad Ţepeş whatsoever, so that we may rightly say, as I. S. Lurie puts it, that "*the true Dracula cannot stand the literary Dracula*".

As far the Prince's *cruelty* is concerned, this cannot be understood but when referred to the epoch of Vlad and to the aims of his politics. His contemporary sovereigns, beginning with Louis XI of France and ending with Mahomed II, the great Sultan of the Turks, have also used cruelty as a weapon against their opponents. *Vlad Ţepeş did nothing but use the methods of his time, without exceeding in cruelty his famous contemporaries.*

As concerns the aim of the Prince's severe actions, they were meant to strengthen sovereignty, to set order and honesty at home and to punish all those who did not observe the law and the liberty of the country, be they marchants from Transylvania or Turkish soldiers; all these knew only one penalty — the pale.

Considering the fact that these penalties had in view to make order at home and to scare the external enemies, we cannot agree with A. D. Xenopol or G. Ghibănescu who showed that Vlad's political and state reasons did not spring out of his sick nature.

In conclusion, one can say that Vlad Ţepeş was a complex and contradictory personality who was discredited by some of his contemporaries for his severe penalties, and eulogized by others for his thirst for justice and for his valour in defending the independence of his country.

By understanding the necessity of the anti-Ottoman fight, Vlad has led this fight fought by the people's masses and has won worthy victories which have put off the Ottoman domination in Wallachia. Thus, Vlad Ţepeş is one of the most important personalities in the history of Romania, a most remarkable statesman and a faithful and keen leader in the defence of the country's independence.

www.dacoromanica.ro

Redactor: BEATRICE BUDESCU
Tehnoredactor: MAGDALENA IACOB

Bun de tipar 16.10.1976. Tiraj 10 500 Hîrtie scris I A tratată cu 83% grad alb. Format 16/70×100 de 49 G/m². Coli de tipar 15
C.Z. pentru biblioteci mari 92 (Vlad (498.1) 'Ţepeş) 9 (498,1) ,,1456:1476''
C.Z. pentru biblioteci mici (92 (Vlad/4498.1) Ţepeş)

c. 352. I. P. ,,INFORMAŢIA''
str. Brezoianu, nr. 23—25,
Bucureşti

Republica Socialistă România

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

„A fost odinioară la ei un domn — pe care ei îl numesc voievod — cu numele de Dragul, bărbat ager și cît se poate de priceput în treburile ostășești", care „își apăra deosebit de bine țara sa" (M. Bacignoli).

„Ne cuprinsese o spaimă mare, deși voievodul român (= Vlad Țepeș) avea o oaste mică și peste tot eram cu mare grije și ne îngropam în fiecare noapte în șanțuri, totuși nu puteam fi siguri. Ne-au lovit într-o noapte, încît au omorît oameni, cai, cămile, au omorît o sută de mii de turci" (Constantin Mihailovici de Ostrovița, zis „ienicerul sîrb", participant la luptele din 1462).

„Chiar și împăratul (= sultanul), cuprins de uimire, spunea într-una că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de mari și, mai presus de fire, știe să se folosească așa de domnia și de supușii lui. Mai spunea că acest bărbat care face astfel de isprăvi ar fi vrednic de mai mult" (L. Chalcocondil).

Pecetea lui Vlad Țepeș după documentul din 1476 octombrie 7 eliberat la Brașov.

Document din 1465 octombrie 14 amintind pentru prima dată Bucureștii ca oraș-capitală a Țării Românești (facsimil la Muzeul de istorie a municipiului București)

Lei 20

www.dacoromanica.ro

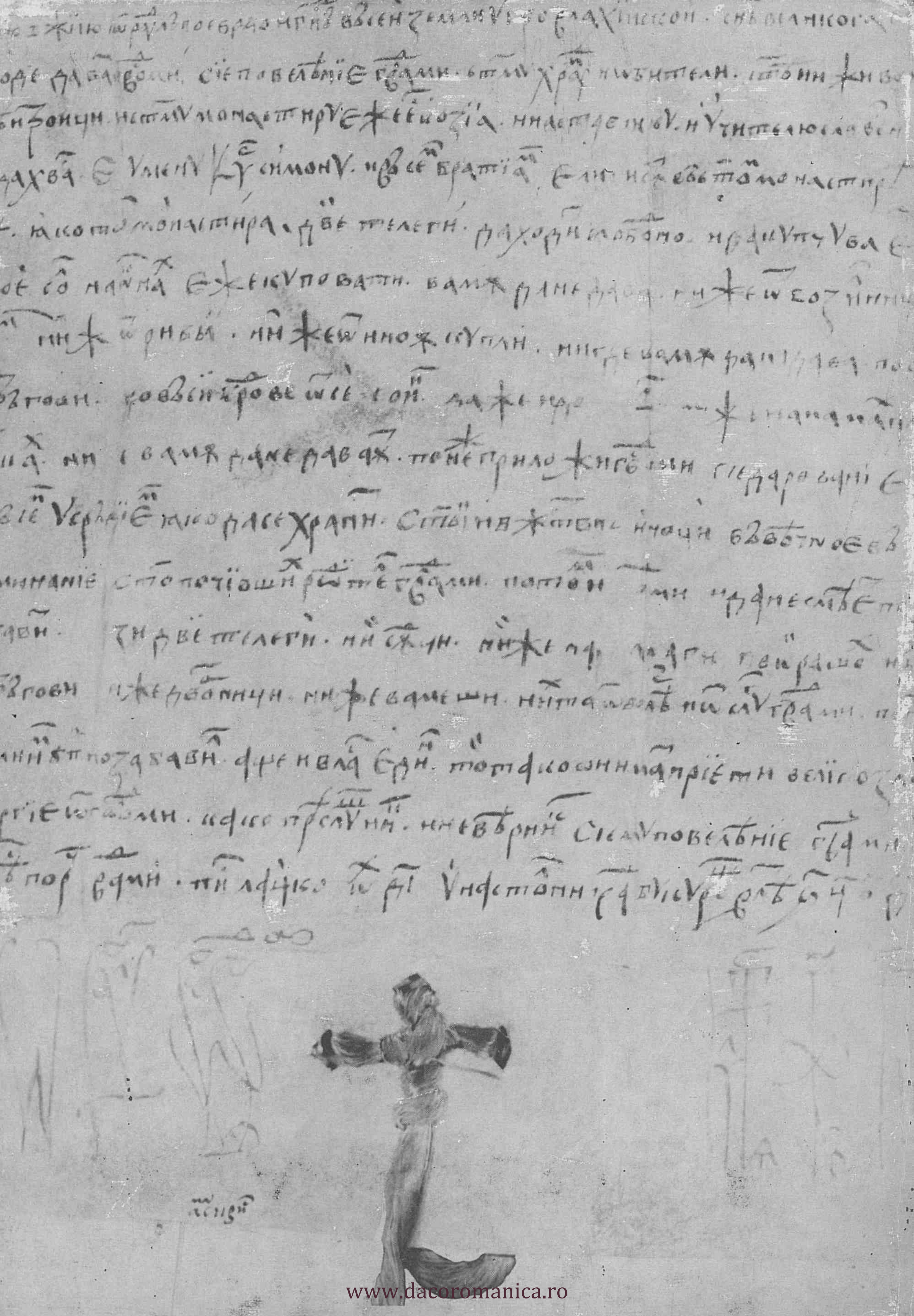

www.dacoromanica.ro